

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Hüseyin Su	<i>Öyküde Kalemın Sınırı</i>	3
Necip Tosun	<i>2012'de Öykü Kitaplarına Bir Bakış</i>	5
Emine Batar	<i>Franz Kafka'nın Toplu Öyküleri Üzerine</i>	7
Recep Şükrü Güngör	<i>Bu Kitabı Niye Yazdım?</i>	9

ÖYKÜLER

Rasim Özdenören	<i>Dağlanmış Ciğer Parçaları</i>	13
Necati Mert	<i>Âmedâbi</i>	15
Kemal Gündüzalp	<i>Ölüm Döşegindeki Anne, Çocuk ve Yalvaç Musa</i>	18
Cemal Sakar	<i>Otuş Saniye</i>	27
Hüseyin Su	<i>insanlık Hâli</i>	32
Necip Tosun	<i>Süt Kokusu</i>	39
Mihriban İnan Karatepe	<i>Sevgi Büyük</i>	45
Özlem N. Yılmaz	<i>İpeğin Laneti</i>	49
Handan Acar Yıldız	<i>Ama Gerçek!</i>	54
Mustafa Muharrem	<i>Boz</i>	58
Ali Işık	<i>Unutulan</i>	61
Muhammet Erdevir	<i>Rüyadaki</i>	66
Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	70

DOSYA

ÇAĞDAŞ TATAR ÖYKÜSÜ

Elfet Zakircanov	<i>Çağdaş Tatar Hikâyeciliği</i>	72
Asiye Yunisova	<i>Bebek Munçası</i>	74
Rkail Zeydulla	<i>Beyaz Köpek</i>	80
Marsel Galiyev	<i>Çocukluğun Esaretinde</i>	84
Rabit Batulla	<i>Gariban Gabeş</i>	89
Zölfet Hakim	<i>Gerçek Sevgi</i>	93
Remziye Gâbdilhakova	<i>Gidenler</i>	97
Ayaz Çiyilecev	<i>Gömlek</i>	102
Galimcan Gıylmananov	<i>Gönül Gözün Görüyor mu?</i>	106
Daniye Gaynetdinova	<i>Mutluluk Yaşları</i>	110
Aygül Ahmetgaliyeva	<i>Ne İdügü Belirsiz</i>	114

ÖYKÜLER

Mehmet Kahraman	<i>Söz Ola</i>	117
Yılmaz Yılmaz	<i>Ne Zor Şubat!</i>	122
Murat Çelik	<i>Düş</i>	126
Yıldırım Türk	<i>Çoraklaşan Günler</i>	130
Yavuz Ahmet Koç	<i>Kemancı</i>	136
Serkan Türk	<i>Ailenizden Biri Beklenmedik Bir Anda</i>	140
Osman Koca	<i>Grafsız Para</i>	143
Akif Hasan Kaya	<i>Servilerdeki Rüzgâr</i>	148
Ayşe Bağcivan	<i>Şaka Niyazi</i>	152
İsmail Isparta	<i>Baba</i>	155
Ümit Aykut Aktaş	<i>Paralel Evren</i>	156

Bedia Koçakoğlu	<i>Fantastik Bir Gerçeklik: Yılanın Gözünden içeri Üzerine</i>	161
Mark Currie	<i>Gönül Çolakla Söyleşi:</i>	168
Lütfi Bergen	<i>Üstkurgu Tanımlar ve Uç Örnekler-2</i>	176
Firdevs Canbaz Yumuşak	<i>Şevket Bulut Hikâyesi</i>	184
	<i>Ahmet Buke'nin Öykücülüğünde Son Durak: Cazibe istasyonu</i>	184

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

İsmail Sert	<i>Mürekkap</i>	189
Hatice Bildirici	<i>Hiçbir Şey Anlatmayan Hikâyelerin ikincisi</i>	190
Zeynep Delav	<i>Düzenboz</i>	192

O^HY^EC^EÜ

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 10 SAYI: 54 ARALIK-OCAK 2012-2013

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. fti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2013 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 50 TL.
Kurumlar İçin: 120 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. fti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.11.2012

H E C E Ö Y K Ü

HÜSEYİN SU

ÖYKÜDE KALEMİN SINIRI

İçinde yaşadığımız hayatın sıcaklığı, canlılığı, gözlerimizin önünde sürüp giden *oluş* hâli, her zaman insan, sanatçı, yazar ve okur olarak bize daha çekici ve kışkırtıcı gelir. Hayatın kendi kurgusu içinde akışına müdahale etme arzusu uyandırır bizde. Ontolojik bağlamda bir sorumluluğa tekabül etmese de Nietzsche buna, *tamamlanmamış olanın çekiciliği*, diyor. Bu durumun, sanattaki yaratım sürecine tekabül ettiğini düşünüyorum. Dolayısıyla bu çekicilik ve kışkırtıcılık, hem hayatta hem de sanatta son derece önemli olan muharrik bir etkidir. Onun için de gerek bizzat sanatçıların kendileri, gerekse sanat eleştirmenleri ve okurlar yaratım sürecine ilişkin düşünmeyi, konuşmayı ve yazmayı, yani müdahil olmayı, aynen hayatta olduğu gibi daha çekici ve kışkırtıcı bulurlar. Okur da olsak, yazar da olsak, eleştirmen de olsak bu çekiciliğe kendimizi ister istemez kaptırır ve sanatta yaratım sürecine düşüncemizle, tahayyülümüzle katkıda bulunuruz; söz konusu sanat eseri bizim bu katkımızdan etkilenmese, hatıta haberdar olmasa bile... Yani her halükârda sanatın, sanatçı tarafından yaratımıyla okuyucu, izleyici tarafından algılanışı, onun iki yönden çoğalmasını sağlar.

Genel olarak sanat alanının kapsamı içinde kurmaca edebiyatın doğası da bütün bu mülahazaları ileri geri konuşmaya çok açıktır. Kurgulayan sanatçıyla kurgulanan eserlerin ve kahramanların birer *sanat eseri* olarak edebiyat bağlamındaki ilişkileri üzerine konuşulup yazılanlara bakıldığında, temel sorunun sanatın yaratım sürecindeki *tamamlanmamışlığı* olduğunu görürüz. İşte bu nedenle ilgili herkeste bulunduğu yerden müdahil olma arzusu uyandırıyor.

Bütün bunları, Nietzsche'nin *insanca* *Pek insanca* adlı eserini okurken filozof'un, öykünün sorunları üzerine de kafa yorduğunu ve yazdığını görünce düşündüm. Küçük

M

ÖYKÜ GÜNDEMİ

M

bir paragraf ayırmış öyküye Nietzsche. Paragrafın başlığı sayılmasa bile bağlamı şu: *iyi öykücü, kötü açıklayıcı*. Sadece bu cümle bile hiçbir açıklayıcı düşünceye gerek kalmayacak şekilde öyküde önemli bir anlatıcı durumuna ve sorununa işaret ediyor. Erbabınca bilindiği üzere; iyi öykücü açıklamaz, açıklamaya kalkışıyorsa öyküsünü anlatırken, o artık iyi bir öykücü değil, kötü bir açıklayıcıdır, diyor ki elhak doğrudur. Yazarın, sanatçının, eserine kazandırdığı dilin konuştuğuyla (ne kadar konuşabiliyorsa o kadarıyla!) yetinmeyip de kendisinin bazı şerhler düşmesinden başka bir anlamı yoktur bu durumun. Bu tür şerhler hiçbir zaman sanat eserinin kendisine dahil değildir. Gerçek bir sanat olan eser, her durumda kendisini böylesine arızî, sanat dışı dil ve eklentilerden ayırır. Sanat eserinin bünyesi yapaylığı kaldırmaz. Öykü türü örneğinde Nietzsche'nin aradığı iyi öykücünün eserindeki *tutarlılığın* da bir sanat olarak yaratım sürecinde bünyesinin kaldırabileceği şekilde *öykü kişilerinin eylemlerinde ortaya çıkmasında ve açıklayıcılıktan uzak durmayı başarabilmesindedir*. Yani sanatçı, yaratım sürecine ilişkin olarak teorik bağlamda konuşmaz, yaratır yalnızca. Konuştuğunda kalemin mürekkebi dağılır kâğıt üzerinde, sanat eseri büyüsunü kaybeder, anlamsız bir lekeye dönüşür her ne kadar sanat dışı beğeniye albenili görünse de. İşte bu sanatsal ontolojik bağlamda Nietzsche de *iyi öykücüyle kötü açıklayıcının* ürettikleri eserleri, *olağanüstü yükseklikte* ve *acınası düşüklükte* görünür olma durumuyla açıklıyor. Kötü açıklayıcı için sorun yalnızca kötü açıklamaktan ibaret değildir; 'Kendi kahramanlarını ve bunların eylemlerini düpedüz yanlış açıkladıklarına da sık sık rastlanır.' Yalnızca öykünün değil, genel olarak sanatın ortak sorunu olan bu yanlış müdahale durumunu, müzikten bir örnek vererek bir piyanistin parmaklarının sanatsal işlevi üzerinden açıklar: "Belki de en büyük piyanist, her bir parmağın teknik koşulları, özel erdemi, erdemsizliği, yararı ve eğitilebilirliği (parmak

etiği) üzerinde çok az düşünmüştür ve bu konularda konuşmaya başladığında büyük hatalar yapar." Bu cümleleri, *piyanistin* yerine *öykücü* ya da daha genel anlamda *sanatçı* kavramlarını koyarak okumanın daha doğru olacağını düşünüyorum.

Sanatçı, elindeki kalemin sınırlarını, ölçüsünü, yani sözün hakkını gözetmeli, onu sınır ihlallerine zorlamamalı; dili, hiçbir biçimde kaldıramayacağı ve gereksiz bir yükün altına sürmemeli ki sanat, sanat olmaktan, öykü de *öykü* olmaktan çıkmassın.

Konu öykü olduğunda ve öykü üzerinden sanatın genel bir sorunu konuşulduğunda, *iyi öykücünün* başarılı anlatım diline bir öyküyle örnek verip üzerinde düşünmeyi sağlamak ve konuyu bağlamak gerekir elbette. Bu bağlamda Rasim Özdenören'in *Ocak* adlı öyküsünü anmanın isabetli olacağını düşünüyorum. Ocak öyküsünün kahramanı genç adam uzun zaman sonra mapusaneden çıkar, evine döner. Öyküde ayrıntının önemini çok iyi bilen ve çok iyi değerlendiren Rasim Özdenören, öykünün kurgusunu yine çok iyi anlatılmış ayrıntılar üzerinden sağladığı gerilimle sürdürür. İyi anlatılmış bu ayrıntılardan üçünü anarak *iyi öykücüyle kötü açıklayıcı* arasındaki ayrımı daha iyi görebiliriz.

Kahraman evin kapısından girince bir ses duyar: "İşte o sırada keskin bir bebek viyaklaması işitiliyor: oğlum. 'Hoş bulduk oğlum' diyorum içimden 'hoş bulduk. Sen de hoş gelmişsin.'" Son derece yerinde ve etkili güçlü bir anlatımdır. İkinci ayrıntı kahramanın kız kardeşiyle ilgilidir ve ustaca bir anlatımla verilir: "Ayakkabılarımı çıkartıyorum sahanlıkta. Bacım hizmet etmeye alışmış bir kadınsılıkla çiftleyip öteki ayakkabıların yanına bırakıyor benimkini de." Geleneksel aile içindeki kadının kişilik oluşumuna ve bu kişiliği nasıl içselleştirdiğine dair çok büyük bir sosyolojik araştırma bile bu *öykü cümlesinin* etkisini sağlayamaz. Ocak'taki üçüncü ayrıntı ise aynı zamanda öykünün finalidir. Kahraman, anne ve babasının yanında ne çocuğuyla ne de eşiyle bir diyalog, ilişki kura-

H E C E Ö Y K Ü

bilir aldığı aile eğitimi nedeniyle. Onun adına aile büyükleri yapılacakları yapar, söyle-necekleri orta yere söylerler. Böylece her durumdan haberdar olur o da. Elini yüzünü yıkamak için dışarı çıkar: "Yüzümü yıkamak için banyo olarak kullandığımız bölmece geliyor. Bölmecin önünde karım elinde havlu bekliyor. Ben çıkınca havluyu uzatıyor. Kimsenin iştmesini istemediği bir sesle: 'Hayın' diye mırıldanıyor." Yine hiçbir sosyolojik araştırmanın bu kadını erkeğin arasındaki toplumsal iletişim dilinin derinliğini ve büyüklüğünü verebileceğini düşünemeyiz bile. Andığımız bu üç ayrıntının ve diğerlerinin Ocak öyküsünün bütünlüğü içinde ve yerli yerinde görülüp okunması ayrı bir etki gücünün olduğunu da gösterecektir.

Anlatmayı başaran iyi öykücünün bir öyküyle yapacağı da bundan başkası değildir zaten. Ters durumda ancak kötü açıklayıcı olunurdu.

NECİP TOSUN

2012'de ÖYKÜ KİTAPLARINA BİR BAKIŞ

2012 öykü kitapları açısından verimli bir yıl oldu denilebilir. Gerçi roman yanında en azından sayısal anlamda oldukça yetersiz bir alanı kaplıyor ama yine de umut verici çıkışlar yok değil. Bizim tespitimize göre 2012'de Aralık ayına kadar en az yetmiş civarında kitap yayınlandı.

Öyküde artık belirgin bir yer edinen kimi isimler bu yıl da öykü kitabı yayınladılar. Mustafa Kutlu, Cemil Kavukçu, Ali Haydar Haksal, Cemal Sakar, Murat Yalçın, Başar Başarır, Mihriban İnan Karatepe, Şule Gürbüz, Ahmet Büke, Yunus Develi öykü kitapları yayınladılar.

Bir de ilk öykü kitaplarını yayınlayan öykücüler vardı. Tuna Lütfü Yukay (*Karışık Odalar*), Akif Hasan Kaya (*Islak Kibritler*), Mustafa Çiftçi, (*Adem'in Kekliği ve Chopin*),

Yıldırım Türk (*Ayrı Düşmüş Zamanlar*), Şenay Eroğlu Aksoy (*Evlerin Yüreği*), Birgül Oğuz (*Hah*), Suzan Bilgen Özgün (*Gölgede Kalanlar*), Mahir Ünsal Eriş (*Bangır Bangır Ferdi Çalıyor Evde...*) Meral Afacan Bayrak (*Tarçın Çıkmazı*), Ayşegül Ünal (*Siyah Tayyörlü Kadın*), Gökhan Yılmaz (*Biraz Kuşlar, Azıcık Allah*)...

Yayınevleri öykü kitaplarına sınırlı bir ilgi gösterdiler. Bu bağlamda Okur Kitaplığı kutlamak gerekir. Okur Kitaplığı, *Ruh Denizi* (Ali Haydar Haksal), *Mürekkap* (Cemal Sakar), *Hiçbir Şey Anlatmayan Hikâyelerin ikincisi*, (Güray Süngü), *Islak Kibritler* (Akif Hasan Kaya), *Sabahleyin Bir Tantana* (Yılmaz Yılmaz), *Cape Town Öyküleri* (Ahmet Sait Akçay) öykü kitaplarını yayınladı. Böylece Okur Kitaplığı, Can Yayınları ve YKY kadar öykü yayımlamış oluyordu.

2012'de yayınlanan kitaplara panoromik bir bakış açısıyla bakıp notlar düşmeye başlasa ilk önce *Anadolu Yakası*ndan söz etmek gerekir. Her yıl bir öykü kitabı yayımlanan Mustafa Kutlu'nun yeni kitabı *Anadolu Yakası*, Kutlu'nun genel öykü çizgisindeki tüm özellikleri yansıtan bir yapı içerir. "Nehir Söyleşi" altbaşlığı ile çıkan kitap ilk önce okurda Mustafa Kutlu ile yapılan söyleşileri kapsadığı izlenimi uyandırsa da kastedilen bir yazınsal biçim. *Anadolu Yakası*, muhafazakâr/İslami bir dünya görüşüne sahip televizyoncu ile bir gazetecinin yaptığı söyleşiden oluşur.

Daha sık öykü kitabı yayımlamaya başlayan Cemil Kavukçu'nun *Aynadaki Zaman* kitabı, fantastik ve dramatik yaklaşımlarından oluşan iki kanaldan ilerler. İlk bölüm öykülerinde odak deniz ve denizdeki olağanüstülüklerdir. İkinci bölümdeki öyküler ise dramatik ağırlıktadır ve yoksulluk, acı, mutsuzluk temalarına yastır. Kitap okurda biraz daha zenginleşseydi duygusu uyandırır. Çünkü Kavukçu'nun biraz daha beklemesi gerekiyormuş gibidir.

Ali Haydar Haksal öykülerini, kent ve modernizm eleştirisi, gelenekten/kutsaldan kopuş, bireyin yabancılaşması yaklaşımları etrafında kurgular. Çocukluk, kutsaldan ko-

H E C E Ö Y K Ü

puş, kent, aşk, fanilik, yalnızlık, küçük insanlar, bunalımlar onun tüm öykülerinin ana temalarıdır. Ali Haydar Haksal *Ruh Denizi'nde* artık iyice rafineleşmiş bir öykü anlayışıyla birikimine ve yeteneklerine yaslanıp öykü dünyasını genişletmeyi sürdürdü.

Cemal Sakar 30 yıllık yazı serüveninde, sadece öykü türünde ürün veren öykücülüğümüzün farklı, özgün seslerinden biridir. Son kitabı *Mürekkep'te* artık olgunluğun en yetkin ürünlerini sergiliyor. *Mürekkep*, onun güncel ve belgesel öykü anlayışının en somut örneği olur. Yaşanan terör olayları, Kürt sorunu, milliyetçilik rüzgârı, Mavi Marmara olayı, Irak İşgali, Arakan'da yaşananlar, Afrika'daki açlık gibi somut insanlık olaylarını öykülerinde işler.

Murat Yalçın *Karga Zarifte*, karşılıksız aşklara, terk edilmelere, yitip giden geçmişe, yenilgi ve umutlara bakar. Hayatın geçiciliğine, faniliğine ilişkin fotoğraflar aktarırken, sıkıntı ve bunalımlara, neşe, ironi ve argo bir dille savunmalar getirir. Kendi deyimiyle, sokak dilindeki inceliklere, külhanbeyi nüktelerine eğilir ve acılara, hüznürlere buradan muzip göndermelerde bulunur.

Mihriban İnan Karatepe, üçüncü kitabı *Aramızda* ile güçlü bir çıkış yapar. Kitap ağırlıklı olarak iki ana damardan akar. Birincisi çocuğun gözünden insanlık hâlleri, ikincisi ise kadın erkek ilişkileri arasındaki sorunlardır. Öykülerin çoğunda bir karmaşa, kaos ve savaşın ortasındaki çocukluk durumları yansıtılır.

Tin Kovuğu'ndan sonra ikinci kitabı *Ömrün Yazı'nı* yayınlayan Berat Alanyalı oldukça nitelikli bir öykü dünyası kurar. Dilde, kurguda, atmosfer yaratmada öykünün gereğini yapar. Sözcük kullanımında titiz, duygu aktarımında başarılıdır.

Gamze Güller, *Beşinci Köşe*'de çoğunlukla kırılma anlarına eğilir, ayrılıklara, ölümlere ve geri dönüşlere. Bütün bunları da küçük bir zaman dilimi üzerinden izah eder. Öykülerde soyut, kapalı bir anlatım öne çıkar ama dil düru ve akışkandır. Başarılı bir kurgu tüm öykülerde hissedilir.

Yunus Develi *Frenk Havaları* kitabında artık iyice oturmuş, belli bir iz üzerinde yürüyen derinlikli anlatımıyla öyküde belli bir yere geldiğini gösterir.

Nihan Kaya, *Ama Sizden Değilim*'de ağırlıklı olarak hayata ait bütün tutamaklarını kaybetmiş insanların ruhsal çöküntülerini gündeme getirir. Daha çok kıyıya vurmuş, hayat mücadelesinde yenilmiş insanların dünyası iç içe bir bağlantıyla aktarılır. İroni özellikle abartılı, tutkuya dönüşmüş hâllerin dışı vurmunda gerçekleşir. Dil akıcı ve kusursuzdur.

Güray Süngü *Hiçbir Şey Anlatmayan Hikâyelerin ikincisi'nde* kitabında, hiçbir yerde tutunamayan, yalnız, işsiz, dışarıdaki insanlar öykülerine eğilir. Herkes bir yerinden yaralanmış, hayatın bir yerinde yenilmiş, dışarı vurmuştur. Ortalıkla dolaşan, iş arayan, her günü aynı çekilmezlikle geçen bu insanlar için ip bir yerde kopar.

2010'da yayınladığı *Sâlik Yola Düşünce* Yılmaz Yılmaz'ın ilk kitap başarılarından biriydi. Yılmaz 2012'de de *Sabahleyin Bir Tantana* ile öyküde iz üzerinde olduğunu gösterdi. Yılmaz öykülerde, hayatın içine eğilir, gündelik hayatın sorunlarına, durumlarına, insanı inciten, yaralayan acılarına baki hikâyeler kurgular.

Akif Hasan Kaya *Islak Kibritlerde*, hiç şüphesiz öyküye başlanabilecek en iyi yerden başlıyor. Oldukça işlevsel ve düzgün bir dil, imgelere yaslı dramatik bir örgü. Onun öyküleri, duygu yoğun ve düşünce yoğun bir kurgu arasında gider gelir. Kalıcı öyküleri de bu tutumu belirler.

Tuna Lütfü Akay, ilk kitabı *Karışık Odalar'da* oldukça yetkin, kusursuz bir dille, yinden iyiye oturmuş bir anlatım biçimiyle usta işi öyküler yazar. Öyküleri tümüyle bir olaya yaslanır ve "olay öykü"nın bildik tüm özelliklerini yansıtır.

Suzan Bilgen Özgün, *Gölgede Kalanlarda* daha çok mutsuz ilişkiler üzerine yoğunlaşır. Kaçırılmış güzellikler, yitip gitmiş günler üzerine... Suzan Bilgen Özgün durumdan çok karakterler üzerine yoğunlaşıyor. Ancak benzeri kadın yazarlar gibi sade-

H E C E Ö Y K Ü

ce kadın karakterler üzerinde değil oldukça etkili erkek karakterleri de hikâyeleştiriyor. "Yıldönümü"nde bunu incelikle yapıyor.

Yıldırım Türk'ün ilk öykü kitabı *Ayrı Düşmüş Zamanlar*, 2012'nin iyi, nitelikli kitaplarından biriydi. Hikâye kurmada, anlatımda özenli olan Türk, ilk kitabıyla dikkat çekti. *Ayrı Düşmüş Zamanlarda* taşra hikâyeleri ağırlıktadır.

İlk kitabı ile yeni kitabı *Kanatları Ölü Açıklığında* arka arkaya çıkan Pelin Buzluk öyküde kalıcı olma yolunda.

Ahmet Büke *Cazibe istasyonu*'nda kendi öykü anlayışı doğrultusunda öykü evrenini genişleterek sürdürüyor.

Başar Başarır'ın uzun bir aradan sonra yayınladığı *Düzenboz* öykü kitabı 2012'nin sürpriz kitapların biriydi. Yılın sürprizlerinden biri de Bülent Ata'nın *Köpekler Akşamı* öykü kitabıydı.

Şule Gürbüz (*Coşkuyla Ölmek*), Birgül Oğuz (*Hah*) Aysegül Ünal (*Siyah Tayyörlü Kadın*), Recep Şükrü Güngör (*Memleket Me-selesi*) yılın not edilmesi gereken diğer önemli kitaplarıydı.

EMİNE BATAR

FRANZ KAFKA'NIN TOPLU ÖYKÜLERİ ÜZERİNE

Bazı yazarlar evrensel çerçeveyi öylesine titizlik ve dikkatle çizerler ki gerçek onların elinde bir kez daha şekillenir. Işık, yazara özgü bir yoğunluk ve vurguyla gerçeği aydınlatır. Ona hangi açıdan bakılırsa bakılsın, bakan herkes mutlaka *bir şey* görecektir. Onlardan biri de Kafka'dır. Kısa ve zor hayatında ortaya koyduğu eserler, bütün dünyada derin yankılar uyandırmıştır. Yazdıkları evrensel doğrular üzerinedir. Bu doğruları kendine özgü bir bakış açısıyla yazması onları evrensel olmaktan çıkarmamış ama *Kafka'ya göre* dedirtecek hâle getirmiştir.

Bütün Öyküleri'ni Kamuran Şipal çevirisiyle yayımlanan kitapta okumak, Kafka'nın öykücülüğü hakkında konuşmak için yeterlidir. Zira kitapta; Yazarın Sağlığında Yayınladığı Kitaplar, Kafka'nın Yayımlanmış Ancak Kitabına Almadığı Öyküler, Ölüm Sonrası Öyküleri, Kafka'nın Ölümünden Sonra Geride Bıraktığı Defterlerden Çevirmen Tarafından Alınmış Bazıları İsimsiz Birkaç Öykü, Günlükten Alınmış Kısa Bir Öykü yer almaktadır.

Yazarın Sağlığında Yayımladığı Kitaplar

Gözlem kitabındaki öyküler kısa kısa. Hatta bir çoğu bir paragraftan veya birkaç cümleden oluşuyor. Bu kısa öykülere öyküden çok kitabın isminden de anlaşılacağı gibi *gözlem* diyebiliriz. Gözlemleyen gördüğü şeyin öyküsünü kısa veya uzun olarak açık eder. Bazen sadece bir birkaç bir öykünün yazılış sebebidir. Çünkü bakışın ardına gizlenen ve onu olduran şey bir yaşantıdır. Bu öykülerde Kafka çevreyi doğayı, sokağı ve insanları gözlemler. Onların anlık hikayelerini resmeder. *Yargı* öyküsü yıkım ve iç çatışmaları anlatır. Ebeveynlerin yakınlıklarına sınır koyar. İnsanların birbirine uzaklığına vurgu yapar. İyilik ve kötülüğü çarpıştırır; onları birbirinin içinden geçirir ve anlaşılmaz yapar. "İyi veya kötü olan hangisi" sorusu cevaplanamaz. Günlüğünde *Yargı*'nın yazılış sürecini de anlatır: Bir Eylül akşamı saat 22.00'de yazmaya başlamış, sabah saat 6.00'da bitirmiş. Kafka *Yargı* öyküsünün ayrı bir kitap olarak çıkmasını ister. Sebebini şöyle açıklar: "Öykü, düzyazıdan çok şiire yakın, bu yüzden etkisini açığa vurabilmek için çevresinde oldukça serbest bir mekana gereksinim gösteriyor. Sonra, benim hepsinden çok sevdiğim bir çalışma, bir kez bağımsız olarak okuyucu karşısına çıkarılması hep gönlümde yaşattığım bir istek." Günlüğünde *Yargı* öyküsünü "Otobiyografik hesaplama" olarak tanımlar. *Değişim* öyküsü neredeyse bir romandır. Fantastiğin *olanaksızlığını* yıkar veya *olağandışı'yı* olağanın içine alıp birbiri içinde eritir. Aslında bir insanın birdenbire bir sabah örümcek

olarak uyanması gibi gerçekdışı bir olayı öylesine gerçekmiş gibi anlatır ki okuyucu böyle bir olayın imkansız olduğunu unutmaz. Gregor artık bir örümcektir. Ama öykü sürecinde yazar onu Gregor olarak anlatmaya devam eder. Farklı olan şey sadece Gregor'un bedenidir. Kafka'nın Değişim öyküsü bir başyapıttır. *Cezalılar Kolonisi*'nde yaşadığı yüzyılın çarpık hukuk anlayışını trajik bir olayla anlatır. Büyüleyici bir ayrıntı var. Ironi gittikçe derinleşir. Kendini mü-kemmel gören insanın ruhunda yatan acı ger-çek... Makine ile özdeşleşen insanın acımasız-lığını ele alır. Yargıdaki çarpıklıkları ve kişisel bakış açısının gerçeğin önüne nasıl geçtiğini an-latır. İnsan merkezli toplumsal konular *Bir Köy Hekimi* adlı kitabındaki kısa öy-külerle devam eder. Kafka bu öykülerde küçük insanları ele alır. Önemsiz kişilerin hayatları-nı işler. Bazen hayvanları konuş-turur. Öykülerinde, anlattığı ül-kenin insanının yaşam tarzı, dü-şüncesi ile ilgili de ipuçları verir. Karakterlerin iç dünyalarının dı-şa vurumlarını küçük ayrıntıları atlamadan anlatır. Çünkü bazen asıl vurgulanmak istenen bu kü-çük ayrıntılarda gizlenir. *On Bir Oğul* öyküsünde on bir kişiliği ele alır. Dış görünüşüyle karak-terinin, konuştuklarıyla davra-nışlarının, inandıklarıyla yaptık-larının çeliştiği insanları anlatır. Kafka'nın öy-külerinde ironi kendini hissettirmeden var olur. Tıpkı okyanusun altındaki dalgalar gibi. Kitaba da adını veren *Bir Açlık Şampiyonu* adlı öyküde üzücü bir açlık gösterisi alaycıl bir dille ve ola-ğanmış gibi anlatılır. Öyküde, bulunduğu duru-mu kabullenişin insanda nasıl bir karakter geliş-tirdiği anlatılır. Ayrıca öykünün kahramanı, sür-real kişiliklerden biridir. Bu öykü yayımlanan son öyküsüdür. Bu öyküde sona geldiğinde giz-lenmiş acı açığa çıkarılır. "Çünkü hoşuma giden yemek bulamıyorum. Bulsam inan ki böyle bir ün peşinde koşmaz, ben de başkaları gibi karnımı tika basa doyururdum." Kafka mutlu

insanı gerçeğin uzağında tanımlar. Gerçeğin farkında olan insan ise yalnız ve mutsuzdur.

Ölüm Sonrası Öyküler

Bir Savaşın Tasviri adıyla yayımlanan öy-kilerinde ana karakter *Tanışım*'dir. Tapmanla Söyleşi, ölümünden sonra kitaplaştırılan kitabı *Bir Savaşın Tasviri* adlı kitapta farklı anlatılar-la görülür. Genç, bir örümceğe dönüşür, adam kömür kovağını at yapar ve onunla kömür-cü-nün kapısına kadar uçar, bir yolcu manzarayı istediği gibi değiştirir ve istediği anda istediği hayvana veya bitkiye dönüşür. Kafka'nın öy-küleri gerçek-rüya-hayal arasında bir yerdedir. Yine Tapmanla Söyleşi öyküsü başka bir anla-

tımda Şişko hikayesiyle birle-şir. Olay arka planda ve önem-siz. Öne çıkarılan karakterlerin ruh halleri, iç konuşmalar sıra-sında bile gizleniyor. Yani as-lında hepimizin içinde söylenip duran *biz* dile geldiğinde nasıl farklı davranma zorunluluğu duyuyorsak, Kafka'nın öyküle-rinde de buna işaret edilir.

Çin Seddi'nin İnşasında adlı öykü bilgi içerikli bir öykü olmasıyla diğerlerinden ayrılır. Öykülerin genelinde konuşul-maktan çekinilen düşünceler açığa çıkıyor. Çin Seddi'nin yapımında görev alanların ruh

halleri, halkın yaşamı ironiyle anlatılır. Çin Seddi'nin yapılış sebebiyle alay edilir.

Kafka'nın öykülerinde kişisel çıkmazlar, siyasi uygulamaların toplum üzerindeki etki-leri, halk-yönetim ilişkisi, üst kademedekiler ve onların halktan gizledikleri ve aslında hal-ka benzeyen yanları, toplumdaki sınıf farkla-rı ve aralarındaki ilişki anlatılır. Ölü, tabuttan çıkar ve ölüm anını anlatır. Kaygılar, iç he-saplaşmalar, insanın yaşamını kuşatan basit ama gerçek, gerçek olduğu için önem kazan-mış *durumlar*... İnsan ilişkilerine her açıdan değinir. İnsanların davranışlarını bazı hay-vanların davranışlarıyla özdeşleştirir, bazen

Franz Kafka

H E C E Ö Y K Ü

de eşyalarla... İnsanı çevresindeki bütün varlıklarla birlikte ele alır. İnsanın her durum ve şarta uyum sağlama yeteneğini ve bu konudaki kıvraklığını gösterir. Kitapta, Kafka'nın ölümünden sonra geride kalan defterlerden alınmış, bazıları isimsiz birkaç öykü yer alır. Bunlar bir an'dan ibaret ve birçoğu kısa, hatta öyküden çok not'lar şeklindedir. Yine burada da olağandışı anlatımlar vardır: Kesilemeyen ekmek, yerinden kaldırılamayan bıçak... Odysseus'un, Sanço Panza'nın, Prometheus'un hikayelerini kendine özgü bir dille yeniden anlatır. Karakter yaratır ve onlara çeşitli roller biçer. Kafka'nın öykülerinin merkezindeki insandır. İnsan karmaşıktır. Kafka insanı anlatmak için canlı-cansız, bütün varlıklardan faydalanır. Bir insanın el hareketinden, yüzünde beliren mimikten, duruşundan, bakışından bir hikaye çıkarır. Kafka için anlam; duru bir denizin altında gizlenen derin dalgalar gibidir, onu görmek için derine dalmak gerekir.

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR

BU KİTABI NİYE YAZDIM?

Memleket Meselesi kitabımı niye yazdığımı kendi kendime anlattım. Bu kitabı niye yazdım?

Aslında 2012'de kitap düşünmüyordum. Editörün telefonuyla değişti planım. Öykü dosyama hemen oluşturup göndermemi istedi. Tatile girmiştim. Öyküleri derledim. Temaya uymayanları çıkardım. Her kitabımı iki üç yıl arayla yayımladım.

Bu kitabı niye ikiye böldüm? Bölümlendirme olmasa da olurdu. Ama ilk bölümde özlenen bir dünyayı anlattım. Onun için *Güneş Özlemi* adını editör uygun gördü. İkinci bölümde hüznü olaylar anlatılıyor. Haşim'e çok yakışan *melal* kelimesini ikinci bölüme uygun gördük. Editör istemese bölümlere

ayırmazdım. Baştan başlayan okur, kitabın sonundan çıksın isterdim. Şimdi de öyle olmayacak mı? Olacak belki ama acıkan, susayan ikinci bölüme geldiğinde burada bir ara verim diyecek. İstiyorum ki oturan, kitabı sonuna kadar okusun. Her gün bir hikaye okuyan okuyucular da var. Onlarınki ayrı bir tat.

Kapağa niye Diyarbakır Ulu Camii fotoğrafı koydum? Editörün seçimi. Kitap kapağı yapmadım hiç. Yayıncım yaptı o işi. Bazen bana tercih hakkı tanındı, bazen de o hak da tanınmadı. Kırmızı beyaz şerit yayınevinin tercihi. Arka kapak yazısı editörün kaleminden. Kapaktaki adamlar memleketin insanı. Kederli, sevinçli, umutsuz, umutlu, parasız, evsiz, işsiz memleket insanı. Kafası kaba, takkeli, bıyıklı, sakallı, bıyıksız, sakalsız. hepsi memleket insanı. Kadın yok kapakta. Kadınların kapak yapılmasına senin gibi ben de karşıyım. Erkeklerin kapılması iyi mi ya? Onların da kapakta olması iyi değil aslında. Ama biraz geri planda, flu olmalarında sakınca yok diyorum kendi sesimle.

Niye beğendim bu kapağı? Birincisi ismine uygun. Memleketimin insanı duvar dibine çökmüş, dertleşiyor. Benim bu kitapta anlattığım şeyi konuşuyorlar. Ben de memleket insanıyla halleşmek, onunla konuşmak istiyorum. Öykülerimin çoğunda, kahramanlarım konuşur. Ben de yer yer araya girerim. Kurmaca olduğunu hissettirecek kadar varım öykülerde.

Öykülerden önce Bakış başlığı altında kitaptaki bütün öyküleri özetleyen, onun özsumunu çıkaran cümleler var. Bir nevi ikinci bir içindekiler. İnsanca yaşamının yollarını aramalı her can. Başka değil. Niye bunu anlatmaya çalışıyorum. Bunu anlayabilirsek, bu ülkede birlikte yaşayabiliriz. Kimse ötekileştirilmez, aşağılanmaz, hor görülmezse insanca yaşamının yolları açılır. İnsan olmak bütün meselenin başı. Sorun insanla geldiğine göre, bu sürecektir demektir. Ama ne kadar insan olabilirsek o kadar iyi değil mi? O halde niye bu kavga? Bu tamamlanırsa benim yeniden memleket meselesi yazma zorunluluğum ortadan kalkar. O zaman neşeli hikayeler yazarım.

Tezgah öyküsünde kış vakti yakacak bula-
mayan bir ailenin evdeki dokuma tezgahını kır-
ıp yakmasını anlatıyorum. Yoksulluğun
memleket insanını ne hallere düşürdüğünü, na-
sıl katlandığını anlatıyorum. Pamuk öyküsün-
de sevimli bir kediyi anlattım. Kedinin üzerin-
den babası vefat etmiş muhterem bir aileyi
yazdım. Evde şirin bir kedi vardı. Pamuk di-
yorlardı. O kedinin öyküsü doğuverdi. Kır
Yolculuk öyküsünde gurbete giden memleket
insanımı anlattım. Anadolu'nun her şehrinde
gurbete çıkanlar. Neler yaşadıklarını anlattık-
ları kadar biliyoruz. Bu öyküde gurbetçilerden
dinlediklerimi yazdım. Ağabeyim 1998 yılın-
da Bakü'ye gitti. Onun gidiş öyküsüdür. Mem-
lekette bazı işler yaptı, iflas
etti. Çareyi yurt dışına git-
mekte buldu. Bir vesile onu
Bakü'ye çağırdı. Ziyaretine
gittim. Yolculuğu anlattı.

Dargın öyküsünü Sa-
karya'da bir öğretmen arka-
daşım anlattı. Ağabeyiyle
kırk yılı aşkın küslük yaşı-
yorlar. Annesi yatalak ama
ağabeyi bir gün bile arayıp
sormuyor. Lostra, bir ayak-
kabı tamircisinin hayatın-
dan bir kesit. Şehrin meyda-
nına kurulmuş ahşap kulü-
bede bir lostra dükkanı ve

orada çalışan şen şakrak adamlar. Onların
içinden beyaz saçlı, yaşını almış biri dikkati-
mi çekti. Zihnimde kelimeler çoğaldı bir an-
dı. Ayakkabımı boyattım, yan taraftaki çay
ocağına geçtim, çayımı içerken öyküyü de
yazdım. Burada bir içöykü daha var. Meydan
çeşmesinin öyküsü. Bu da benim uydurdu-
ğum bir şey gibi görülüyor ama her şehirde
meydan çeşmesi vardı, şimdi neredeyse kal-
madı. Aynalı Kavak öyküsünü Fahri Tu-
na'dan dinledim. Bana çarşısı gezdirdi, so-
kak, cadde, tarihi mekanlar derken bir de is-
lama köfte ısmarladı. Kendisi de 2011'de *Ay-
nallı Kavak* adlı bir şehir kitabı yayınladı.
Orada ilgimi çeken, öyküyü yazdıran şey ka-

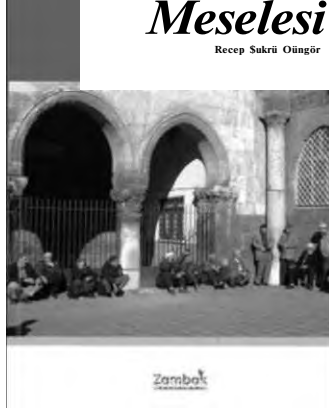
vaklara asılan aynalar değil, vatandaşın eşya-
sını kavakların dibine koyup hırsızlık korku-
su yaşamadan çarşıya alış verişe gitmesidir.
Deli Dövmesi öyküsü Sait Faik'e naziredir.
O Sakarya ırmağını anlatır Sakari öyküsünde.
Ben de bu öyküde Maraş'ın rüzgârını anlattım.
Maraşlılar bilir deli rüzgârın şehri nasıl sarsala-
dığını. Ezanla Kovulan, Batman'da dinledim
bu öyküyü. Öğretmen arkadaşlarımdan biri
berbere gitmişti. Orada bu adamı dinlemiş,
sonraki gün geldi, heyecanla anlattı. Marma-
ris'e çalışmaya gitmiş adam. Orada sabah
ezanı okuduğu için oradan kaymakam tara-
fından kovulmuş. Güneş Özlemi, şehir insa-
nının bunaldığı ruh hallerini anlatıyor. İncit-

meyen öyküsünde incinen-
lerin öyküsü anlatılıyor. On
iki eylül darbesinde hapse
atılan insanların maruz kal-
dığı acılardan bir kesit. Çık
acı bir öykü. Tebessüm öy-
küsü yazarın öyküsüdür. Ça-
tık kaşlı, gülmeyen bir yazar.
Nefer, doksanlı yılların so-
nundaki o kargaşa dönemin-
de iflas etmiş bir esnafın çırp-
pınışını anlatır. Adamın adı
Nefer'di. Ben önce lakap
sandım, tahkik edince öğren-
dim ki gerçek adı. Bir öğle
vakti bekçi kulübesinde an-

lattığı hikayeyi. Öğleden sonra dersim yoktu,
Lostra öyküsünü yazdığım kiraathaneye git-
tim. Bir çay söyledim, yazdım. Melal öykü-
sünde sevdiği kızla evlenemeyen bir adamın
hüznü anlatılır. İştten atıldığı bir gün parka gi-
der ve orada evlenemediği bayanın kızıyla kar-
şılaşır. Onunla oynarken o kızın kendisine ba-
ba dediğini hayal eder. Mavi Çağrı, bütün cad-
deyi maviye boyayan birisinin öyküsüdür.
Postmodern bir öykü. Mavi özgür dünyayı
çağırıştırır. İstanbul'da sel baskını olduğu yıl,
çevre illerden yağmaya gelenler vardı. Bu be-
ni çok etkiledi. Marmara depreminin olduğu
gün de deprem bölgesinde altın hırsızlığına çı-
kanlar vardı. İyi ile kötü aynı hayatın yüzleri.

Memleket Meselesi

Recep Sakrî Özgür

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

MUHAMMET EKREM BEYAZAL, MEVSİMLERE ŞİİR DAMLADI (Kendi yayını, Samsun 2012, 29 öykü: Karasöğüdün Dalı; Uçuruma Düşen Çılgılık; Dallara Şiir Yağdı; Tatlı Düşler; Aklın Son Durağı; Düş Kalka; Güneşle Uyanmak; Küreğe Düşmüş Düşler; Ne Dedin Çomak; Şeytana Yenik Düşmek; Çekilmeyen Oy; Bezay Bir Ölüm; Kara Bulutlar; Görenin Körlüğü; Hürriyete Köle Olmak; Düşün Adamı; İnilti ARdın dan; Aklın İkinci Yolu; Yağmurlu Bir Öğle Vakti; Dağı Bürümüş Dumar; Beklenmeyen Mektup; Böylesi Dünyaya Gelmek; Batı Rüzgârları; Yaşamı Sayıklamak; Ölümden Beter; Armutçu Kadın; Rüzgâr Açtı Kapıyı; Hayata Açılan Kapı; Bir Şafak Vakti)

CEMAL SAKAR, MÜREKKEP (Okur Kitaplığı, İstanbul 2012, 17 öykü: Kılıç; Ge- çişler; Battaniye; Sesler; Mama; Nil; Bıçak; Güneş; Bir Öykü Tahlili; Önce Vatan; Hançer; Koku; Babamın Kokusu; Uzak; Müdern Haya- tın Hikayecisi; Küçük Şeyler Düeti; Bir Tip)

AHMET SAİT AKÇAY, CAPE TOWN ÖYKÜLERİ (Okur Kitaplığı, İstan- bul 2012, 47 öykü: Masala Roti; Dj Van Wyk'in Cape Town Güncesi; Kırgıl; Acısı; Cookie; Kimkimsiz; This is My Life; Taar- ruf; Launch Bar; Cape Cape; Ölgüm; Madı- ba; Calling; Kurban; Onurs; Siyah Roman- tizm; I Feel So Close; Waterfront; Haritada Bir Leke; Siyah Kokusu; Kaçışlar; Çakışma; Uzunca Bir Gün; Bir Cape Belgeseli; Akşam Çapağı; William Robinson; Boo Kaap'ta Bir Sancı; Binvicdan/Birvicdan; Shanty House; Kumkuat; May; Uzun BirKoşu; Tanrı Koku- su; Pervane; One Shot; Coinless; Protea; Ti- kensiz; Tınaz; Whitie; Kadın Avcısı; In My Mind; Koeksisters; Kılçık; Just a Little Cry; Faust; Black Diamond;

BAŞAR BAŞARIR, DÜZENBOZ (Ge- niş Kitaplık, İstanbul 2012, 6 öykü: Ben (Fi- rıncı Musa); Sen (Çikolata); O (Açılmıyor);

Biz (Boğazlı Kazak); Siz (Gören Gözler); Onlar (Şehzadenin Sünneti)

PELİN BUZLUK, KANATLARI ÖLÜ AÇIKLIĞINDA (Can Yayınları, İstanbul 2012, 13 öykü: İbrahim Dağı; Kanatsız; Ke- mikler; Sekizli'ye Hediye; Dügün Gecesi; Kasap Havası; Yılanlı Yalı Söylencesi; Var Olmayan Sesler; Ten Rengi; Mevsimler; Sirk; Turunç; Saklambaç)

AHMET BÜKE, CAZİBE İSTASYO- NU (Can Yayınları, İstanbul 2012, 11 öykü: Buluttan Buluta; Karakutu; Herkes Ana Ku- zusu; "Ağır" Zamanlar; Bayrak İnmez, Dev- let Bitmez; Gelen Evrak; 28.02.2012. Tem: 1245/89; "M Tipi Kapalı"; Ramazan ve Je- oloji; Dünyanın En Mutlu Allahı; Düşen/Dü- şünen Adamın Bir Günü; Su-Kavga-Su)

MURAT YALÇIN, KARGA ZARİF (Can Yayınları, İstanbul 2012, 10 öykü: Ka- nunun Solist Olduğu Gece; Mirem; Mea Cul- pa!; Jorjet ile Jarse; Bana Hikâye Anlatma ya da Çıkmamış Cana Son El Ateş; Anne ile Öteki; Kibrit Suyu; Kezzap; Habnâme-i Kar- ga Zarif; Uygırların Geçtiği Nehir)

BİRGÜL OĞUZ, HÂH (Metis Yayınla- rı, İstanbul 2012, 8 öykü: Dön; Dur; De; Kırk; Devr; Değ; An; Çık)

GÖKÇE PARLAKYILDIZ, HASTA ÖYKÜLER (Varlık Yayınları, İstanbul 2012, 13 öykü: Camgöbeği; Hayatı Sulamayı Unut- ma; Nihal Yorgun!; Dişleriyle Gülen Kız; Ötekiler; Kimseye Benzemeyen; Yara; Fırtına Kuşu; Eski Ben; Bizi Yazan Kalem; On Yedi; Aslında Ben Yokum; Aybastı Efsanesi)

SERKAN TÜRK, TANRI'NIN YAL- NIZ KIRLARI (Dedalus Yayınları, İstanbul 2012, 16 öykü: Uzaklık Cehennemi; Gledic- ha; Herkesin Yalnızlığı Kendine; Tutku ve Üç Silahşör; Yusufçuk Kuşları; Pazar Gecesi Rüyası; Solucan; Bakmalar Koleksiyonu; Kül; Beni Bir Kere Çevirir misin?; Çini ve Gölgele; Ayaklarımı Saklamıyorum; Küçük Bir Oda; Mercan Hanımın Gözleri; Kör Ada- mın Bastonu; Tanrı'nın Yalnız Kirları)

SİBEL ÖZ, SERÇELER ÖLÜRSE (Notabene Yayınları, Ankara 2012, 11 öykü:

H E C E Ö Y K Ü

Ah Lena; Vildan; Serçeler Ölüre; Bahçesiz; Kanaat Tevekkül ve Karıncalar; Pazar; Küf Beyazı; Bozkır; Hele Gözle; Çiçek Adlarını Bilmeyen Çöp Kamyonu Şoförünün Kaçışı; Oto Kiralamacı, Bimilyoncu ve Kömürcü)

M. BURAK ULU, İYİ GECELER AN-
KARA (Günyüzü Yayıncılık, İstanbul 2012, 53 öykü: Gibi ; Bir Kulunu Çok Sevdim; Ya-zılmamış Hikâyenin Kazananı; Ama; Bitti; Her Gün Biraz Daha Tükendiler; Lapa Lapa Gidişler; Seni Hep Sevmeyeceğim; Sevgili Günlük; Sıradan Mutsuzluklar İlişkiler; Biz Arkadaşmıyız; Uzaktan Susmak; Bilimsel Aşk; Bazı Gözyaşları Daha Islaktır; Sensizli-ğe Dair; Ayaküstü Bir Heyecan; İlkler, İlk Günkü Gibiler; Zoraki Günlerimiz; Ortaya Karışık; Özel Görünümlü Günler; Çılgılık; Her Şey Çok Farklı Olabilirdi; Ne İş Olsa Yaparım Abi!; Bir Şarkılık Mutluluklar; Sa-at 19:00 Şimdi Haberler; Her Şey Daha Fark-

lı Olsaydı; Küçük Kız Ölmüş; Burçlar, Ardı-na Sığındıklarımız Her Şeyi Bilen Adam; Gülümseyin Çekiyorum; İyi Geceler Ankara; Mutsuzluk Üzerine; Şehir Koşuş Kalk!; Ai-le; Kaldırımlar Kadar Ezilmiş İnsanlar; Yal-nızlık; Keşke Bir Tane Deve Kuşum Olsay-dı,; Eskilerden Konuşurduk; Gözler; Kuşak Dövuşü; Geleceğe Öğütler; Şimdilerde Böy-le Unutulmuşlar; Nasıl Bu Hale Geldik?; Za-manlama Hatası; Işıklı Ayakkabılarımın Ge-ceyi Aydınlattığı Zamanlar; Kahkahalarımız Kıyamete Kadar; Arabesk Betimlemeler; Sizden Biri; Giriş Gelişme Ölüm; Büyürken)

ŞULE GÜRBÜZ, COŞKUyla ÖL-
MEK (İletişim Yayınları, İstanbul 2012, 4 öykü: Ruhuna Fatih; Akılsız Adam; Akılsız Adamın Oğlu Sadullah Efendi; Rüya İmiş)

METİN YEĞİN, İSTANBUL ÖYKÜ-
LERİ (Phoenix Yayınları, Ankara 2012, 27 öykü)

DAĞLANMIŞ CİĞER PARÇALARI

Biriden:

"Kurtar beni!" diye boynuma atıldı. Ne yapacağımı şaşırdım.

Acıyı onun kadar kendine yakıştırabilmiş bir başkasını tanımıyorum ben. Ve onun kadar acının yakıştığı başka birini...

Kuşkusuz herkesin acıları olur. Ama sahiden acı çekenleri gördükçe kendimden utanıyorum. Boynuma sarılmış dururken ağlıyordu. Avuç içimi sırtında gezindirirken onu teselli etmek için "Sus, ağlama" demek istiyordum, ama dudağım kelime yapmaya güç yetiremiyordu. Kilitlenmişim. Kaç yaşındaydım, bilmiyorum. Belki onun oğlu yaşındaydım. Belki onun oğlu benim torunum yaşındaydı. Yaş konusu daima karışık bir meseledir. Ben, ömrümde acıdan kıvranarak sevdiğim insanın boynuna atılmaya cesaret edemedim.

Yürüyüş yerine geldiğimizde arabamızdan inmeye başladık.

O, arabadan güçlkle inmeye çalışıyordu. İki eliyle arabanın kapısını tutmak istedi. Ellerini bana uzattı.

Bütün güvercinler göğe salınmıştı. Tuz dağının tuzu ayaklarımızın altında eriyip gitmişti. Bizler kör ressamın tablosundan fırlamış gibi oraya buraya fırlatılmıştık. O, kucağında bir kuzu tutuyordu. Kuzu bazen Hazreti İsa'dır. Kafamız, ellerimiz, ayaklarımız, karınlarımız yamuk dörtgenler halinde, yamuk aynalarda yansıyor. Dünyanın kendisi bir yamuk aynaydı.

İşte o aynanın içinde duruyorduk şimdi. Ben yere yuvarlanmışım. Üstümden ani bir şimşek geçmiş beni yerle bir etmişti. Ağlamak istesem de bunun öncesinin hiç yaşamadığım bir mutluluk duygusuyla ilgili olduğunu çıkartabiliyordum. Yere serilmişim. O, benim üstüme eğilmişti. Dudağı neredeyse yanağıma değecek gibiydi. Ama öylece durmuştuk. Neyi beklediğimizi bilmiyorum. Şimdi gene... Belki ellerine yapışarak kendimi kurtarabilirdim. Delilik üstüme yürüyordu. Kendimi kimden kurtaracaktım? Kurtarmak istiyor muydum? Koşuşmalar başlardı şimdi. Benim ona ulaşmaya çabaladığım her defasında karanlık yüzlü iblis bana görünürdü. Ondan bu yüzden nefret ederdim. Ciğerimin parçalanmış halini gördüğüm her seferinde olduğu gibi. Ciğerimden utanıyordum. Parçalanmış bir ciğer insana daima utanç verir. Ne acı ki, onu da yanımda taşımak zorundaydım. Sevgilim benden utansa da,

H E C E Ö Y K Ü

ben kendi ciğerimden utanıp kaçmaya savaşsam da... Asılları yitirilmiş ciğer parçaları... Asılları yetirildiği için kendileri asıl haline gelmiş parçalar... Bu yüzden ağzıma kadar dökülen memelerine dudağımı süremiyordum. İblis karşımda bekliyordu. İblisin çocukları vardı, çevremde dönüyorlardı ve benim ona yaklaşmama mani oluyorlardı. Kaçacaktım. Kaçmak istiyordum. Acılarım üstüme yürüyordu. Acılarımı sevmek istiyordum. Kaçamazsam ortalığa kepaze olacaktım. Sevgilim ordaydı. Bana bakıyordum

NECATİ MERT

ÂMEDÂBÎ

Bizim çarşıdaydı. Yukarıda, merdivene omuzdan bakar ama küçücük bir dükkânda tamirat yapardı. Diyelim telefonun sesi kesilir -kesilmez mi- Âmedâbi'ye giderdik. Hesap makinesinin düğmesi basmaz... Şimdi sudan ucuz köftehorlar, tamir de ne! Kaldır at! Atıyoruz. Ama o zamanlar, yeni çık-tıklarında yani, dünya paraya almışız Japon'un elektroniğini, Âmedâbi de var hazır, bırakırdık, bakardı, bir doktor hazakatiyle (şimdi "uzluk" deniyor gali-ba) iyi edip verirdi dört işlemimizi. Ütü bozulur ütüyü götürür, süpürge çek-mez süpürgeyi taşıırız. Bunlar basit oyuncaklar onun için. Ivır zıvır.

Hatırlamaz mısınız, Kollu Facit kullanmak, büyük kolunu şak şak, beyaz tuşlarını şuk şuk seslendirip çarpma, toplama yapmak bile hüner, maharet is-terdi, öyle ki mühendis hürmeti görürdü kullanan. Tamir edense ordinaryüs haliyle. E, Facit de ağır hani. Sırf metal. Heybetli de. Daktilonun bir boy kü-çüğü. Üzerinde onun metafizik ağırlığı da var. Benimkinin bir harfi düşer ya da zayıf basardı bazen, götürürdüm, o zaman hissederdim ağırlığımızı: ayak-ta karşılar, yer gösterir, çay söyler, "Anlat!" derdi, "Ne düşünüyorsun?" Sor-duğu, gündemde ne varsa o. Memleket halleri.

Hey gidi Facit! Sen de gittin! Sen de daktilo! Bütün ağırlığınızla.

Dükânın yazarkasası bozulmuş. Bizde kalan kopya makaraya sarılmıyor. Bolluk yapıyor. Sorun makarada ya da makarayı döndüren çarkta, pimde ola-cak. Ama elimden tamiri gelmez. Tezgâhtarı askere gönderince mahalleden salık verilen bir delikanlıyı aldım. Hayta tabiatlı bir şey. İşte gözü yok. Bo-zan da odur muhakkak. Zorlamıştır: çat! Söylendim, çekiştim. Servise gider de anlatır, yaptırır diye umdum. Nafîle! Bütün yaptığı, yuvacıkta kabarak biriken şeridi makaraya elle sardırmak. Oynar gibi. İki aydır bu böyle. Gören olur. Ayıptır. Dün kızdım, sesimi yükselttim, "Sen varken ben mi gideyim servise!" dedim. Gülerek geldi; bizimkinin eski bir model olduğunu, artık üretilmediğini söylemişler servisten. Allah Allah! Boynunda nüfus kâğıdı var, baktık, on dört yıl olmuş alınlı. Neresi eskiymiş!

Tam Âmedâbilik iş! Ama nereye taşındı? Neredeydi şimdi? Kahveciye sordum, yakınımızdaki pasajlardan birindeymiş, bugün gittim, buldum. Ze-minde bir dükkândı. Tıklım tıklımdı. Alçarak bir şey üzerine oturmuştu Âme-dâbi. Önünde masa. Bacaklarını altına vermiş. Elindeki işe eski yazıdan göv-deli bir harf olup eğilmiş bakıyor, neresini neresine bağlamak gerektiğini ma-

sa lambasının sarı ışığında bulmaya çalışıyordu. Selamımla başını kaldırdı. Kilo almıştı. Yüzü galiba şişti. Biraz da sarı beyaz. Yorgun baktı. Zihnini yokladı. Çıkardı. Adımı söylerken ayağa kalktı, tabure gösterdi, "Çay içelim!" dedi. Dükkân bir hurdacı dükkânından daha karışıktı. Elektrikli aletlerin bin bir çeşidi bin bir markasıyla, bin bir modeliyle üst üsteydi. Masa doluydu. Yerler yığın yığındı. Pasaj içinde bir yer değil de sanki şehrin duldasında bir salaştı. Ekşi, küflü bir koku vardı. Rutubetli. Yıllanmış. Rutubeti yarıp gelen ince bir zeytin sesi ara ara burnumda -neredense. Alınmış, yenmemiş, sanki unutulmuş. Masa altında kör kör yanan elektrik sobasından yayılma köseleli, kumaşlı bir koku. Ve duvarda dolunay sarısı acı bir karton: "Bir hafta içinde alınmayan eşyadan mesuliyet kabul edilmez." Taburenin üstünde iki fön makinesiyle bilmediğim, kablolu bir şey duruyordu, titreyen elimle onları kaldırdım, ayaklarımı dikkatli basarak tabureye iliştim.

Hayırdır! makamında bakıyordu.

"Kaç yıldan sonra yine işim düştü Âmedâbi!" dedim, "Daktilo değil bu defa, yazarkasa."

Anlatacak oldum, dinlemediğini görüp sustum; çekmeceyi açmış, içinden tomar, defter, kart, kâğıt bir yığınca çıkarmış, bakıyor, bir şey arıyordu. Buldu. Sadece elektrikli tamirâtı yapıyormuş artık. Öteki işleri bırakmış. Ama yazarkasalara bakan bir arkadaşı varmış, arayıp bulduğu onun numarasıymış, telefon edecek, bizim dükkâna uğramasını söyleyecekmış. Numarayı cebinden tuşladı, bekledi. Cevap yok. (Adam cumada herhalde!) İkiledi. Yine açılmayınca kartviziti uzattı. Dar Sokak'ta, bir pasajın ikinci katında bir adresti.

"Giderim. Sonra da kartı getiririm."

"Getirme" dedi, "Çay söylüyorum, içeriz."

"Alacağım olsun. Çayını içmeye özel gelirim."

Elimin titremesini görmüş olacak, yaşadıklarımı çok önce yaşamış bir ağbi yakınlığıyla sağlığını sordu. Söyledim.

"Yaşın?"

"Altmış sekiz."

"Daha çok gençsin oysa. Allah şifalar versin!"

Gel de meraklanma!

"Âmedâbi sen kaç yaşındasın?"

"Simetrimdeyim" dedi, "Seksen altı."

Birkaç yaş büyüğüm sanırdım. Şaşırdım. Âmedâbi'yi işinin başında bir usta olarak değil, bugün var, yarın yok bir âdemoğlu gibi gördüm birden, merhametli bir hüznle doldum.

"Âmedâbi, başka neler yapıyorsun? Nerelere gidiyor, nerelerde takılıyorsun? Bizim de çayımız var. Uğrarsan sevinirim."

"Peşinden koştüğüm bir şey yok" dedi, "Yarından sonra 11 Kasım Pazar. Günü gününe tam on dört yıl olacak karımı kaybedeli. Koşmayı o gün bıraktım. Hayat kurgulanamıyor, bunu gördüm. Şu yığının içinde yaptığım da koşmak değil aslında. Kendimi arıyorum."

"Kendini mi?"

"Evet, acılarıyla baş başa kalmalı insan. Yuva kurmalı onlarla."

"Benim edeceğim sözler değil bunlar. Memleket hallerinden değil. Yaşınız söyletiyor size. Olgunluğunuz."

Durdu Âmedâbi, uzakta bir yerlere baktı, bu dünyadan koptu sanki.

"Yaşın önemi yok" dedi, "Sevdiğinizi bir kazada kaybettiyseniz eğer, yaşıınız altmış sekiz değil de otuz dört olsa, otuz dört olsa hani ne fark eder!"

"Nasıl bir kaza?"

Bir hakikatten kaçır gibi büyük büyük adımlarla dükkâna geldim. Hayta merakta. Yüzüme bakıyor, olumlu işaretler arıyor. Yazarkasayı götür, yahut yeni makara al, getir, eskisini sök, yenisini tak, veyahut pimi uzat gibi talimat vermemi bekliyor. Merakından belli oldu ki arıza onun marifeti.

"Usta ne dedi ağbi? Usta ne dedi? Eskisi gibi olacak mı?"

Elim kendiliğinden ceketimin iç cebine gitti. Kartviziti aldım, avucumda kırdım. Kıvırdım. Kendimle mırıldasır gibi:

"Eskisi gibi olmayacak!" dedim, "Elektrik çarpıyorsa eğer, yaşıınız ister otuz dört ister altmış sekiz olsun, ne fark eder! Hayatı biz kurgulayamıyorsak eğer, yazmıyorsak yani, sahi ne fark eder!"«

KEMAL GÜNDÜZALP

ÖLÜM DÖŞEĞİNDEKİ ANNE, ÇOCUK VE
YALVAÇ MUSA

1/Anne

Galiba ölüyorum. Dermanım bitiyor. Ölüm böyle mi geliyor cana? Gelsin!

Can bu. Ruh çekilir, geriye kalan beden cesede dönüşür. Ceset bir hiçtir ondan sonra. Gerisi toprağa kalır... Toprak alır hakkını. Toprağın hakkı vardır. Oradan gelmedik mi? En büyük atamız, büyük dedemiz, topraktan yaratılmadı mı? Geldiğimiz yere döneceğiz nasılsa. Asıl olan ruhtur. Birazdan kaç yıldır çile çeken, eziyetler gören, bedenimi terk edip gidecek benim de ruhum. Yılanın deri değiştirmesi gibi. Yılan kabuğunu bırakır ya ardında, kış uykusundan uyanınca, beden de öylece kalacak. Acı çeker mi yılan deri değiştirdiğinde? Çekiyordur. Ama yenilenir. Acıdır bütün yenilenmeler. Önemli olan ruhun acı çekmemesidir. Bazen geride bembeyaz, kurumuş derisi kalır. Öylece bir kalıp gibi. Onları bütün görmek bir şanstır. Çocukken alır onları avuçlarımızın içinde ufaltır, saçlarımıza sürerdik ki, saçlarımız gür olsun, parlasın... dökülmesin! Nisan yağmurlarındaki gibi. Nisanda yağmur altında saçlarımızın ıslanmasını ne çok isterdik. Kadınlar, çocuklar kadar rahat değildir. Erkekler bırakmaz saçlarımızı açıp yağmur altında ıslatmaya. Başörtülerimizi çıkaramayınca bazen bir kova koyardık yağmurun altına. Sonra da yağmur damlalarıyla biriken o suyla yıkardık saçlarımızı. Az yağınca su birikmezdi, üzülürdük başımızı açıp da yağmurun altında saçlarımızı savurup duramadığımız için. Olmasa kına yakılır. Saçların sağlam olması, güçlü ama güzel olması için. Kına ne içindi başka?

Yüreğim acıyor. Yürek niye acır ki ölmeden önce? Acısız ölsem şuracıkta, keyifle! Keyifle ölünür mü? Öyle olsa herkes ölmeye can atardı. Can atamıyoruz, canımız alınacak diye...

Göğsümün ortasına, tam yüreğimin altına kocaman bir taş değdi az önce. O adam, oğullarımla kavga eden adamlardan biri, güçlü elleriyle bir taşı, kocaman bir kara taşı alıp atmak üzereydi en büyük oğluma:

"Dur!" dedim, "dur zalim oğlum..."

"Oğlum," demiştim ona da! İnsanız ya... Bağırardım, sesimi duymazlıktan geldi, dinlemedi. Gençti, civan bir delikanlıydı. Öfkeden kudurmuş, gözünü kan bü-

rümüflü sanki. Düne kadar yüz yüze baktığımız, aynı suyu içip, aynı bayırlarda hayvan otlattığımız, beriye, süt sağmaya birlikte gittiğimiz insanların çocukları; 'suyu sen kaptın, ben alacağım sırayı,' diye kavgaya tutuşmuşlardı birden.

Benim koyun güden çoban oğlum, sessiz sedasız, kavga nedir bilmeyen ikinci oğlum, gençtir, öteki oğlanla ağız dalaşı, sıra hakkı derken başlamışlar kavgaya. Öteki, büyük oğlan da kardeşine yardım edeceğim diye girişmiş kavgaya haber alınca. Büyüdükçe büyümüş kavga; taşlar, sopalar, derin kuyunun başında, çıkırıkların yanı başında, atların gözü önünde kendir halatlar bir yana bırakılmış, taşlı ve sopalı bir kavga başlamış.

Bu ağırlar neden? Neden yüreğimdiki acı büyüyor andan ana? Ölüm bu mu yoksa? Beden böyle mi can çekişiyor son yolculuğuna çıkarken?

Nicedir evde un çuvalının dibine varmıştık. Un bitti mi ekmek de yok demektir. Ekmeksiz olmaz. Onca çocuk ne yer, ne içer? Yap bulgur pilavını, yanına kuru soğanı koy, yetmez, ille de ekmek isterler. Ertesi gün buğday çorbası pişir, yine ekmek istenir. Ekmek her işin başı. Değirmenden ancak bir iki günde gelir yeni un. Eşeklere yüklenir, bir kişi götürür, o gece değirmende yatıp uyur. Ayrıca yolda çuvalın eşekten düşmemesi gerekir. Düştü mü, bekle ki yoldan bir insan geçsin. Yoksa kalakalır orada değirmene buğday götüren. Kimselerin geçmediği değirmen yollarında tek başına kim yükleyecek bir daha koca buğday çuvalını? Zaman yetmez. Bir gün daha geçer.

Ben avlunun kenarında buğdayımı hazırlamış, çuallara koymuştum. En küçük oğlanla, bir büyüğü kızı bıraktım başında gürültüleri duyunca. Ne güzel oynuyordu oğlan ablasıyla... Çuvalların üzerine çıkıyor, yere atlıyor, gülüşüyordu. En son böyle gördüm ben onu. Afaram, son çocuğum benim! Kalıntı.

"Siz oynayın çocuklar..." dedim giderken.

Bir güzel tembihledim çocukları. Çünkü, köyün aşağı kesimlerinde bir gürültüdür kopmuştu. Meraklandım ve doğruca oraya indim. İndim ki ne göreyim?

Ölüyorum! Bitti bu iş... Uzamasa bari acılar, gözyaşlarını görmesem, ölürsem! Gözlerim açık mı? Pek seçemiyorum kimseleri. Gözlere perde mi iner ölmeden önce?

Büyük oğlanın üzerine gelen kocaman taşı görünce, ona yetişmek, onu kurtarmak, bir kenara itmek için çılgınlıkla bağırarak atladım oğlumun üzerine ve ellerimle korudum onu. Arkama aldım ve yüzümü döndüm taş atan gence. Ellerimi oğlanın üzerine tersten kapattığımdan, taş o hızla gelip karın boşluğuma, kalbimin ortasına değdi sandım. Keşke ellerimle taşı tutsaydım, parmaklarım kırılırdı, ama böyle ölür gibi olmazdım! Küçük oğlanı, afaramı, son çocuğumu öksüz bırakıp gitmezdim. Parmağı, bileği kırık bir anneyi, ölü bir anneye yeğlerdi elbette. Kim istemez? Hangi çocuk? İnsan annesi olsun da kör olsun, topal olsun, sağır, dilsiz olsun ister, değil mi? Ama yüreğim kollarımın önüne geçti. Ana yüreği dedikleri yürek bu olsa gerek. Kollarım-

la büyük oğlumu korumaya çalışırken, göğsümü siper edip yaralanmasını önlerken... bir taşa hedef oldum.

Acıyla kıvranıp yere yığıldım. Sesim, soluğum kesildi birden.

"Galiba ölüyorum," dedim o anda.

Kendi kendime. Sesimi duyan olmadı. Sesim çıktı mı acaba?

Sonra ne oldu? Kim kimi vurdu yüz yerinden, kim kanadı bin yerinden yaralanarak, kim içti, içirdi suları davarına, ineğine, öküzüne? Kim kaptı sırayı? Yoksa her şey öylesine yarım mı kaldı? Koyunlar, keçiler susuz mu kaldı yoksa? Bilmiyorum, ama ben büyük oğlumu kurtarmıştım! Ben bir anneyim elbette ve bundan öte yapabileceğim bir şey yoktu. Yapmam gerekeni yaptım.

Ölüyorum. Çocuklarım nerede? Gelsinler isterim, bir bir dizilsinler önüme! Göreyim hepsini, belki de bu son görüşümdür...

Çocuklarım gelsin, dizilsin hepsi karşıma, tek tek göreyim son kez yüzlerini. Konuşabilsem, sesim çıksa neler söylerim şimdi? Dilim ağzımda büyüyor, kalınlaşıyor, bildiğim bütün sözcükler uçup gidiyor sanki! Konuşamıyorum çırpınsam da. Gözlerim bile açılmıyor. Göz kapaklarım teslim olmuş.

Sonra komşular, bazı adamlar gelip aldılar beni. Eve getirdiler. Evime, çocuklarımın yanına... Hepsi gelsin isterim. Konuşamıyorum hâlâ. Göremiyorum da gittikçe. Gözlerim bağlandı bu dünyaya. Kara, kalın perdeler indi aydınlığıma. Nurum söndü. Ruh çekiliyor mu nedir? Sırtüstü yatırıp örttüler üstümü. Kanayan hiçbir yerim, yaram yok! Her şey içimde; kanayan, yarılan, tükenen, biten, ölen ne varsa. Beden teslim oluyor, ruh özgürlüğüne kavuşacak birazdan. Meleklerin tanıklığıyla yola çıkıp Tanrı'sına kavuşacak. Şu gelen Azrail mi? Azrail de bir melek değil mi? Gelecek, görevini yapacak, Tanrı'nın;

"Yetti vadesi, al şunun ruhunu, gel!" dediği yerde, buyruğu yerine getiren bir melek o.

Ne zor görevmiş! Şimdi daha çok anlıyorum Azrail'i. Gülüyor sanki Azrail. Sevimli, hoş bir melekmiş. Sevdim ben de Azrail'i. Kendisinin bile bilmediği kaçınıcı canı alıyor kim bilir? Tutuyor mu sayısını?

Sınav bitiyordu işte! Sevdiklerini kaza bela bir bahaneyle erkenden almış güzel Tanrı. Beni de çağırıyor işte! Azrail, yılanın derisinden soyunarak yenilenmesi gibi benim ruhumu alıp bedenimi geride bırakarak götürecek. Giderim gitmesine de şu küçük oğlan ne olacak? Bir de kızlar... Daha ufak onlar. Nasıl çekip çevirirler onca işi, nasıl bakarlar eve? Ekmeği kim yapacak, yemeği? Bulgur pilavını ve çorbayı. Çorbayı ve bulgur pilavını. Başka ne olsun daha? Ötekiler az daha büyük ne de olsa.

Acaba desem Azrail'e bir elçi olarak, Tanrı'ya yalvarsa benim için, şu çocuk için az daha süre vermez mi? Yüreğimin acısını, taşın izini, ağrısını alıp bedenimden dimdik bırakmaz mı beni? Acıkmıştır şimdi oğlan, kalkıp işe koyulmaz

mıyım? Ağırlaşan, boğazımı tıkayan dilimi çözmez mi bir süreliğine? Bir on yıl, olmadı beş yıl kadar? Pazarlık mı bu? Tövbe! Günaha giriyorum son anda!

"Onun kısmeti olacak dünyada. Senin suyun bitti ey anne!" mi denilecek?

Kaç anne böyle bir dilekte bulunmuştur bugüne kadar acaba, kim bilir ne çoktur? Hiç geri dönen olmuş mudur yattığı döşekten yavruları için? Sanmam, yine de işte, insanız, belki diye. Azrail alışıktır gerçi, Tanrı da bıkmıştır böyle dileklerden, vade dolmuştur çünkü, güler Azrail bunlara ve iletmez herhalde. İletmez artık Tanrı'sına.

Sen bilir misin Azrail, doğurdum bu çocuğu ben, günler geçiyor ama süt yok memelerimde. Günlerce açlıktan ölecek diye korktum, ağladım, Tanrı'ya dualar ettim. Ne olur sütüm olsun, şu çocuk biraz sütümden emsin diye. Yok, damla akıyor, sıkıyorum gizli gizli onca çocuğu emzirmekten pörsümeye yüz tutmuş sarkık memelerimi. Akıyor! Yoldan gelip geçen bebekli annelere dil döktüm aylarca. Hiç orali olmadılar. Ne oldu biliyor musun? Kader kısmet bu herhalde. Bir Çingene göçü geldi köye... Yalvardım, yakardım bu çocuğu bir emzirin diye. Biriniz o kara memenizi dayayın şu oğlumun ağzına da ölmesin, yaşasın, kardeş olsun çocuklarınıza. Tınmadılar. Ama sonunda o gece zırlı zırlı ağlayan bebeğimin sesine dayanamamıştı, gizlice dayanmıştı kapıya Çingene anne ve süt taşıyan memelerini soktu ağzına afaramın, son çocuğumun, emdi içti, mıncıkladı memeleri, içti emdi ve öylece uyudu gece boyunca. Ellerini öptüm Çingene annenin, torbasını yiyeceklerle doldurdum. Bu bir düştü!

"Gene gel!" dedim, yalvarır gibi yumuşacık bir sesle.

"Gelirim," dedi o da, bir anneydi ve anlamıştı beni.

Sabaha kadar sesi çıkmayan oğlum öldü mü diye korkular yaşadım sonra. Soluğunu dinledim, minik bebeğin soluğu ne ki? Az daha ayna tutuyordum. işte öyle. Gündoğumunda viyaklayınca, nasıl güldüm, nasıl... anlattamam sana. Oğlumun bir Çingene sütannesini vardı artık! işte böyle böyle yaşadı afaram... son çocuğum.

inek, Sarı Kız yani, o sonraydı. Ama insanoğlu dediğin çiğ süt içmeli değil mi? Çiğ süt emsin ki, bir gün bir taşla bir başka anneyi vurmalara kalksın. Ölümeleri görsün, yaşatsın bir çocuğa. Bilinen masal budur değil mi? Büyüğü, en büyük babamız Adem'in çocukları niye kıydılar ki, birbirlerine? Ölüm oradan mı kalma Azrail, sen bilirsin belki, ölümün elçisisin sen! ilk onların ruhunu mu aldın bedenlerinden? ilk görevin bu muydu? Habil miydi, Kabil mi? Bilsen böyle zor olduğunu, bu görevi almaz, isyan eder, bağışlanmanı diler bir köşeye çekilirdin belki de...

Sen hiç konuşmuyor musun Azrail? Kaç ruh daha alınacak bugün bedenlerden? Dünyanın neresinde? işin çok mu? Oysa akşam olmuştur şimdi. Gece boyunca da sürer mi bu zor iş? Uyku yok mudur sana? Senin işin pek zormuş, anladım Azrail. Kolay gelsin meleğim.

Evin tavanındaki hava deliğine bakıyorum. Bakmıyorum da gözlerim sabitleşti orada. Ruhum oradan çıkıp gider herhalde az sonra bir sinek gibi. Yoksa Azrail onu alıp nereye koyar? Başka bir beden ruhunu almaya giderken yanında mı taşır?

Geceleri uyurken yataklarımızda kedilerin uyunması istenmezdi. Çünkü geceleri rüya görmek için burun deliklerimizden çıkıp gezmelere giden ruh geri döndüğünde sinek kılığında, kedi yutabilirdi onu. Böyle pisipisine ölmek istemezdik. Biz de çocuklarımızın yatağında kedi uysun istemedik. Doğru muydu, hiç bilemedik bunu Azrail.

Üşüyorum, titremeler geldi. Üstüme yorganlar örtüyorlar. Altımda döşek, başımın altında yastık, sırtüstü uzanmışım. Gözüm delikte, Azrail ruhumu alıp oradan mı çıkacak acaba? O delikten son kez mi bakacağım? Dönüp yanıma bakamıyorum oğluma, boynum dönmüyor. Kızım, kızlarım nerede? Kucağıma almadan, sarılıp öpmeden, koklamadan nasıl bırakır giderim? Niye böyle hırlıksız, habersiz gelir şu ölüm? Un çuvalım orda mı kaldı? Hava da puslu, kapalıydı. Yağmur yağar mı üstüne? Son günahım olacak bu sorularım. En umarsız biçimde çocuk, çocuklarım öksüz kalacak diye işliyorum bu son günahı...

Büyükler, adamlar konuşuyor çevremde. Tam o deliğin altına bir gaz tenekesi konuyor. Bu sobadır. İçine biraz çalı çırpı atılacak şimdi. Ardından tezek. Sonra kav, çakmaktaşı ve tutuşacak çalı çırpı. Duman yükseliyor, gri-kara bir duman bu. Sonra kıvılcımlar, sonra harıl harıl yanıyor teneke soba. Dumanlar gidip o delikten çıkıyor. Isınıyorum galiba. Bir kadın bu kadar erkeğin yanında yorgan döşek yatar mıydı? Ben yatıyorum, uzanmışım. Ayıpsız, günahsız... Kocamın gözleri önünde. Nereye kayboldu bu Azrail? Niye gecikiyor?

Benim çocuklarım kocama, babalarına "baba" bile demediler hiç, biliyor musun Azrail? Yok, üvey değildi babaları, öz be öz! İlk üçü varken askere gitmişti kocam. Kıtık zamanı. Seferberlik günü. Tam dört yıl gelmedi. Bir arzual yazdım da devlet kapısına, sanki öyle geldi. Denk gelmiştir belki, bilemem artık. Bu çocukların üçü, babaları geldiğinde bilemediler, "amca" dediler ona, babaları "apo" olarak kaldı, ötekiler, küçükler de onlara özendi. Baba dedikleri bir babaları olmayan çocuklarım şimdi annesiz kalacaklar Azrail!.. 'Amca babanın yarısıdır' derler, ama babanın yerini tutar mı? Annenin yerini ne tutar peki?

"Aferin," diyorlar küçük oğlana büyükler. Komşular, amcalar, teyzeler...

"Kızlar ağlarken o erkek gibi duruyor... Aferin Mustafa'ya," diyorlar hep birlikte.

Erkek çocuklar anneleri ölürken de ağlamamalı mı diyorlar? Annesi ölmeye ağlamaz mı insan? Erkekler de ağlamaz mı? Ağlamalı azıcık. Yoksa kurur o gözyaşı içerde, yara gibi büyür sonra. Ağlamadan olmaz. Beden kaldıramaz gözyaşı denen suyu!

Soba çatır çatır yanmaya başladı. İçerisi ısındı sanki. Ben mi ısındım yoksa? Ansızın ve şiddetle ayaklarımı uzatıyorum önlenemez bir biçimde. Gerilmiş bir yay gibi uzatınca bacaklarımı, ayaklarım o hızla tenekeye çarpıyor. Teneke soba. Yangın mı çıktı? Konuşmalı... ağzım... dilim yok! Çekiliyor ruh, gidiyor... Oğlum, kızlarım... ben... Kimsenin bir şey anladığı yok. Yalnızca bekliyorlar, çırpınmalarımı diriliş belirtisi mi sandılar yoksa? O zaman neden gözyaşları akıyor herkesin? Çırpıyorum Azrail'in kollarında. O görevini yapıyor, ben direniyorum. Alıp gidiyor ruhumu!

Bitti!

2/Çocuk ve Yalvaç

Bitmişti.

Ölüm gelip aldı kucağına anneyi. Upuzun bir beden sessiz sedasız yatıveriyordu orada. Kapandı artık her şey. Çocuk o anda dışarı fırladı. Herkesin telaşlandığı, sessizliğe gömüldüğü ve gözyaşlarını akıtmaya başladığı anda, başında Kuran okuyan kocası bile kitabı kapatıp, gözlüklerinin buğulanan camlarını silmeye çalıştığında, o ana kadar uyuyan annenin yüzünü örtmüşlerdi. Onun son sesini, çığlığını, ruhu çekilirkenki imdadını, direnişini ve çırpınışını kimse bilemedi. "Ölüyorum," dediğini kimse duymadı, birkaç garip, anlaşılmas ses çıkmıştı yalnızca ağzından ve ölmüştü.

Saçı sakalı ağarmış, bembeyaz nur yüzlü yaşlı bir adam, elinde asası höyük gibi bir tepenin önünden geçiyordu. Kumdan bir tepeydi bu. Uzak bir yer olmalıydı burası. Başka bir diyar: Mısır gibi, Sina Çölü gibi, Tur Dağı gibi bir yer olmalıydı. Fırat'tan çok uzaklarda bir yerde, Akdeniz'in, Kızıldeniz'in ötelerinde, belki de Nil'in oralarda, koyun güden bir çoban yüksekçe bir höyüğü andıran tepeye çıkıyor ve kendini aşağıya salıyordu. Toz toprak içinde taklalar atarak aşağıya yuvarlanıyor, artık yuvarlanamadığı noktada doğrulup yeniden yukarıya çıkıyor ve kendini aşağı bırakıyordu. Yüzünde ne bir acı, ne bir pişmanlık izi. Tersine mutlu görünüyordu ve huzur içinde yapıyordu bu devinimleri.

Bacaklarını dimdik uzatıp teneke sobayı devirince annesinin öldüğünü, bir daha dönmeyeceğini anladı çocuk. O ana kadarki altı yıllık ömründe hiç ölüm görmemişti. Duymamış bile olabilirdi. Ama ölüm diye bir şeyin olduğunu, ölenlerin toprağa gömüldüğünü ve bir daha geri dönemediklerini biliyordu... insana acı veren, yüreğinde üzüntü yaratan herhalde bu geri dönüşsüzlüktü, gidip de gelememektir dünyaya. Yani teyzeler, halalar, amcalar, dayılar gibi konuk olarak gelebilseler en azından, ne iyi olurdu! Uzakta da olsa insanın bir annesinin olması iyi olmalıydı...

Aksakallı, nur yüzlü yaşlı adam, uzun süre izledi çobanı. Bu garip devinimlerin bitmesini beklemişti. Sonunda çoban ya yorulduğu için ya da yaptığı her neyse, bitmesi gerektiği için yuvarlanmaktan vazgeçti, silkinip bir kenara otur-

an

du, çıkını açıp ekmeğini çıkardı. Bembeyaz nur yüzlü adamı o anda gördü. Çağırdı eliyle, buyur etti azık torbasına. Birlikte yiyip koyu bir söyleşiye başladılar. Üstüne su içtiler. Adam kim olduğunu ve adını özellikle söylemiyor, çobanı etkilemek, yönlendirmek istemiyordu. Önemli olan konuşmak ve yaptığı şeyin nedenini öğrenmekti. Çobansa hiç o konuya gelmiyordu. Sanki öylesine yuvarlanmıştı. Sonunda yaşlı adam dayanamayıp sordu çobana:

"Sen az önce niye tepeye çıkıp aşağıya yuvarlanıyordun? Neydi amacın?"

Çoban iç huzuru içinde, aksakallı adama gülümseyerek baktı. Nur yüzlü, güzel bir adamdı, gizlemeye gerek yoktu yaptıklarını.

"İbadet ediyordum. Tanrı'ma yakarıyordum. Sürüm bereketli olsun, bol süt versin diye..."

Şaşırmıştı yaşlı adam. Ama kim olduğunu söylemeyecekti. İnsanlara doğruları söylemek, onları bu anlamda yönlendirmek gerekiyordu.

"Böyle ibadet olmaz ki oğlum..." dedi, yine de.

"Başka bilmiyorum ki... O yüzden böyle yakarıyorum," dedi çoban.

"İstersen ben sana öğretim doğrusunu," dedi yaşlı adam.

"Öğret..." dedi, çoban; "ben de doğrusunu yaparım bundan sonra."

O hızla dışarıya fırlayan çocuk, dudaklarını büzerek, içini çekerek bir ağıta durur gibi, bitmeyen bir şarkıyı yinelercesine, gecedan sabahlara kadar süren bir dengbejin, destan anlatıcısının sözlü şarkısını dinler gibi ağlamaya başladı. Dengbejler de destanı anlatırken, sonra uzun uzun şarkılar söylerken ağlardı zaten insanlar. Niye ağlardı ki sahi? Artık ne kimseyi görüyor ne de duyuyordu. Bir çocuk nasıl ağlardı? Bir dengbeji dinler gibi mi? Ekmek isterken, su isterken ağlanırdı, onun gibi mi? Annesi ölen bir çocuk gözyaşlarını nereye gömer de ağlardı? Gözyaşları olmadan ağlanmaz mıydı? Kuru, ama derin bir ağlama yok muydu? O bilmiyordu bir ölümün arkasından ağlamayı. Kendince ağlayacaktı. ilk kez!

Yaşlı, yalvaç görünümlü adam, uzun uzun nasıl ibadet edileceğini, tek tek ve kurallarıyla, hatta göstere göstere anlatmaya başladı çobana. Nerede, ne zaman hangi duaları okuyacağını açıkladı. Yorulmuştu. Sonra sınava çeker gibi yokladı. Sorular soruyor, tüm anlatılanları ezberletmeye çalışıyordu. Bir iki de uygulama yaptırdı. İyi, çoban çok güzel anlamıştı. Her şey yolundaydı. Sevinmişti.

Uzaklardan tanıdıklar geliyordu. Köylerden, öteki evlerden; akrabalar, komşular, teyzeler, halalar, amcalar, yengeler geliyordu. Kalabalık gittikçe artıyor, avlunun, evin içinde giderek büyüyen, artan ağlayışlar, artık şine, sıvana dönüşmüştü; saçını başını yolan teyzeler, zülüflerini çekip koparan ablalar, yanaklarını turnaklarıyla kanatan neneler, göğsünü yumruklayan kara bağlamış komşu kadınlar hangi acıya ortak oluyorlardı? iki küçük ablanın yüreğindeki onulmaz yaraya mı? Ağabeylerin kesik hıçkırıklarına mı? Bir babanın sessiz gözyaşlarına mı? insanlar ağıt yakarak, şivan, şın ya da yas tutarak bir acıyı böyle paylaşıyorlardı demek.

Ekmeklerini yemiş, sularını da içmişlerdi. Yaşlı adam çok uzun oturmuştu. Bir insana doğru yolu gösterdiği, bir şeyler öğrettiği için mutluydu. Artık gitme zamanıydı. Çoban da çok mutlu olmuştu. Bugüne kadar nasıl da yanlış bir biçimde ibadet ettiğini ayırmamış, içi huzur dolmuştu. Yaşlı adam kalktı, asasını aldı ve yola koyuldu. Çoban arkasından baktı, ulu bir insandı bu. Derviş gibi Tanrı yolunda bir aksakallı. Ermişti belki de...

Yaşlı adam gider gitmez çoban ibadete koyuldu. Bir iki derken sırayı şaşırdığını anladı. Nerede hangi duayı okuyacağını unutmuştu. "Ama da zormuş" diye düşündü. Şöyle bir baktı, yaşlı adam hâlâ görünüyordu. Peşinden koştu, sesini duyurmuştu:

"Nur yüzlü dedem, dur!" diye bağıırıyordu soluk soluğa.

Yaşlı adam onu bir süre izlemişti. Her şeyin yolunda olduğunu görünce yolculuğunu sürdürmüştü.

"Ne oldu oğlum? Sürünü bırakıp nereye koşturuyorsun?"

"Dur dede... bir şey soracağım."

Aksakalı arasında beliriveren gülümsemeyi göremedi genç çoban. Soluk soluğa sorularının yanıtlarını almak için acele ediyordu.

"Sor oğlum... bekliyorum."

"Bana az önce öğrettiğin duaların büyük bir bölümünü unuttum. Üstelik neyi, hangi sırada yapacağımı da karıştırıyorum. Yeniden anlatır mısın?"

"Anladım oğlum. Bak şimdi, sen daha önce de Tanrı'ya yakın olmak, arınmak için ibadet ediyordun, değil mi?"

"Evet..."

"İnanarak yapıyordun."

"Kuşkusuz..."

"Tanrı'ya sesini duyuruyordun böylece."

"Elbette..."

"Öyleyse oğlum, benim sana öğrettiklerimi unut ve bildiğin gibi, daha önceki gibi ibadet et! Daha doğrusu sana nasıl kolay geliyorsa öyle... İnanıktan sonra fark etmez."

Solukları normalleşmiş gibiydi, ama şimdi de anlamsızlığın boyutlarına gider gibiydi. O zaman ne diye öğretilip kafasını karıştırmıştı bu yaşlı adam? Uzun bir suskunluk anını yaşadıktan sonra yeniden sordu:

"Olur mu öyle?"

"Olur..."

"Sağ ol dede... Rahatladım şimdi."

"Sen de sağ ol yavrum."

"Seni yolundan ettim. Güle güle, yolun açık olsun!"

"Hoşça kal evlat! Tanrı seninle olacaktır..."

Çoban geri döndü. Sürüyü bir vahaya doğru sürdü. Sonra bir kum tepesine çıkıp kendini aşağıya yuvarladı. Mutluluktan yüzü gülüyordu. Yeniden yenden yaptı. Yineleyerek bir yukarı, bir aşağı düşüyor, sonra yeniden çıkıyordu.

Onu uzaktan izledi yaşlı adam. Sevindi. Sonra esasına dayanarak yolculuğu sürdürdü. Bu yaşlı, aksakallı insan Yalvaç Musa'ydı!

Çocuk yüksek duvarlı hayattan, avludan dışarı çıktı. Topraktan oluşmuş yapay bir tepeliğin üstüne tırmandı. Yüzünde gözyaşı ve sümük karışmış bir halde o tepeden aşağıya yuvarladı kendini. Ağlamalarına hiç ara vermeden, gözyaşlarını hiç tutmadan, kimseler görmeden bir daha çıktı tepeliğe, yeneden yuvarladı kendini aşağıya. Çıkarken de, tepeden aşağıya yuvarlanırken de ağlamaları hiç kesilmiyordu. O anda onu orada tutacak, ilgilenecek, kucaaklayıp saracak kimse yoktu. Herkes kendi yüreğinin yangınına yaşıyordu. Beş, on, belki yirmi kez, hatta yüz kez denedi bunu. Saymadan, sayı saymasını bilmiyordu zaten, en fazla bir, üç, beş, sekiz... Biliyordu da sayamadı mı o anda? Oyun oynamıyordu ki; kimin aklına gelirdi annesi yeni ölmüş bir çocuğun, ağlayarak bir tepeden yuvarlanan bir çocuğun kaç kez inip çıktığını sayması? İstiyordu ki, acı bitsin, gözyaşları dinsin, ama annesi çıkıp gitmesin, geri gelsin, ölmesin. Tanrı görmüş olsa onu, acısa, annesini diriltip bağışlasa ona, kardeşlerine... Olmaz mıydı? Bir kezcik! Belki o zaman dinerde ağlaması ve yerine sevinç gözyaşları akıttırdı bir süre.

içeri gidip baksın ve ölmemiş olsa annesi... Ama niye herkes feryat fışan ağlıyor; evin, odaların, iç içe uzun bir tren gibi uzanan evin ahırları, ağılları içine yayılmıştı ağlamalar? Koyunlar, inekler, tavuklar, hindiler de ağlıyor muydu yoksa? Peki, atlar, peki deve, peki eşek? Köpek, Koto? Kedi Leyla, onlar da ağlıyor muydu? Niçin ta yüksek duvarlı avluya kadar taşmıştı ağıtlar? Avlunun içinde ağlayışlar dineceğine artıyordu. Her gelenle biraz daha yükseliyor çığlıklar, haykırışlar ve yeniden başlıyordu ağıtlar. Demek ki, dönmemişti annesi, öyleyse yuvarlanmayı sürdürmeliydi.

Çocuk ağlamayı uzun süre tepeden yuvarlanarak sürdürdü. Ta ki, teyzesi başka ve uzak bir köyden gelip de onu oradan alana kadar. Ağlamıştı doyasıya... Gözyaşları kurumuştu. Sümüşü akmış ve sildiği her yerde kurumuştu kabuk kabuk; yanaklarında, bileklerinde, hatta omuz başlarında.

Küçükken, küçücükken bir başka zaman, bir başka köyün içindeki höyüğe çıkılır böyle yuvarlanırdı çocuklar. Bu bir eğlenceydi. Kim en güzel yuvarlanıyor, en hızlı kim çıkıyor yukarıya diye yarışarlardı çocuklar. O keyiftendi, eğlenceydi!

Geceye doğru acıkmıştı. Bir parça ekmek vermişlerdi eline. Ne zaman nasıl uyuduğunu anımsamıyor. Ama kendince ağladığını biliyordu. Annesi anlayacaktı onu. Tanrı da anlayacak mıydı?-»*

H E C E Ö Y K Ü

CEMAL SAKAR

OTUZ SANİYE

30. Toza bulanıyor; otobüsten yükselen simsiyah dumanlara.
Oturduğu koltuğun muşambası eriyor.
Daha karanlık.
Sesler içinde kayboluyor. Her an uzaklaşıyor. Seslerin içinde kayboluyor.
Derinliklere.
Daha belirsiz.

29. Namludan fırlayan sadece ses. Değdiği yerde bir vaveyla.
Bir cehennem şimdi.
Gencecik;
 ertelenmiş;
 biriktirilmiş;
 söylenmemiş;
 daha neler;
her şey nasıl da giriyordu namluya.

28. Baştan ayağa bayrak kesiliyor. Bir pelerin sırtında, altına al, akına ak,
al bir gökyüzü sırtında uçuşuyor. Davul sesleri. Ellerin üzerinde bir dalgaya
kapılmış gibi, sırtında gökyüzü. Annesi, babası bir köşede, mutlu, ağlamaklı.

27. Sol eli, sağ karın boşluğunda. Farkında değil. Delice bastırıyor.
Bir sıcaklık yayılıyor parmaklarının arasından baldırlarına, eriyen muşambaya. Akıyor işte, otobüsün zeminine. Bir sıcak.

26. Neredeydi? Şimdi, bu öğle vaktinde, tam tepede, burada mı olmalıydı güneş? Nerelerdeydiler? Eylül başı bu kadar yakıcı mı?

23. Baba nefes nefese.
Komşular... Komşular...
Kolonya kokuları.
Kolonya kokularından mı, nefes alamıyor.
Boğulacak.

H E C E Ö Y K Ü

Canı boğazında.
Karısı?
Kolonya kokuları.

24. Seni şimdiden özledim. J.

23. Televizyona bakıyor. Gözlerinde korku, endişe.
Hiçbir şey duymak istemiyor;
yanmış bir otobüsten yükselen simsiyah;
değildir;
ikiyüz kişilermiş;
gözlerini yumuyor, kulaklarını tıkıyor.

Kocasını hangi cehennemde?

22. Gebereceğiz lan buralarda.
Üst ranzaya ayağıyla vuruyor.
Tamam. Kes şunu.
Aşağı ranzaya uzatıyor başını.
Koşuşu dolduran gülüşler.
Şimdi ranzadan düşüp öleceğim.
Ne fark eder, her yer vatan toprağı.
Çocukça sesler her yerde.

21. Hengame.
Geniş bir viraj.
Duble bir yol.
İzin.
Güzel bir asfalt.
Arkadaşları.
Otobüsler.
Annesinin sakız gibi yıkadığı tişörtün ağırlaşan...
Zırhlı araçlar.

20. Ben de.
J.

19. Sokağın başındaki direğin altındalar.
El eleler.
Son gece.

Böyle el ele olunca kalbine doğru bir sıcaklık yayılıyor.
Sayılı günler artık.
Son izin.

18. Bir an, otobüsün camından dışarıya bakıyor.
Bir an, bir öbek kır çiçeğini görüyor.
Titreşiyorlar.

17. Akşam ezanı sonrası.
Saklambaç oyunu.
Kahvede oturan babanın gözleri üzerlerinde.
Çocuk sesleri dolduruyor her yanı.
Saklanmak için koşarken, sokağın başındaki direğin yanında düşüyor.
Dizleri kanıyor.
Baba çoktan yanında.

16. Vatan.
Bayrak.
Millet.
Yemekhane.
Göğsü kabarıyor.
Gazilik.
Şehitlik.
Bir gurur. Bir onur.

15. Güneş batıyor.
Etraf grileşiyor.
Parmaklarının arasından sızan sıcaklık.
Zamanı durduran bir sesin ardından gidiyor.
Ayaklarından çekilen sıcaklık.

14. Alevler içinde mi?
Makineli sesleri mi?
Alevler içinde üşümek mi!
Uzaklaşıyor her şey.
Uzaklaşıyor mu!

13. MG-3 makineli tüfeğin taklidi. Ağır mış gibi yaptı, yüzünü hafif buruşturdu, ama mutlu. Çapraz tutuyor, sağ eli tetikte. Arkasındaki düz mavi pano-

H E C E Ö Y K Ü

ya sonradan dağlar, karlı dağlar montajlanacak. Hafif sola dönük. İki kırmızı pırpır belli belirsiz. Kamufleli elbiselerini geçen hafta çarşı izninde bir terziye elden geçirtmişti, şimdi sıırım gibi. Hafif esmerleşmiş, hele kulakları. Ucuz bir çerçeve. Duvarda. Annesine bakıyor. Kimseye değil, annesine bakıyor.

12. Muhtar, internetten listelere bakıyor.
Mahalleden bir kişi yine.
Kolu kanadı kırılıyor.
Çekmecedan bir bayrak daha çıkarıyor.
İki tane mi kaldı, üç mü?
Gazete kağıdına sarıyor.

11. Ağaçlar her yanı örtmüş.
Rize'deki köyü.
Cenneti görüyor.
Yakıcı güneş yok.

10. Çatısı inceden inceye bel vermiş.
Briket duvarları sıvasız. Beyaz, kireç badanalı.
Gitmeden önce kırmızı spreyle boyayla 93 yazmıştı, beyazın üzerine.
Kırmızı boyalar yer yer akmıştı, beyazın üzerinde.
Annesi uğursuzluk bildi bunu.
Sustu. Bir kor gibi yüreğine bastı.

9. Şimdi Bingöl'ü geçtik, anne.
Her şey süper. Merak etme.
İkiyüz kişi varız.
Otobüsler.
Zırhlı araçlar.
Zaten kaç gün kaldı ki.
Hayır, 91.

8. İnsan sesleri.
Silah sesleri.
Alevler.
Sıcak.
Soğuk.
Gözleri kararıyor.

İçi çekiliyor.
Eriyor.

7. Cep telefonun mesaj uyarısı.
Sol cebinde.
İçine bir sevgi yayılıyor, bir mutluluk.
Gücü yok.
Bakamıyor.
Cep telefonun titreşimi bütün benliğini sarıyor.
Ne yazdığını biliyor. Mutlu.
Şimdi sadece titreşim var.
İyice çekilip gömülüyor, gelen mesajın huzuruna.

6. Fırsatını bulup fen laboratuvarından kaçıyor.
Spor salonunda alıyor soluğu.
Sene başında birlikte beğendikleri eşofmanlarıyla.
Boş tribünlerde varlığını hissettirmeye çalışıyor.
Uzun kumral saçları, terden yanaklarına yapışmış.
Göz gözeler.
Mutlu bir ifade ikisinde de.
Bugün de güzel bir gün.

5. Koltukta minik bir kan gölü.
Kot pantolonu doyuncaya kadar emmiş.
Yüzeyi pıhtılaşmaya başlamış bile.
Ayaklarından başlayan soğukluk...
Elleri de buz gibi.
Karanlık büyüyor.
Sesler uzaklaşıyor.

4. Seslerden uzaklaşıyor.

3. Seslerden.

2..

1.

HÜSEYİN SU

İNSANLIK HÂLİ

1

YEMİNLİ

Yüzüne karşı hiç kimse tam olarak böyle söyleyemese de inadında kavî bir insan olarak bilinirdi dostu ve düşmanı tarafından. Sözünde de öyle...

Adının anıldığı her zaman mutlaka; 'O mu, Allah'ı var şimdi!..' diye başlanırdı söze. Bir konuda, evet, demişse de, hayır, demişse de artık onun aynı konuyu, verdiği kararı bir kez daha düşünmesini beklemezdi hiç kimse; tek-lif de etmezdi. Bunun için de her sözü senet kabul edilirdi. İnatçı olduğu için mi sözüne sadıktı, yoksa sözüne sadık olduğu için mi inatçı bilinirdi tam olarak ayırt edemiyorum şimdi ama yine de insanların onun hakkındaki, sözünü yemeyen biri, olduğu kanaati daha doğru geliyor bana. Hangi konuda olursa olsun eğer bir söz söylemişse o konu bitmişti artık onun için; onun sözünü yediği vaki değildi. Dik, düz ve tok bir insandı; eğildiğini, büküldüğünü, bir ihtiyacının olduğunu kimse bilmedi ve kimseden bir şey istediğini görmedi onu tanıyanlar. Sen aldatma da varsınlar seni aldattıklarını sansınlar, derdi.

İşte bu insan benim babamdı...

Çocukluğumdan beri, ister kızgınlıkla olsun, ister hayranlıkla olsun, onun bu tavrından söz edilirken hemen her zaman gurur duymuşumdur. Bugün bile hâlâ biri babamdan sözetsen ya da ben bir vesileyle onu anacak, anlatacak olsam, gölgesinin koyuluğunu üzerimde, adının güven vericiliğini yüreğimde hissederim. İçime birden serinlik ve ferahlık duygusu yayılır. Başım, omuzlarımla üzerinde her zamankinden daha dik durur. İnsanların çocuklarına bir ad bırakmakla övündükleri durum, işte bu olsa gerek, derim. Bu nedenle olsa gerek, onu sık sık hatırlamak isterim ve bundan da her zaman gizli bir mutluluk duyarım. Biliyorum, insanların çoğu, benim hissettiğim bu duyguyu anlayamazlar.

Yakın arkadaşlarının, eşinin dostunun, konu komşunun, akrabaların, alışveriş yaptığı insanların, onun bu tok ve bükülmez hâlinden neler çektiğini bir yana bırakın, babamın, bir çocuk olarak benim için bile çok zor bir insan olduğunu her zaman fark etmişimdir. Çevresindeki herkes, onun alacağı tavra göre kendisini önceden hazırlardı ister istemez; tabiki ilk önce de annem, kardeşlerim, amcalarım, halalarım ve ben... Elbette bunu bizden hiçbir zaman

sözlü olarak istemedi. İstemedi ama hiçbirimiz de başka bir seçeneğimizin olabileceğini aklımızdan bile geçirmedik.

Babamın bu kişiliğinin yol açtığı, hayat boyu unutamayacağım ve nasıl olduğuna da hiçbir şekilde akıl yetiremediğim bir acı yaşadık ailece. Bu yüzden hiç kimse de babama kızmadı; herkes sadece, o yapar, dedi, yakıştırdı, yani anladı. Halamla ölünceye kadar konuşmadı babam. Halam öldüğünde de cenazesine gitmedi. Yıllar önce bir kez, ben ölürsem cenazeme gelme, sen ölürsen cenazeme gelmeyeceğim, deyip kalmış halamın evinden. Hepsi bu kadar işte. Akrabalardan, eşinden, dostundan hatırı sayılır, sözü dinlenir, hatırını kıramayacağı düşünülen her kim varsa ricacı olarak defalarca gelip gitti o gün evimize. Oturduğu yerden kalkmadı babam, gelip gidenlere de ağzını açıp da bir çift söz söylemedi. Sadece, hayır, diyor ve sonra da mütemadiyen susuyordu. Oturduğu yerde boğulup durduğunu, yüzündeki bulutların nasıl dalga dalga karardığını hepimiz görüyor ve kalbine, beynine aynı anda işleyen burgunun sesini açıkça duyuyorduk. Kimseyle konuşmuyordu ama oturduğu yerde içli bir ney gibi inliyordu önümüzde. Onun dışında herkes ağlıyordu evde. Büyük halam, kız kardeşinin cenazesini unutmuş, babamın derdine düşmüştü; açın bunu, diye yalvarıyordu gelip gidenlere, inme incek, açın bunu! Kimsenin açamadığı bu kadar sıkı bir düğümü yüreğine nasıl attığına ve sonra da sımsıkı o düğüme nasıl sarıldığına çocuk hâlimle ben bile şaşıyordum. Babamı tanıdıkça ve yıllar sonra halamın öldüğü o günü hatırladıkça büyük halamın kaygılanmasını daha iyi anlayacaktım; bin insanın buna nasıl dayanabildiğini kendime açıklayamasam da.

İster inat, ister sözünün eri desinler, hayat boyu, her kavşakta, babam her zaman önüme çıktı ve durup seyretti beni; haydi bakalım ne yapacaksın göreyim, diyordu sanki. Kimi zaman çok imrendim bu kavşaklarda onun gibi durmaya ve yollardan birini seçip kararlı adımlarla ardıma bakmadan yürümeye, kimi zaman da ürküp geri çekildim. Bulsam mı sevinecektim yoksa bulmasam mı, kestiremeden hep o düğümü aradım içimde; bazen değdiğimde elimi hızla çektiğimi hissediyordum. Hâlâ da hangisinin daha doğru olduğundan emin değilim. Yoksa emin olmak işime mi gelmiyor; kim bilir, dedim ya bilmiyorum.

Kimse çözemedi o gün babamı ama şükür ki halamın kortuğu olmadı, inme de inmedi. Meğerse hiçbir zaman, hiç kimsenin çözemediği, çözemeyeceği, belki kendisinin farkında bile olmadığı o düğüme sımsıkı tutunmakmış babamı herkesin gözünde böyle bir insan yapan.

Halamın cenazesi sabahtan ikindi namazına kadar bekledi bizden iki sokak aşağıdaki evlerinde. Babamdan umudu kesince ikindi namazında kaldırmaya karar verdiler cenazeyi. Evde, babamın yanında yalnızca ben kaldım, kimse farkında değildi tabi, herkes halamın evine gitti. Babamın da beni gördüğü yoktu. Kendi kuyusunda ya da kendi dağında kararip duruyordu. Ben-

se oturduğum köşeden onun öylece kıpırdamadan oturuşunu izliyordum sadece. Korkuyor muydum, üzülmüyor muydum, yoksa acıyor muydum babama hâlâ bilemiyorum. Belki de hepsini birden yaşıyordum bu duyguların...

Bizim sokakta ayak seslerinin arttığını, pencerenin önünden geçen insanların başlarını ancak babamın sabahtan beri oturduğu koltuktan kalkıp da pencereye yaklaştığında farkettim. Öksürmeler, hıçkırımlar duyuluyordu arada sırada. Ayakta izledi babam insanların omzunda geçip giden halamın tabutunu. Tabutun üzerindeki yeşil çuhadan sanki bir renk yalımı vurdu evimize. Babamın yanına varıp elinden tuttum. Elimi sıktı, avuçlarının içinde kayboldu küçük parmaklarım. Ateş gibi yanıyordu elleri. Başımı kaldırıp yüzüne baktım korkuyla, gözlerinden sakallarının arasına süzülüp karışan göz yaşlarını gördüm, önce inanmadım gördüğüme, babam ağlıyordu. Bir türlü aklıma almıyordu onun ağlayabileceğini. Eğilip beni kucağına aldı, kendimi onun kucağına yakıştıramadım, başka zaman olsa şımarırdım ama onun bana sarılışından anlıyordum ki benden başka hiç kimseye şu anda bu kadar yakın olamaz ve kendisini bu kadar ele veremezdi. Yapıştım iki elimle birden omuzlarına, sımsıkı sarıldım. O zaman babam daha da sıkı sarıldı bana, hıçkırıklarını tutamıyordu ağlarken. Babamın hemen çıkıp halamın tabutunun ardına düşeceğini düşündüm bir an ama böyle bir şey olmadı, olamazdı. Sokaktaki kalabalık uzaklaştıktan sonra dönüp gün boyu oturduğu aynı koltuğa oturdu.

Tanıdığım hiçbir babanın benim babama benzediğini görmedim bugüne dek. Bunu anlayabilmek için insan kısım kısım, yer damar damar, sözü bile yetmez. Hayatı boyunca yaşadığı hiçbir olayı, alışkanlıkları, yemesi, içmesi, tutumu, davranışı, sevgisi, nefreti, dostluğu ve düşmanlığı... hiçbirini halamın cenazesindeki durumundan farklı olarak yaşamadı. Yaptığı ve yaşadığı her şey atasözü gibi karşılanırdı kendisini tanıyanlarca.

Varlığı da yokluğu da yaşadığını ve her ikisinin de babamın hayatında güzel durduğunu gördüm. Her ikisini de taşımasını bilir, hakkını verirdi. Fakirlik de yakışırdı ona zenginlik de. Ne yapsa, nasıl yaşasa imrendirirdi kendisine. Kahvesi, çayı hiç eksik olmazdı. Çay içtiği bardak, mutlaka yaldız kuşaklı, çaydanlığı ve demliği çiçek desenli emaye olurdu. Dökme şekerden başka şekerle çay içmez, bardağının içinde, yanında kaşık olmazdı. Sadece şeker kırmak için kullandığı kerpetenle kırıp doldurduğu şeker kâsesi her zaman dolu olurdu. Bir kıymık şekerle bir bardak çayı kıtlama içerdi. Kahvesi mutlaka bol köpüklü ve sade olur, kesinlikle ağzı geniş fincanla kahve içmezdi. Çünkü kahvenin köpüğü ancak dar ağızlı fincanlarda dağılmadan dururdu; kahve demek, köpük demektir. Kahvesiyle gelen suyunu mutlaka kahvesinden önce içer, misafirlerinin de kahveden sonra su içerek kahveyi selemelerine kesinlikle müsade etmezdi. Onun hayat boyu uyduğu bu katı kurallar bütün tanıdıklarınca da bilinir ve onun meclisinde uygulanırdı.

Babamın, kendi ifadesiyle otuz altı yıl koyu bir tiryaki olarak nasıl tütün içtiği ve sonra da bir çift sözle nasıl bıraktığı yine bir efsane gibi anlatılırdı. Tütün paketini dizinin dibinden hiç ayırmadığını, yedek paketleri sobanın çevresine dizip evire çevire kuruttuğunu, eline alıp okşarken küçük büyük her insanı âdeta kışkırtmak için yapıyormuş gibi nasıl okşadığını öylesine hatırlarım ki her zaman, neden sigara içmeyi bir türlü beceremediğime hep hayıflanırım. Otuz altı yıllık tiryakiliği süresince bir kez bile tütünü tabakaya koymadığını, hiçbir zaman tabaka taşımadığını, hele hele tabakanın kapağında tütün sarmayı, tütünü rezil etmek olarak gördüğünü anlatışı yok mu, insanda hemen orada, o an sigaraya başlama isteği uyandırır. Onun parmaklarının arasına sigara kâğıdını alıp da tütünü tel tel yerleştirmeye ve ezerek de sarmaya başlayınca parmaklarının dolanışını, dalga dalga yüzüne vuran hazla kendinden geçişini seyretmek, babamı yalnızca bir insan olarak izlemekmiş meğerse. Günde üç paket tütün içerdi babam. Bu *güne*, geceler de dahil elbette. Gece boyunca üç dört kez kalkar, paketini açıp tütünü sarar, içer ve tekrar yatarmış. Böyle geçmeyen tek bir gecesi bile olmamış otuz altı yılda. İşte bu insanın tütünü bıraktığına önce hiç kimse inanmadı. İlk şaşkınlığını atlatanlar; 'O mu, içmeyeceğim demişse bırakmıştır.' dediler. Babamın, tütünü bırakıyorum, deyişi de hayatında ağzından çıkan diğer sözlerinin ardında duruşu gibi oldu. Yemin etmedi, şart olsun, demedi. Bir insana göre dönülemeyecek bir söz değildi onunki. Sadece, 'elimi bile sürmeyeceğim buna' dedi. Hepsini bu kadardı işte. Gerçekten de başkasının paketi bile olsa ölünceye kadar hiçbir sigara paketini elini sürmedi.

Bilebildiğim kadarıyla hayatı boyunca giydiği elbiselerini mutlaka ustalığını beğendiği terziye diktirirdi. Terzinin dikişinin ustalığını da ceketin yakasını parmaklarının arasına alıp okşayarak bakınca tanırırdı. Yalnızca elbiseyi değil, ayakkabısını da diktirirdi. Ayakkabı demez, iskarpın, derdi. Hazır ayakkabı ve elbise alıp giydiğini görmedim ölünceye dek. Ben de ilk takım elbise mi, ilkokul dördüncü sınıfta giydim ve babamın terzisi dikti. Babamın deyişiyle, ikimize birer takım kestirdi. Ayaklarımıza da birer iskarpın elbette...

Yine bir kavşakta babamın, haydi bakalım ne yapacaksın göreyim, diye beni izlediği ama gölgesinin artık üzerimde olmadığı bir zamanda, hayat boyu onun izi üzerinde yürümenin hiç de kolay olmadığını anladım. Babamın öldüğü yıl, takım elbisemi ve ayakkabımı hazır giyimden aldım.

Pencereden diri, keskin bir güneş vuruyordu odama. Artık ısıtmaya başlayan bir bahar güneşi. Güneşi sağ yanıma alıp oturmasam nerdeyse terletecek.

İnsanın kolaylıkla tembelliğe vurabileceği, hatta mayışacağı bir hava vardı dışarıda.

Bugün öğleyin yapacağım konuşma için notlar alıyor ve bir sıralamaya göre de yerleştiriyorum zihnimde. Bir yandan da muhatap arıyorum; şöyle de söyleyebilirim tabi; aslında muhataplarımı iyi bildiğim için uygun bir dil anıyorum. Şimdilerde buna *iletişim* diyorlar.

Kapı çalındığında her zaman olduğu gibi gelenin tahmin edemeyeceğim biri olduğu için fazla meşgul etmemesini geçirdim içimden dua niyetine. Ben kapısı sık çalınacak bir insan değilim burada, yadırganacak bir şey de değil elbette; bunu ben de beni tanıyanlar da iyi biliriz.

Ellerini göğüslerinin üzerinde birleştirmiş yaşlı bir kadın, omzunu kapının süvesine dayamış, içeri düşecekmiş gibi duruyor. Bir an uzanıp tutmak istedim. Çile yumağı dedikleri insan bu olmalıydı işte. Aşına olduğum biri gibi geliyor yüzü ama hayır, olmayabilir de. Çünkü her zaman insana âşinalık duygusunu verebilecek bu çile yumağından insanların hepsi de. Hiç karşılaşmadığınız birine bile tanıyormuş gibi atılabilirsiniz.

Çok kötüledi, biraz okusanız oğlum, dedi. Sesi bezgin, yüzü donuk ve telaşlıydı. Üstelik, sanki ben onların bütün hayat hikayelerini ayrıntılarıyla biliyormuşum gibi anlaşıldığından emindi. Kötüledi sözünü ben kullansam aynı durum için kesin alınırdı. Ama onun dilinde yanlış anlaşılması mümkün değildi, bunu ben de farkediyordum şimdi. Ne ki bu durumun iletişim olduğunu kimsenin farkettiği yoktu işte. Kim? dercesine baktığımı biraz geç anladı ve evlerinin bulunduğu yönü işaret ederek; bizimki, dedi. Belli ki yeteceğini düşünerek, amcan, diye de açıklama yaptı. Gözlerinden süzülen yaşlar yanaklarının kıvrımları arasından aktı ve çenesinden aşağı damladı. Göz yaşları neden bu kadar dokunaklı oluyordu acaba? Hâlindeki ve dilindeki bu mesafe ne kadar doğal ve sindirilmişti. En küçük çocuklarının yaşındaydım ve bana ölüm döşegindeki eşinden sözederken *bizimki* diyordu. Biraz anlayışlı olsam, amcan, bile demeye gerek görmeyecekti belliki.

Hemen içeri odama gidip giyindim, dönüp önüne düştüm. Ayağındaki terliklerin şıptırtısı kalbimin üstüne üstüne vuruyordu. Ben telaşlanmıştım ama o hâlâ yorgunluğun verdiği sakinlikten olmalı, ardımdan sürüklenircesine bana yetişmeye çalışıyordu. Evin önüne varınca anladım ki meğerse dört yıldan beri kapı komşusu olduğumuz insanlarmış; durumu kötü olan da Ayangacı'ymış. Gerçek adını bile bilmiyordum, herkes gibi ben de yalnızca *Ayangacı Amca* derdim, hepsi o kadar. Hiçkimsenin de onu gerçek adıyla çağırdığını duymamıştım.

İki aydan beri hasta yattığından ve durumu kötüleşinceye kadar haberimin olmadığına içerledim. Demlediği kaçak çayını içerken bir yandan tatlı tatlı anlattığı anlarını dinlediğim, içmediğimi bildiği hâlde kendisinin her yakışında

cömertliğinin ve misafirperverliğinin gereği mutlaka bana da ikram ettiği, parmaklarından biri gibi uzvu hâline gelen o sigarasını tepeden tırnağa bütün vücuduyla içişini hayranlıkla seyrettiğim o Ayangacı Amca... O sigara içerken ne kadar imrenirdim becerebilsem de ona eşlik edebilseydim şimdi diye.

Yatağın içinde bir insan vücudu yoktu sanki, yalnızca kemiklerden ibaret bir kafa yastığın ortasında bir canlıyı temsil etmeden ip yumağı gibi duruyordu. Sararmış bir yüz, oyulmuş çukurlara düşmüş kapalı gözler, avurtları âdeta birbirine geçmiş, nefes alıp verdiği ancak yorganın belli belirsiz inip kalkışından ibaret hâlâ canlı bir insan... Yatağın başucunda gösterilen sandalyeye oturdum. Ayangacı'nın sararmış yüzüne bir kez daha dikkatle baktım. İnsanın kanının çekilmesi böyle bir şeydi demek ki... Babacan sesi kulaklarımda yankılandı, kahkaha atmadan, bıyıkaltından olgun olgun gülümseyişini hatırladım.

İşte böyleee!.. derken uzanıp dizlerime vuruşu, sigarasını ondan başka hiç kimsenin tadamayacağı bir hazla emişi, siz konuşurken gözlerini kısarak dikkatle dinleyişi, uzaklara bakarken dalıp gidişi, hep önümüzde duran Bafra paketi ve üstündeki gümüş çakmağı... Ayangacı'yı artık daha böyle birçok anısıyla hatırlayacaktım demek.

Birkaç arkadaşı daha geldi, eşi ve çocuklarıyla birlikte oturuyorlardı. Hep birlikte anlamlı ve büyük bir sessizlikle geleceğini bildiğimiz birini bekliyorduk. Biraz daha okuduktan sonra bazı telkinlerde bulundum. Kimilerini benim ardımdan tekrarlıyordu. Kimileriniyse sanki hiç duymuyordu. Sağ elini iki de bir kırık bir dal gibi kaldırıyor, parmaklarını birbirine sürterek bir şeyler anlatmaya çalışıyordu.

İlk önce, beni tanıdığı için bir şeyler söylemek istediğine yordum ama ısrarları karşısında eşine dönüp, bir şey mi istiyor acaba, diye sordum. Oturanlardan kimileri su, kimileri kâğıt kalem, kimileri bir lokma bir şeyler, diye söylendiler. Herkes birden konuşunca Ayangacı daha da telaşlı bir hareketle iki parmağını birleştirip açmaya başladı ve birkaç kez bunu tekrar etti. Eşi, masanın üstündeki Bafra sigarasına uzandı ve kederli bir sesle, bunu istiyor bunu, dedi. Bir an ne diyeceğimi bilemedim. Yine sesler çoğaldı. Kimi olmaz, kimi ne olacak canım, kimi de son arzusunu yerine getirin. diye hep bir ağızdan konuşuyorlardı. Çocukları, eşi ve bense yalnızca bakıyorduk konuşanlara. Sonunda biri uzanıp paketi kadının elinden aldı ve bir sigara çıkarıp yaktı, bir iki kez çektikten sonra yatağın başına geldi ve Ayangacı'nın parmaklarının arasına yerleştirdi. Sigarayı parmaklarının arasında hissedince hemen elini kaldırdı ve ağzına götürmek istedi ama eli bu kez de başının öbür tarafına düştü. Sigarayı elinden aldım ve kolunu yanına uzattım. Aranmaya başladı, inlercesine kızgınlığını belli etti. Sigarayı yeniden parmaklarının arasına tutuşturup bu kez elini tutarak sigarayı götürüp dudaklarına yerleştirdi-

ler son arzusu olarak. Hayatı boyunca sigarayı anlaşılmaz bir hazla emen o insan, şimdi zar zor dudaklarını oynatıyor ama onca çabasına karşın bir nefes bile çekemiyordu. Eli tekrar yanına düştü, hıçkırığa benzer bir ses çıktı ağzından ve gözlerinden yaşlar geldi; evet ağlıyordu Ayangacı...

Birden anlaşılmaz bir hırıltıyla birlikte gözlerini açtı, ağzından köpük geldi, başını kaldırmaya çalıştı, gözlerinin akları öylesine büyüdü ki bütün yüzünü kapladı sandım; gerindi, sanki boyu uzadı, ayağıyla karyolanın arkalığını zorladı ve sırtüstü kendisini bıraktı.

Yanımda ayakta duran yaşlı adam elini omzuma koydu, dönüp baktım, yüzünde gördüğüm hüznün mü yoksa korku muydu anlayamadım; ipince bir dumanın süzüldüğü sigara hâlâ elindeydi, göz göze geldik; Allah rahmet eylesin, yaşadığı gibi öldü, dedi.«

NECİP TOSUN

SÜT KOKUSU

Ne kadar hızlanırsan hızlan, hiçbir şeye yetişemeyeceksin, her şey ya senden önce ya da senden sonra olacak. Acını azaltmayacak bu hız, yüzüne vuran rüzgâr; hep yanacaksın. Gitmiş olmakla varmış olmayacaksın, hep bir şeyler eksik kalacak. Vicdan azabını dindirmeyecek bu hız, yetişmiş olmakla yaran iyileşmeyecek, anla artık. Hayır, annene yetişemeyeceksin, çünkü yaşadığın her gün ana rahminden uzaklaşmaktır, bunu bil.

Ne götürüyorsun ona, dön bak, bavulunda ne biriktirdin? Annene yapamadıkların geçiyor aklından değil mi, son konuşmalarınız, son veda gibi konuşmanız. Hep böyle sürecektir sandın, oysa her şey birden kesilir, insan kendine çarpar, tüm biriktirdikleri bir bir yere saçılır, bakarsın bütün bunlar ben miyim diye. Hadi, hafızanda vicdanını rahatlatmak görüntüler ara: mesela hastanede başucundasın, uykusuzsun, gözlerin kıpkırmızı, annen uyandığında ilk kez seni görüyor, şefkatle uzanıp elini tutuyor, sıkıyor, sıkıyor... Peki ya yapmadıkların, yapamadıkların?

Görüyorsun değil mi, bıraksan kendini, bir rüzgâr olup uçacak, yok olacaksın. Derin derin iç çekmesen ateşinden tutuşacak, kendi dumanında boğulacaksın. Dünya nasıl da anlamsız değil mi? Bir anda nasıl da siliniyor camda bir parmak izi gibi. Hayır, acıyan kalbini sakla. Unutma: o kadar derine gömülmüş ki, ne kadar uzanırsan uzan, hayat boyunca acının en ucuna değemeyecek, sonunu bulamayacaksın. Hayat böyle işte: birden hiç beklemediğin bir anda eliniz yaranın kabuğuna değer, kanar, kanarsın. Şimdi bir haber aldın, arabadasın ve kanıyorsun.

Boşuna hızlanma, önündeki herkesi geçmeye çalışma, her şey olacak ve sen tüm bu olup bitenlerin peşinden geleceksin. Her şey olacak ve kendini buradan izleyeceksin. Mesela bir an gözünü kesik şeritten ayırsan, solunda uzayıp giden kavak ağaçlarına, ağaçların üzerinde uçuşan serçelere, masmavi gökyüzüne dalsa gözlerin, bir şey kaçsa gözlerine, sabun köpüğü mesela...

Eve varacaksın, evet, evet, ama bak neler olacak:

Birazdan arabadan inecek, yıllardır uğramadığınız evinize girerken, pencereye bakıp her gelişinizde heyecanla sizi gözleyen annenizi arayacak gözleriniz, perdelerin kırıldamasını, annenizin hafifçe aralanan perdeden görünmesini, heyecanla sizi seyredişini bekleyeceksiniz. İçiniz kıpır kıpır olsun isteyecek, adımlarınızı hızlandıracaksınız. Ama bütün bunların hiçbiri olmayacak; perdelerin

arkasında hiçbir hareketlilik olmayacak, anneniz orada olmayacak. İşte o anda, ilk kez sizi karşılayanın olmadığı ev anlamını yitirecek, artık o ev olmayacak, taş olacak, kireç olacak, beton olacak; var olacak ama kendi olmayacak.

O vakit niçin buraya geldiğinizi, niçin burada olduğunuzu kendi kendinize soracak, orada, ilk kez geçmişle bağlarınızın tümüyle koptuğunu hissedeceksiniz. Evet, çocukluğunuzun "o ölürse ben ne yaparım" korkusuyla geçtiği anneniz orada olmayacak. Ama siz yine de eve, bir boşluğa doğru yürüyeceksiniz. Ağır ağır bahçe havuzunun yanından geçecek, artık içinde kimin yaşayıp kimin yaşamadığını çıkaramadığınız komşu evlere baka baka ilerleyeceksiniz. Bahçe de duracaksınız. Kayısı, vişne, elma ağacına bakarken acaba bunlar meyve veriyor mu diye düşüneceksiniz. Kayısının eğilmiş, yaralı gövdesi içinizi sızlatacak. Sizi gören var mı tedirginliğiyle birden irkilecek, komşu evlere bakacaksınız. Sanki insan yok, hiç kimse yaşamıyor hissine kapılacaksınız. Yıllar sonra bir defne olarak ortaya çıksın, zengin olayım diye toprağına avuç avuç para gömdüğünüz bahçeye, annenizin ekmek yaptığı, darbe sonrası kitaplarınızı yatırdığı tandıra bakacaksınız. İçinize düşüyor gibi hissedecek çocukluğunuzun acılı, yoksul sesi yankılanacak kulaklarınızda.

Sonra ağır ağır balkon merdivenlerini çıkacaksınız. Sizi köşede babanız karşılayacak. Her yanı titreyen, artık bu dünyadan çoktan kopmuş babanızla, oturup, sanki burada hiç anneniz olmamış gibi, karşılıklı olarak bilinçli bir bilmezlikten gelerek onu hiç gündeme getirmeden konuşmaya başlayacaksınız. Babanız ölen komşulardan, akrabalarından bahsedecek, ama siz yıllardır gelmediğiniz evin içindeki eşyalara bakarken her yerde karşınıza anneniz çıkacak. Sonunda babanız sıradan bir konuymuş gibi annenize geçecek; "annen son gün 'beni balkona çıkar' dedi, balkona çıkardım, bahçeye, etrafa, komşu evlere, uzaklara, şehre uzun uzun baktı, sonra elini bomboş anlamında sallayarak 'her şey yalanmış' dedi, 'beni içeri götür.'" Siz artık babanızı duymayacak, gözleriniz odanın içinde dolaşacak, philips radyoya, annenizle babanızın resmine, annenizin gıcirtıyla sildiği pencere camlarına bakacaksınız. Yerinizden kalkıp, odalarda dolaşacak, bulunuşuna hep hayret ettiğiniz o yıllardır duvarda asılı duran şiire bakacaksınız: "Hafızın Kabri."

Köşedeki koltuğa oturacaksınız. Sanki bir kapı açılacak anneniz içeri girecek, derince iç geçirip size doğru yürüyecek, sarılacak, onca yılın hasretini giderecekmiş gibi sizi bırakmayacak, sizse utancınızı gizleyecek bu kolların hiç ayrılmasını istemeyecek, hep öyle sımsıkı kalmak isteyeceksiniz. Ama kapı açılmayacak... "Baba yurt dışındaydım, çok geç duydum, cenazeye yetişemedim" diyeceksiniz. Ancak bu sözler sanki okula geç kalmış bir çocuğun mazeret uydurması gibi, size çok incitici ve ağır gelecek. Söylediğiniz sözlerden utanacaksınız. Babanız cevap bile vermeyecek, yanınıza gelip göz-

lerinizin içine bakarak "Annen öleceğini bildi" diyecek. "Ölmeden bir gün önce hangimiz önce ölecek diye tartıştık. Ben kura çekelim dedim. Ama kura hep annen çıkıyordu." Babanız devam edecek, "çünkü iki kâğıda da annenin ismini yazdım." Babanız gülümseyecek. Ölümü oyuna dönüştürmüş annen ile babanızın hâli içinizi sızlatacak: "Hangimiz önce." Sizin gözleriniz annenizin her gün sildiği büfede, içindeki eşyalarda, "Hafız'ın Kabri"nde.

İşte orada, temiz olacak diye her gün ablanıza kızdığı büfe, rengi için iki kez tekrar iade ettiği koltuklar, işte yıllarca borcunu ödediğiniz buzdolabı, her şey, her şey orada ama onun çınlayan sesi yok. Hayır, perdeleri açmamış olacak babanız. Perdeleri açıp mahalleye bakacaksınız. İlk gençlik çağınızdaki sevgilinizin evine takılacak gözleriniz, önündeki dut ağacına, evin özensiz boyasına, upuzun kırmızı çatılı evlere. İğde çiçeklerinin, fesleğen kokularının içinden geçip, henüz yeni sulanmış gölgeli bahçenize düşen bir radyo sesini hatırlayacaksınız: "Günaydınım, nar çiçeğim, sevdiğim." Kızaran yüzler, konuşamamalar, toz bulutu içinde yitip giden çocukluk aşkıınız...

İşte orada, pencereyi açıyor, kızarmış nergislerin arasından süzölmüş gözlerle size gözüküyor. Her şey o kadar canlı ki, utancından bir kömürlüğe saklanmış çocukluk aşkıınızı neredeyse uzanıp çıkaracaksınız o karanlıktan. Zaman, her şey, tüm yaşanmışlıklar, hafifçe sağa sola sallanan ipincecik bir tülün ardına saklanmış da uzansanız tümünü açacakmış gibi hissedeceksiniz.

İşte faytonlar geçiyor yoldan, tekerlek sesleri kulağınızda, annenizi hastaneye götürüyorlar, ah onun çığlıkları, üstündeki taşın kaldırılmasını bekleyen bir yaralı güvercinin çığlıkları, hiç dinmeyen, her yana çarpa çarpa bir ömür ilerleyen içinizde ve her nasılsa, en derinde kanayan yaranın üstüne konan. İnsan ilk ve son kez çocukluğundan yaralanır bunu unutma, sonra bir ömür taşır bu yarayı, çünkü ilk yaralar insanın hep başucunda bekler, sadece hatırlatır kendini ara ara, tam da unuttuğunu sandığın anda, çünkü yaralar hiç kapanmaz, hep böyle insanı elinden tutar gezdirir bir ömür. Hayır ağlamayacaksınız, tutacaksınız gözyaşlarınızı, yutkunup, hızlı hızlı nefes alacaksınız, başka şey düşünmeye çalışacaksınız, mesela pencere camının lekelerini sileceksiniz toparlanmak için...

"Baba ben biraz dolaşıp geleceğim" diyerek çıkacaksınız evden. Mahallenizi dolaşmaya başlayacaksınız. Dizlerinizi yaraladığınız sokaklardan, ağladığınız parklardan geçeceksiniz. Sokağın başındaki bakkal hâlâ duruyor. İlk kez gazoz içip, bisküvi, lokum yediğiniz bakkala bakacaksınız. İnternet kafenin önünden geçeceksiniz. Açık hava sineması yok, yerine kapalı pazar yeri yapılmış. İstasyona doğru yürümeye başlayacaksınız. Orada kaybolmuş gençliğinizi ve eşsiz kederinizi göreceksiniz, unutulup gitmiş sandığınız puslu zamanlar usul usul içinize akacak, içiniz titreyecek, acıyacak kalbiniz. Anılar düşecek zihninize... Her nasılsa evden moraliniz bozuk çıkmışsınız,

vakit akşam, açık hava sinemasında Türkan Şoray'ın "Cemo" filmine gitmeyi kuruyorsunuz, mahallenizdeki düğünden bir türkü sokağa taşıyor, siz istasyonun karanlık camlarına bakıyorsunuz, evde anneniz hasta... Sonra ne yapmıştınız, çıkaramayacaksınız... Ağır ağır istasyona doğru yürüyeceksiniz.

Her sokakta terk ettiğiniz kendinize rastlayacaksınız, onlu yaşlarınıza, yirmili yaşlarınıza... Sobası tüten bir evden çıkmış, istedikleri alınmamış ilkokul çocuğuna, okul yolunda sevgilisi için ağlayan ticaret lisesi öğrencisine. Bu böyle, yaralar bıraktığın yerde aynen durur, geri dönüp onarmak için sizi bekler. Ne tuhaf diye düşüneceksiniz, çocukluğunuza ait bu pus, bugünün içinde, geçmişin hiç dinmeyen uğultusu ne tuhaf diyeceksiniz. Yaşayanlar silinip gitse de, yaşanmışlıkların orada öylece duruyor olması şaşırtacak sizi. Dün ne, yıllar ne, yaşanmışlık, geçmiş, anı ne? Geçip giden ne diye düşüneceksiniz... Sanki maçınız bitmiş, elinizde topunuz siz koşarak eve gidiyorsunuz. Yani kımıldasız bir eski zamanını yaşıyor olacak mahalle. Her şey canlanmak için bir komuta bakıyormuş gibi gelecek size. Çocukluğumu burada bırakmışsam ben bunca yıldır kimi büyümüşüm diyeceksiniz, kimi?

Sonra istasyon kahvesine oturup, Kaletepe'ye bakacaksınız. Büyük ofis deposu aynen duruyor olacak. Oradan bedava seyrettiğiniz maçları hatırlayacaksınız, susadığınız dik yokuşlarını, sonra dutları... Arkadaşlarınızla bu kasabadan kaçma planlarınızı, intikam yeminlerinizi, polis kovalamacılarına boğulmuş gençliğinizi hatırlayacaksınız... Güneş Kaletepe'nin üstünde tüm ağaçları ıslıl ıslıl yapmış olacak. Siz toz içindeki akasya ağaçlarına bakarken, önünüze konmuş çayı fark etmeyeceksiniz bile. Hafif bir rüzgâr terlemiş boyunuza vuracak, park havuzunun kirli sularının üst yüzünü hafifçe dalgalandıracak. Siz uzayıp giden tren raylarına dalıp gideceksiniz. Bir tren istasyona girecek. Herkeste bir telâş. Sonra annenizin sesiyle irkileceksiniz: "Dokun şuna" diyecek fesleğeni göstererek. Dokunacaksınız. "Şimdi kokla..." Ne kadar güzel, elinizi burnunuzdan ayıramayacaksınız. Bundan sonra masanızda hep fesleğen, koparılmış iğde çiçekleri... Annenizden...

Eve geldiğinizde babanız bahçede sizi bekliyor olacak. Sen daha hiçbir şey söylemeden, "Annen, kızının yanına gömülmek istedi" diyecek. "Tek vasiyeti buydu. Köye gömülmek. Rahmetli ablanın mezarının etrafını kazdık ama her taraftan kemik çıktı. Sonunda bir yer bulduk. Çok yağmur yağdı, çok. Güçlüklerle mezara indirebildik anneni." Rüzgârla birlikte bahçenin etrafındaki kavak yaprakları hışırdayacak. Siz anlatılan hiçbir şeyi duymak istemeyeceksiniz.

Sonra anlamlandıramadığınız bir his sizi, annenize yönlendirecek: köye. "Baba akşama dönerim" diyeceksiniz. Ne yaptığınızı bilemeden telaşla hazırlanıp yola düşeceksiniz. Bu köy aynı zamanda sizin de doğduğunuz yer.

Her şey kontrolünüzden çıkacak, son sürat köye doğru yol alırken bulacaksınız kendinizi. Kavakların, tozlu yolların arasından, kurumuş pınarların yanından geçip, annenizin küçüklüğünde anlattığı eve, hep bir göç ortamının çizildiği eve doğru yol alacaksınız. Ancak köyü de çok iyi bilmiyorsunuz. Defalarca teklif edilmesine karşın doğduğunuz köyü ve evi görmeye gitmediniz. Yıllar sonra yakınınızın cenazesi için gittiğiniz köyde, hemen doğduğunuz evinizin yanından geçmiş, her tarafı dökülmüş, terk edilmiş artık kimsenin oturmadığı eve girmemiştiniz. Şimdi karşı konamaz bir güçle oraya doğru savrulduğunuzu göreceksiniz.

Yolda zihninizden hayatınız geçecek; her şey bir bir dökülecek; kibir, kin, kirlenmişlik... Safiyete doğru yol alacaksınız, ana rahmine doğru. Yıllardır taşıdığınız pişmanlıklarınızı, yaptığınız yanlışlıkları, uğradığınız iftiraları ve ihanetleri savura savura gideceksiniz. Köye yaklaştığınızda, her şeyden boşalmış, hafiflemiş adını koyamadığınız bir hafiflik çökecek üstünüze. Bütün ovayı kuşatan yemyeşil çimenlerin üstü sarı, kırmızı, mavi çiçeklerle dolu olacak, adını bilmediğiniz böcekler çın çın ötecek, kırlangıçlar ağaçlardan ağaçlara uçacaklar, yeşilliğin, dinginliğin sizi kucağına çağırıldığını hissedeceksiniz. Bozulmuş, taşlı tarlalar göreceksiniz, göğre asılı kalmış gereksiz bulutları, kayalıkları ve uçurumları... Üzüm bağlarından, sürülmüş tarlalardan geçeceksiniz.

Köy yoluna girdiğinizde asfalt sona erecek, demiryolu köprüsünden aşağı bakacaksınız, aşağıda yemyeşil, bulanık Kızılırmak akacak, nehrin hemen bitişiğindeki kavak ve söğütler uzayıp gidecek, arabanız onların gölgeleri üzerinde sarsıntılarla yol alırken, arkanızda bir toz bulutu, serçeler, kargalar uçuşacak sağa sola, bir çoban köpeği bir süre eşlik edecek sonra peşinizi bırakacak... Köye doğru yavaş yavaş ilerlerken, fesleğen kokularını hissedeceksiniz. Bozuk bir yoldan geçecek, kurumuş derenin yanından köy meydanına gideceksiniz. Arabayı caminin yanına bırakıp, yürümeye başlayacaksınız. Her köşe başında akasya, çınar, salkım söğütler. Nereden, hangi evden geldiği belli olmayan köpek sesleri duyacaksınız, sonra yemyeşil olmuş köyün ortasındaki kurumuş pınarın yanından yürüyüp sağda solda açmış çiçeklerin kokusunu içinize çekeceksiniz. Bomboş köyün ıssızlığını dinleyecek, camiye, yıkık dökük evlere, uzakta, tepedeki mezarlığa bakacak, sonra doğduğunuz eve yaklaşacaksınız.

Evin bahçesinde duracaksınız. Toprak damının üstünde otlar bitmiş, taş üstünde taş, taş üstünde taş... Kapının biri sökülmüş dışarıya bırakılmış, damı taşıyan tüm ağaçlar bel vermiş. Sanki bu evi hak etmek için arınmanız gerekiyormuş, bir bağış verilmiş gibi hissedeceksiniz kendinizi. Yavaş yavaş bahçeden içeri girecek, ayaklarınızın altındaki sararmış yaprakları eze eze ilerleyeceksiniz. Bahçe kapısını itip açacaksınız. Evin girişinde teneke kutularda sardunyalı, fesleğenleri göreceksiniz. Kurumuş bir asma ağacı pence-relerden kapı üstüne kadar gelmiş oradan aşağıya sarkıyor olacak.

Sonra bir ses duyacaksınız. İçli bir ağıt, sıvaları dökülmüş duvarlara çarpa çarpa büyüyecek sonra açık kapıdan çıkarak size ulaşacak: bu ses annenizin sesi olacak. İrkilecek, içinize kadar titreyeceksiniz. Kapıyı açtığınızda annenizi orada, tam köşede size banyo yaptırırken göreceksiniz. Eteğinin bir ucunu beline tutturmuş, yüzü ter içinde olacak. Nefesiniz tutulmuş, izleyeceksiniz. Toz zerrecikleri dolu güneş ışınları, tam da annenizin solgun, terli yüzüne düşecek, siz büyülü bir dünyanın eşliğinde kendinizi izliyor olacaksınız, rüya mı gerçek mi bir türlü anlayamayacaksınız. Anneniz içe işleyen bir türkü eşliğinde size banyo yaptırıyor olacak. Sesi, terk edilmiş, bomboş evde çınlayacak, sonra ağlama sesinizi işitecek: Anneniz türküsünü kesecek ve size, "ağlama" diyecek, siz "anne gözüme sabun kaçtı o yüzden ağlıyorum," diyeceksiniz.

Araba hızla akacak yolda. Siz gözünüzü ovuşturacaksınız, "anne, sabun kaçtı gözüme su dök!" diyeceksiniz, "çok yanıyor gözlerim, hiçbir şey görmüyorum." Anneniz su getirmeye gidecek, önünüzdeki cama bir perde inecek, yol birden bitecek. Siz frene basmaya çalışırken, her şey kararacak, kulağınızda çınlama sesleri içinde, yoldan kayacak, sanki anafora kapılmış gibi dönecek, döneceksiniz, korna sesleri duyacaksınız, çarpışma sesleri, "anne diyeceksiniz, anne..." Ters çevrilmiş bir arabanın tekerlekleri boşlukta dönecek, dönecek, siz hiçbir şey hatırlamayacaksınız, sanki o an annenizin süt kokusunu yeniden hissedecek, her şeyden sıyrılmış, pişmanlıklardan, ihanetlerden, acılardan kurtulmuş bir hâlde, bir çocuk safiyetiyle annenizin göğsüne yaslanıp, uyuyacak, uyuyacaksınız. &

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

SEVGİ BÜYÜK

Kırkyedi yaşında, beş çocuk annesi Sevgi Büyük'ün sünger yatağı ırmağa katıldı. Poşet poşet çöpleri, eski potinleri, çalıyı çırpıyı, yavru ördekleri sürükleyip götüren ırmak, evlerin arasından eteklerini toplayıp kaçarcasına aşağılara çok aşağılara seğirtti. Taşlara çarpa çarpa çöp poşetlerinin ağzını gevşetip içini boşalttığını herkes biliyordu. Bir yatağı da atacak bir köşe bulurdu elbet.

Çomar, ırmağın başında gecelemişti. Birinin gecenin içinde 'elhamdülillah' dediğini duydu. Çiçek dilinde de böcek dilinde de elhamdülillah, elhamdülillahtı zaten. Dolunaya karşı uluyordu, sesini kesti. Sevgi Büyük'ün evinin duvarından gölgeler çıktığını gördü. Bir aya baktı bir gölgelere... İrmağın kenarına kıvrılıp yattı.

Biz her şeyi biliriz kızım, dedi, yattığı yerden.

İki hav hav; biri uzun biri kısa, iki es verip tekrar uzun hav.

Sipsivri dişleri üzerinden sarkan dili yorgan misali; Tekir'in ensesini yaladı, uzaktan uzağa.

Sabahları kocaman ağzımızı açıp bir gerindik mi ağzımıza dolan havayla birlikte girer gün. Daha uyu sen. Pembecik ağzında hâlâ süt yoku.

Tekir'in içi ürperdi, tüyleri diken diken oldu. Pencerenin kenarından dışarıyı seyrediyordu.

Uzaktan Badegül'ü gördü. Tahta köprü'nün üzerinden salına salına eve doğru geliyordu. Irmak yarı bulanık kollarıyla köprü'nün altından uzuyor, Badegül burnunu tutarak yürüyordu.

Neyi biliyordu bu uyuz it sanki, dedi, mır mır. Gözlerini kısıtı, Badegül'ün ayaklarından biri oldu, tekmeyle indirdi kışına. Çomar dertop oldu, çöp poşetlerinin yanına yuvarlandı.

Badegül bahçeye yaklaştı.

Çomar tekmeyle yemiş gibi dişlerini göstererek hırladı.

Tekir, bir sıçrayışta pencerenin önünden yatağa atladı. Neme lazım, dedi sabah sabah, itle çuvala girilmez. Sahibinin karnının üzerine yumulup yattı, keyifsiz.

Sevgi Büyük'ün karnı nefes aldıkça hafif hafif inip kalkar, o da mışıl mışıl uyurdu. Yatağın şiltesine tırnaklarını geçirmiş, askı aparatını sallamıştı çı-

karken yine. Yatak da yataktı ha... Amasya'nın Taşova İlçesine bağlı, Destek Beldesi Belediyesi'ne bağlı çalışan 153 Hasta Takip Merkezi tarafından tespit edilen, mağdur hastaların talep ve müracaatları doğrultusunda dört kişiye verilmiş hasta yataklarından biriydi.

Badegül, Gülhatun, Güler, Songül ve Gülahmet, tahta çıkıyormuş gibi yattırdılar annelerini yatağa. İnsanın böyle bir yatağı olur da daha ne isterdi.

Sevgi Büyük, evlatlarına kıyamadı. Başınıza gelince anlarsınız bile demişdi içinden. Gözlerini 'evet' anlamında kapayıp açtı. Badegül, annesinin felçli ve konuşma engelli olduğunu belirterek yatağa bağımlı annesini, evinin önünde gezdirebilmek için tekerlekli sandalye de istemişti. Beş kardeşin beşi bir olup sandalyeye oturtular ilk başlarda annelerini ama sonra sıraya konunca bakım işleri, aman fazla alışmasın, güç yetiremeyiz, dediler.

Aylar geçti, Sevgi Büyük ne iyi oldu, ne öldü. Evlatları yemek ve tuvalet ihtiyaçlarını karşılamamanın dışında odasına bile girmez oldular.

Tekir boynunu dikeltip sahibine baktı. Yıllar var ki bu yatakta yatıyordu. Üç yaz mı geçmişti, dört mü?.. Sahibinin gözlerinin içine baktı. Sahibi tebessüm eder, gülünce dudakları sola çekerti nasıl olsa... Hayret zaten gülüyordu.

Bahçe kapısının menteşeleri acı acı gıcırdadı.

Karnını sahibinin karnına iyice yapıştırdı, patilerini uzatıp bir güzel gerindi. Bekledi. Ama hareket durmuştu. Nefesini mi tutmuştu ki? Bıyıkları gerildi, başını dikti ve anladı ki odada nefes alan yalnızca kendisi...

* * *

Gülahmet nefes nefese sırt aşağı uzandı.

Karısı pazen pijamalarını giyinmek için kalkmaya yeltendiğinde, hele bir dur, diyecekti. Benim anam senin de anandır, bugün de sen bakıver. Dedi. Sıra bugün Badegül'e geçmişti. Erkek başına annesinin tuvalet işlerine bakamayacağı için karısını razı etmesi mümkün olmuyor, Badegül onun sırasını da alıyordu.

Uzaktan köpek havlamalarına kulak kesildi. Anamı da uyutmaz bu itler, dedi. İki katlı betonarme evin üst katında eşi ve çocuklarıyla kendisi, alt katında; bir başına, ırmağa bakan pencereli odada annesi kalıyordu.

Karısı, terli göğsüne başını koyduğunda saçlarından nedense ürperdi. Sanki ekinlerin arasında gezinen bir tilki kuyruğu, başaklara sürünmüştü.

Şafağın aydınlığında ağaran sürahidenden bir bardak su içse...

Kalkmaya üşendi, belinde bir güçsüzlük. Badegül, gelmek üzeredir diye aklından geçirdi.

Zahmet olmazsa, dedi, kulağına fısıldayarak karısının, bir bardak su...

Göğsüne serili tilki kuyruğunu yavaşça okşadı.

H E C E Ö Y K Ü

Badegül, odaya girer girmez önce kediye gör-e-medi. Her sabah kapıyı açar açmaz annesinin karnından yere sıçardı. Onu bu sabah çoktan yerde buldu. Yün seccadenin üzerinde patilerini dikmiş, pürdikkat bekliyordu.

Akşam ayrılırken annesinin gözleri üzerine tülbendini indirmiş, hadi uyu sen, demişti. Annesinin gözkapakları inip kalkınca 'evet' oluyordu. Gözleri—ni daha bir açınca, kızıyordu. Uyumadığı halde gözlerini sürekli kapalı tutunca, 'git' demiş oluyordu. 'Gel' demesine zaten gerek yoktu. Günde üç ke-re geliyor, hasta bezini değiştiriyor, ağzına suyunu, mamasını pipetle veriyor, pencereyi açıp odayı havalandırıyor, sırtı yara olmasın diye her geldiğinde beşer dakika önce sağına sonra soluna döndürüyordu. Sırayla dört kızkardeş annelerine bakıyorlar, A l t ı y ü z y e t m i ş ü ç l i r a o t u z k u r u ş aylığı da kim bakarsa o alıyordu.

* * *

Sevgi Büyük beyaz tülbendin dokusundaki minik minik odacıklardan ba—kırıyordu. Gecenin yarısıydı, perdeler çekik. Ama gökyüzünü görmüştü. Ağarmış... Sonra bir ışık. Ay mı? Çapı git git büyüyen bir dolunay. Ucu bucağı yoktu. Dolunayın üzerinde tanıdık lekeler. Sanki dökülen gül yaprakları, sı—yaha kesmiş.

Gözlerini kısmıştı.

Gülhatun, Badegül, Güler, Songül, Gülahmet.

Kömür gözleriyle baktılar lekelerin içinden.

Gözleri değer değmez incelip uzayan bir is gibi duvarlardan geçerek kay—bolup gittiler art ardına.

Sonrası ışık.

Dolunay büyüdü, büyüdü. Kirpiklerine değen bir aydınlık, kemiklerine yürüyen bir yumuşama, sanki çepeçevre bir sarılma...

Ayak parmaklarını hissetti sonra, karıncalanıp duran, kıpır kıpır.

Yüzüne kocaman bir gülümseme yayıldı. Yüzünün sağ tarafı da gülüyordu.

Gözlerinin üzümü tane tane döküldü.

Sevinçten.

Yanaklarına, dudaklarına yağan bir yağmur.

Aylardır ağzının içinde bir odun parçası gibi duran dili birden yeğnidi:

E l h a m d ü l i l l â h.

* * *

Badegül, annesinin tülbendinin ucunu kaldırıp bakınca iki adım gerisin geri sıçradı. Annesinin gözleri faltaşı gibi açıktı. Korkudan yüreği ağzına gel—di. Kalbi güm güm atarak geriden iki dolunaya benzeyen gözlere baktı. Bir an, ne yapacağını bilemedi. Kediye baktı. Olduğu yere çöktü. Kedi, ayakları—na, dizlerine sürünsün, bir varlık göstere istedi. Sırtından bir yük kalkmış

kadar hafiflemişti de bir yandan... Kurtulmuş, dedi. Sonra yağmur gibi göz-yaşı döktü. Oh mu demişti, ah mı?... Kendini suçladı. Ağladı, çok ağladı.

Tekir, o günden sonra eve giremedi. Çarçabuk toparlanan beş kardeşe, eve doluşan konu komşuya sanki küstü. Kızkardeşlerin yana yakıla yatağı yorganı havalandırmasına, Sevgi Büyük'ün odasına doluşan mis gibi havaya, uçuşan perdeye bile öfke duydu.

Gülahmet, annesinin tabutuna omuz verdiği için için ağlıyordu. Ağlamasına aldırmadan Gülahmet'in bacaklarını tırmalaya tırmalaya cenazenin peşi sıra mezarlığa kadar yürüdü. Herkes dağılınca Sevgi Büyük'ün henüz toprağı bombeli mezarına yüzükoyun yatıp uyudu.

Zamanla mezarlığı dolanan başka kedilerle arkadaş olup hatta yavrulamış diyenler oldu. Çomarın şahitliğine göre tüyleri tarazlanmış, aç bi-ilaç kâh mezarlık köşelerinde kâh ırmak kenarlarında dolaşa dolaşa ölmüştü.

Öldüğü doğrudu. Ölmeden önce, Sevgi Büyük'ün ırmağa atılan sünger yatağını kıyıdan takip ede ede düze inmişti. Şose yoldan ırmağa doğru inip bir müddet duraklayan yolcuların, ırmağın suyunda domateslerini, salatalıkların yıkadıklarını; dilimleyip birbirlerine uzattıkları salatalıklarda ısıldayan sevgiyi görmüştü.

Görür görmez, sevgi'nin üzerine atladı. Yolcular neye uğradıklarını şaşırıyorlar. Salatalığı tutan elin tersiyle ırmağa fırlatıldığı o anda, havada attığı taklalar nispetince yüreği büyüdü, büyüdü. Sevgi Büyük'ün sünger yatağı kadar oldu.»

ÖZLEM N. YILMAZ

İPEĞİN LANETİ

Kadın, yerde biçtiği kumaşı cansız bir beden gibi sallandırarak pencerenin önündeki divana oturdu. Demir makasın kumaşı keserken çıkardığı ses kulaklarındaydı hâlâ. Makas, ipek kumaşın üzerinde kayarken içinde birşeyler eriyordu. İpeğin yumuşaklığına inat sert bir halat dolanıyordu boğazına, yutkunamıyordu.

"ipek kumaş yüzüğün içinden geçer" demişti babası. Bir top kumaşı uçuşturarak açıp orta yere yığılmıştı. Kırmızı ipek alev alev yanmıştı odanın içinde, etrafaydınlanmıştı. O anı hiç unutamıyordu. Elini değıdirmeye korkmuştu. Oysa ne kadar istemişti avuçlayıp yüzüne sürmeyi, yumuşaklığını duymayı.

Onca kumaş bir deney için üşenmeyip açan babası, sihirbaz edasıyla dikilmişti ortada. Olduğundan daha uzun, daha yakışıklıydı bu haliyle. Evdeki herkes onun etrafını çevrelemişti. Bir sihirbaz titizliğiyle kumaşın ucunu alıyansın içinden geçirmiş, sonra da yavaş yavaş çekmeye başlamıştı. Kırmızı bir şelâle altın bir geçidin içinden akmaya başlamıştı. Herkes gözünü kırpmadan izlemişti. Ve herbirinin hafızasına hiç silinmemecesine yer etmişti bu görüntü. Gösteri bitince adam kumaş karısının önüne yığılmıştı. 'Dört kıza eşit pay et. Evlenirken verirsin.' demişti ciddiyetle.

Bayram törenlerinde komutanın karısı şehirdeki pahalı terzilere diktirdiği ipek elbiseler giyerdi. Şapkası ve koltuğunun altına sıkıştırdığı çantasıyla film artistlerine benzerdi. Herkes rap rap yürüyen kırmızı yanaklı sıkılgan askerleri değil komutanın karısını izlerdi gizlice. Erkekler bıyıklarını sıvazlayıp yeleklerinin olmayan tozunu çırpırlar, kadınlar iç geçirirlerdi.

Yine bir geçit töreniydi. Çocuklar, açtıkları küçük karanlık ağızlarıyla devasa tankların geçişini gözlerini kırpmadan izlerken bir kadın kalabalığı yarıp protokolün olduğu yere doğru koşmuştu bağırarak. Ortalık birden hareketlenmiş, tanklar durmuş, ön sıralarda oturanlar korkuyla ayağı fırlamışlardı.

"O elbisede kocamın kanı var" diye bağırıyordu kadın uzun elbisesini koca bir kanat gibi savurarak. Sesi silah gibi patlamıştı havada. Komutanın karısı kocasının geniş omuzlarının ardına gizlenip bakmıştı kadına. Askerler kadını, küçük kırılğan heykeli, devirerek, düşürerek uzaklaştırmalardı alandan. Söylediklerine göre kadının kocası katır sırtında ipek kaçıtırırken mayına basıp ölmüştü yakın zaman önce.

Teyel

Biçtiği kumaşı siyah iplikle teyellemeye başladı.

İpek, parmaklarının ucundan su gibi akıyordu. Teyel, yorulmuş bir yolcu gibi usulca ilerliyordu ipekyolun üzerinde. İğne, porselen dikiş yüksüğüne değdikçe inceden bir cızırtı duyuluyordu.

Neden sonra dikiş yüksüğünü çıkarıp elbisenin üzerine bıraktı. başını kaldırıp bulutlarla lekelenmiş göğe baktı. Gözleri kısıldı. Ağzı umutsuzca büzüldü. Genç bir kadın için fazlasıyla yaşlı görünüyordu. Bir kuş, kocaman kanatlarını açmış rüzgarda süzülüyordu. Rüzgarlı havalarda kuşları ne çok izlerdi çocukluğunda. Kanat çırpmadan, öylece süzülüşlerinde bir huzur, bir başkalık vardı. Kuşlar ayrıcalıklı yaratıklardı. Mayına basmadan sınırı geçmeyi başarabiliyorlardı. O zamanlar babasının bir kuşa dönüşmesini ne çok istemişti. Keşke kuşbaba olsaydı, kanatlarına ipek kumaşları takıp gelseydi. Annesi onca gözyaşı dökmeseydi, dört kızkardeş onca beklemeselerdi gece—lerden sabahlara kadar, ne iyi olurdu.

Yazmasını sıyırıp aldı başından. Elini saçlarında gezdirdi. Ne zaman kafası karışsa, canı sıkılsa yazmasını çekip alırdı başından, hiç farkında olmazdı yazmasını çözüp bağladığının, çözüp bağladığının... bir iki damla yaş sılıverdi yanaklarından.

Halat çözüldü, ipek dalgalandı.

Yüksüğü parmağına geçirip elbiseyi teyellemeye devam etti.

Birçok defa sandığı açıp kırmızı ipeği elleri titreyerek almış, kucağında bir top ateşle kalakalmıştı öylece. Kaç kere niyetlenmiş, düğünde bayramda giyecek bir elbise, bluz dikmeye yeltenmiş, kumaşı eline alınca vazgeçmişti. Bir sıcaklık parmak uçlarından damarlarına geçiyor, oradan da tüm vücuduna yayılıyordu. Tek kollu adamın kanı gibi, babasının kanı gibi kokmaya başlıyordu kumaş. Sandığa geri koyup çabucak kapatıyordu kapağını.

Kapağı açılmış sandık, karanlık bir kuyu gibi duruyordu şimdi odanın kenarında. Çeyizlik örtüler, kaneviçeler, danteller etrafa saçılmıştı. Birçoğunu hiç kullanmamıştı. Sandıktan yayılan sabun kokusu odanın her yanına yayılmıştı.

Yüksük

Porselen yüksüğün üzerine minyatürler çizilmişti. Etekleri ardında sürünen bir kadın bir erkeğin önünde eğiliyordu. İki elini çenesinde birleştirmişti. Minicik ağaçlar, çiçekler, kuşlar vardı yüksüğün her yanında. Mavi, kıvrımlı bulutlar vardı. Dört kızına da birer makas ve dikiş yüksüğü getirmişti adam sınırın öbür tarafından. Koluyla, bacağıyla geldi çok şükür demişti yine anneleri. Kocasını kaçaktan her gelişinde öyle söylerdi. Kızlar önce heyecanla atılmışlar, yüksükleri alıp pamaklarına geçirmişler, parmak kuklası niyetine birbirlerini güldürmüşlerdi. Anneleri kaba etlerine birer çimdik atıp

kurtarmıştı güzelim porselen yüksükleri kırılmaktan. Evlenirken herbirinin sandığında koca evine taşınmıştı makas ve yüksük.

Karın her yanı kapattığı uzun kış gecelerinde dinlediği kaçakçılık hikayeleriyle büyümüşü. Eve gelen adamlar kabuğu andıran elleriyle tütün sarıp demli çay yudumlarlarken birbirinden tuhaf hikayeler anlatırlardı. Geceleri rüyalarına girerdi anlatılanlar. En çok da tek kollu adam girerdi. Dinlediği hikayede adam, mayında kopan kolunu bir eşya gibi koltuğunun altına sıkıştırıp geçmişti bu tarafa. Vücudundaki tüm kan kopan kolunun yerinden akıp giderken, beyazlaşan yüzüyle öylece bakardı. Durduğu yerde kocaman bir kan gölü oluşurdu. Kan kokusu duyardı, midesi bulanarak uyanırdı. Gebe mi kaldım diye umutlanırdı öylesi sabahlarda.

Kocası, yanında Sariit'le geçip gitti doğan güne karşı. Dalgındı, yeni bir kadınla yatacak olmanın ateşi sarmıştı bedenini. Elindeki deyneği bir baston gibi toprağa dayayıp yürüyordu. Kimbilir ne hayal ediyor körolasica, diye düşündü kadın. Adam ve köpek birer karaltıya dönüşene kadar baktı arkalarından. Bir an köpeğin karaltısının adamın karaltısını parçaladığını görür gibi oldu.

Yüzüne tüküresi geliyordu. Şap diye tüküresi geliyordu. Sonra acımayla doluyordu içi. Bu ıssız yerde bir ömür karısını döverek, Sariit'le dolaşarak geçmezdi, yanına bir can yoldaşı bir evlat isterdi adam. Yedi senedir beklediği yeterdi. Anası son nefesinde, bu dölsüzü sal gitsin, döl tutan bir kadın al dedi oğluna. Kocası saçından tutup sürüklediğinde bile canı o günkü gibi acımadıydı. Kaynanasının öldüğü gün, kendi kaderine ağladı. Ne anası vardı gi-decek ne babası. Baba evi bile kalmamıştı geriye. Kızkardeşlerinin herbiri ayrı bir diyarda evlenip barklanmıştı. Hıdırelleze üç gün vardı. Son kez koydu bahçedeki gül ağacının dibine bez bebeği. Sabaha kadar gözyaşlarıyla suladı gülün toprağını. Gün ışıyınca da toprağı kazıp bebeği gömdü, üzerine temiz elbisesini giyip kocasına çocuk doğuracak bir kadın aramaya çıktı.

İlik

Sabunun ince kenarıyla işaretlediği yerleri dikkatle kesti. Yarılan kumaş içini acıttı.

"İlik açmak en zoru, ilik açan herşey diker" derdi rahmetli anası.

Kuş, pençelerini ağacın en tepedeki çıplak dalına geçirip bekledi. Uzaklarda bir avın hayaliyle ışıldadı kırmızı gözleri. Kuşun, kocasını parçaladığını düşledi. Sonra kızdı kendine. Ne de olsa can yoldaşıydı, evinin direği idi. Yere yatırıp tekmeleyerek dövdüğünde bile acırdı kocasına. Böyle kötü olduğu için acırdı, iyiliği bilmeyen canına acırdı. Ağrıyan kaburgalarına aldırmadan kalkıp yemeğini hazırlar, çamaşırlarını yıkardı. Yüzlerce kez bıçakla kocasının boğazını kesip kırmızı kanını akıttı düşünde. Sabah uyanınca hiçbirşey ol-

mamış gibi kahvaltısını hazırlayıp yolluğunu koydu sepetine. Rüyalarda kötülük yapmak birşey değildi. Rüyalar herbirşeyi getirirdi başa da sıyırıp atardı insan sabah olunca o kara gömleği üzerinden. Ama yaşananın gömleği etine dikilirdi insanın, iliğine işlerdi, söküp atamazdı, çıkarıp savuramazdı.

Patlama sesi duyulduğunda kainat susmuştu. Bir tek kara sineklerin sesi duyulmuştu. Vızıltılar, korkunç bir yaratığın gürlemesi gibi çoğalmıştı. Herkes gelecek olanları beklemeye başlamıştı.

"Katırın sırtında kimin ölüsü var?" diye düşünüyordu ahali.

"Katırın sırtında kimin ölüsü,"

"Katırın sırtında..."

Katır en öndeydi. Sırtındaki yükün ağırlığıyla ezilmişti. Yükünü nereye götüreceğini biliyordu. Evlerinin önüne geldiğinde annesi feryad edip yere yığıldı. Dört kız birbirlerine sarılıp ağladılar. Tam o sırada gördüğünü hiç unutamadı. babasını her hatırladığında o görüntü gözünün önüne geldi. Kan damlıyordu. Babasının kanı sarılı olduğu battaniyeden taşıp toprağa damlıyordu. Belki ruhu gitmemiştir daha diye etrafına bakındı, sanki babasını görecekti, göremedi.

O zaman inandı öldüğüne.

Katırın gözünden iki damla yaş düştü toprağa.

Emektar dikiş makinası sadık bir hizmetkar gibi eğildi önünde. Yıldızlarla dövmelenmiş bedeni bir kadın bedeni gibi ölçülüydü. İpek, zarif hizmetkarın metal ayağı altında hızla kaymaya başladı. Kadın, sırtını kamburlaştırıp eğildi makinenin üzerine. Metalik tıkırtılar odayı doldurdu.

"Bir adamın ikinci karısı olmaktansa ölürüm daha iyi." diye kestirip attı. Elindeki çalı süpürgeyle toprağı tozularak süpürmeye devam etti.

Kırmızı ipeği çantasından çıkarıp kızın önüne doğru uzattı. Kız, yüzünü harlı bir ateş yakmış gibi gözlerini yumup başını geriye attı. Çalı süpürgeyi yere atıp keçeleşmiş kızıl saçlarını koluyla yana itti. iş yapmaktan nasırlaşmış elleriyle kumaşı avuçlayıp çilli yanağına götürdü. Gözlerini yumup hayallere daldı.

"Bundan, güzel bir elbise dikerim sana. Başka şeyler de dikerim. Herşeyin olur, kocamın yatağında sen yatarsın, evin hanımı sen olursun." derken bir yerden kan damladığını sandı. Damlaların toprağa düşerken çıkardığı sesi duyar gibi oldu.

Etrafına bakındı, yoksulluktan başka şey göremedi.

H E C E Ö Y K Ü

Dikiři bitirdiğinde hava kararmıştı. Bir kadını omuzundan tutup sarsar gibi salladı elbiseyi yukarıya doğru kaldırarak. Akşam, yorgun bir kuş gibi süzölüyordu toprağın üzerinde. Elbiseyi sol kolunun üzerine atıp yan odaya geçti. Beyaz çarşafly yatak bir mezar gibi karardı önünde. Kapıdan çıkacakken dönüp baktı. Kırmızı elbise, öpölmeyi bekleyen bir kadın gibi uzanıyordu mezarın üzerinde.

Kapıyı çekip bahçeye çıktı. Dolunay simli tölünü atmıştı her yana. Karanlığın içinde kıpırdayan iki karaltı bir insana ve bir köpeğē dönüşene kadar öylece bekledi. Köpeğın adamı parçalandığını hayal edecekken, durup ağacın en tepesine baktı.

Kuş hâlâ oradaydı.-*»

HANDAN ACAR YILDIZ

AMA GERÇEK!

(Birbirimize karşı o kadar zalim zamirleriz ki dolaylı ya da dolaysız tümleçlerle bağlanmamız imkânsız.)

Bir öykünün bir parantezle başlayacağına kim inanırdı?

Ve o parantezin, kapansa bile, kendinden sonraki onca cümleyi kapsayacağına?

Kapanmış bir parantezin kapsama gücüne kim inanırdı? Parantezin içindekiler mi?

Kim inanırdı?

BEN olsam inanmazdım.

Ben'in inanmadığına BİZ hiç inanmaz.

SEN olsan sen de inanmazdın.

Sen'in inanmadığına SİZ hiç inanmaz.

BEN ile SEN'in inanmadığına O da inanmaz. Diğerlerinden etkilenir.

Çünkü inanç bulaşıcıdır.

Solunum yoluyla bulaşır. Nefes alanlar bunu fark etmez. Sonrasında pek çok nefesin kesilmesine sebep olsa da... Aynı odada aynı havayı soluyanlar, hiç konuşmasalar da... Taşıyıcı, vücudunu hareket ettirdikçe inanç, zerrelere dönüşür. Sonra havada uçuşur. Diğer kişilerin ağız, burun, kulak ve deri gözzeneklerinden içeri girer. Yavaşça... Zerrecikler, vücuda girdikten sonra birleşirler. Bölünmemek üzere bütünleşirler. En kolay burun deliklerinden beyne ulaşırlar. Koku zannedip kaybolduğuna hüküm verdiğimiz inanç beyin duvarında çoktan tuğla olarak yerini almıştır.

İçeri sızmak için birinin burnunu seçen inanç, fitil fitil gelmek için başka birinin burnunu seçer.

Yalanla gerçeğin inanılma ihtimali eşittir. Kaderdir. Bir gerçeğin kaderinde inanılmak olmayabilir. Bir yalanın kaderinde inanılmak olabilir.

İşte bütün bunlardan dolayı O'nun inanmadığına ONLAR hiç inanmaz.

Ama gerçektir işte, gerçektir!

Kimse inanmaz *sana*. Dışarıdan bakınca sebepsiz... İçeriden bakınca; öyle çirkin bir sebep ki sadece suçu işleyen değil, mağdur bile dile getiremez.

Biri çıkar ve 'Durup dururken mi bunları yapıyor?' diye sorar. 'Kim bilir sen ne yaptın?' sorusunun dolaylı haliyle...

En yakınların, anne ya da baban (anne ve baba insana yakın mıdır ki?) kalı-
kıp 'Durup dururken mi bunları yapıyor?' diye sorarlar.

Sanki durup durMAZken bunları yapmak, haklı bir gerekçe olabilirmiş gibi.

Konduramadığında, gerçeği çok geç fark edersin. Kondurabilsen gerçeği
çok daha çabuk fark edebilirdin. Direnirsin. Gerçek o kadar ağırdır ki 'fark
etmemek' için algı direnir. Algının direncinin bittiği noktada ruh direnir.
Ama o direnç de bir gün kırılır. Birinci Sen'in öyküsü başlar...

BİRİNCİ SEN

Ne demişti sana?

Beyaz saçlarının çevrelediği yüzü, gözbebeklerinin de parlamasıyla sim-
siyah görünüyordu. Altıncı aya yeni girmiştin. Karnın hafif sivrilmişti. Kar-
nın belirginleştikçe sana nefreti artıyordu. Doğmamış torununun seninle ba-
ğına tahammülü yoktu. Sana tahammülü olmadığı için, torununu senin taşı-
mana da tahammülü yoktu.

'Çocuk doğar doğmaz bu evden gideceksin' demişti.

Neye uğradığını şaşırıydın. Başından aşağı cehennem irinleri aktı. Başkası-
nın günahından, başkasının cehenneminden gelen irin, senin vücuduna yapış-
tı. Miden bulandı, bulandı, bulandı, bulandı... Bu sözleri duyduğunda tava-
ya yumurta kırmak üzereydin. Yumurta düşmanı bir ihtiyar sana ateş etmiş-
ti. Kırдыңın yumurta tavaya yapıştı.

Yumurta.

Sen kusmaya koştun. Nereye kusmalıydın? Banyo doluydu. Kendini bah-
çeye attın. Bahçede çiçekler vardı. Çiçek olan yere kusamazdın. Sonra aç-
maktan vazgeçerdi çiçekler. Kusacak yer bulamadın diye bir çiçeği kararsız
bırakmaya hakkın yoktu senin. Bir çiçeği karar-sız değil de kar-sız bırakmak
senin elindeydi.

Nereye kusmalıydın? Koskoca dünyada kusacak yer bulamazsın işte böy-
le. İçine kustun. İçine, içine, içine ve içine kustun.

Her yer tavaya yapışmış yumurta kokuyordu.

Her yer tavaya yapışmış bebek kokuyordu.

Her yer tavaya yapışmış kadın kokuyordu.

Bahçedeki kiraz ağacının altına oturdun. Bebeğin doğacak, büyüyecek, bu
ağaçtan kiraz toplayıp yiyecekti. Sen göremeyecektin. Biliyordun, o adam
dediğini yapardı. Ağaca sarıldın. Sonra dibine çöküp kollarınla karnını sar-
dın. Bir ağaca sarılır gibi kendi karnını sardın kollarınla. Karnın, senin ağa-
cındı. Onunla bu dünyaya kök salardın. Bu dünya da onunla sana kök salar-
dı. Kök salardı da kıpırdamazdın.

Doğuranlar, çekip gidemezler. Bilemedin mi, belleylemedin mi daha? Bi-
rini dünyaya getirdiğin gün, dünyadan gitme seçeneğini öldürürsün. Gitmeye

zorlayan olur, kalmaktan da beter ederler seni. Yine de gidemezsin. Çünkü doğurmak, kalmaktır.

Ama zaten doğunca senden ayıracaklardı. Ne yapabilirdin ondan ayrılma-
mak için? Katil olabilirdin. Bir tek katil olursan ikinizi de bu evden kurtarabilir-
din. Bir tek katil olursan yaşayabilirdin. Sen bunları düşünürken, kocan geldi.

Terlemiş.

Bütün bahçe koca koktu.

Oysa alın teri mis gibi kokmalı insana. Alın teri ekmek gibi kokmalı. Kö-
tü kokar mı hiç? Kocan eskiden kokmuyordu, şimdi kokuyor. Senden uzaklaş-
tıkça kokuyor. Sana yaklaşıyorsa hiç kokmayacaktı. Sana yaklaşan kokmaz,
senden uzaklaşan kokar. Mesafe kokuyu azaltmaz, artırır senin dünyanda.

Herkesin bildikleriyle senin bildiklerin örtüşmüyor, işte! Belki ondan bu
kadar zorlanıyorsun yaşarken. En yakınlarınla (onlardan sana daha uzak olan
var mıdır, acaba) yüz milyon soruluk bir sınava girsen, sonsuza kadar soru
cevaplasan, tek bir doğrunuz bile çakışmaz.

Mesela, 'Pire' ve 'yorgan' kelimeleriyle anlamlı bir cümle kurmanız istense

Onlar; Pire için yorgan yakılmaz, derken

Sen; Pireli yorganda yatılmaz derdin.

Yorgan meselesine takılır kalırdınız. Diğer sorular, cevaplanabilme yö-
nündeki umutlarını kaybederlerdi. Sonra en yakınların (!) araya, doktorun ta-
nıdık hasta sokması gibi, tanıdık bir soru sokarlardı: 'Kime çekti bu böyle?'

Yapayalnızların kime çektiği hep merak konusudur.

Sahi, yapayalnızlar kime çekmiştir böyle?

Kiraz ağacına daha da yaslandın. Karnına daha da sarıldın.

'Ne yapıyorsun, burada?' dedi.

Cevap vermedin.

'Kalk anneme yardım et' dedi. Cevap vermedin.

'Seni seviyorum' deseydi, cevap verirdin.

İKİNCİ SEN

Hatırlayamadığın kadar önceydi. Kaderinin, bedeninden önce var olduğu
zamanlardı. Sen yoktun, kaderin vardı. Bir ruh taşıyabileceğine kimsenin ih-
timal veremeyeceği kadar Zerre'ydin. Milyonlarca akranınla birlikte koşman
için bir koridora akıştınız. Daha bedenini bile bilmeden önce 'hayat' ve
'ölüm' sözcüklerini biliyordun. Bedenin yoktu ama bütün kavramları içinde
taşıyordun. Çok çirkindin. Nasıl çirkindin öyle? Bir gün güzel olabilme gü-
düsüyle koşuyordun. Bir gün kuyruğundan kurtulabilme güdüsüyle koşuyor-
dun. Halbuki yaratıldıktan sonra, bir kuyruktan kurtulsan başka bir kuyruk
sana takılacaktı. Hele ki, o kuyruklu dünyaya bir geçiş yap! O zaman göre-
cektin kuyruk bombardımanını.

İşte öylece, güzelleşebilmek için koşarken yorulduğunu hissettin. Vazgeçer gibi oldun. Seni diğerlerini geçmeye zorlayan 'Sevgi' miydi? Yo hayır, o koridora sevgiyle değil it-kiyle boşalmıştınız. İlkel, sevgiden yoksun, iğrenç bir itkiyle... Bir an durup düşünmene sebep olan da o sevgisizlikti zaten. Diğer akranlarının başına aynısı gelmiş olmalı. Yoksa duraksadığında seni geçerdilerdi. Belki kardeşlerine duyduğun kıskançlık belki de ihtimallere duyulan hırsıyla koştun, koştun. Kuyruğun kamçın oldu. Bir duvarın önüne kadar koş-tun. Engelleri aşmak, hayatta kalmak için bir tek başın vardı. Canlı kalabil-mek için başını duvara vurmaya başladı. İşte o anda öğrendin sevmeyi. Sev-meyi her şeyden önce öğrendin. Başını vurdun, vurdun, vurdun. Sevmekle başını duvara vurmanın birbirinden bağımsız olmadığını o zaman öğrendin. Duvar açıldı ve seni sarmaladı. Hayat, koşuyu kazandı ve seni yalnızca anne-ne hediye etti.

O günden 6 ay sonra...

Sesler iki şekilde geliyordu. Kalınlar ve inceler...

İnce sesler daha fazlaydı. Ama sana 'bebeğim' diyen sesi tanıyordun. Bu-gün çok titremişti.

Evdeki üç kalın sesliden biri bir şeyler söyleyince, annenin seni tekrar tek-rar kucakladığını hissediyordun. Senden ayrılmak istemeyen biriydi O.

TEKRAR BİRİNCİ SEN

Bıçağın sapını tutunca haz kapladı içini. Sanki en sevdiğin yemeğin tadı bir anda boğazına ulaştı. Kararın kesindi. Ailenin yanına gidemezdin. Çocuğunla birlikte gidebileceğin en güvenli yer hapishaneydi. Vicdanın? Zerre kadar sız-lamıyordu. Bundan emindin. Sadece kaşla göz arasında bunu yapabilmeliydin.

Çekmeceyi açtın. Kör bir bıçak seçtin. Ölerken acı çekmesini istiyordun. Bıçağı beline gizledin. Sonra kaynar çorba tenceresini yanlarından tutarak içe-ri geçtin. Tam onun hizasına geldiğinde tencereyi yanlışlıkla elinden kaymış gi-bi sofranın ortasına bıraktın. Kasıtlı yaptığı işe kaza süsü vermeye çalışan her insan gibi, en büyük bağirtiyı sen kopardın. Üzerine kaynar çorba sıçrayanlar kendi telaşına düştüğünde belinden çıkardığın bıçağı adamın ensesine sapladın. Çıkardığı hırıltı olmasa kimse dönüp bakmayacaktı. Bıçağı geri çektin. Üzeri-ne yürüyen kocana ve onu da öldüreceğini hiç tahmin etmeyen kaynına sapla-dın. Nasıl rahatlamıştın öyle... Sanki o anda dünyadaki tüm taze gelinler ağla-mayı kesmişti. Kendini dünyayı kurtarmış bir kahraman gibi hissettin.

Polis arabasına binerken ayakların çıplaktı. Bir gerçeği yeni fark etmiş gi-bi sıçradın. Kayınvaliden, eteğin ne kadar uzun olursa olsun, evde çorapsız gezmene çok kızardı. Nedense?.. &

MUSTAFA MUHARREM

BOZ

/Hadi aslanım. Boşuna devirip yıkma ellerini yağmurun eşiğine. Bütün fesleğenler, bütün hanımelleri, bütün menekşeler, bütün karanfiller küser sonra hikayene. Bak: Akşam kımıldadı hafiften. Bak: Şehir. Bak: Gökyüzü seni yürüyorsun sanıyor./

Böyle başlamak isterdi eminim. Bana inanmıyorsanız sigara dumanından sararmış tüllere sorabilirsiniz. Onlar da mı benden taraf ? O zaman masanın üstündeki daktilo da tanıklık edebilir. Kesin. Biraz sonra bakkaldan döner dönmez parmakları kalbinin zıpladığı tuşlarda denize basacak. Yalançıysam, bahar çarpsın.

Ama bu kadar da güvenilmez aynaya. Bu kadar da "Acaba şamdan ne diyecek bu işe?" diye düşünülmez. Ayna kim? Hangi kurumuş dudağa su getirdiğini, hangi yavru serçeye uçuş öğrettiğini, yapraklarını kaybeden hançgi dala teselli verdiğini gören, duyan, bilen mi var? Sadece yüz.

Hele şamdan.Tek kelime edemez o. Susmak bile çok. Masanın tam ortasında bekleyedursun, -baharı ya da marulların yeşermesini, gömleğin kurumasını ya da suyun sabrını, doğacakları ya da ölecekleri, taksiyi ya da sınav sonuç belgesini- sandalye bunca bilgeyken söz mü düşer şamdana?

Evet, sandalye .

Bir, oturup yemek yiyebilirsiniz.

İki, üzerine çıkarak tavana yaklaşabilir, yere uzaklaşabilirsiniz.

Üç, birinin kafasına geçirebilirsiniz.

Dört ?

Sıralamanın bu maddesi, intiharın yetkisine bırakıldı.

Nasıl?! Evet, daha yürekli bir otorite, sadece fırtınayı umursamayan şu ıhlamurda, şu iğdede, şu erikte bulunabilir. Hiç kusura bakmasın kireç. Öyle beyazlık, izbe düşüncelerin hakkı her şeyden ve herkesten önce.

Diyelim ki bir sokak köpeğine süt vermek niyeti, diyelim ki oltalarıyla denize doğru yürüyen memur emeklisinin kafasına bir kiremit düşürme isteği, diyelim ki kasanın alt sıralarına ustaca yerleştirilmiş çürük domatesleri manavın ağzına bir bir tıkma fikri; evet, bunlardan daha ak mıdır da bunca böbürleniyor rengiyle; bunca küçümseyerek küçük kızların gelin olma düşlerini; bunca hafife alarak değirmen yolunda koşturan köylüleri.

Bir şişe süt, bir paket bisküi. Para üstünü cebine koyarken "Hayırlı işler!" diyerek çıktı bakkaldan. Bu her zaman söyleyebildiği cümlelerden biri değil—di gerçi ya; yine de kilitleyemedi dilini. Bazen bakkala yazdırır, borcunu hemen kapatamazdı. O yüzden nezaketle bir alışveriş bitirmek, nakit durumuna bağlıydı doğrudan. Veresiye ve kibarlık. Yoo, bu tiyatro yeteneğidir. Bu bir kedi ölüsünü kükreyen aslan sayma inceliğidir.

Hin bir ıslık tellendirmektir Pavyoncu Gül'ün arkasından.

Camları eski gazetelerle perdelenmiş bir evde oturduğunu, mutfakta memleketten gelmiş birazcık tarhana ve çoktan doldurulmayan bir tüp dışında hiçbir zenginliğin bulunmadığını briyantimli saçların ısıltısı, sinek kaydı traş ve şık bir takım elbiseyle önce kendine unutturmak demektir bu. Hem meteliğe kurşun sıkacaksın; hem Romalı gururun, bir mancınık gibi zerafet fırlatacak etrafa.. İyi, kelebek de kafa tutsun o zaman kartala. Şu eski pabuçlar kadar aklında tut bari yürünmek için kıvranıp duran bulvarı, bulvardaki çehre bavullarını, çehre bavullarını dolduran triko yalnızlıklar, pamuklu korkular ve poplin acabaları.

Şu iki katlı, bahçeli, ahşap ev kadar unut, bayram sabahları telaşından yarılan masmavi yankıları; yağmur sanılan komşuları, dutları, tulumbayı.

O zamanlar simit satıyordun okuldan gelip. Tavlandakileri hiç bitiremiyordun. Geçtiğin sokaklardan birinde sınıf arkadaşlarından biriyle karşılaşmayı çok istiyordun her defa. Nilgün seni "Gevrek simiiiiit!" diye bağırırken görsün diye, en az üç tur atıyordun onların tuhafiyeci dükkanının olduğu arcaddede. Nafile. Gazete bayileri önünde oyalanıyordun çok. Kahvehaneleri sevmiyordun. Koca koca adamlar senin müşterin olmamalı; onların çayına, dumanına, zarına, kağıdına, haber ajansına, şarkısına bulanmamalıydı güzelim susamlar. Senin alıcı grubuna giremezdi o kazaklı, kasketli, eli zincirli-tesbihli yanılığlar. O kalın aldanişlar, o yosun bağlamış sığ kandırmacalar.

Büyüyüp karışacaktın onlar arasına nasılsa. Birine sevdalanacaktın ama geneleve de gidecektin. Cuma günü temiz çamaşırlar giyecektin ama, Samed Ağabeylerin düğününde çaktırmadan limonata kılığında votkayı götürecektin. Dürüstlüğe toz kondurmayacaktın ama, televizyonun taksitlerini esnetecektin, babaannenin hastalığı filmiyle. Kiraları geciktirecektin öderken hep. Gizli gizli Arzu'yla buluşacaktın, anlaşılmasın diye kayın biraderlerinin hovaralıklarını hoş görmeyip harama uçkur çözdükleri için her fırsatta, mese—la, kayınvalideyi o çok sevdiği ahretliği Semahat Teyze'nin evine bırakırken, kınamayı ihmâl etmeyerek.

Birinci gün: Sabah erkenden Fettah Amca'nın getirdiği gri, baklavalı kazağı giyerek çıktım Hakim'in karşısına. Ağzımın içi zehir gibi. Uykumu almıştım her şeye rağmen. Dün bir-iki polisin ufak tefek hırpalamalarını say-

mazsam fazla darbe yok. Gazeteleri de umursamıyorum. Gece savcının tutuklama talebini yerinde bulacak ya Hakim, yeni bir sayfa bu.

İkinci gün: Öyle söylendiği gibi demir filan da kokmuyor burası. Bol "Allah Kurtarsın!" İyi ki pijamalarım yok. Kalın eşofmanlarım daha iyi. Kuru fasulye, pilav, üzüm komposto. Ekmekler yanık sanki biraz.

Üçüncü gün: Beş paket Uzun Samsun, bir küçük kutu pişmaniye. Caner getirmiş.

Dördüncü gün: Ulan herifin boynunda kravat, neymiş, mühürleyecekmiş büfeyi, önceden tebligat gelmiş de, devletin dili yazıymış da, kanuna aykırıymış da, o da emir kuluymuş da, mahkemeye itiraz ile yürütme dururmuş da.

Beşinci gün: Demet geldi görüşe ilk. Üzgün. Önümüzdeki hafta düğün salonu işini bağlayacaktık. Neyse. Sonra annem. Yok bu günler için mi doğurmuş beni; yok zaten babamdan bir hayır görmemiş; yok çocukları içinde en çok beni kayırmış, yok bu damga yetermiş bana, yok bana nerden para yollayacakmış.

/Hadi aslanım. Yeni bir teori kur kar tanelerinin biricikliğini es geçmeyen. Yeni bir teori. Bir düş. Bir ülke. O bıçakladığın müfettiş bozuntusunun kolonyalı saygınlığını yuvasız kuşlara yem at. Kalkma sakın. Sakın inme, inip sönme. Hadi. Bir öykü uğruna batan güneşlerden yaptığın kolye ışıldamasın eylülün boynunda. Bir öykü uğruna köselen bir izmarit daha ezmesin. Nedir ki yazmak dediğin? Daha önce hiç görmediğin biri, tumturaklı imzaya ve mührü sahip iki satır bir yazı yüzünden gelip senin öfkenin şarmpolüne yuvarlanmadı mı bıçak yiyerek?/

Hayır. Saat ikiye kadar zamanı vardı, haberi teslim için. Resimleri Zerrin'e yıkmıştı. Lisenin önünde tedirgin kalabalık yoktu artık. Polisler öğrencileri tek tek, okul müdürü, müdür yardımcıları ve öğretmenlerin filtresinden süzerek sokuyordu bahçeye. Ama herkesin ya annesi dışarıda bekliyordu, ya babası; ya da bir akrabası. Kolay mı? Ne diye gönderiliyorlardı okula, ne fedakârlıklarla. Kız meselesi yüzünden çıkan kavgada olaylar büyümüş, kabak Nihat Ağbi'ye patlamıştı. İki grubu ayırmaya çalışan kantinci, gençlerin hiddetini yatıştıramamış, aldığı bir tekme yüzünden fenalaşmış, o gulgulede hayatını kaybetmişti. Kalp krizi mi, beyin kanaması mı, adli tıptaydı cevap. Sonra ambulans, polis şeridi, savcısı. Gözaltındaki talebeler, tanıklığına başvurulacak kişiler, haklarında soruşturma açılan idareci ve nöbetçi öğretmenler.

Bekir bir muhabirdi. Ferhat'ın kira ortağı. Ferhat sıfır kilometre muhasebeci. Bir mali müşavirin yanında işe yeni girdi daha. Ama ablası tutmuş bu evi, altı aylık kirayı peşin ödeyerek ve kardeşine biraz vaziyeti kurtaracak miktarda para bırakarak üstelik. İnsanın böyle ablası varsa, yere gelir mi sırtı? Yarın muhasebecilik stajı bitsin, kesin Ferhat'a büro da açar.&

ALİ IŞIK

UNUTULAN

Zeliha aradı. Eski arkadaşların toplanacağını, bizi de çağırdıklarını söyle—
di. Hayırdır hangi dağda kurt öldü acaba?

Kalabalıktan ürküyorum artık. Nasıl bir buluşma olacağını az çok tahmin edebiliyorum. 'Vefasızlık yapmayalım.' dedi Zeliha. 'Akıllarına gelmiş, çağ—
ırmışlar. Bize de davete icabet etmek düşer. Hem bazı mevzuları konuşma fırsatımız olur. Eski günleri anarız.' Arkadaşlarla ilgili duyduklarım bir çı—
bandı gövdemde. Gidip şu çıbanı patlatayım sızı yapmasın artık. Hiç kimse—
den umut kesilmez, derdi annem, kendini gizleyenden başka. Uzun zaman ol—
du görüşmeyeli. Eskiden sıkı fıkıydık biz. Yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmezdi. Araya bir ayrılık girdi. Bu neyin ayrılığıydı anlayamadık. Zeliha ile biz ora—
da kaldık. Arkadaşlar ne pahasına olursa olsun yollarına devam edeceklerini söylemişlerdi. Annem durdu beni. 'Rabbin kendisinden başka bir şeyle meş—
gul olmaman için seni mahrum bırakmış olamaz mı?' dedi. Zaman zaman çok derinden konuşurdu annem.

Nadir de olsa bizi aralarında görmekten mutlu oluyor arkadaşlar.

Son görüşmemizden sonra eve dönerken derin bir hüzne kapılmıştım. Ba—
na acıyarak bakmaları, üstün üstün tavsiyelerde bulunmaları gözümün önün—
den hâlâ gitmiyor. Oysa ben onlar incinmesinler diye dilimin ucuna gelenle—
ri bile yutmuş, söylememiştim. Hayat insanı kirletiyor. Körleştiriyor. Ama annem insanlar zaman zaman kalıplarından taşarlar, sonra tekrar kendilerine dönerler derdi.

Her defasında gitmek istemiyorum. Vefasızlık olmasın diye son anda ka—
rarımı değiştirip gidiyorum. Her gidişimde daha da büyük hayal kırıklığı ya—
şıyorum.

Salon tıka basa eşyayla dolu. Zor sığıyoruz. Köşelerdeki boydan aynalar da eşyaları alabildiğine çoğaltıyor. Eşyalar aynalardan salona akıyor. Bize yer kalmıyor. Pencerenin önündeki uzun boylu, unutulmuş orkidenin yaprak—
ları sokağı gözlüyor. Sanırsın siperde nöbet tutuyor. Aramızda gölgeler dola—
şıyor. Salondakiler kendi gölgelerine basmamaya özen gösteriyor.

'Bunca zaman nerelerdeydin?' diyor özel sektörde yeni işe başlayan. 'Bu—
ralardaydım' diyorum, 'Bıraktığınız yerde.' 'Takılıp kaldın herhalde.' diyor sesini değiştirerek. 'Evet, kaldım.' diyorum. Ömrümün heba olduğunu dinle—

mek istiyor benden, bir şarkı dinlemek ister gibi. Gevşemek, rahatlamak istiyor; yoksa buraya ne diye gelsin. Yurtdışından yeni döndü daha.

Her zaman ki gibi buluşmamızı podyum havası sarıyor yine. Aldıkları maaşlardan, onları nasıl harcadıklarından, üst kademedekilerin kendilerini nasıl övdüklerinden bahsederlerken, aralarda yutkunmayı bile unutuyorlar. Konuştukça hafifliyorlar. Alışverişten söz açılınca bütün dikkatler toplanıyor. Markalar birbirine giriyor. Çaylar soğuyor. Parfüm fiyatları güne damgasını vuruyor. Konu uzadıkça odayı ekşimsi bir koku sarıyor. Bir üst tabaka takıntısıdır gidiyor. Kelimeler iyice bayılıyor dudaklarında. 'Daha sık görüşelim' diyorlar her defasında, 'Günler düzenleyelim, bir şeyler yapalım.' Durdukları yerde duramıyorlar. Fireni patlamış kamyon gibiler. Bir de çektikleri sıkıntılara değdiğinden, düzlüğe erdiklerinden dem vuruyorlar sık sık. Çıktıkları tabakanın etrafını tel örgülerle çeviriyorlar. Düşeriz diye çok korkuyorlar. Bana da laf aralarında kariyerimin yarım kaldığını, mücadele etmeyi bıraktığımı, başarısızlığımı kendimde aramam gerektiğini ima ediyorlar, güya dertlenerek. Orkidenin yaprakları büzülüyor o zaman. Omuzumdan aşağı bir titreme devriliyor, susuyorum. Bir kır çiçeğiymen salon bitkisine dönüşmelerini, incinirler diye söyleyemiyorum yine.

Bir kitap aldığından bahsediyor Zeliha, tavsiye ediyor haddi olmayarak. Kitabın adını söylerken sesini yükseltiyor. 'Neyi kaybettiğini hatırla'. Zeliha yaman kız. İnceden inceye giydiriyor. Kitabı çıkarıp masaya atıyor. Unutacak orda besbelli. Bizimkilerin o taraklarda bezi kalmamış. Konuşulsun istiyor Zeliha. Hatırlansın. Çaresizce birbirimizin gözünün içine baktığımız günler en azından bir hatıra olarak anılsın.

Salonun duvarları gösterişli kağıtlarla kaplanmış. Her renge uyabilecek renkten kağıtlarla. Onları tırnaklarımla sökmeye çalışıyorum. O kadar sağlam yapıştırılmış ki sökmenin, duvarın kendi boyasına ulaşmanın imkânı yok.

Aralarından biri başkan mı olmuş, ona benzer bir şey mi anlayamıyoruz. Bir komut verme şehvetine kapılmış ki sormayın. Dağları devirerek geziyor odada. Doğacak çocuklarına acıyorum. Annem bir zamanlar 'Mazlumsun kızım aman dikkat et, en büyük zalimler bunlardan çıkar' demişti. Çok kızmış-tım o an anneme. Ağır konuşuyorsun demiştim. 'Araya adam koyalım' diyorlar bir meseleyi düzlüğe çıkarırken. 'Kocalarımızı devreye sokalım. Artık bu işler böyle. Adamın yoksa ağzınla kuş tutsan nafile. Birlikte hareket edelim, birbirimize destek olalım, yoksa bizi ezerler.' Konuşmalarından bir savaşın ortasında kaldıklarını sanırsınız. 'Zırhlarımızı kuşanalım, saldıralım. Devir bizim devrimiz. Rüzgâr bizden yana.' Üst kademelerde bunca tanıdık varken yerinde durabilir mi insan. Biri gülerken cefasını çekti elbette sefasını da biz süreceğiz diyor. Zeliha ile birbirimize bakıyoruz, neyin cefası, neyin sefası bu diye. Gülmek, nasıl bir ağlamaktır, nasıl bir saklanmaktır görüyoruz.

Bir noktadan sonra laf anlatamaz oluyorum kendime. Ruhum daralıyor. Kaçacak yer arıyorum. Nereye kaçabilirim diye düşünürken balkonda buluyorum kendimi. Hani konuşmak istersiniz konuşamazsınız, konuşamadığınız şeyler içinizi yemeye başlar ya. Kıvranırsınız. Sonra döner dolaşır kendinizle konuşursunuz. Oradan koşarak o kadar kaçmak istiyorum ki, ta gençliği—mize kadar gidiyorum. En masum halimize.

Menekşe sokağın ucunda yirmili yaşlarda genç bir kız, elindeki kitapları göğsüne bastırarak dalgın dalgın bizim apartmana doğru geliyor. Kızın yürüdüğü yola şimdiler de yetmiş üçüncü sokak diyorlar. Kız etrafında olup bitenden bigâne. Derinlere dalmış, daldığı yerde kalmış. On beş dakika önce çay bahçesinde defterini çıkarmış, içindeki kordan bir parçasını defterine dökmek istemiş fakat başaramamış. Sonunda yeni okuduğu şiirden bir dize karalayivermiş; 'Suyun sızladığını kimseler bilmez' 'Şairler de olmasa' demiş. 'İçimde biriken cümlelerde boğulacağım. Harfler dişlerimi siper alıp harp düzenine geçiyorlar hemen. Allahtan şairler var da avucumu akan yere tutup yudumluyorum, serinliyorum biraz.'

Bir ara televizyonun sesi balkona kadar uzanıyor. Başbakan ekonomik verilerle ülkenin geldiği son noktayı anlatıyor. İyice anlaşılсын diye, iktidara geldikleri yıl satılan buzdolabı sayısı ile geçtiğimiz yıl satılan buzdolabı sayısını karşılaştırıyor. Dinleyenler salonu yıkarasına alkışlıyorlar. Kız başbakanı duyar gibi oluyor. Başbakanın sesi git gide kısılıyor, balkona dahi ulaşmıyor.

Kız apartmana doğru yürüyor. Acelesi yok. Ders çalışması gerekmiyor artık. Ne zaman gerekecek belli değil. Parktan geçerken üniversiteyi kazandığı günü hatırlar gibi oluyor. Köşedeki bankta otururken almıştı haberi. Sevinirken parktan taşmış annesine ulaşmıştı. O günün de bir anlamı kalmadı artık. Kazandığı yerden uzaklaştırıldı.

Kız yandaki apartmanın giriş kapısının ziline basıyor. Eğilerek 'Anne ben geldim' diyor. Kapıyı açmaya gidiyorum. Annesi olmadığı yarı yolda aklıma düşüyor. Balkona geri döndüğümde kız kapıdan giriyor.

Yan balkona çıktığında elinde ki kitapları yoktu artık. Çok uzun zaman çekmecesinde kalıyor o kitaplar. Hatta unutuluyor. Balkon demirlerini kavrayıp derin bir nefes çekiyor içine. Dalgınlığını üzerinden atamamış hala. Beni bile fark etmiyor. Sandalyeye oturup balkon demirlerine yüzünü yaslıyor. Göz göze geliyoruz. Pek aldırış etmiyor. Düşünde gördüğü birine bakar gibi bakıyor bana.

'İsminiz Teslime olmalı' diyorum sessizce. Kendine çeki düzen veriyor, şaşırıyor.

— 'Evet, nereden biliyorsunuz?'

— Tahmin ettim. Sizin gibi bir kızın ismi Teslime olmalı diye düşündüm.

— Sizin ki?

— Benimki de Teslime. Teslime Sevinç.

— Soy isimlerimiz farklıymış.

— Çok yorgun görünüyorsunuz.

— Evet, okulu bıraktım bugün. Daha doğrusu uzaklaştırıldım.

Dilinin ucundan kaçırırverdiğine pişman oluyor.

— Tahminim bunu annenize söyleyecek olmanız yoruyor sizi.

'Evet' derken işkilleniyor.

— Siz nerden biliyorsunuz?

— Sizin yaşlarınızdayken aynı şeyler benim de başıma geldi. Bir iki hafta sakladım hatta. Siz de saklayacaksınız. O günlerde perişan olmuştum. Annem vefat edene kadar sürdü bu durum. Acının daha büyüğüyle bir nebze de olsa unutabildim o günleri. En azından kendimi harap etmeyi bıraktım.

Konuşmamız soru cevap şeklinde devam ediyor bir süre. Ben konuştukça, genç kız önünden giden bir ayak sesini duyar gibi oluyor. Göz ucuyla yan balkonu iyice süzüyorum. Daha dün gibiydi. Balkonun diplerinde, köşelerin— de annemim sesi geziniyor hala.

Haydi, kızım çay demlenmiştir.'

'On beş, yirmi yılda çok şey değişti bu ülkede.' diyorum. 'Çok şey unutuldu. Buzdolabı satışlarında patlama oldu. insanlar gölgelerinin ardına çekildi. Bir insanı görmek için önce gölgesini görüyorsun sonra kendini. Görebilirsen tabi.'

— Bedenim size yabancı gelebilir.

— Efendim.

— Boş ver.

Onunla konuşurken genç bir kız olduğunu, daha da önemlisi kim olduğunu unuttuğum oluyor.

— Çok kızgın mısın?

— Kime.

— Olup bitene.

Hakkımızı elimizden alıyorlar' diyerek başlıyor anlatmaya. 'Adaletsizlik yapıyorlar' 'Hukuk devletinde kimse kimsenin hakkını gasp edemez. Babalarının çiftliği mi burası?' diyor. 'Evet' diyorum. Duymuyor. Yaşından ağır çıkıyor sesi. Gençken insan büyük konuşmayı çok seviyor. Büyük mahkemelere dava açacaklarından, bütün arkadaşlarının kararlı olduğundan bahsediyor üzerine basa basa. Benim artık söylemeye dilimin varmadığı sözcükler, onun ağzından cesurca fışkırıyor. Arkadaşlarına bu kadar güvenmesi beni tedirgin ediyor. Sesindeki kararlı ton bile beni ikna etmeye yetmiyor. Acısı çok taze

daha. Sonralarda kuytuya köşeye bıraktığı sessizliklerden, yastığında oluşan gözyaşı dereciklerinden bahsetmiyor daha.

Annem dualarında hayırlısını istedi hep benim için. Nasibine razı olmuş bir teslimiyetle. Hayırlısı neydi o da bilmiyordu. Hiç şaşmadı hayırlısını istemekten.

Derisine batmış kıymık canını yakıyor. O kıymık orada kalacak, yıllarca canını yakmaya devam edecek. O bekleyecek. Ama beklediği yerde unutulacak. Yanındakiler bir çatlak bulup oradan akacaklar. Yaşadıkça düşmanlarına benzemekten korkacak. Benzeyenleri görecektir, çok içerelecektir. Yaşadığı çağın bir satranç tahtasına benzediğini fark edecek, içi yanacak. Kendini, bir dönem çok kullanılmış, sonra aşınmış ve unutulmuş bir sözcük gibi hissetmesi uzun sürecek. Böyle tenhalarda oturup kendisiyle konuşacak. Arkadaşlarının yükseldiklerine şahit olacak. Yükseldikçe görünmez olduklarını, aralarındaki boşluğun git gide genişlediğini kalın duvarlar örüldüğünü seyredecek. Galibiyet naralarında boğulduklarını görecektir.

Uzun uzun konuşuyoruz. O an konuşurken kullandığımız kelimelerle aynı anlamlara mı ulaşıyoruz, aynı şeyleri mi anlıyoruz bilmiyorum. Zaman geçtikçe bazı kelimeler de elbise değiştiriyor çünkü. Süslendikleri oluyor daha bir gözde olabilmek için. Bazıları kalıplarından taşarak başka anlamlar üstlenmeye yeltenebiliyorlar. Bazılarının önce anlamı sonra kendisi unutulup gidiyor.

Kalın bir battaniyenin altından gelir gibi bir ses geliyor yan balkona.

Hadi kızım çay hazır.'

Annemin sesini çok özliyorum.

Teslime ayrılmak için ayağa kalkıyor. Balkonun ucuna yaklaşır 'Görüşürüz' diyor.

'Dalmışsın iyice' diyor Zeliha. Çayları getirmiş, yanıma oturmuş. 'Yarım saattir yanıdayım, beni bile fark etmedin.' 'O günler aklıma geldi.' diyorum.

Çıkalım artık diyor Zeliha.

Salonda taze kalmış orkideyle vedalaşıp çıkıyoruz.

Zeliha ile mezarlığın yanından geçerken, buz gibi havada üşümüş iki sokak kedisi gibi birbirimize sokuluyoruz. &

MUHAMMET ERDEVİR

RÜYADAKİ

Zarafet baldan tatlıdır tatlı olmasına ama parmakların neden hâlâ göğsümü kanatıyor? Ruhumdaki bu acıyı neye tevîl etmeli? Rüyaları hangi hayra yormalı? Hayrı bulduk diyelim. Rüyaı nereden bulmalı? Yıllardır rüya görmüyorum. Ben her sabah seni düşünerek uyandığım göre, sen bir rüya değilsin demek mi oluyor bu? Hem sen de çok şey biliyor, çok şey yazıyorsun. Sır, sırlar içinde katman katman eriyor. Aşamalar arasında uçan merdivenlerle seyahat ediyorsun. Böylesin. Gül diyorum, boş ver gülsünler diyorsun. Ben gibi bir garip seni bir trenin kompartımanında bulacağını nereden bilebilirdi diyorum. Yüzünü cama çeviriyor hızla akıp giden ovaları, yaprakları sararmaya yüz tutmuş dut ağaçlarını, biçilip yığılmış rengârenk ot yığınlarını seyre dalıyorsun. Ben yüzünün camdan yansıyan kısmında kendimi buluyor, sırrımı ifşa etmek üzere olduğumu düşünerek bir kez daha utanıyor, küçüldükçe küçülüyorum.

Onu evimden ayrıldığımın ilk gecesi rüyamda görmüştüm. Seksenlerinde bir ihtiyardı. Ortanın biraz üzerindeki boyu, zayıf yüzü ve seyrek sakallarıyla sıradan bir ihtiyardı. Ayağa kalktığında sırtında bir eğrilik olduğu görölse de kamburu olduğu söylenemezdi. O gece o rüyada bana fısıldayacağı hakikatlerin hayatımı baştan sona değıştireceğini elbette bilemezdim. Bilemeyeceğim bir başka şey de bu hakikatleri anlamak için fazlasıyla yorulmam ve yıpranmam gerekecekti. Yün durduğu yerde keçe olmuyordu; yün öbeğinin ıslanması, dövölmesi, hırpalanması gerekiyordu. Zarafetin baldan tatlı olduğunu, ama bu tatlılık içindeki tehlikeli keseciklere dikkat etmek gerektiğini ilk kez o gece rüyamdayken söylemişti. Sanırım niyetimi biliyordu.

Aşıktım ve yirmi beş yaşındaydım. Koca bir adam olmuştum ama sevdanın yüreğimi yakmasına izin vermekten başkaca bir şey gelmemişti elimden. Nur ufkunda an be an töllenen bir güzellik, bana bütün güller içinden yalnız bir gülün bu derde derman olacağını fısıldamıştı. Ben de ertesi gün pılımı pırtımı toplayıp yollara düşmüştüm. "Dünyadan bir beklentisi olmayan insan için yollara düşmekten daha kolay bir şey yok"tu. "Kaygı, beklentisi çok olanlara musallat olan bir hastalık"tı. "İsteklerini dizginlemeyi bilenler yarın ne olacağı konusunda endişelenmezler"di. İşin açıkçası benim de bir kaygım olduğu söylenemezdi. Kaygım yoktu, sadece içimde büyüyen bir yangına sahiptim. Tek emelim derdimin dermanı olacak ummana kavuşup ruhumu serinletmekti o kadar.

Şair olmak istiyordum. Alevleri mısralar halinde kâğıtlara nakşetmenin daha iyi bir yolunu bilmiyordum çünkü. Hem elimden başka bir iş geldiği de söylenemezdi. Kulpsuz kazmaya bile faydası dokunmayacak bir adam olarak nitelendi-

rilmeye çoktan alışmıştım. Bu sözleri yüzüme karşı çekinmeden onlarca kişinin bilmediği bir şey vardı kafamda. Ben bir destancı olmak istiyordum. Çoğuna göre uçuk bir hayaldi, asla karın doyurmayacak boş bir uğraştı belki. Ama bütün bu ümit kırıcı olumsuzluklara rağmen yine de yazdığım destanları satarak geçinebileceğimi umuyordum. Ki hepten de haksız değildim. Mutlaka az veya çok bir şeyler kazanacaktım. Velâkin onlar da büsbütün haksız değillerdi. Şüphesiz gezdiğim her kasabada, boynuna astığı portatif radyo ve elinde mikrofonuyla destan okuyup satmaya çalışan gencinden yaşlısına pek çok şair, pek çok sevdalı yürek bulacaktım. Bu durum ister istemez beni bir rekabetin içine savursa da eninde sonunda bir lokma ekmek bir kaşık katık bulabileceğimi hissediyordum. Yollara düştükten aylar sonra bana akıl verenlerin kazanç konusunda haklı olduklarını anladım. Huzur konusunda ise halkı olan taraf bendim. Diğer destancılarla tatlı bir rekabetin içindeydik. Herhangi bir iş erbabının burun kıvracağı bir miktarı ancak kazanıyordum ama dediğim gibi bunun hiçbir önemi yoktu. Başka destancıların hali de benden çok farklı değildi. Ama bu işte sebebini bilmediğimiz bir sebat gösteriyor, yarına, başka kasaba ve köylere dair büyük bir ümit besliyorduk. Hayatım kasabadan kasabaya savrulup gidiyordu. Zaman zaman da büyük ve toplu köylere uğruyordum. Memleketin uçsuz bucaksız coğrafyasında adını sanını duymadığım ne çok köy, ne çok kasaba vardı. Benim işimi yapan yüzlerce insan olsa da henüz hiçbir destancının uğramadığı köyler, kasabalar, hatta şehirler görme ihtimali şiddetli bir merak duygusuyla birleşerek içimde çoğalıyordu. Ufuktan ufka savrulmakta garip bir haz buluyordum. Dere kenarlarının yeşilini de tanıdım bu seyahatler boyunca, bozkırın kıraç ve beyazımsı toprağını da.

Sonra... Sonra onu tanıdım. Rüyamdakini... Orta Anadolu'da bir kasabadaydım. Kasabaya geleli kısa bir süre olmuştu. Birkaç destan satmış, kalacak yer ve yiyecek için bir miktar para kazanabilmişim. İşim rast gidiyordu. İşte onunla o vakit karşılaştım. İlk görüşte tanımıştım onu, çünkü hiçbir rüyamı onu gördüğüm rüyam kadar net hatırlamıyordum. Beni bir kenara çekti ve "yapma" dedi. Ne yapmayacağımı anlamamıştım. İçimden "herhalde onun tıcaret sahasına girdim, burada destan satmamı istemiyor" diye söylendim. Adamcağızı bir güzel azarlayıp başımdan savmayı düşünüyordum ki: "Ne yaparsan yap kendi sevdanı anlatma. Ahalinin diline düşmüş bir seveda artık senin değil, onların malıdır." dedi. Şaşırmıştım. Bir şey söyleyemedim. Sözleri ağzımda evirip çevirip, uygun bir şeyler ararken bir de baktım, gitmiş.

İçime bir kurt düşmüştü. Gençlik sevdalarımı anlatıyordum, benim bütün sermayem buydu. Şimdi o ihtiyarın söyledikleri vardı bir de. Geçimim buydu, hissiyatımı pazarlıyordum. Bir anlamda sahip olduğum çok az şeyi sevdalarıma borçluydum. Ama öbür yandan ihtiyar haklıydı. Bunu yavaş yavaş ben de hissetmeye başlamıştım. İçimdeki yangını başkalarına anlattıkça, gönlümü kapıp kavuran fırtınalar duruluyordu. O kızgın ateşler küllenmeye yüz tutmuştu. Yeteneğim, kendi kendisini yiyip bitirmeye mahkûmdu. Kasabada bir süre do-

laştıktan sonra içimden orada daha fazla kalmak gelmedi. Heybemi omzuma alıp yeniden düştüm yola. Bir günlük mesafeden bir tren kalkıyordu.

İstasyona ulaştığımda güneş saltanatının son demlerini yaşıyordu. Ufkun uzağındaki bulutlar laciverte bürünmüşlerdi. Hareket memuruna selam verip tahta sıralardan birine oturdum. Bozkırın ortasında, benzer yüzlercesi gibi küçük ve yapayalnız bir istasyondur burası. İstasyonun etrafındaki üç beş ağaç dışında etrafta ne bir parça yeşillik, ne de bir yükselti namına bir şeyler vardı. Yalnızca doğu batı yönünde uzayan simsiyah raylar kesiyordu bozkırın tekdüz manzarasını. Kararımı o anda verdim. Bekleyecektim, bekleyecek ve batıya giden trene binecektim. Batan güneşi kovalamak fikri cazip gelmişti bir an için. Güneşin peşinden gidecektim, o beni nereye taşırsa oraya gidecek, masal ülkelerinin padişahları gibi, otağımı onun sırma saçlarının düştüğü yere kuracaktım.

Uyuyakalmışım. İstasyon görevlilerinden birinin elini omzuma koyması ile kendime geldim. Bir bardak çay getirmişti bana. "Al hemşerim, için ısınır" diye uzattı. İstasyonun cılız aydınlatmasından yayılan ışıktaki çayın kıvrım kıvrım göğe yükselen buharı cazip geldi. Bu teklifi reddetmek olanaksızdı. Çayımdan birkaç yudum aldıktan sonra yanıma oturan görevliye teşekkür ettim. Dışarıda keskin bir ayaz vardı, yaz ortasına yakışmayan bir ayaz. "Bozkır böyledir hemşerim." dedi görevli. "Gündüz yakar, gece üşütür." Bilirim dedim, aylardır buralarda dolaşıyorum, yazınız da kışınız kadar yamandır. Böylece görevliyle muhabbet etmeye başladık. Ne kadar beklerim dedim, güldü. Belli olmazdı, hiç belli olmazdı. O iki saat dese belki yirmi saat rötâr yapardı. O yarın dese bir saat sonra çıkıp gelebilirdi. Makineye güven olur muydu hiç, kul yapısıydı neticede. Ben ona son istasyona gitmek istiyorum dedim. Hangisine demedi, tren tek bir son istasyona gidiyordu.

Sabaha karşı tren geldi. Büyük bir homurtu ve bolca dumanla istasyona yanaştı. Trenden inenler oldu, bazıları bir köşeye çekilip namaza durdular. Benden başka binen olmadı. Biraz sonra hafifçe sarsıldı tren, gürültüyle yola koyuldu. Kompartımanlara başımı uzatıp boş yer sordum. İnsanların uykusunu bölmekten çekinerek, biraz da içinde bulunduğum halden sıkılarak dolaştım her iki vagonu da. Nihayet, kapısını araladığım son kompartımanda bir koltuğun boş olduğunu gördüm. Talihim yaver gitti diyerek, kompartımandaki uyanık tek kişi olan yaşlıca bir tüccardan müsaade isteyerek koltuğa geçtim ve kendimi uykuya bıraktım.

Uyandığımda güneş dışarıyı çoktan aydınlatmıştı. Havanın turuncuya çalan renginden ancak iki saat uyuyabildiğimi anladım. Buna şükür diyerek bir süre etrafı seyrettim. Seyrek ve bodur ağaçlıklı çorak tepeler bir ummanın dalgaları misali etrafımızdan hızla akıyordu. Lokomotifin gürültüsü, ray boşluklarından geçen vagonların mutlak tıkırtısına karışıyor, doğudan hızla yükselen güneşin kompartımana dolan ışığı yavaş yavaş gözümüzü kamaştırıyordu. İşte tam o sırada, gözlerim güneşten kamaştığı sırada gördüm onun camdaki suretini. Üzerine bir şal attığı için yüzü görünmüyordu ama cama yansıyan siması dünyanın bütün denizlerini tutuşturmaya yetecek bir nuraniyetle parlıyordu.

Annesi olduğunu tahmin ettiğim yaşlıca bir kadın "Gülsün hazırlan hadi, neredeyse geldik." dedi. Demek adı Gülsün'dü. Gülsün. Elbette gülsün. Ağlamak yakışmaz böyle bir simaya. Ama gülmüyor. Neden gülmüyor? Uzak diyarlarda bırakılmış bir hasreti mi düşünüyor, yoksa gidenlerin dönmediği bir yerlere mi dalmış gözleri? "Hadi kızım" diyor annesi, "Amma da daldın ha. Sanki ilk kez bakıyor gibisin bozkıra." Başını kaldırıyor pencereden, dünyanın bütün güzellikleri tekmili birden arz-ı endam ediyorlar o saniyede. "Tamam anne" diyor. Ben yanıyorum.

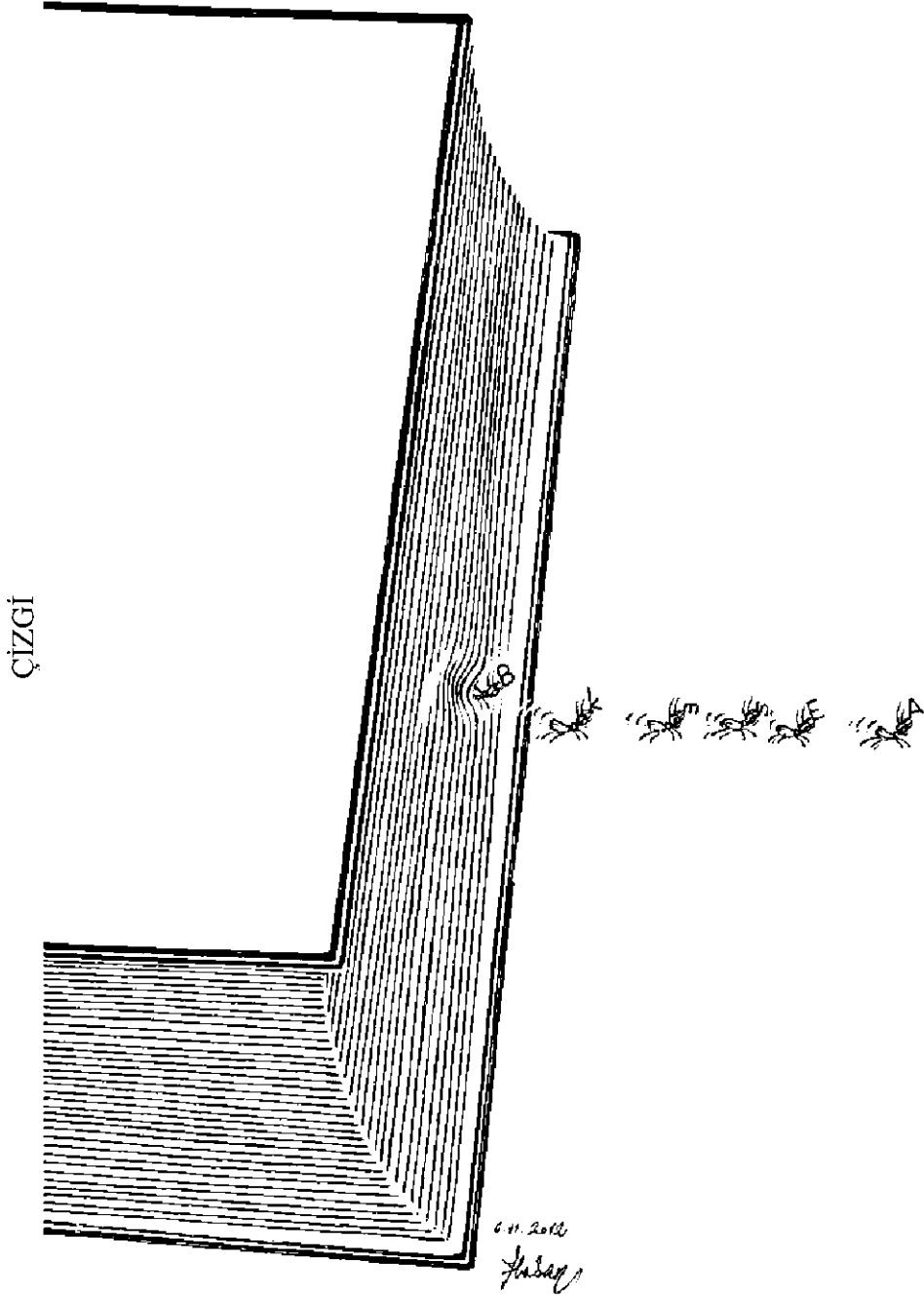
Dünyanın bütün denizleri tutuştu, bütün gökler kızardı. Kaf dağının pınarları gibi saf ve temiz bir sesi vardı, nice yangınları söndürmeye muktedir bir ses. Ama onca yangın sönerken tutuşan ben oldum. Onlarla birlikte trenden inmek, onları takip etmek, geçtiği sokaklardan geçip kaldırımlarda ayak izlerini aramak istedim. İçimde şiirler büyüdü, bütün kalbim gül bahçesine döndü. Gülsün. Gül. Güller. Gülzâr. Ah nice kafiyeleler çoğaldı içimde, nice şiirler. Mısralar kabarıyordu ruhumun her köşesinde. Gönlüm kanıyor, gözlerim nemleniyordu. Tren sarsılarak durdu. Raylar gıcırdadı. Aceleyle toparlanmaya çalışıyordum, inecektim, inmeliydim, ol gözleri ahunun peşinde bir bîd-ı saba, bir avuç gazel olmayıydım. Tam çıkacaktım ki kapıda ihtiyarı gördüm. Rüyamdakini. "Otur genç dostum" dedi. Kolumdan tuttu. Oturdum. "Yapma" dedi. "Yan ama düşündüğünü yapma. Bu yangına yazık etme. Son istasyona kadar git, orada in, trenleri seyredebileceğin bir ev bul kendine. Ama sakın trenlere binme."

Son istasyonda indim. Bir yandan da kendime kızıyordum neden o ihtiyarı dinledim diye. Hem ona neydi ki, aşk benim, maşukluk benim değil miydi? Çok kızgındım. Uzun süre istasyonda dolandım durdum. Neden sonra, günbatımına yakın bir saatte kasabayı dolaşmaya karar verdim. Yerimde duramıyordum, cümle mekânlar bana düşman kesilmişti, hepsinin ortak gayesi beni boğmaktı sanki. Burası bütün sokakların demiryoluna çıktığı ve yine bütün sokakların çıkmaz sokak olduğu bir küçük kasabacıktı. İnsanların hayatı, doğumları, düğünleri, düğümleri, kafa karışıklıkları, yüz kızarmaları, kalp aydınlanmaları, ölümleri... Hâsılı hayatlarında yaşadıkları önemli önemsiz her şey bu daracık sokaklarda başlayıp bitmekte, şehir dış dünyaya bu son istasyonla bağlanmaktadır. Yolcuların geri kalanı için son istasyon olan mevkii, bu kasabadakiler için ilk istasyondur.

Bütün mekânların düşman kesildiği, her yerde bunalan, daralan, sıkılan ben, Destancı Mahfuz, bu daracık sokaklarda bir hayat kurdum kendime. Hiçbir yere sığamadım da bu küçük istasyonlu küçük kasaba yetti bana. Destancılığı bırakmak ne demek tövbe ettim neredeyse. Yangınının dışarıya savrulan bütün akislerini durdurdum. Anladım ki çöller suyu kalbinde saklar, kurak olan yalnız dışlarıdır. Sularını bırakırlarsa deniz olurlar, ağyara açılmış olurlar, insanoğlu talan eder iç zenginliklerini. Talan olmamak için sırları muhafaza etmek lazım. Gönül demek mahfaza demek. Sevdalı kişi gönle muhafız olmak gerek. Rüyadaki de böyle ister miydi? Kastettiği bu muydu? Hala çözebilmemiş değilim. &

H E C E Ö Y K Ü

HASAN AYCIN

H E C E Ö Y K Ü

DOSYA
ÇAĞDAŞ TATAR ÖYKÜSÜ

ELFET ZAKİRCANOV*

Türkçesi: Fatih KUTLU

ÇAĞDAŞ TATAR HİKÂYESİ

Her dönemdeki edebi sürecin temelini, geleneklerin devamlılığı ve içinde bulunduğu çağın özelliklerine bağlı olarak gözlemlenen orijinalliklerin karşılıklı sıkı münasebeti belirler. Çağdaş Tatar Nesrinin, bu bağlamda hikâyeciliğinin gelişim ve değişimi de mezkur şekilde gerçekleşmiştir.

Tatar Nesri kendi gelenekleri içinde güçlü bir konuma sahiptir. Edebi tür olarak bir hayli geç; 19 yüzyılın ikinci yarısında şekillenmesine rağmen, kısa sürede kültür hayatında yerini almıştır. Nesir türü, tâ başlangıcından itibaren bir yandan yüzlerce yıllık Tatar edebiyatının geleneklerini devam ettirmesi, diğer yandan şark edebiyatının hususiyle Arap, Fars ve Türk söz sanatının şifahi etkisinin, bunlara ilaveten durdukça gelişen Rus Avrupa edebiyatının edebi, estetik fikrini kendi hamuruyla yoğurup gelişimini devam ettirmiştir. Söz buraya gelmişken Türk edebiyatının büyük etkisine ayrıca vurgu yapmak istiyorum. 19 yüzyılın sonu ve 20 yüzyılın başında Türk edebiyatına ait eserler Rusya'da Tatarların yaşadığı bölgelerde çoklukla yayılmaya başlamış, buna ilaveten Türkçe eserlerin Tatarca'ya çeviriler de yapılmaya başlamıştır. Tatar eğitimci yazar Kayum Nasıyri'nin serbest çeviriler şeklinde yayımlanan *Ebuğalisina* (İbni Sina), *Kırk Bahçe* gibi kitapları büyük popülerlik kazanmıştır. Nasrettin Hoca ise kendi asrının sınırlarını aşarak geniş bir sahaya yayılmış ve Tatar'ın kendi öz kitabı haline gelmiştir. O devirde Şemsetdin Sami, Ahmet Midhat, Namık Kemal, Tefik Ebuzziya gibi yazarların eserleri Tatar okuyucuları tarafından severek okunmuştur.

Daha 19 yüzyılın sonunda Fatih Kerim'in *Salih Dedenin Evlenişi*, *Morza Kızı Fatıma* gibi eserleri Tatar edebiyatında hikâye türünün oturduğunu gösterir. 20. yüzyılın başında hikâye türü sağlam bir şekilde inkişaf eder ve Ayaz İshaki, Fatih Emirhan, Ğalimcan İbrahimov, Şerif Kamal'ın eserlerinde ciddi gelişme gösterip nesre öncülük eden tür olarak tanınmasını sağlamıştır. Realistik ve romantik imgeler galebe çalsa da hikâye türünde Tatar Edipleri'nin modernist arayışları bir hayli göze çarpmaktadır. F. Emirhan, N. Dumavi, fi. Ahmediyev, M. Hanefi gibi yazarlar eserlerinde hayatın zorlu, çetrefilli, anlamanın ve tanımlamanın zor olduğu yönlerini betimleme gayretiyle yeni tekniklere, usullara baş vurmuşlardır.

Bu yazarlar hususiyle hayatın anlamı, yaşamın sınırlılığı, sevgi ve nefret, iyilik ve kötülük gibi birbiriyle çarpışan ölümsüz sorunları varoluşçuluk, empresyonizm, sembolizm, ekspresyonizm akımlarına has imgelerle yansıtmaya gayreti içinde olmuştur.

Sovyet Rejimi kurulduktan sonra 1920-1930 lu yıllardaki hikâye türünün gelişimi F. Emirhan, Ğ. Rahim, Ğ. Kutuy, Ğ. Beşirov isimleriyle doğrudan alakalıdır. Büyük Vatan Savaşı (1941-1945 Rus-Alman Savaşı) ve savaştan sonraki yıllarda F. Hüsni, İ. Gazi, M. Emir, A. Şamov gibi yazarların çok sayıda hikâyeleri yayımlanmıştır.

Tatar edebiyatındaki bütün türler gibi hikâye türündeki yenilenme de 1960 yılından sonra göze çarpar. Bu nitel değişimler, birbirinden yeni etkilenmelerle kendine has edebi estetik çizgide gelişir. Edebiyatın resmi (ideolojik) akım temsilcileri Komünist Partisine, onun kurucusu V. Lenin'ne övgüler yağdırmakla meşgulken Emirhan Yeniki, Ayaz Ğıylecev, Fatih Hüsni, H. Saryan, R. Tühfetullin, M. Emir. Ğ. Sabitov gibi edipler eserlerinde en köklü geleneklere sadık kalarak memleketin kıymetini, ana dili, milli örf âdetleri, ahlâki değerleri savunma ve muhafaza, barışa kardeşliğe çağrı meselelerini ana konu olarak işlemişlerdir. Daha sonraki yıllarda edebiyat sahasında yerini alan M. Hucin, F. Yarullin, Ğ. Muhammetşin, F. Şefiğullin, A. Halim, R. Feizov, F. Battal, E. Ğaffar, Ğ. Ğaliyeva, N. Safina gibiler hikâye türünü yeni tema motifler, betimlemeler, gerçek manada kazanımlarla zenginleştirmişlerdir. Mezkûr yazarların eserlerinde milletin yaşam tarzı, etnografik özgünlükleri, derin lirizmle örgülenerek sunulmuştur. Hikâyelerde ciddi bir farklılık olarak yaşantımıza giren çirkin manzaraları, toplumu mevcut rejimi eleştiriler ezop dili kullanarak işlenmiştir.

İnsana değerin öne çıkması, onun iç dünyasını keşif çabaları nesirde, bu bağlamda hikâyelerde psikolojinin derinleşmesini sağlamıştır. Adı geçen ve daha başka vasıflar söz sanatının okuyucuya yakınlaşmasını hepsinden öte okurun dünyaya bakışını değiştirmede büyük rol oynamıştır. 1980'li yılların ortasında Sovyetler perestroyka (yeniden yapılanma) başladığı dönemde sosyalist rejimin çok hızlı yıkılmasında yeni ekonomik ve sosyal ilişkilerin sağlanmasında insanın ruh dünyasını şekillendiren edebiyatın da rolü büyük olmuştur. &

Kazan Federal Üniversitesi (Kazan Devlet Üniversitesi) Doçenti

Ğabdulla Tukay ödülü. Tataristan' Cumhuriyeti'nin kültür ve sanat alanında verdiği en yüksek devlet ödülünün adıdır.

Milli yazar(Halk Yazarı): Tataristan'da bir şairin ve yazarın en son en büyük ünvanı adıdır.

Bir Avuç Toprak, Sütun Yayınları/2008, Çeviri Fatih Kutlu

H E C E Ö Y K Ü

ASİYE YUNISOVA*

Türkçesi: Fatih KUTLU

BEBEK MUNÇASI¹

Nadire zor doğurdu çocuğu. Daha doğum evine adım attığında hemoglobini çok düşüktü. Bu yüzden doktorlar onu gözetim altında tuttular. Gece yarısı sürekli kalkıp dolaştığını görünce koltuğuna girerek doğumhaneye götürdüler.

Bebek dünyaya gelmekte acele etmedi. Kadının ilk bebeğiydi. Demek ki, daha acemi. Nasıl davranacağını kestiremiyordu. Sancılar sıklaştıkça duyduğu acı da artıyordu. Hemşireler: "Sırtüstü yatarak bekle!" diyorlar demesine de yatarak duramıyor ki! O kalkıp klozete oturmak istiyor hep. Ama bunu yapmaması lazım, çok tehlikeli çünkü. Yoksa doğacak yavrunun kafasına bir zarar gelebilirmiş. Kafa bu, şakaya gelmez! Öbür yataktaki kadını doktor kaç defa azarladı: "Sabırsız! Yat yattığın yerde, deli bir çocuk mu doğurmak istiyorsun sen!"

Bu tehditli uyarıları duyduktan sonra dişini sıkmaktan başka çaresi yoktu. Nadire acılara işkencelere tahammül gösteren kahramanları gözünün önüne getirip, dayanmaya çalışıyor. Yatağın nikelaj demirlerini tıkırdatarak sıkıyordu. Böyle yaparak tüm sancısını soğuk demire boşaltmak istiyordu.

"Of!" Geliyor herhalde. Tam rahat bir nefes alacakken sancının ikinci dalgası fırtına gibi esti geçti içinde. Terkar derin bir nefes! Tekrar nefes kesen acılar!

Doktor gelip baktı. "Daha yol açılmamış. Sık dişini biraz daha, hemen olmaz."

— Daha çok mu peki?

Doktor gülümsedi sadece. O, insan oğlunun dünyaya gelişinin de, dünyadan gidişinin de ne kadar ızdıraplı olduğunu çok iyi bilen tecrübeli bir hanımdı. Biricik yavrusunu kucağına aldığı anda genç annenin tüm ağrı sızılarını sanki hiç olmamış gibi unutacağını, soluklandığında altın yumurta yumurtlamış tavuk gibi yeldire yeldire pencereye koşacağını biliyordu. Yine de kapıdan çıkarken dönüp: "İçinden dualarını yap. Doğum yaparken melekler hep yanında olur." dedi.

Melekler... Ama sanki şeytan vardı yanında. Sürekli fitliyordu... Nadire yaşla dolu gözlerini öfkeyle pencerelere dikmiş bakıyor; demir parmaklıkları... Acıya dayanamayan kadınlar atlamasın diye yapmışlardır gibi uçuk bir şey

geçiverdi zihninden. Ne kadar delice bir düşünce! Dünyaya az sonra bir insan daha getirecek kimsenin aklına gelecek şey mi bu?! Sadece kendisi mi sanki bu acıyı çeken?! Yeryüzüne her yavru işte böyle sancıyla geliyor. Şu fani dünyaya kaç milyar insan ancak bir tek bu yolla geliyor ve -kaderinde nasıl yazılıysa- aynı şekilde yalnız başına kabre giriyor. Nadire de dayanacak, başka çaresi yok. İşte birazdan, en fazla dört beş saat sonra oğlu doğacak. Pehlivan birisi olacak herhalde. Yoksa bu kadar mücadele etmezdi. Yiğit parçası idi besbelli. Nadire, acıdan çarpıklaşan yüzünde birden güller açtığını sezmedi bile. Aklına gelen düşünce gülümsetti onu. Şu kadına bak sen! Daha birincisini doğurup kurtulmamış, şu yavruya bacılar düşünmeye başlamıştı. Aman Ya Rabbim şu işe bak sen!

...Of, susuzluktan içi yanıyor! Nadire'nin dünden beri bir damla su içtiği yok. Aha bugün de güneş batmak üzere. Su içmesi sakıncalıymış. Ne sakıncalı değil ki ona şimdi? Bir tek doğum sancıları mı yani?..

İleriki odadan fincan şingirtıları duyuluyor. Hemşireler toplanmış çay içiyorlar. Nadire umurlarında bile değil. Yatağından doğruldu, musluğa kadar geldi. En azından dudaklarını ıslatsındı bari. Musluktan su akmadı, kesmişler. Neden Nadire'ye bir damla suyu çok görüyorlar! Su!!! Kurumuş dudaklara tuz tadı geliyor, onu yalasan ne olur yalamasan ne olur?..

Nadire'nin gözü, üstü beyaz bezle örtülü tabağa ilişti. Gündüz bırakıp gitmiş olmalılar. Üzerini açıp baktı. Tabakta sulu erik vardı. Bu cennet meyvesi, bu kurtuluşun adıydı! Nadire dayanamayarak ekşi meyveyi ağzına götürdü. Çok iyi oldu bu. Bedenine can geldi. Acıyı hayatın bir parçası olarak görmeye alışan vücudu artık sancının peş peşe hücumlarına karşı kendini hazırlamıştı.

İleriki odada çay faslını bitirdiler. Bir müddet sonra doktor hanım geldi, baktı:

— Masaya! Allah yardımcımız olsun!

Doktorlar Nadire'yi doğuma almadan önce tüm tedbirleri aldılar. Hemoglobini düşünce kendiliğinden kan kaybetme durumu zaten söz konusu. Ama Nadire çocuğu doğurmak zorunda. Demek ki kan kaybı kaçınılmaz. Bu yüzden donör kanı tedarik edildi. Kan kaybının asgari seviyede yaşanması için çok ciddi mücadele etmek gerekecek. Tüm ümit genç bünyenin dayanıklılığında. "O, kanının azlığına çoktan alışmış zaten." diyerek doktorlar birbirlerini teskin ettiler. Yardıma diğer bölümden de doktor geldi.

Masaya yatırılan Nadire ise yarı uykulu yarı uyanık bir rahatlama hissetti. Sol koluna taktıkları serum setine akan kan, onun umurunda değildi. "İkin!. İkin. Derin nefes al!" diye yalvaran beyaz önlüklü melekleri ne görüyor ne de işitiyordu. Onun çok uykusu vardı. Doktorlar böyle bir şeyden korkuyordu zaten.

H E C E Ö Y K Ü

— Uyuma Nadire! Uyuma! Korkutma bizi.

Bu şekilde iki can için mücadele uzun süre devam etmiş olmalı. Nadire için saat, vakit diye bir kavram kalmamıştı. Pencereye vuran güneş ışınları da bir bir kayboldular. Hemşire ara sıra gelip ya kolundaki serum setini yokluyor ya da bir iğne yapıp gidiyor. Aletler şingirdiyor. Nadire'nin içinde ansızın sıcak bir dalga koptu.

— Allah'a şükür! Kim dedi bu sözü. Nadire mi, yoksa doktorlardan biri mi?

— Anestezi! Dikiyoruz! Bağlıyoruz! Bu kısa ve net emirlerin hepsi Nadire'yi ve onun yavrusunu kurtarmak içindi.

Nihayet!

— Kızın oldu! müjdesi karşısında genç anne halsiz bir gülümsemeyle: "Allah'ın kudretiyle!" diyebildi ancak. Zihninin bir köşesinden: "Kız... Bu yavru da böyle ızdıraplarla çocuk doğuracak bir gün." şeklinde şimşek gibi bir düşünce geçiverdi. Onu da nasip etsin Allah. Kızının çocukarını da kucağına almayı lutfetsin!

Kundağa sarılı kızına Nadire baygın bir şekilde bakabildi ancak. O esnada kızı için en güzel isim dökülüyordu dilinden: Gülmisal! Bu isimle beraber genç ana derin uykuya daldı. Bu sefer onu kimse uyandırmaya çalışmadı. "Yavrumun dört sayısı tam mı?²" sorusu dudaklarında yapışıp kaldı.

Yirmi dört saatir susuzluklan bir hal olmuş genç anne uykusunda su gördü. Güya büyük bir elma ağacının altında kaynak varmış. Nadire bu kaynağın suyunu iki avucuna doldurarak elini yüzünü yıkıyormuş. Serinlemiş güzelce. Suyu ağzına götürüyim derken uyandı. Tere batmış, serinlik ondan. Nadire'yi koridordaki tahta sedirin üzerine yatırmışlar. Demek ki koğuştaki boş yer kalmamış.

— Bak sana hediye getirmişler. Beyaz eşarplı kibar hanım. - Nöbetçi bakıcı herhalde. - Sedirin yanındaki küçük masaya paket bırakıp gitti. Hediye kocasından, genç babadandı. Herhalde baba olduğunu öğrendi. Teneke kapaklı kavanozda meyve suyu olmalı. Açmak lazım ama nasıl? Burası doğum evi. Demek koridorda bıçağın ucuyla teneke kapağı açacak erkekler dolaşmıyor. Ne var ki bunda, kendisi de açabilir ki! Nadire azıkların arasında küçük bir çakı buldu. Sağolsun düşünmüş! Aman Allah'ım o da ne? Elinde iplik koparacak derman kalmamış. Bir hayli uğraştıktan sonra ancak Nadire kapağı delebildi. Tamah edip bu küçük delikten sızan suya dudaklarını değdirdi. Farklı bir tat. Mango suyu zemzem gibi hem tatlı hem de sağlıklı.

Nihayet sususuzluğunu giderdi. Haydi bebeği getirsinler artık! Genç anne çocuk sevmeye hissinin hiç giderilmez bir susuzluk olduğunu henüz bilmiyordu.

* * *

Doğum evinden çıktıklarından bu yana bir hafta geçmişti ki, evdekiler genç anneyi bebeğiyle munçaya sokma hazırlığı içine girdiler. Artık olabilir; çocuğun göbeği kurudu, anne de toparlıyor yavaş yavaş. Evet şimdi dikkatlice yıkasan da olur artık. Hem ayrıca bu bir gelenek. Doğum yaptıktan sonra bebek munçasına girmeyen kadının hali baharda yağmura hasret ekin gibidir. İkisinin de; hem annenin hem de çocuğun dinçleşmesi tertemiz olması için bu şart. Anne de bebek de suya hasret.

Munça lafı Nadire'yi çok sevindirdi.

— Bak yavrum, canımın içi. Bici bici yapacağız. Böylece sen de sakinleşir ağlamayı bırakırsın. "Yeni doğan çocuğun sırtında sert kıllar olur. Munça'nın buharında annesinin sütüyle sırtını ovunca kopar gider onlar. Sonra çocuk mışıl mışıl uyumaya başlar." diyor bak Camal Nene. Uyursun değil mi, kızım! Hem ağlamazsın da.

Camal Nene de ilginç birisi. "Çocuk ağlıyor diye mi kendini yiyip bitiriyorsun sen?" diyerek çıkıştı dün. "Bu meşekkat dolu dünyaya niye geldim ben?" diye ağlıyor o yavru. Dünyayı sevdikçe ağlamayı da keser."

Şimdilik sürekli ağlıyor işte Nadire'nin Gülmisal'i. Sallıyorlar susmuyor, yatırıyorlar olmuyor bir türlü sakinleşmiyor. Anneyle çocuğun gecesi gündüzü birbirine karıştı. Bu duruma evdekiler de üzülüyordu. Camal Nene köyün ebesiydi. Kadınlar eskiden evde doğururlarmış çocukları. Camal Nene bu yüzden en çok hürmet gören bir neneydi köyde. Doğum yaptırmayı, sonrasında annenin bakımını bunun adabını onun kadar iyi bilen yoktu. Nadire'yi doğum evinden doğruca köye; annesinin yanına getirmekle çok iyi yaptı kocası.

Camal Nene hemen odaya girdi. Bebeğin ağzına yağ bal sürdü. Anne başına tatlı dilli olurmuş böyle yapınca. Bir yandan da evdekilere gerekli tembihleri sıraladı. "Aman ha Nadire'ye yemek filan hazırlatmayın. Ağır kaldırtmayın. Üşütüp hasta etmeyin. Çocuk doğuran kadının mezarı kırk gün açık olur demiş eskiler. Üç gün peşpeşe bebek için munça yakın. Ben gelip yıkayacağım."

Camal Nene bebek munçasının usulünü adabını iyi biliyordu. Nasıl bir hazırlık gerektiğini bir bir anlattı. Güzel kokulu, kaliteli sabunlar, havlular, tertemiz kundak bezleri hazırlandı. İpek gibi yumuşacık yapraklı huş pinniği³ metrüşke⁴, kılıç otu, nane, pelin otu konmuş sıcak suda bir güzel bekletildi. Tertemiz munçaya insanı bayıltan burcu burcu kokular yayıldı. Nadire'yle minik Gülmisal işte böyle özenle hazırlanan munçaya yani cennete geldi. Camal Nene önceden girmiş munçaya. Anneyle çocuğun gelişine suyun sıcaklığını ayarlıyormuş. "Hadi kızım güzelce otur da bebeği kucağına yatırır. Çocuğun teni buharda biraz gevşesin. Sonra da sütünü bebeğin sırtına sağar-

sın ve tüyle dokunur gibi sıvazlayıp durursun." Camal Nene bu şekilde neler yapması gerektiğini tek tek söyledi anneye. Sıcak buharda gevşeyen bebeğin sırtını sert kıllardan arındırdıktan sonra sıra yumuşacık pinnikle Gülmisal'i tıpişlamaya geldi:

*Babanın kestiği ağaç değil,
Annenin yaktığı munça değil,
Tomruk başı, kurdun dişi, u-u-u...
Ayı yavrusu kurt yavrusu,
Ağlamasın da, büyüsün,
Boylu poslu biri olsun!*

diyerekten sıraladı ebe nine: "Babasının yavrusunu tıpişlıyorum, annesinin kuzusunu tıpişlıyorum." denmez. Kimin yavrusu olduğunu şeytanlar cinler bilmesin.

*Ayı yavrusunu tıpişlarım.
Kurt yavrusunu tıpişlarım.
Ayı gibi tombul olsun.
Kurt gibi çevik olsun.
Benim elim değil.
Ayşe Fatma'nın eli.
Ecdadın munçası
Gönlü huzurla dolsun!
Günleri mutlu geçsin.
Yaprak gibi serpilsin.
fierbetçiotu gibi kabarsın
Tavşan gibi zıplasın.
Burçak gibi yuvarlansın!
Bahtı açık olsun!
Hayırlı evlat olsun!*

Dilekler diledikten sonra nene sıcak munça taşına tüh tüh! diye tükürdü. Şifalı bitkili suyu üzerine dökünce tekrar: "Suyu aksın gitsin, kendisi gelişsin büyüsün!" diyerek bebeği bir de temiz suyla yıkadı. Daha kundağa sararken uykuya dalan Gülmisal'i onu almaya gelen anneannesine teslim etti.

— Şimdi seni yıkamaya geldi sıra kızım, dedi Camal Nene Nadire'ye. - Peykenin üstüne yat hadi? Yorulmadın mı? Tenin gevşemiş yumuşacık olmuştur şimdi. Biraz karnını pinnikle tıpişlayayım. Doğumdan sonra kan kalmışsa o da çıkar, merak etme.

Nadire rahatlamış kendinden geçmiş bir şekilde peykeye uzandı. Onun üzerinde sıcak hava dalgasını kovan mis gibi koku saçan pinnik, kuş tüyünden yelpaze gibi kalkıp kalkıp iniyor. Nene bir süre sonra pinniği kenara koyup, Nadire'nin ayak parmaklarını ovalayama başladı. Yaşlı kadının parmakları gücünden bir şey kaybetmemişti. Çevik hareketlerle annenin baldırlarını ovdu. Usulünce karnına masaj yaptı. Camal Nene böylece hamilelik döneminde yerinden oynayan iç organlarını yerine oturttu. Kaslarına, kan damarlarına yeniden can gelmesini sağladı. Nadire'nin kemikleri sanki yumuşayıp yayılmış gibi oldu. Öylesine rahatladı ki, hiç sormayın! Bebek munçası meğer annelere hürmet ve onları ululama adına yapılan ilk muameleymiş! Doğum sancılarının mükâfatı işte bu! Nadire'ye yapılan bu bebek munçası onu ululamanın yanı sıra belki de suda rahatlamamanın keyfini de yaşattı. Böyle büyük bir temizlenmeyle sıhhat bulacağını, içinin yaşam arzusuyla dolacağını, çocuğuna içtenlikle bakacağını biliyordu o.

Nadire eve girip çay içtikten sonra, Camal Nene'ye elbiseyle eşarp hediye etti.

— Hediye vermekte acele etme daha kızım. Bebek munçası üçgün peşpeşe olur. Allah nasip ederse yarın da yıkarım.

Bu şekilde iki defa daha bebek munçasının tadını çıkardıktan sonra Camal Nene'yle isim verme merasiminde buluşmayı kararlaştırdılar ve bu iyi kalpli insanı evine kadar uğurladılar.-*»

Asiye Yunisoğlu, (1947-): Asiye Yunisoğlu, gazeteci, şair ve hikayecidir. *Min Kışın Yaratam, Aylı Yul, Ceyni Sağınam, Sağınırın Eli, Almagaç Pisi* vb. şiir kitaplarının müellifidir. Hikayeleri *Vatanım Tatarstan, Medeni Comğa, Meydan* gibi gazete dergilerde yayımlanmaktadır. Şair ve gazeteci olarak Tatar Kamyonu'nda çok iyi bilinen edipin hikayeleri milletin dedisiyle yoğunludur. A. Yunisoğlu, halkın dünü bugünü ve geleceğini, onun yaşadığı toprakları, atardan intikal eden örf âdetleri, gelenekleri mihafız etme yönünde yazınsal bir çaba gösterir. Eserlerinde tabiiye metodu, pedagojik meseler geniş yer almaktadır. Eserlerinde tasvire az yer verirken de yazının yapıtını okutun ruhuna yönelik dikkat, onu umusmazlıktan, tasarıktan kurtarma arzusunun farklı tarz ve stillerde yansımaları yönünde özgürlüğüdür. *Munçan Hamama* sunaya çok benzeyen Tatar Hamamının adıdır. Köyde her evin alısında müstakil olarak bulunmaktadır. *Tatca* "iki eli iki ayağı eksiksiz mi?" anlamına gelen bir deyimdir. *Huş ağacının* yapraklı dallarından süpüğe şeklinde yapılan munça vücuda vurmak için kullanılan bir şey. *Ağ mor, mai renkte çiçek açan hoş kokulu şifalı bitki.*

H E C E Ö Y K Ü

RKAİL ZEYDULLA*

Türkçesi: Fatih KUTLU

BEYAZ KÖPEK

Bizim köydeki Cantay Nene'yi civarda bilmeyen yoktur. Onun evine gelen Bgiden eksik olmaz. Köyün giriş kapısında yabancı bir araba, ya da omuzuna çuval atmış birini gördün mü, bil ki, Cantay Nene'yi arıyordur. Ben kendim kaç defa o gelenlere nenenin evini tarif ettim!: "Caminin köşesinden mezarlığa doğru çıkınca kenardaki saman çatılı ev. Köydeki tek saman çatılı ev bu. Cantay Nene işte orada yaşıyor." Soran kişinin kafası pek basmıyorsa, daha bir ayrıntılı anlatmak icab ediyordu: Cantay Nene'nin saman çatılı evi Hacet Öğretmen'in evinden iki ev sonra diyordum... Hacet Öğretmen'in evini bulmaksa kolay; çatısının tepesinde yaz kış kızıl bayrak asılı durur. Kızıl demeye ise bin şahit lazım; rüzgârda iyice paçavra olmuş, rengi solmuş gitmiş hırpani bir bez parçası. Fakat Komünist Hacet'in kızıl bayraktan başkasını asmaya asla niyeti yok. Yere yarım metre çökmüş perişan eve bayrak asmak; çarpık bacaklı kızın düdüğü gibi pantolon giymesine benzer benzemesi—ne de, ne yaparsın, bizde böyle insanlar var işte birader...

Doğrusunu söylemek gerekirse benim Cantay Nene'yi görmüşlüğüm yok. Köylülerden onu gören kimler var acaba? Bir kaç yıl önce köyün muhtarı Rauil Galıç görmüş diyorlar. Şu tek saman çatılı ev ne zamandan beri canını sıkıp duruyor onun. İşte bir gün Cantay Nene'nin kapısını çalmış bu. Eşikten girip daha ağzını açmadan ihtiyar söze başlamış: "Senin niyetin güzel evladım, demiş. - Fakat ben hep saman çatıyla yaşadım. Ömrümün şu son günlerinde onu yıkıp teneke çatı yaptırmam. Allah sana sağlık sıhhat versin, yakında seni kecünni yurt¹ bekliyor..." - Ama senin ev köyün çehresini bozuyor. Biz onu güzelce elden geçirip, çatısını paslanmaz saçla kapladık mı, etrafa gülücükler saçacak." diyerek Rauil Galıç kendi bildiğini okuyormuş. Fakat kocakarı da inatçıymış hani, dudak büküp ayak diremiş: "Saçtan içime güneş sızmaz." demiş.

Yalan söylüyorsam gün yüzü görmeyeyim! Ayna gibi saç çatıyı kabul etmemiş deli kadın.

Rauil Galıç yine de sevinçle ayrılmış oradan. Bir kaç gün önce kaymakam bir şeyler ima eder gibi olmuş, anlaşılacak kendi yanına alacak. Ama köy halkı "kecünni yurd"u büsbütün farklı anladı. Farklı anlayıp kıs kıs gülenler oldu. Biraz ilerlemiş olsak da şunu ifade edelim: Burada iki taraf ta haklı çıktı.

Başta Rauil Galıç ilçede önemli bir göreve getirildi. Daha sonra onu milletin "kecünni yurt" diye anladığı yere uğurladılar.

Cantay Nene'nin evine, değil gündüzleri, geceleri de gelen oluyor. Nerden bulup yapıyor bu kadar ilacı?.. Fakat karanlıkta gizli gizli gelenler, tâ uzaklardan sırf kocakarı ilacı için mi geliyorlar ki dersin? İhtiyarın iki kişiyi birbirine aşık ettiğini de karı koca arasını bozduğunu da söylüyorlar. Aşık etmesine diyeceğim yok, soğutursa hapı yuttuk. Bak benim hanım, zaten hırlayıp duruyor, mesela bir de Cantay Karı gelip aramızı bozdu mu, başını alıp kaçıp gitmek kalır geriye.

Bizim köylü bu yüzden de zaten biraz çekiniyor ondan. Sen boş ver, en güzeli büyücüden uzak durmak. Haset edeni, çekemeyenleri de var tabi. Kocakarının yanına ne kadar insan geliyor, hiç biri de eli boş gelmiyor ki mübarek. Aha Minzuk'un hapisten çıkan oğlu ne akıl etmiş baksana, kurnaz tilki: İhtiyarın avlu kapısının önüne oturmuş, giren çıkandan haraç kesiyormuş: "Ben nenenin sekreteriyim, giriş on kayme." diyormuş. Ama bu fazla uzun sürmemiş, bir gün sonra iki eli nedense Hacet'in çatısındaki bayrak gibi aşağı sarkmış. Şimdi küçük su dökmeye bile annesiyle çıkıyormuş...

Cantay Nene'nin kaç yaşlarında olduğunu bilen yok. Kendisi bile unutmıştır yaşını. Benim nenem: Biz daha sümüklü çocukken o yaşlı kadındı, diyor. Şu işe bakın siz! Demek bir türlü ölemiyormuş zavallı. Kadın kısmı bilmeden konuşmaz... En ürkütücüsü: Bu ihtiyar geceleyin beyaz köpeğe dönüşüyormuş ve sokakta kadın arıyormuş. Bir kadının bacakları arasından geçerse döşeginde rahatça ruhunu teslim edecekmiş. Gereksiz yere bacaklarını ayıran kadına ölümsüzlüğünü, büyü gücünü geçirecekmiş diyorlar.

Doğru, bu laflara herkes inanmıyor. Nenenin komşusu Hacet böyle fısıksalara çok sinir oluyor: "Siz komunizimi kuracak kimselersiniz, böyle saf-satalarla kafanızı bulandırılıyorsunuz, bunlar afyon." filan diyor. Bir gün kendisi varmış Cantay Nene'nin yanına. Ne zaman doğduğunu, köyün ilk komünistlerini görüp görmediğini sormuş. "Fransız Harbi'nden önce² beni muhtarın oğluna nişanlamışlardı." demiş ihtiyar. Hacet'in gözleri bir tuhaf olmuş ama bir şey sezdirmemiş. "Bizim köy buraya ne zaman kurulmuş, bilmiyor musun?" diyerek sormaya devam etmiş. "Bizimkiler, demiş bin yıllık ihtiyar. - Kazan'ı almak için Cenekey Mirza'yla³ beraber ilerlemişlerdi..." Hacet bu sözünün üzerine "Bu karı kafayı iyice sıyırmış." diyerek kalkıp gitmiş.

Ama geceleyin köyde beyaz köpeği görenler var. Günlerden bir gün, inek sağıcısı Cemile kendisi anlattı: "Sabahın köründe çiftliğe gidiyordum. Derken o köpek karşıma çıkmasın mı, lanet. Benim dizlerimin bağı çözüldü, cup diye oturdum yere. Şimşek gibi geçiverdi yanımdan." Bereket versin, tam zamanında oturmuş. O yavuz kadının hiç ölmeyeceğini bilseler, köyde kimse-

nin yaşayası gelmez. Cantay Nene değil köpeğe, neye dönüşürse dönüşün sesi sedası çıkmıyor, eğer geleni gideni haraca bağlamazsan kimseye zararı dokunmuyor, varsın bin yıl daha yaşasın ne olacak... Fakat kendisi daha fazla yaşamak istemiyor anlaşılan. Yoksa sabaha kadar köpek olup yorgun argın düşmezdi. Kadın milletine gelince; onlar her ne kadar çok yaşamak için ölseler de, hiç biri Cantay Nene'nin yerine geçmeye can atmıyor. Bununla beraber insan gece gündüz çalışsa da dünyada sonsuza dek kalmak istemez ki. Hem sonra, geceleri köpek olmak da pek hoş bir şey olmasa gerek.

Söz; kimin söylediğine bakmadan ekin gibi hızlıca yayılır bütün dünyaya... Bizim köyde ölümsüz bir kadının var olduğunu, geceleri beyaz köpeğe dönüşüp sihrini geçirecek bir kadın aradığını duymayan kalmamış. Bu söz tâ Kazan'a kadar ulaşmış. Kazan'a gelince... Orada ne kadınlar kızlar var. Hepsi birbirinden bakımlı, alımlı becerikli. Bizim köydekiler onların eline su dökemez. Sonsuza dek yaşayacaksın deseler, değil köpeğe, yılanı dönüşmeye hazır olanlar çok onların arasında. Şunun şurası sadece geceleri zâten. Şöyle bir araştır-san belki öyle bir sihir sadece Cantay Nene'de de yoktur hani. Şehre varınca gözler fal taşı gibi oluyor: o güzel kızlar, kadınlar ayı kadar erkek köpekle dolaşıyorlar. Bunlar bizim Cantay Nene değil, bunlar işin kolayını bulmuşlar.

Günlerden bir gün köye, bizim hayatta görmediğimiz arabalara doluşup Kazan'dan kadınlar gelmeye başladı. Beraberlerinde de iri yarı kocaları var. Saçlarını kıpkısa kestirmiş, yüzleri buldok gibi, boyunlarına kalın altın zincir takmışlar. Bunlar arabayla köyün girişinde bekliyor. Hanımları ise ordan yayan yukarı başa, Cantay Nene'nin evine doğru yürüyorlar. Karanlık çökünce sağda solda bacaklarını makas gibi ayırmış kadınları göründü. Fakat, nedenle şu beyaz köpek ortalıkta yok. Acaba ihtiyar kadın ölümsüzlüğe alışmış da kendi sihrini yabancı kadınlara hediye etmek istemiyor muydu?..

Kadınlar güzeller, üstlerinde pahalı elbiseler, hepsi birbirinden zengin. İşte tam bunlardan haraç kesmek lazım aslında. Ama şu altın zincirli adamlar değil elini, seni öyle bir benzetirler ki, Hacet'in çatısındaki bayrağa dönersin sonra. Biz çitin aralığından bakabiliyoruz ancak. Böyle anlarda kesik kesik havlayan köpekler bile kuyruklarını bacaklarının arasına sıkıştırıp yuvalarına saklanıyorlar.

O gece gökyüzündeki kül rengi dev bulutlar bir şey ararcasına koşturdular. Karanlık çökünce rüzgâr dindi, etrafı endişe verici bir sessizlik kapladı. Gece-nin tam ortasında köyün girişinde silah sesleri duyulur gibi oldu. Şarıl şarıl yağmur yağmaya başladı, şehirden gelen tuhaf arabaların gürültüsü işitildi.

Sabahleyin, sokakta milletin koşturduğunu görünce ben de dışarı çıktım. "Beyaz köpeği öldürmüşler!" diye bağırdı birisi. Gerçekten de biz giderken mezarlığın kenarında beyaz köpeğin ölüsü yatıyordu. Alnında kan izi de var—

dı. Anlaşılan beyaz köpeği, şu ölümsüz olmak isteyen hanımlarını, mezarlığın orda bekleyen adamlardan biri dayanamayıp vurmuş olmalı. Belki onu görünce ödü kopmuştur adamın, belki de hanımının o beyaz köpeğe dönüştüğünü sanmıştır... Tüylerim ürperdi, içim bir hoş oldu. O an mezarlıktan dört beş yaşlarında bir çocuk geldi koştura koştura. Beyaz köpeğe sarılıp yürek parçalayıcı bir sesle ağladı. Çamura bulanmış minik elleriyle yüzünü ova ova epey bir ağladı. Ben bu çocuğu tanımadım.

Cantay Nene'yi de aynı gün toprağa verdik. Onun alnında da küçücük kırımızı bir nokta vardı, diyenler oldu. Ben buna pek inanmadım. Kadın milleti abartmayı sever ya hani, bilirsiniz.

Akşamleyin kocaman buldozer gelerek, nenenin saman çatılı evini mezarlığın çukuruna döktü.

Çocuklar yıkılan evin temelinde bayağı uzun süren bir kazı çalışması yaptılar. Çocuk kısmı her yerde hazine arar ya. Altın paracıklar bulamasalar da, kılıç kırıkları, ok uçları, çömlek parçaları, tarihten kalma sarı kâğıtlar çok çıkmış. Kâğıtlardaki yazılar eski yazıymış, onlar da iyice silinmiş, okunacak gibi değilmiş. Ama yine de Hacet Öğretmen o kâğıtlardan birini Kazan'a götürüp inceledi. O işin erbabı olanlar zar zor bir sözcüğü okuyabildiler.

Kâğıtta: "Eğer ..." diye yazılıymış.»

Rkail Zeydulla, (1962-): R. Zeydulla şair, romancı, hikâyeci, drama ve politik konuların yazardır. Tataristan'ın Gabdulla Tukay ödüllü şair yazardır. Eserlerinin bazıları şunlardır: *Koyaşlı Küzler*, *Urıs Kışın Ozatı*, *Küreze*, *Meğare*, *Taşka Ordın Başını* vb. Edibin hikâyeleri *II*, *Tatar Tacı* gibi derlemelerde toplanmıştır. Eserlerinde kendisini milletperver bir şahıs, vatanın, milletin derdiyle dertlenen, halkının geçmişi, bugünü, geleceğini tasvir diliyle anlatan bir yazar olarak tanıtır. Hikâyeleri zamanın ruhunu duyup hissedişiyi kendine celbeder okuru. R. Zeydulla tasvirin çok çeşitli tarzlarından bu bağlamda sembollerden, kıyaslamalardan, psikolojik ruh tahlilleri, bilinçakışı gibi tarzlarından başarılı bir şekilde yararlanmıştır. Edibin eserleri geçmiş tarihimizle sıkı münasebet içinde günümüze atfen yazılmıştır. Ondan dolayıdır ki iç yoğunluğu, poetik tonların zenginliği, gönül coşkunluğu itibarıyla dikkate şayandır. Kecünni yurt: Devlet kapısı, makam, yöneticilik anlamına gelmektedir. Ayrıca halk arasında hapishane anlamı da vardır.

1812 yılı

1552 yılı

MARSEL ĞALİYEV*

Türkçesi: Fatih KUTLU

ÇOCUKLUĞUN ESARETİNDE

Yağ gibi olmuş ıslıl ıslıl parlayan köy yolu, kıvrıla kıvrıla tepenin altına sokulup kayboluyor. Gürültünün kargaşasının eksik olmadığı şehir yaşantısından sonra buralar sakın doğasıyla adeta küçülmüş; sessizliğe gömülmüş gibi geliyor. Ufuk ne kadar da engin... Sanırsın dünyada sen ve tabiat var sadece.

Hiç farkında olmadan koşmaya başladım. Köyü çarçabuk görmek, eve hemencek varmak istiyorum. Mezarlığa yaklaştığımda adımlarımı yavaşlattım. Şu mezarlığın önünden her geçişimde benim içimi çok tuhaf, ifade edemeyeceğim duygular sarar. Her zaman böyle bu... Çitin üzerinden mezarlara bakarak ilerliyorum. O sırada mavi parmaklıklı mezarlık kapısının ardında topraktan çıkıp doğrulmuş gibi birisi hasıl oldu. İrkiliverdim. Güneşten solmaya yüz tutmuş, çim rengi entari giymiş nineyle göz göze geldik. O beni kartamadı sanırım. Ama ben onu tanıyıverdim.

— Nasılsın, Minlicamal Nine!

(Ben ona önceden teyze derdim...)

Minlicamal Nine sağ elini kaşının üstüne koyarak bir müddet dikkatlice baktı ve bana doğru yürümeye başladı. Yüzünde ise şaşkınlık ve merak ifadesi var.

— Tanımadın mı yoksa Minlicamal Nine?!

Nine birden canlandı. Sesimde tâ çocukluktan kalma bir ton, sanki onun hafızasını tetikledi.

— Ya hu, sen İlşat değil misin?! diyerek, tâ çitin yanına kadar geldi nine. Ben tokalaşmak için iki elimi de uzattım fakat demir parmaklıktan sığmayınca ne yapacağımı bilemedim. Çitin üstünden uzatsam yakışık almaz, ninenin de eli yetişmez gibi geldi. Ben de çitin üzerinden hop diye atlayıverdim ve Minlicamal Nine'nin pütürlü ellerini avuçlarımın arasına aldım.

— Gençleşmiş misin ne, ninem?!

— Nerde-e evladım? Bir defa inişe geçtikten sonra... Evlenecek yaşa gelmişsin maşallah.

Minlicamal Nine'nin sesi titrekleşti. Gözlerinin derinliklerinde hiç sönmeyecek bir ızdırap ateşi gözüktü. "Benim oğlum da senin kadar olurdu ya şimdi..." Bu sözler ninenin gözlerine derin bir inkisarla nakşolmuştu.

— Oğlumun mezarında temizlik yapmak için gelmişim ben de. Çiçeklerin arasını otlar sarmış.

Ben mezarın soğuk korkuluğuna tutunmuş halde uzun süre öylece kaldım. Minlicamal Nine yanı başımda konuşa konuşa bir şeyler yapıyor...

Şu korkulukla çevrilmiş acı dolu yıllar gerilerde kalınca duygular da artık küllenmişti. Ancak o acı, memleket toprağına gelip çocukluk izlerine basar basmaz, siyah kanatlarını gererek, insanın sevincini, neşesini gölgeliyor. Minlicamal Nine'yle karşılaşınca içimde tuhaf bir çekingenlik hissediyordum. Biz onun tüm varlığı tek evladını, dostumuzu, o korkuluğun içine bıraktık ve her birimiz dört bir yana dağıldık. İzdıraptan iki büklüm olmuş anne ise oğlunun hatıralarıyla başbaşa kaldı. Hem bizim ara ara köye gelip gitmemizle Minlicamal Nine'nin kabuk bağlayan yarası tekrar kanadı...

...Mansur... Evet Mansur diye birisi vardı. Bir zamanlar o da hayattaydı, bizim gibi güler oynardı. Ah o feci gün yok mu?... O gün bizim uçurtmamız söğüt ağacına takıldı. Yüksekte incecik dalda sallanan uçurtmaya bakarak bir müddet eli bağlı öylece kalakaldık. Uçurtmayı almazsak, yarı yolda tökezlemiş olacağız. Bu da diğer çocukların bizi geçmesi demek. İşte peşimizden yetişmek üzereler.

Mansur hızlıca botlarını çıkardı. Niyetini anlayıverdim ve onu durdurmayla çalıştım.

— Çıkma, alamazsın zaten!

— Çıkma mı dedin? diyerek bana alaylı alaylı bir bakış baktı ve kedi gibi daldan dala atlayarak ilerledi. Ben ona engel olamadım.

Mansur söğüt dalından kesik ağaca düşmemiş olsaydı... O, bir yerinin ağrıldığını da hiç belli etmedi. Akşama kadar bizimle beraber oynadı. Biz umursamaz çocuklar ise başta, korkup tedirgin olsak da Mansur'un hiçbir şey olmamış gibi oynadığını görünce gülüşe gülüşe onun nasıl düştüğünü, ne şekilde yuvarlandığını birbirimizle yarışırcasına abartarak anlatmaya başladık. Böyle gürültü şamatayla kendimizden geçmiş eğlenirken birisi yanlışlıkla Mansur'un bel hizasına dokunuverdi. Mansur'un yüzü bir tuhaf oldu, ama o yine bir şey sezdirmedi.

Dik başlı, inatçıydı Mansur. Kendinden geçe geçe tartışır, her tartışmadan galibiyetle çıkmasını bilirdi. Yüreksiz, pısrık çocuklar bile onun gözü pekliğine hayran olur, ona özenmeye çalışırlardı.

Minlicamal Nine omuzuma dokundu:

— Oğlum yoksa sen işitmiyor musun?

— İşitiyorum nine, işitiyorum.

— Sen Mansur'dan bir yaş küçük müydün ne?

— Evet nine.

— Sen yirmi iki yaşındasın o zaman. Sanki o olay daha dün olmuş gibi. Oysa aradan on üç yıl geçip gitmiş... Çocuğun bir tane olursa öyle işte; ecel denilen şey fırsat kollar dururmuş.

— O gün diktığımız sarı akasya kurudu mu yoksa Minlicamal Nine?

Nine, gözünün önüne düşen desenli yazmasını şöyle arkaya doğru kaydırды.

— Ağaca gerek yok oğlum. Uyurken hep üstünü açardı yavrucağızım. Geceleri kaç defa kalkıp örtmüşümdür üstünü. Ama yine de yorganı atardı üstünden. Belki de bu yüzden mezarının üstüne ağaç dikmek içimden gelmiyor.

Minlicamal Nine yavaş yavaş anlatmaya devam ediyor. Ben mezarlığın çitinden gözüken ak çöplemeli¹ çayıra bakarak hatıralara dalıyorum.

Çayırın karşısında Mökete Tepesi. Oraya çıkıp yarışa yarışa uçurtmalar uçururduk. Kiminki daha yüksekten uçuyor?! Kimin uçurtması daha güzel?! Başlar tartışmalar, küsmeler, kıskanmalar... Mansur bir yerlerden değişik bir uçurtma şekli öğrenmiş. "En yüksekten uçan, en büyük uçurtma bizimki olacak!" demişti.

Mansur'u ilçe hastanesine yatırdılar. Benim ilk aklıma gelen şey şu oldu: Ah, onun düşündüğü uçurtma yapılmadan kaldı. Çöplemelikte savaş oyunları da durdu artık. Mansur'un çevik çalaklığı, fırtınalığı olmayınca oyunun tadı tuzu kalmadı.

Bir gün annem eve işten erken döndü ve:

— Mansur'u görmek istiyor musun? Hazırlan haydi, ilçeye gidiyoruz. dedi. Annemin sesinde bir endişe sezdim. Fakat sormaya cesaret edemedim.

Hastaneye yaklaştığımızda annem:

— Bugün Mansur ameliyat olacak. dedi.

Beyaz kılıflı battaniyenin altında yatan Mansur doğrulup bize bakmadı. Benzi tuhaf bir şekilde sararmıştı. Karnı şişmiş, sanki yastık koymuşlardı. "İç organlarında ezilme olmuş, iç kanama geçirmiş. Böyle olduğunu nereden bilsinler, bir hafta sonra hastaneye getirmişler." dedi annem daha sonra. Yanmasında Minlicamal Teyze oturuyor, gözleri kızarmış, yüzünde yorgunluk emaresi var. Minlicamal Teyzeyle annem bir kenara çekilip fısıltıyla bir şeyler konuştular. Bazı cümleleri duyabildim ancak: "Geceleri sayıklıyor...tanımıyor kimseyi." Az sonra Minlicamal Teyze beni Mansur'un yatağına yaklaştırdı ve örtüsünü kaldırarak usulca seslendi:

— Oğlum bak arkadaşın gelmiş, tanıdın mı?

Mansur bitkin gözlerini bana çevirerek:

— İlşat, dedi. Sesi kısıktı ve güçlkle çıktı. Ben ancak o an anladım arkadaşımın durumunun ciddi olduğunu.

— Nasılsın?...

H E C E Ö Y K Ü

İlşat'ın gözleri seğirdi tıpkı göle taş düşmüş gibi... Dışarda birden şarıl şarıl yağmur yağmaya başladı. İri iri damalalar oyuk oyuk iz bırakıyordu san-ki pencerede.

— Uçurtmayı sen yaparsın artık...

Minlicamal Teyze "Ah yavrucağızım..." diyerek yerinden kalktı, yüzünü yazmasıyla kapatıp pencereye gitti. Benim gözyaşlarını gönlümün derinliklerinden taşmaya başladı. Ama ben o zamanki çocuk aklımla gözyaşlarımı göstermemem gerektiğini anlamıştım.

— Birlikte yaparsınız oğlum. Bak yakında iyileşirsin eskisi gibi oynarsınız yine. dedi annem. Onun bu ümit dolu sözleri içimi ferahlattı.

Ben dostumu teselli edecek ne kıymetli sözler hazırlamıştım. Ama kenarda büyüklerin durması dilime kement vuruyordu adeta. Yetmiyormuş gibi bir de annem:

— Haydi oğlum, gidiyoruz artık. Geçmiş olsun, en kısa zamanda seni aramıza bekliyoruz de Mansura da ayrılalım, demesin mi? Anneme çok canım sıkıldı, yerimden hiç kıınıldamadım. Biz Mansur'la başbaşa kalmalıydık bu dakikada! Bu büyükler neden aramızda konuşacağımız sözleri kendileri ta baştan söyleyip işin tadını kaçırırlar ki?!

Bir de eve varana kadar annem beni: "Dilsiz!" diyerek azarlayıp durdu.

Mansur'u defnettığımız gün çayırılığa gidip yerlere yata yata ağladım. O gün eğer Mansur'un ağaca çıkmasına engel olabilseydim, belki bunların hiç biri olmayacaktı. Ben suçluyum, ben!

Yıllar geçtikçe bütün bunlar aklıma geliyor ve onu durduramadığım için bir kez daha kendimi affedemiyorum...

— Acaba sen hatırlıyor musun? diyerek Minlicamal Nine omuzuma şöyle bir dokundu. - Mansur'a askılı mavi pantolon dikmiştim. O gün görmeliy-din yüzündeki sevinci! Başını büyükler gibi yana yıkarak kapıdan çıkışını... Halâ gözümün önünde... Tek çocuk olunca başkasından kalma şeyleri değil baştan ayağa yeni elbiseler giydirdiyordum ben ona. - Minlicamal Nine dolan gözlerini yazmasının ucuyla perdeledi. - O gün eve gelince: " İlşat'ın da canı çekti böyle bir pantolon. Çaya girerken giyip şöyle bir baktı. Anne, İlşat'a da bir tane dik olur mu?" dedi. Herhalde fırsat bulamadım, gece gündüz tar-lada çalışıyoruz ya. Dikemedim işte sana. Tekrar da sormadı. Yavrucağızım ondan sonra hep eski pantolonunu giyip çıktı sokağa. Sende olmayınca giy-mek içinden gelmedi herhalde...

Mansur'un cepli, o askılı pantolonu benim de gözümün önünde halâ. Cepli pantolon; çocukluk yıllarında hayallerimizi süsleyen erişilmez bir şey-di. Nereye koyacağını bilemeyip, sana fazlalık gibi gelen elinin yuvası, du-rup dinlendiği eviydi cep.

Evet hatırlıyorum iki cepli mavi pantolonu. Fakat ben Mansur'un annesi—ne öyle dediğini bilmiyordum. O zamanlar yeni giysilerle caka yapmalar, çalımlar satmalar, bugünkü çocuklara has davranışlar yoktu daha. Sadece oyunda yarışma, birinci gelme hevesi vardı o günün çocuklarında.

— Yaz geldi mi, pantolon ve gömleklerini sandıktan çıkarıp yıkar asarım. İpte çamaşırlar sallanırken kapının çengelini tıngırdatarak Mansur'um gelecekmış gibi gelir, diyerek Minlicamal Nine büzülüp yere oturdu. Ben çantamdan çıkarıp bir paket misafir şekeri koydum önüne.

— Buyur, bu sana Minlicamal Nine, azımı çok kabul et.

— Ne lüzumu vardı İlşat oğlum, zahmet etmişsin. Allah tuttuğunu altın etsin. Anneme aldığım yazmayı da çıkarıp ninemin omuzuna yazdım. "Ben hayattayım çok şükür, anneme yine alırım. Ama onun alacak evladı yok..."

Mavi fonuna çiçekler serpiştirilmiş yazmanın aksi mi vurmuştu ne, Minlicamal Nine'nin yüzü parladı, gözünden yaşlar süzüldü.

— Oğlum... diyerek benim kol kaslarıma şöyle bir dokundu. - Benim oğlum da tıpkı böyle olurdu... Allah seni ömürlü eylesin yavrucuğum.

Ben de çok doldum. Kendimi salıvermemek için çarçabuk nineyle vedalaştım.

Çayıra vardığımda çöplemelerin arasından, bağıra çağıra gelen bir grup çocuk gördüm. Kulaklarımda Mansur'un sert sesi yankılanır gibi oldu:

— Eller yukarı! Tutuklandın!

Benim düşünceli ciddi yüzüm onları ürkütmüş olsa gerek, çil yavrusu gibi dağıldılar ve çöplemelerin arasında kayboldular. Ben peşlerinden onlara imrenerek baka kaldım. İlerde Mökete Tepesi... Tepenin hizasında bizim Mansur'la yapma hayaliyle yaşadığımız uçurtma gibi, küçücük beyaz bulut asılı duruyor. Birileri gelip sanki ipini çekecek o tekrar hareket edecek; ma—vi kubbede salına salına yüzecek gibi geliyor...&

Marsel Galiyev, (1946-): M. Galiyev, şair, romancı, hikâveci, drama yazardır. Tataristan'ın Gadula Tukey ödüllü yazardır aynı zamanda Tataristan'ın Milli Yazar unvanlı edibidir. Belli başlı eserleri şunlardır: *Yıllar Çalımı, Yırak Urman Avazı, Sina Min Kirek, Altın Totka, Su Buyınnan Enkey Kaytıp Kile, Nigiz, Ruh Uçımda; Turgay fieülesi, Saylanma Eserler* vb. Edebi hikâyesi *Ul Çakta, Cingesim Kildi, Doğalı (Dualı) Yıllar* gibi denemelerde bir araya getirilmiştir. Yazar kendini entelektüel nesir marubı olarak tanıtır. Eserlerinde insanın ruh dünyası, duyguları ve düşünce dünyasının çetin ömürlü sorunlarına bağlı olarak açılır işlenir. Edebi eserlerinde memleket, doğa, tarihsel hafıza gibi konular sorun edilmektedir. M. Galiyev'in hikâyesi güzel şiirsel dili, okuyan akılda kalacak şekilde tasvir edilişi, kendine özgü mısır ve ahenkle okunan gönünde taht kurmuştur. Eserlerinin düşünce ve fikir yönüyle zengin oluşu, dünyanın ahlaki, felsefi sorunlarının, milletin, şahsın yaşantısı ve mutluluğuyla sıkı münasebet oluşunu, mükemmel senteze tasvir edilişi, bu şekilde çok çeşitliliğe, çok manâlılığa ulaşması da eserlerinde kendine özgü bir özellik sunmaktadır. Zambaklardan, yaprakların uzun, geniş olması çiçeklerinin güzelliği dolayısıyla bahçe çiçekleri arasında giren zehirli bir bitki cinsi.

RABİT BATULLA*

Türkçesi: Fatih KUTLU

GARİBAN GABEŞ

Tereşli Köyü'nde tek başına yaşayan Gabeş¹ adlı bir genç varmış. Kimi kimsesi olmadığı için midir, küçüklüğünden beri hastalıklı olduğu için midir, yoksa dilenciden de sefil bir hayat sürdüğü için midir nedir, zavallı Gabeş'i adamdan saymazlarmış. Bu yüzden olsa gerek kimse onun için dü-nürçülüğe bile çıkmamış. Köyde hiç bir itibarı olmayan, yoksul, hasta birinin evine kim gelin gitsindi ki?!

Bir kadın, her gün hır gür çıkaracağını bildiği halde yine de dirliksiz bi-riyle evlenmeye razıdır. Son kuruşunu da içkiye vereceğini tâ baştan anlasa da, sarhoş adama varır. Hovardalık yapacağını hisseder ama yine de hoppa birine eş olmaya razıdır.

Günlerden bir gün, çok yer dolaşmış, pek çok memleket görmüş, üç defa hacca gitmiş, ömrü dervişlikte geçmiş Tereşli'li bir evliya zat son günlerini geçirmek için köyüne dönmüş. Kalacak bir evi, kimi kimsesi olmadığı için de Gariban Gabeş'in kapısını çalmış. Ama çok geçmeden aksakal orada Hakk'ın rahmetine kavuşmuş. Ölüm döşeğindeyken başucunda yasin okuyana göya:

— Mutlu olmak isteyen kız, Gabeş'e varıp, onun bakımını görümünü yap-sın! demiş.

Bu söylentiye inanan bir kart kız, Gabeş'in evine gelerek onun çamaşırları-nı yıkamaya, yemeklerini yapmaya başlamış. İki üç gün sonra ormana çilek toplamaya mı, süpürgelik bulmaya mı ne gitmiş, daha da geri dönmemiş. Son-ra evde kalmış biri daha Gabeş'e bakmaya gelmiş. O da diğeri gibi ormana git-miş, gidiş o gidiş... Millet bu durumdan korkmaya başlamış. Gabeş'ten yana:

— O büyücüyümüş, kızları kendisi öldürüyormuş diye laflar çıkmış.

Bu olup bitenlerden sonra kimse Gabeş'in evine adım atmaz olmuş. Hat-ta evinin yakınından bile geçmemeye başlamışlar. Zavallı Gabeş iyice yıkıl-mış, büsbütün yapayalnız kalmış, evinden hiç çıkmaz olmuş.

Bu Tereşli Köyü'nde güzel olmadığı için evde kalmış Zarifat adında bir kız varmış. Biçarecik bu şekilde yaşlanacağını anlayıp köydeki hiç bir oyuna eğlenceye katılmazmış. Her gün sabahın köründen gün batımına kadar çalı-şıp dururmuş. Birbirinden güzel ablaları, bacıları allanıp pullanıp gezip tozar-larmış. Zarifat ise onların yerine de çamaşır yıkar, hayvanlara bakarmış. Za-

H E C E Ö Y K Ü

rifat'ı değil ablaları bacıları, anne babası bile sevmezmiş. Ne kadar çalışırsa çalışsın onlardan bir tatlı söz işitmezmiş.

— Hey, meymenetsiz şunu yap!

— Hey, yüzünü şeytan göresi Zarifat, bunu yap!

— Hey, suratsız şunu getir! diyerek bağırıp dururlarmış biçâreye.

Zarifat, "Böyle yaşamaktansa Gabeş'in evine gidip diğer kızlar gibi ölürüm daha iyi." diyerek bohçasını alıp Gabeş'in kapısını çalmış.

— Sana geleyim dedim Gabeş. Kovarsan çeker giderim, ses çıkarmazsan kalırım! demiş ve içeri adım atar atmaz çay hazırlamaya koyulmuş, evi güzelce silip süpürmüş.

— Kovmasına kovmam da Zarifat, demiş Gabeş. -Diğer kızlar gibi, ormana gidip tekrar geri dönmemenden korkarım... Sen ormana gitme emi?!

Hoş beş etmeden çay içmiş bunlar. Daha sonra da uyumuşlar. Uykuya dalar dalmaz Zarifat bir rüya görmüş. Rüyasında rahmetli Derviş Dede Zarifat'ın karşısına dikilmiş ve şöyle demiş:

— Kızım! Gabeş'e beyaz keçi sütü kaynatıp içirmek gerek. Sen ona keçi sütü içirirsen, Gabeş iyileşir.

— Nerden bulayım ben beyaz keçiyi? Beyazı değil, siyahı bile yok ki! demiş Zarifat.

— Geceleyin Gülderey Yolu'ndan ormana git, demiş ihtiyar. - Yıldırım düşmüş çatal meşeyi bul! Meşenin kovuğundaki kapıdan içeri gir!

Zarifat bu konuda Gabeş'e hiç bir şey söylemeden ertesi gün vakit gece olunca çilek kabını alıp ormana gitmeye karar vermiş.

Gabeş, Zarifat'ın çıkardığı sese uyanıp başını hafifçe kaldırmış ve:

— Nereye gidiyorsun gecenin bu vaktinde? diye sormuş.

— Çilek toplamaya gidiyordum da! demiş, Zarifat.

Bu sözü duyan Gabeş yatağından fırlayıp Zarifat'ı tutmuş.

— Aman gözünü seveyim Zarifat, ormana gitme! Sen de ölürsen daha benimle kimse evlenmez, herkes bana beddua eder, ne olur gitme! diye yalvarmış.

Fakat Zarifat, Gabeş'in elinden kurtulup kendini çarçabuk dışarı atmış. Irmağa enlemesine kurulu tahta köprüden geçerek Derviş Dede'nin anlattığı gibi Gülderey Yolu'ndan ormana gitmiş. Yıldırım düşmüş çift gövdeli meşeyi bulmuş, kovuğuna girilen kapıyı da görmüş. Sırlı kapıyı açıp içeri girmiş. Orada yığın yığın altınları, gümüşleri görünce hayretler içinde kalmış. Her yığının yanında bir yazı asılıymış:

— Korkmadan geldin mâdem, ihtiyacın kadar altın ve gümüş alabilirsin! diye yazılıymış kâğıtta.

Zarifat, gümüş yığının içinden üç gümüş akçe alıp oradan ayrılmış. Geldiği yoldan geri dönerken, ırmağa varmış. Fakat kör olası tahta köprü yerin-

HECE ÖYKÜ

de yokmuş. Nasıl geçmeli şimdi bu ırmağı diye şaşkın şaşkın düşünürken, gümüş akçeleri ağzına alarak nehre atlayıp yüzmeye başlamış. İrmağın ortasına geldiğinde Zarifat çok yorulmuş, nefesi tıkanmış. Ağzındaki akçeler soluk almasına mani oluyormuş. Zarifat ölmek istemiyormuş, ağzındaki bir gümüşü suya atmış. Kıyıya yaklaştığında gücü hepten tükenmiş, ikinci gümüşü de atmaya mecbur olmuş. Zarifat böyle güç bela yüzerek kıyıya varmış ve boylu boyunca serilmiş yere.

Gümüşleri attığına pişman olmuş, ağlamaya başlamış:

— Bir gümüş akçeye keçi alamam ki... Keçinin bedeli üç gümüş akçe! diye sızlanıp duruyormuş.

Ağlamaktan gözleri iyice şişmiş. O an ırmağın üzerinde Su Perisi hasıl olmuş. Su Perisi kıyıya kadar gelip Zarifat'a iki altın akçe uzatmış:

— Al Zarifat, bu altınlar senin! demiş, Su Perisi.

— Hayır, hayır demiş, Zarifat. Benim akçelerim altın değildi. Hasta Gabeş'e keçi almak için ben gümüş akçeler almıştım. İkisini ırmağa attım... demiş.

— Altın olsalar da, bunlar senin Zarifat! demiş, Su Perisi. - Senden evvel Gabeş'in evine mutlu olma sevdasıyla gelen kızlar, aç gözlülük edip, taşıya—mayacakları altınları sırtlanıp ırmağın ortasında boğularak can verdiler. İrmağın altında sayısız altın var. Al, bunlar senin.

Zarifat altınları almış, Su Perisi'ne binbir teşekkürler ederek doğruca pazarın yolunu tutmuş. Çok güzel beyaz bir keçiye peşine takarak, Gabeş'in evine getirmiş. Pek de sütlü çıkmış Sakalbike. Zarifat, sevdiğinden böyle bir isim vermiş keçiye. Gabeş'e bir hafta beyaz keçi sütü kaynatıp içirmiş Zarifat. Darıyı da, tukmaç yemeğini² de sütle pişirip yedirmiş Gabeş'e. Gabeş iyileşmeye başlamış. Günlerden bir gün avluya çıkıp dolaşmış. Bir hafa sonra sokağa beraber çıkmışlar. Onları gören köy halkının ağzı açık kalmış. Ne Gabeş ne Zarifat tanınacak gibi değilmiş, öylesine güzelleşmişler ki, Gabeş'in yanakları al al, gözleri parıl parılmış.

— Siz hele Zarifat'ın zerafetine bir bakın!. İçinde lamba yanıyor sanki, gencecik fidan gibi bir geline dönüşmüş! diyerek, herkes parmaklarını ısıtıyormuş.

O günden itibaren Gabeş'le Zarifat güzel bir hayat sürmeye başlamışlar. Köyün en güzel kızları bile:

— Ah, neden ben Gabeş'e varmadım ki? Ben de Zarifat gibi mutlu olurdum! diyerek, iç geçirmişler. &

Rabit Batulla, (1938-): R. Batulla, romancı, hikâyecisi, drama ve sosyo politik konular yazandır. Tataristan'ın Cabdulla Tukey ödüllü yazandır, aynı zamanda Tataristan'ın Milli Yazar unvanı sahibidir. isimin Minim Dürtküz (Benim Adım Dörtgöz), Sırlı Sandık, Alp Batır Macaraları, Kışır Mini Enkey (Affet

H E C E Ö Y K Ü

Beni Anneciğim), Yul Buyında Zenger Çeçek, Süyümbike, Kıldan Niçe, Kılıçtan Ütkin gibi kitapların müellifidir. R. Batulanın hikâyesinin yanında *Uylarımni Kişi Bilsin, Taşlamam Cankiseğim* gibi derleme kitapları da *Seçme Eserler* kitabında bulunmaktadır. Yazarın adı geçen eserleri iki yazınsal anlayışla yazılmıştır. Bir kısmında gerçeklik, kahramanın yaşamındaki bir iki olayla tasvir edilir. Yazar, hayatı mahir bir gözlemci olarak ibret verici olayları usulika yakalar, kahramanın duyguları ve düşüncelerini okura ulaştırır. Diğer kısm hikâyelerinde masalsı bir tarzla dönemin sorunları ele alınır. Yazar folklorla has macedara, fantastik tasvirlerle isyarak baş vurur. Bu mezkur tarzdaki hikâyelerde okuda ilgi akla uyandırır. Eserleri memleket ve doğa sevgisiyle yoğurulmuştur. Okuru sürekli olarak manevi ve ahlaki değerleri düşünmeye sevkeder. Hikâyesinin çoğu öğretilere yönelik yazılmıştır. Ondan dolayı eserlerinde çocukların hayalleri ve arzuları, ruh dünyası, anlaşmazlıklar çatışmalarla gerçek hayata adım atışı, okuda ve evde çoğuğu eğitime gibi meseleler psikanalitik tekniklerle tasvir edilir. Tatarcaya *Abdurman* ismi, *Çaldırmın* olarak geçmiştir. Hak arasında ise kısaca *Çalış* demektedir. Erişmeye benzer bir Tatar Çobası

H E C E Ö Y K Ü

ZÖLFET HAKİM*

Türkçesi: Fatih KUTLU

GERÇEK SEVGİ

— Seviyor musun beni? Ne olur söyle! dedi Milevşe¹ mehtaplı gecede.
— Seviyorum! diye fısıldadı Zebir.
— Benim için kuyuya atlar mıydın peki? diye sordu Milevşe ümit ve beklentiyle.

Zebir hiç düşünmeden:

— Elbette atlardım canımın içi! dedi.

Milevşe'nin gözleri parladı birden:

— Haydi, atla o zaman hemen!

Zebir apışıp kaldı. Ne diyeceğini şaşırdı. O arada Milevşe alınmıştı bile.

— Sevmiyorsun sen beni... Sevseydin atlardın... Bak Ferit benim için kuyuya atlamıştı.

"Gene şu Ferit..." diye aklından geçirdi Zebir; kıskançlıktan, çaresizlikten ve şu tanımadığı Ferit'e karşı olan öfkesinden ne yapacağını bilemeyerek.

Zebir birden Milevşe'nin kolundan tuttu ve:

— Haydi gidiyoruz! dedi. - Atlayacağım!

Milevşe sevinçten alkış tuttu. Onun bu hareketi Zebiri daha bir coşturdu ve birlikte alel acele köyün başındaki kuyuya gittiler.

Zebir kuyuya atladı. Derin bir aşkı vardı; tıpkı kuyu gibi... Kuyudan bir müddet cumburtular yükseldi. Sonra Milevşe kuyuya:

— Zebircik! diye seslendi. - Sen hayatta mısın?

Kuyunun dibinden "Ha-yat-ta-yım!" diye yükselen titrek ses Zebir'in sesine benzemiyordu.

— Nasıl çıkacaksın şimdi peki? diye sordu Milevşe, Zebir'e biraz acıyarak. Zebir yavuklusunun bu sorusuna aldırmadı.

— Sen korkmadın mı peki bir tânem? dedi Milevşe'sini düşünerek.

— Biraz korktum... dedi Milevşe. - Nasıl çıkacaksın diyorum?

— Seni sevdiğime inandın mı şimdi, canımın içi? diye sordu kuyudaki ses.

— İnandım elbette. dedi Milevşe.

— Milevşe! Kovayı sarkıt... Zincir bitene kadar sarkıt! Ben zincire tutunarak tırmanırım.

Milevşe zincir bağlı kovayı kuyuya gönderdiğinde aşağıdan yükselen "A-a-ah!" iniltisine köyün köpekleri uyandı.

Aşağıdan:

— Kafama düşürdün be! diye bir sitem yükseldi.

Milevşe bu söze sinirlendi:

— Ben görüyor muyum sanki?! Tutmuş bir de bana bağıyorsun?

— Özür dilerim Milevşe, dedi Zebir ve zincire tutunarak çıkmaya başladı.

Kuyudan onun ağır ağır soluklaması duyuluyordu. Aniden tak diye bir ses daha yükseldi.

— Zincir koptu, dedi, kuyudaki ses.

— Bak bunda benim suçum yok. dedi Milevşe; kendinden kaynaklanmadığına sevinerek. - Yardıma çağırayım mı birilerini?

Kuyudan endişe dolu bir ses yükseldi:

— Hayır hayır bir tanem, gerek yok. El âlem ne der sonra... Belki biz bir çaresini buluruz.

— Ne-e-e?! Sen el âlemden mi çekiniyorsun?! Benim için kuyuya atladığını millet duyar diye mi korkuyorsun? Bu mu senin sevgin? Bak Ferit herkesin önünde atlamıştı!

"Ferit" lafını duyunca, millettten yardım istemeye razı oldu kuyunun dibindeki sefil aşık.

...Ertesi günün akşamı gazlı beze sarılı başını bir eliyle tutmuş, öksüre öksüre Milevşe'ye gönül alıcı sözleri bir bir sıralıyordu Zebir. O, kendini kahraman hissediyor bu yüzden Milevşe'ye artık tam sahip olduğunu düşünüyor—du. Zebir'in o Ferit'ten neyi eksik canım?! Dahası Ferit, kuyuda zinciri kopup Zebir gibi ezalar da çekmemiştir.

— Şimdi anladın mı seni nasıl sevdiğimi? dedi Zebir mağrurane bir edayla.

— Anladım, Zebir, dedi Milevşe iç geçirerek. - Ama Ferit daha çok seviyordu galiba...

Zebir'in beyninde şimşekler çaktı.

— Hangi Ferit bu? Kimin nesi? Nerde o?

Milevşe de alevlendi:

— O benim Minzele'de stajyer öğrenciyken çıktığım genç.

— Ya, ben de atladım ki kuyuya. Daha nasıl isbat edeyim sana sevgimi?

— Heh... Ferit baş aşağı atlamıştı sen ayağın üzerine atladın.

Zebir tekrar soğuk kuyuya atlamış gibi oldu.

— Baş aşağı mı atladı?! dedi, şaşkınlıkla.

— Evet baş aşağı. İşte buna sevgi denir canım!

— Yaşıyor mu peki?

— Yaşıyor. Akli biraz gidip geliyor.

— Baksana onun akli kuyuya atlamadan önce olmamıştır. Akıllı insan kuyuya baş aşağı atlamaz.

Milevşe'nin gözleri belerdi:

— Ne dedin?! Çok büyükmüş senin sevgin! O senden daha akıllıydı, çok merak ediyorsan.

Zebir birden aşkı sevdayı unuttu. O dakikada kuyunun soğuşundan ve Milevşe'nin soğukluğundan tir tir titreyen kalbi şu Ferit denen düşmana karşı nefretle atmaya başladı.

Zebir ayaklarını güçlükle sürüyerek, kuyuya doğru gitti. Peşinden tin tin yavuklusu ilerledi.

Zebir atladı!

* * *

Hastanede yedi ay yattıktan sonra Zebir ayağa kalktı. Kuyuya atlayıp sağ kalmasına ve Milevşe'nin hastaneye ziyaretine gelip gitmesine çok sevinen Zebir kendini son derece mutlu hissediyordu. "İşte şimdi inanmıştır sevgime." diye düşündü.

Bir gün Milevşe'si ziyaretine geldiğinde tekrar bunu sorma cesaretini gösterdi:

— Artık inandın mı bari?

— İnanırım! dedi Milevşe. - Fakat...

Zebir'in beti benzi attı:

— Ne demek "fakat"?

— Şey, hayır, öylesine... diye mırıldandı Milevşe "fakat" dediğine biraz pişmanlık duyarak.

— Söyle söyle, devam et! dedi Zebir gerginleşerek.

Milevşe söyledi artık.

— Ferit benim dememi beklemedi... Kendisi atladı. Ama sen, ben deyin—ce atladın.

Zebir bunu duyunca küçük dilini yuttu. Ağır adımlarla koğuşuna girdi ve kendini yatağa attı. O dakikada kuyudan sağ çıktığına üzüldü.

Çok geçmedi, dışarda koğuş penceresinin karşısında Milevşe'nin cıyaklaması duyuldu:

— Zebir!

Zebir pencereye çıkıp çıkmama konusunda epey bir tereddüt geçirdi. Milevşe beş altı kez daha bağırınca Zebir dayanamadı pencerenin üst kanadından başını uzattı. Aşağıda ağlamaktan kızaran gözlerini ovalayan Milevşe durmaktaydı.

— Ne o? Benimle konuşmak bile istemiyor musun şimdi? dedi Milevşe.

Zebir cevap vermedi.

— Sözde "Seviyorum!" diyerek beni kandırdın. diyerek sızlandı Milevşe. - Sen şimdi kuyuya atladığına da pişmansındır. Milevşe tekrar hüngür hüngür ağlamaya başladı.

— Hadi evine! dedi Zebir sakince ve pencerenin kanadını şak diye kapat—
tı sonra da yatağına uzandı.
Zebir artık Ferit'in kuyuya neden atladığını anlamıştı. &

Zölfet Hakim, (1960-): Z. Hakim, şair, hikâyci ve drama yazardır. Tataristanın Gabdulla Tukay ödüllü yazardır. Özellikle drama eserleri, yazarın büyük bir üne kavuşumustur. Sahnede eseleri Rusya'nın 11 Tatar Tiyatrosunda oynanmakta ve büyük bir başarıyla seğilenmektedir. *İşanırğa Kirek, Ağım-suda Ni Bulmas, Min Töfl Kürdim, Sentiyañr Almaları, Tilsiz Küki, Legioner, Rusça Triyasına* vb. kitapları yazmıştır. Hikâycisi *Ahırzaman* adlı dönemlerde bir araya getirilmiş, dergi ve gazetelerde sürekli olarak yayımlanmaktadır. Z. Hakim ülkedeki (SSCB) Perestrojka (yeniden yapılanma) döneminde edebi sahada eser veren yeni tarz ediplerden biridir. Z. Hakim edebi türlerin her birinde başarılı bir şekilde eser vermektedir. Hikâycisi, onun entelektüel alım menâbu bir yazar olarak tanınmasını sağlamıştır. Hikâycisi, derin düşü ve düşüncesini harekete geçirmeye yöneliktir. Yazar devrinin önemli sorunlarını yansıtmak için kendine özgü tasvir teknikleri arayışındadır. Bu amaçla modern usullere, bu bağlamda metaforlara, imge seviyesinde tasvir edilen detaylara, insan ruhunun derinliklerinde gizlenmiş iç güdülerine sürekli başvurur. Hikâyelerinde tasvir edilen olaylar, hayatın çirkin yönlerini çok defa hayat ve düne ilgili olması, okura felsefi sorular sorar, onu düşünmeye atışmaya sevkeder. Z. Hakim cesur fikirleri, millî yaşam sorunlarını bütün gerçekleriyle ele alması, Tatar Halkının mental yapılarını, ibretlik durumlarda, yeni tekniklerle ortaya koymasına yönüyle çağdaş Tatar edebiyatının öncülüğünü yapanlardan biridir. *Meñşe Meñşe* kelimesinin Tatarcası.

H E C E Ö Y K Ü

REMZİYE ĞABDİLHAKOVA*

Türkçesi: Fatih KUTLU

GİDENLER (Kısaltılmıştır)

Ben onları tanıdım.

Oğlum; benim gençliğim, hanımım ise eskisi gibi güzel... Aşırı güzeldi işte... Gülmeyi severdi. Kahkahalarla güldüğünde: "Sana boynuz dikiyorum!" der gibi gelirdi bana.

O akşam biz düğün merasimine gitmiştik. Raniyem gözleri kamaştıracak kadar güzeldi yine. Erkeklerin ona karşı pervasız bakışlarında ben yalnızca hayranlık değil aynı zamanda çapkınlık da gördüm. Bir ara yanıma siyah bıyıklı, siyah saçlı, gözleri fıldır fıldır dönen bir adam geldi:

— Bu keklik tek senin değildir herhalde, çok ateşliye benziyor, diyerek güldü. Ben kıpkırmızı kesildim. Düğünün sonunu bekleyemedim.

Kendinden geçmiş dans eden Raniyemin kolundan tuttuğum gibi dışarı çıkardım. O ayak diredi, düğünden ayrılmak istemedi. Eve gelince:

— Kasıym, ne oldu? diyerek hayretle sordu.

Bense öfkeyle bağırdım:

— Sen neden namusumu iki paralık ediyorsun? Elin adamlarına ne kırıtıyorsun, gözlerini mıhlayıp ne bakıyorsun onlara?! Bana boynuz mu dikmek niyetin?!

— Akıllım! Senden başkası benim neyime? Ben seni, yalnızca seni seviyorum!!! İnan bana bir tanem, kıskanman yersiz, diyerek kendini savunmaya çalıştı zavallı Raniyem.

— Sen sürtüksün! diyerek öfkeyle bağırdım ben. - Azgın kahpe!

Zavallı Raniye! O pis, çirkin lafları duymamak için elleriyle kulaklarını kapattı. Ama ben onun bunları duymasını istiyordum. Bu yüzden ellerini kulaklarından çektim.

O artık gülmüyor, ağlıyordu.

— Git!!! Dokunma bana! Karım elimden kurtulup dışarı çıkmak istedi.

— Kaçma! Önce iyice dinle azgın kadın! dedim ve var gücümle salonun ortasına ittim.

En

H E C E Ö Y K Ü

Raniyem başını sandalyeye çarparak yere yığıldı. Kalkmaya pek niyetli görünmüyordu, nefesi kesildi. Ben mahsus öyle yapıyor zannettim. Hâlâ kalkmadığını görünce yanına gelip yüzüne kadar eğildim. Raniyemin gözleri yumuk, yerde ise boydan boya kan akıyordu...

Bu manzarayı görünce zihnim allap bullak oldu. Ben panikleyerek oradan kaçtım...

... Gurbet ellerde derbeder ve avare dolaşa dolaşa ben pek çok kimselerle karşılaştım. Hepsine de aynı soruyu sordum: "Hanımın ihanet etse sen onu öldürür müydün?" Erkeklerin çoğu benimle hemfikirdi. Kocasına ihanet eden kadınları yeryüzünden silmek lazım dediler. Lakin içim bir türlü rahatlamıyor, ruhum cehennem ateşinde sürekli yanıyordu. Bundan dolayı ellerimi sımaya kaldırıp ölüm istediğim zamanlar hiç de az olmadı.

Bir tek kişi sadece; benim gibi kendini seven kibirli erkeklerin acımasız fikrine katılmadı. "Allah'ın verdiği canı, almaya kimsenin hakkı yok!" dedi.

Onunla saatlerce konuştuk. Gece uzundu ve sadece ikimizdik. Tren garı çevresinde geniş rahat banklar var. Yaz günleri ben orada geceliyordum.

Arkadaşın buruş buruş olmuş, soluk poşetinde yarım ekmeğe yarım şişe şeytan suyu vardı. O, içini dökecek birini arıyordu. Ben ekmeği çiğneye çiğneye yeni arkadaşımı dinledim. Daha sonra benim de dilim çözülde, hatta Raniye'yi öldürdüğümde bile bahsettim.

Fakat arkadaşım telaş etmedi, şaşırmadı, sadece:

— Öldürünce için rahatladı mı bari? diye sordu.

— Hayır. dedim ben. - Rahatlamadı.

— Rahatlamayacak da! Hanımın gitti ama ihanet kaldı. İhanetin üstüne bir de cinayet eklenmiş. Sen doğru yapmamışsın. Aynı şey benim de başımdan geçti, dedi. - Fakat ben bir fiske bile vurmamışım. Ben onu sözle yendim! "Sevdiğin kişiyle yaşa, ben gidiyorum!" dedim ve gittim. Çünkü ben şairim, ben özgür bir kuşum! Ben albatrosum!

Ben albatrosun ne olduğunu da bilmiyordum. Arkadaşım birden kalkıp bankın üzerine dikeldi. Ellerini savura savura şiirini okudu:

— Ben albatrosum! Haysiyetli, özgür kuşum! Bulutlara değer kanadım. Hep güneşlidir semalarım, denizleri turlarım. Ben özgürlüğe aşığım!

Nihayet arkadaşım sakinleşti. Söz tekrar benden açıldı.

— Peki neden kaçtın sen? Hapisten mi korktun?

— Hayır. dedim ben. - Beni hapis korkutmuyor. Ölüm de korkutmuyor. Beni o karar anı, onlarla yüzleşme korkutuyor. Hanımımın annesinin, yakınlarının gözüne bakmaktan çekiniyorum.

— Sen hata yapmışsın, dedi şair. Eğer hakkında mahkeme kararı olsaydı, yargılayanlar da başkaları olurdu. Ama şimdi suçlayan da suçlanan da, ken-

dini cezaya çarptıran da bizzat sensin. Çok ağır bir yük altına girmişsin. Bu oldukça zor bir şey! Suçuna terettüb eden cezayı o gün çekseydin en azından vicdan azabın hafiflerdi biraz. Sen bunu anlamamışsın.

Onun bu sözleri benim içimde bir lamba yaktı. Hislerim içime sığmıyor, gözlerimden taşıyordu. Heyecandan şairi kucakladım.

— Çok sağol dostum! Bu manidar sözlerin için çok teşekkür ederim!

— Dur, dinle beni. Sen ülkeneye git. Git ve dizlerine kapanıp oğlundan af dile. Yoksa ömür boyu taş oturur göğsüne. O taş seni sürekli yere çeker, başın hep öne eğilir ve sen güneşi yıldızları göremez olursun.

A mübarek adam! Bende güneş, yıldız kaygısı mı?!

— Gideceğim. Hemen yarın yola çıkacağım. dedim, elimi göğsüne vurarak.

— Yelkensiz gemi, köksüz çiçektir! Neresi senin memleketin, doğup büyüdüğün toprak?

— Benim ülkemin adı Dehşetli İl.

Şair arkadaşım yerinden bir kere daha ayağa fırladı:

— Ne diyorsun sen?! Dünyadan haberin yok mu senin? Savaş var orada! Dehşetli İl yok artık!

Ben afalladım kaldım. Benim şehrim ne oldu? Neden yok oldu?!

— Amanın, dünyada etrafını görmeyen ne insanlar varmış! Şunu bil ki; bu dakikaya kadar sen talihliydin. Zira memleketim, vatanım var diyerek yaşıyordun. Senin hayal dünyanı yıkan ben oldum. Affet beni zavallı arkadaşım. Ben bundan böyle kölenim artık senin.

Şair çakırkeyfti. Ben onun söylediklerine inanmadım. Şu bulunduğum bölgede savaş yok. Burası sapsakin. Aynı ülke, aynı coğrafya. Neden tek benim şehrimde savaş olsun ki?

Bunları ben şaire de söyledim.

— Bu duruma kimse akıl sır erdiremiyor dostum. Halk şaşkınlık içinde. Ölenler de öldürenler de bizimkiler... Bir sürü vatandaşımızı kaybettik. Belki ki senin evin de oğlun da yoktur artık... Ben sana acıyorum dostum... Nasıl yardım edebilirim, nasıl bir iyilik yapabilirim ki sana?

O anda yaralı kalbim durdu sanki. Oğlumu bulmam lazım benim!!! Şair beni anladı. Sadece anlamakla yetinmedi, benimle gelmeye karar verdi. Niyetimiz güzel, fakat ikimizin de cebinde metelik yoktu.

Şair dediğini yaptı benimle beraber yola çıktı.

Fakat ben yine de yalnız kaldım. Şair arkadaşım yolda birine vuruldu. Günlerden bir gün sarı saçlı, mavi gözlü, güler yüzlü bir kız bize yoldaş oldu. Şair ona albatros şiirini okudu. Kız hayran kaldı. Köyüne vardığımızda o bizi çaya davet etti...

— Ben onsuz yaşayamayacağım. dedi şair dostum, beni uğurlarken. - Sen beni mazur gör. Bu yaptığımıza kalleslik demezsin değil mi?

H E C E Ö Y K Ü

Yolun geri kalan kısmını ben yalnız gittim. Topa tutulmuş; kasabaları, köyleri yanmış cesetlerin savrulduğu perişan ülkeme yaklaştığımda sakalım belime varmış, nasır bağlayan topuklarım kanayıp iyice çatlamıştı.

— Burda kim dost, kim düşman peki? diye sordum karşılaştığım kimse-
lere. Fakat hiç biri de net bir şey söyleyemediler. İnsanlar her iki tarafın as-
kerlerinden de korkuyor ve kaçıyordu. Ben de kaçtım. Ancak Dehşetli İl'e
yaklaştıkça asker çoğaldı, kaçmak zorlaştı. Bilemediğim bir gücün yardımı-
yla ben olağanüstü bir şekilde kurtuldum ve memleketime sağ salim ulaştım.

Dehşetli İl tanınacak gibi değildi. Yıkılmış evler, yağmalanmış sokaklar,
enkaz halinde binalar, yanmış arabaların arasından, sıcacık evinden kovul-
muş perişan bir köpek gibi, gide gide nihayet, kendi apartmanımızın kapısı-
na geldim. Bizim apartman yarım yıkık halde, karşımızdaki apartman ise yer-
le bir olmuş. Apartmanımızın sadece bizim oturduğumuz kısmı yıkılmamış.
Fakat içimden orasının çoktan terk edilmiş olduğu hissi geçti.

Apartmanın önünde ise ölüm sessizliği...

Usulca sallanan salıncağın yanına geldim. Bu bir mucize?! Bir zamanlar
oğlumun oynadığı parka hiçbir şey olmamış. Yıkıkların arasında sanki ma-
sal dünyası gibi bambaşka bir şekilde duruyor.

Fakat salıncakta yalnızca rüzgâr sallanıyor...

— Söyler misin bana memleketimin rüzgârı, insanlar nerede? Oğlum nerede?

— Gittiler... Gittiler...

— Nereye?

— Uzaklara... Uzaklara...

Salıncak sallanmaz oldu. Rüzgâr bir yerlere saklandı. Son bir ümitte apart-
mana doğru yürüdüm. Bütün kapılar açık. Hepsinde hüznü bir ıssızlık...

Bizim dairenin de kapısı açık. Yerlere bezler, kâğıtlar, kitaplar saçılmış...
Meğer peşim sıra rüzgâr da çıkmış yukarı. Burda da aynı sözleri tekrar etti:

— Gittiler... Gittiler...

Ama gönül onların yokluğuna inanmıyor.

Oğlumun sıcak izlerini bulmak ümidiyle dolapları karıştırdım. Yere fo-
toğraflar saçıldı. Bir tanesini elime aldım. Tüylerim diken diken oldu, ciğ-
rim dağıldı. Bu resimde bana oğlum ve Raniyem bakıyordu. Ben onları he-
men tanıdım, hiç tereddütsüz tanıdım! Çünkü Raniyem eskisi gibi güzel oğ-
lum da benim gençliğimdi. Resmin arkasında "1 Eylül, 1994. Ruslan yedin-
ci sınıfa başladı." diye yazılıydı...

Raniyem ölmemiş meğer! Ben onu öldürmemişim!

Oğlumla hanımımın tozlu resimdeki kıymetli, aziz yüzlerini öpe öpe tek-
rarladım:

— Ben sizi arayacağım! Ben sizi mutlaka bulacağım!

H E C E Ö Y K Ü

Ama soğuk rüzgâr yanıma sokuldu ve usulca fısıldadı:

— Gittiler... Gittiler...

Avutuyor muydu, yoksa ağlıyor muydu? Bilemedim... &

Remziye Gabdilhakova, (1959-): R. Gabdilhakova, şair ve hikâyecidir. *Kar Östönde Milesler, Közgö Yesin, Kömeñl Tun* vb. kitapları yazmıştır. Yazın Kömeş Tun, debeme kitabında, aynı şekilde, Ka-
zan Uıları, Meydan, idil deşleinde yer alan hikâyele crun kendine has üslubu dan bir kalem ete-
bi olarak tanınmasını sağlamıştır. Yazın seçtiği mazender, ibetlik, maceali olma yönüyle insanı
kendine çeker. Yazar, kahramanlarını sıra dışı durumlara karşılaştırarak sınar. O, hayatın temelini, a-
ların geleneklerine sadakate, yazılmayan ahâk kuralına göre hayat sümede görmektedir. Hikâye-
ri, samimiyet, fikir bereketi, hakın usün geteğine inanca gücüyle örülmüştür. Hikâyelerinde ha-
yata aitlik, çağın sorunlarını, etkili bir şekilde ele alma hakimdir. Eslelerinde kısalık, kelimelerin kyme-
tini bilme, az sözle derin manalar ifade etme haktır.

H E C E Ö Y K Ü

AYAZ ĞIYLECEV*

Türkçesi: Fatih KUTLU

GÖMLEK

^Akşamı yemeğini yerken, Züfer'in altı gündür her seferinde yaptığı gibi:

— Gene yemeğin tuzu yok, demesi üzerine, Selime sorunun ne tuzda ne de yemekte olduğunu anladı.

— Senin neyin var kuzum? dedi Selime kaşığını masaya koyarak- Hasta filan mısın yoksa?

— Ömrün tatsız tuzsuz yemekler yiyip, tatsız tuzsuz kimselerle geçerse değil hasta olmak, diri diri mezara girdiğini bile farkedemezsin!

— Tatsız tuzsuz kimseler? Selime'nin kara gözleri fal taşı gibi açıldı. - Kimmiş onlar canım? Kocasının yüz ifadesi değişti, ağzı burnu birbirine karıştı:

— Anlamamış gibi yapma! diyerek kaşığını masaya çaldı.

Yaşadıkları bir yıl boyunca kocasının böyle bir tavrına şahit olmayan Selime o an ne diyeceğini bilemedi. Neden bu kadar kızdı ki şimdi? "Yemek hazırlamayı bilmiyorsun, tuzsuz pişiriyorsun." diyerek yok yere neden şikâyetçi oluyor ki? Bir yıldır güzel pişen yemek bugün mü şey yani... Ne oldu acaba buna?..

Züfer işin aslını söylemedi. Yemeği yediği gibi çıktı gitti evden. Selime yalnız kaldı. O ana kadar sevimli, ferah gibi görünen küçücük pencereli yayan odalarının, bugün bir kenarı çatlamış gibi geldi. O nereye baktıysa hep o çatlak köşeyi gördü. Yarın vize sınavı olduğundan eline kitap alıp çalışmayı denedi. En sonunda dayanamadı, gözyaşları şıp şıp akıverdi. Sonra masaya kapandı, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı. Nedir bu olup bitenler? Böyle mutsuz mu geçecek yoksa günler?

Ertesi gün uyanır uyanmaz Züfer Selime'ye:

— Baksana sende ne kadar para var? diye sordu.

Selime kendinde kaç para olduğunu ezberden bilmiyordu. Çantasından cüzdanı çıkarıp parayı saymaya başlamıştı ki, kocası:

— Gelişi güzel harcıyor sonra da hesabını bilmiyor, diye söylendi. Selime saymayı bıraktı:

— Ne demek şimdi bu?

H E C E Ö Y K Ü

— Ne demek, ne demek?... Kadın dediğin, kocasının ne demek istediğini bir tek kelimesinden anlamalı!

— Yüz otuz beş sum.

— O kadcarcık mı? Züfer'in dünkü gibi ağı burnu birbirine karıştı. - Ama ay başına daha epey vakit var. Nereye harcıyorsun sen o kadar parayı?!..

Selime, söze karıştı:

— Paranın nereye gittiğini bilmiyorsun sen o zaman? dedi gülümseyerek.

— Nerden bileyim? Gece gündüz işteyim, senin peşinde mi dolaşıyorum, dedi Züfer imalı imalı.

Selime "tuzsuz yemek"ın manasını şimdi anladı. Akşama doğru Züfer işten, Selime üniversiteden dönmüştü ki, bir tanıdık kapılarını çaldı. Züfer ona da hayatın zorluğundan paranın yetmediğinden yakındı.

Misafir gidince, Selime kocasına gözlerini dikerek:

— Bak ne diyeceğim; haydi gelir gider defteri turalım. Kim ne kadar para harcadı, neye harcadı, tek tek hepsini yazalım.

— Ay sonunda da birbirimize hesap verelim öyle mi?

— Dur, gülme, gülme hemen!

— Gülmüyorum, peki denetçi kim olacak?

Şuydu buydu derken sonunda anlaştılar. Bir defterin dışına büyük harflerle "Gizlidir. İslamovlar Ailesinin gelir gider defteridir." diye yazdılar. Defteri kimsenin göremeyeceği şekilde muşambanın altına sakladılar. Koca-sı içinden: "Göreceğiz bakalım paranın nereye gittiğini." diye geçirdi.

Hanımının ise aklından hiç bir şey geçmedi. Selime sabah saat yedide kalktı. Kefir aldı geldi, ocağa çay suyu koydu; bu arada yemek pişirmek için koştur koştur pazara et almaya gitti, kuyruğa girip tereyağı aldı. Gece gündüz çalışıp para kazanan evin reisi, uykudan kalktığında masada çayı hazırды.

Akşamları, kocası yattıktan sonra sessizce bulaşıkları çamaşırları yıkadı. Sonra kitaplara yumuldu. Gündelik işlerinin yanına şimdi bir de şu hesap kitap işi eklendi. Züfer onun deftere yazdığı âna rast geldi mi, alaylı alaylı gü-lerek:

— Bugün ben de bir elli sum¹ harcadım yani. Çoktandır görüşmediğim bir dostla karşılaştık...

Veya:

— Bugün öğle yemeğini kafede yedim, on üç sum tuttu galiba, diyordu.

Bundan Selime'ye ne; elliye elli. Deftere yaz da yaz. "Havuç: yetmiş tiyin², patates: iki sumluk, defne yaprağı: dört sum." "Kahrolası şu karaborsa-cılar." diyerek içinden de söyleniyordu Selime.

Ankesörlü telefona giden on beş tiyin de yazılıyor, tramvaya ödenen otuz tiyin de...

Ay bitti. Takvim otuz biri gösteriyordu. Selime'nin neşesine diyecek yok. O bugün yarıyıl sınavlarını bitirdi. Demek iki haftalık tatil onu bekliyor. Si-nemaya gitmeye, leziz yemekler yapmaya daha çok vakti olacak. Züfer'in de boğazına iyi bakmak lazım. Gece gündüz çalışıyor biçare. Baksana ne kadar zayıfladı. Bu zamana kadar nasıl da farketmemişti bunu? Ama kocası ona ra-hatlatıcı sözler söyledi:

- Daha çok spor yapmam lazım. Bu ay gene bir buçuk kilo almışım.
- Buz pateni yapman gerek diye sana çoktandır söylüyorum.
- Doğru ya! Gel ikimize de paten alalım?
- İkimize de mi? Şimdilik tek sana alalım, sonra duruma göre bakarız, dedi Selime isteksizce. Vakit de lazım buna, para da...

İkisi de bir müddet sessiz kaldılar. Züfer odayı bir kaç tur adımladı. Du-vardaki 31 tarihli takvim yaprağını yırttı ve birden:

- Baksana, deftere bakmayı unutmuşuz! diye haykırdı. Meğer hanımı aylık çizelgeyi hazırlamışmış önceden. Defteri getirip tüm hesabı gösterdi.

Züfer hesabın doğruluğuna inanmayarak defteri kendisi incelemeye başladı:

- Nasıl olur? Paranın yarısından fazlasını ben mi harcadım şimdi yani? Hayır, hayır sen yanlış hesaplamışsındır!..
- Neden yanlış hesaplayayım? dedi Selime kibarca. - Baksana "dostuy-la buluşmuş: 57 sum"

- Tamam, gözümün içine sokmana gerek yok, kör değiliz gördük herhalde!..

— Öyle yapmazsam göreceğin yok ama. Bu defter işi senin zararına oldu. Ben yazmadan da paranın yarısından çoğunu senin harcadığını biliyordum. Yakışık almaz diye bir şey demiyordum. Madem sen böyle istedin o zaman her ay harcamaları yazacağım!

Yemeğe oturdular. Yemek bugün gerçekten de tuzsuzdu. Ama Züfer ses-lenmedi, kâsedden birazcık tuz alıp çorbasına attı.

Tatil sona ermiş, Selime'nin üniversitesi başlamıştı. Her gün öğleyin eve gelip sıcak yemekler yemeye alışan Züfer'in durumu biraz zorlaştı.

Fakat bugün, nasılsa hanımının evde olmadığını bile unutmuş, neşesi yerinde uçarak eve geldi. Odaya girdiğinde, toplanmamış yatağı, masada dağı-nık duran tabakları kaşıkları görünce bir anda tüm neşesi kaçtı. "Ortalığı bi-le toplamamış." diyerek içinden ona sitem ediyordu ki, Selime üniversiteye giderken kendisinin yatıyor olduğunu, daha sonra da ortalığı toplamaya üşen-diğini hatırladı. Fakat kalbinin bir köşesinde şeytan oturuyordu. Toplanma-mış oda için eşini suçlamak istiyordu: "Kadının işi ki bu!" diyerek söylendi. İsteksiz isteksiz termostan çay doldurdu. Muşambanın kıvrıklığını düzelter-yim derken altında hesap defterinin olduğunu gördü. Kendisi de farkına var-madan fincanını masaya koyup deftere uzandı. "Hım-m, öğle yemeği... sine-

ma. Tanıdık satırlar... Belki bunların hepsini tek tek hanımına söylemek budalalıktır? Dur bakalım, kendisi hiç doğrusunu yazmıyordur bile. Patates: yirmi sumluk diye yazmış. Obur muyum ben sanki, o kadar patatesi tıkınayım? Dur bir dakika... Bu ayı da yazmaya başlamış meğer. Evet... evet... Dün tiyatro, gazoz... Gömlek³?! İki yüz yetmiş suma gömlek ha?!

Yanakları kıpkırmızı oldu. Birileri onun erkeklik gururunu, haysiyetini çiğnemiş gibi geldi.

Hanımı kocasından habersiz, gizlice üç yüz suma gömlek alacak ha?! Böyle bir kadına nasıl güvenilir?! Züfer elini kâh sıkıp, kâh açıp odanın içine de deli tavuk gibi dolanmaya başladı. Önüne gelen lastik ayakkabılar, yerdeki ayakkabı fırçası yatağın altına uçtu. Bu dönüp durmaların birinde gözü yatağın altındaki bavula ilişti.

Gömlek! Şu yoklukta! Yakında Züfer'in doğum günü... Onu da eş dost çağırır kutlarınız diye konuşmuşlardı! O gün giyecek ha! Gömlek... Dün tiyatrodan yağ yakmasının, sırtışmasının sebebi buymuş meğer! Dur bir dakika, şunun gömleğini saklayım hele ben? Sonra hangi yüzle gelip isteyecek bakalım?

Züfer kasılarak alaylı bir gülümsemeyle yatağın altındaki hırpani bavulu çıkardı. Açtı... Ve birden dona kaldı. En üstte Züfer'in çoktandır arzuladığı kaliteli gömlek duruyordu...&

Ayaz Gıyalev (1928-2002): A. Gıyalev, romancı, hikâyeci, drama yazarı, sosyopolitik konular yazarıdır. Tataristan'ın Gabdulla Tukay ödüllü¹ yazarıdır, aynı zamanda Tataristan'ın Milli Yazar² unvanlı edibidir. Belli başlı romanları; *Öç Arşın Cir (Bir Avuç Toprak)*, *Muhabbet ve Nefret Turında Hikayet*, *Comğa Kôn, Kiç Bilen...* (*Cuma Günü, Akşam...*) *Yara, Balta Kim Kulında?*, *Eteç Mingen Çitenge, Yegiz Bir Doğa'dır*. Türkiye'de ismi (Öç Arşın Cir) *Bir Avuç Toprak*³ romanının Türkçe'ye çevirisiyle duyulmuştur. (Bu arada yazarın "Cuma Günü, Akşam..." eserinin yakında Türk okurlarıyla buluşacağı haberini de vermiş olalım.) Yazarın pek çok hikâyesi *Retli Kişiler*, *Yeşlik Yullarında*, *Terezeler* gibi kitaplarında ve *Seçme Eserler'inde* toplu olarak yayınlanmıştır. Eserlerinde realizm hakimdir. Yazar roman ve hikâyelerinde kendi çocukluğunu, gençlik yıllarını, savaş dönemini (1941-45) savaş sonrası yılları konu edinir. Her eserinde içinde bulunduğu dönemi, insanın çetrefilli, karmaşık ruh dünyasını tasvir eder. Hayatın ahlâki, felsefi sorularına cevap arayaşı içinde, zıt kavramları eserlerine konu edinmiştir: Muhabbet ve nefret, namus ve ihanet, kahramanlık ve korkaklık, iyilik ve kötülük vs. Yazar köy insanının bütün hayat tarzını yazmıştır. Çok defa kahramanlarını halkın milli, tarihi, içtimai hayatındaki önemli olaylara bağlantılı şekilde işlemiştir. A. Gıyalev'in hikâyeleri stil ve üslup alanındaki yeni arayışları, milli ruh ve zengin dili, tasvir tekniklerinin zenginliği bakımından da okuru kendisine çekmektedir.

Para birimi. Rusça: Ruble

Kuruş. Rusça: Kopek

Tatarca'da gömlek sözcüğü entarili kadın elbisesi anlamına da gelmektedir.

H E C E Ö Y K Ü

ĞALİMCAN ĞIYLMANANOV*

Türkçesi: Fatih KUTLU

GÖNÜL GÖZÜN GÖRÜYOR MU?

Ben otobüste sessiz sakın duramıyorum. İşte bu defasında da eski bir Pazık'e biner binmez ön sıraların birinde oturan donuk çehreli bir kızın yanına gidip oturdum ve hemen:

— Bir yere mi gidiyorsunuz yoksa? diye sordum.

Biliyorum saçmasapan bir soru. Mutlaka bir yere gidiyordur değil mi? İnsan nereleri dolaşmaz; içecek suyu, yiyecek rızkı varsa; dünyanın öbür ucuna kadar gider adem oğlu...

Kız şaşırdı birden. Fakat bana dönüp bakmadı bile. Yol kenarındaki gürül gürül ekinleri seyretmeye devam etti.

Dedim ya ben otobüste sessiz sakın yapamıyorum...

— Yoksa dilinizi mi yuttunuz?

Kız bu sefer tir tir titredi. Yüzünü tarlalardan çekip, pencereyi yarım örtten perdeye yaklaştırdı. Benim gibi deli hiç farkına bile varmadan:

— Yoksa gözleriniz de mi görmüyor? deyiverdim.

Böylece konuşmama nokta koydum. Dedim ya: donuk çehreli kızın biri, zırnık çekiciliği yok...

Bir müddet sonra kendisi konuşmaya başladı:

— Bu yıl yaz güzel, değil mi?

Bu sefer ben şaşırdım. O ana kadar beni dürtüp duran şaklabanlılık hissi büsbütün yok oldu.

İçimde değişik, gizemli hatta biraz da tedirginlik verici bir his oluştu. "Sıradan bir kız değil bu, yok yok, sıradan biri değil..."

— Güzel... Hatta büyüleyici... Filmlerdeki gibi.

— Filmde bu kadar büyüleyici olmaz. Buradaki güzellik; gerçek, içten, asil... Hem sonra mis gibi kokuyor...

— Evet doğru, bütün güzel kokuları, tüm güzel hisleri duyar insan bizim tabiatla. Bizim yöreler çok güzel, büyüleyicidir zaten.

— Doğru...

Kızın içine hüznün çöker gibi oldu. Bense daha bir ciddileşmeye başladım. Yol arkadaşımın hâla bana dönüp bakmaması canımı sıkıyor... Kim bu, nasıl bir kız? Nereye gidiyor? Ya da nerden geliyor? Kimin nesi? Anne babası kim? Bir yarı, bir sevdiği var mı?

Yol arkadaşım soluk perdeyi sonuna kadar açmış; pencereden gerisin geriye koşturan ormanın gözleri kamaştıran yeşilliği karşısında, hayran hayran, kendinden geçmiş oturuyor ...

— Yaprakların sararmaya¹ hiç niyeti yok... Bu güzel bir şey...

— Niçin öyle dedin? Benim niyetim kızı konuşturmak, kafamdaki sorulara cevaplar aramak.

— Niçin mi, güz geç gelecek. Baksana güneş nasıl da parlıyor...

Gerçekten de söylediği gibi: Doğru...

Ama niçin bana karşı alakasız, niçin yüz vermiyor? Neden dönüp bakmıyor bana? Otobüse bindiğimde nasılsa hâlâ öyle. Sanırsın gönlünü tabiata mıhlamış dünyanın gamı tasası hiç umurunda değil...

İçimi daraltan bu durumdan bir an önce kurtulmak istedim.

— Baharın son güneşi bu, sonra güz gelecek... Son güneş olduğu için böylesine sıcak...

— Son mu, sonuncu mu?

Kızın üstüste sorusuna bir cevap vermedim. Tekrar bir hamle yaptım:

— Gün ışığı görenin talihli olduğunu söylerler. Peki ya sen talihli misin?

— Ben mi?

Bir dakika, bu kız soruya soruyla cevap vermeye başladı sanki. Ama sesi öylesine güzel ki. Hatta bir şarkı gibi, içli... Siması da parladı, yanaklarında güller açar gibi oldu. Çok sevecen birisi. Gözleri ne renk acaba? Şu kırlar, ormanlar gibi yeşil mi? Şu sürülmüş tarlalar gibi simsiyah mı? Yoksa şu gökyüzü gibi... masmavi mi? Ne renk olursa olsun güzeldir, parlaktır, sevda yüklüdür... Gerçek söylüyorum! İnanın bana! Şu iki gözüm görmese de, gönül gözüm apaçık görüyor, hissediyor onun bakışlarını. Gönül gözüme gelince onun beni yanılttığı hiç olmamıştır.

O anda benim kıpır kıpır eden gönlümde, yumuşayan kalbimde yabancı, daha doğrusu, bir zamanlar çok tanıdık olan ama artık büsbütün unutulmaya yüz tutmuş bir his uyanıverdi. "Yoksa bu kıza gönlümü mü kaptırıyorum? Yoksa?.. Yoksa ben ona aşık mı oluyorum? Sevgiye susamış gönül, anında hisseder hayatın dönüm noktasını. Ya bu seferinde de gönül aradığını bulmuşsa yine?.."

Bu şirin yol arkadaşım ile sürekli konuşasım geliyor. Gözlerini göstermezse göstermesin, dönüp bakmazsa bakmasın. Tek ses versin, konuşsun tek... Gönül gözlerimizle sohbet ederiz; bana bu kadarı yeter zaten...

— Sizin isminiz çok güzel!..

— Güzel mi? Nerden biliyorsunuz?

— Biliyorum. Güzel kişinin adı da güzel olmalı...

— Evet güzel. Benim de hoşuma gidiyor.

— Dedim ya. Hem sonra... İnsanın adında kaderi yazılıdır derler...
— Biliyorum. Zöhre² benim adım... Gece tanrıçası demek. Ninem öyle diyor...

— Gece tanrıçası... Çok güzel! Ama hüznün var onda.

— Peki sizin adınız ne?

— Benim adım İlyas.

— İlyas mı? Mübarek bir isim.

— Mübarek. Sadece isim taşımakla mübarek olursa ben yaşadım.

Yolculuğumuz bir müddet sessiz devam etti. Konuştuklarımızı bir kez daha zihninden geçirip iyice duyup hissetmem benliğime sindirmem gerekiyordu.

Bu sefer Zöhre söze başladı. Yüzünü pencereden almadan tatlı bir tonla:

— Bu vakitlerde tepeler yükselmeye başlıyor...

Gitmekte olduğumuz yol gerçekten de yüksek yokuşları tırmanarak dolanıyordu. Zöhre bunlara bakarak öyle demişti...

— Neden öyle diyorsun?

— Çünkü bu vakitlerde güneş alçalıyor...

Gerçekten dediği doğru! Bu vakitlerde güneş alçalıyor bu yüzden dağlar, ormanlar güneş rengine boyanıyor, ekinler olgunlaşıyor, insanlar güzelleşiyor; çok hoş oluyorlar...

Hayır, sıradan bir kız değil bu vallahi, zeki tam bir bilmece bu kız.

İçimdeki his ve düşünce seli beni top gibi yuvarlayıp geleceğe doğru sürükledi...

Birbirimizi kaybetmememiz lazım bizim! İçim ne kadar da huzurlu onun yanında!; Ne hoş ne tatlı; kuş gibi hafifim! Ben onu tüm benliğimle hissediyorum, gönül gözümle görüyorum... özlüyorum. Evet evet, ben onu özledim bile. Ayrılacağımı düşünüp, bunun ne kadar zor olacağını hissederek daha şimdiden özledim...

Otobüs bu sırada tozu dumana katıp bildik köye geldi. Durak olduğunu belli eden yalnız direğin hizasında gümbürtüyle durdu. Direğin yanında iki kişinin silueti belirdi; ikisi de zayıf ve yaşlı bir çiftti.

Ne yapıyorlar onlar burada? Otobüse de binmiyorlar. Kapıdan içeri başlarını uzatıp benim olduğum tarafa şöyle bir baktılar. Ne benim olduğum tarafa bakması; bizim olduğumuz tarafa baktılar...

— Zöhre, yavrum... - Kadının tüy kadar hafif, pamuk gibi yumuşacık sesi otobüsün içine dalga dalga yayıldı. Bu büyüleyici terennümün hemen ardından yüreklere tuhaf bir tedirginlik çökmeye başladı...

Şoför de amma sabırlıymış. Hâla bekliyor, kapıyı açmış öylece duruyor. Hatta adama sinir olmaya başladım ben. Durakta neden bu kadar uzun bekli-

yor ki? Kapıyı hemen kapat, bas gaza git. İnmiyor zaten Zöhre, inmiyor!.. Hiç kımıldamıyor, gözünü bile kırpmıyor...

Her şeye değer bir an daha yaşamaktayım. Pencereden dışarıya bakan Zöhre yavaşça yerinden kalkmaya başladı. Onunla gitmek için can attı kalbim. Şu kısacık yolculukta gönlüme taht kuran bu kız, içimde fırtınalar estiren, yüreğimi dağlayan biri olup çıkıvermişti...

İşte bakışını pencereden almadan zarif, kalem parmaklarıyla yumuşak koltuğu yoklaya yoklaya kapıya doğru ilerlemeye başladı. Ben yol verdim. Bir yandan da sezdirmeden kızın bakışlarını yakalamaya çalıştım. Ama yine de göremedim! Yok, olmadı... Deliye döndüm.

— Hoşça kalın...

— Güle güle Zöhre!

Zöhre adımlarını çok dikkatli atıyor; hiç inmek istemiyor gibi her koltuğa sarıla sarıla yavaş adımlarla kapıya vardı. Ben kendi kendime: "Hoşça kal ey gece kraliçesi!.." dedim.

Duraktaki karı koca ellerini uzatarak, kızı âdeta kucaklarına alıp indirdiler. Zöhre onlarla gülümseyerek selamlaştı. Fakat yüzüne hâlâ bir durgunluk, donukluk hakimdi. Hatta o çifte dönüp bakmadı bile Zöhre. Ama gözleri... Gözleri, bakışları uzak bir ufkun ölü bir noktasına takılmış, öylece kala kalmıştı.

Zöhre'nin gözleri görmüyordu... Yerinden fırlarcasına çarpan kalbimi sakinleştirmek için dilimin ucuna gelen ilk sözcükleri fısıldadım: " İnsanın gönlü gözü görmedikten sonra can gözü... "

O anda birden ihtiyarladığımı ve aklımın daha bir kemale erdiğini hissettim...«

Galimcan Gıylmanov, (1957-): **Galimcan Gıylmanov, edbiyat deşimani ve hikâyecidir.** Görlevik,

Ruçeyek, Yögörök Görlevik, Ebiyim Sihirçi Bugay, Küngilim Sureti, Albastılar, Kitik Ay, Oça Torgan

Kişiler vb. kitapları yazandır. Hikâyesinde tasvir edilen olaylar halk mitolojisi, folklorla sıkı münasebet içindedir. Folklordaki gizemlilik, fantastik tablolar, zengin hayal dünyası G. Gıylmanov'un eserlerini kuşatmıştır. Pek çok hikâyesinin temelde insanın sınırdışı ruh hali, gizemli dünya ile gerçek olayların kesişim noktasındaki tabloları tasvir edilir. Burdan dolayı eserlerinde modernizme özgü tekniklerle daima karşılaşırız. Edebiyatı kendine özgü konsept sunar. Onun kahramanları hayal zenginliği yönüyle başlarından ayrılır, buna beraber onlar gerçek dünyadaki kişilerdir. Kahramanları çok defa trajik, insanı üreten, sırsan tablolara karşılaşır, insanlık sınavını geçirirler. Ancak ne kadar zor durumlara karşılaşsalar kalsınlar, kendi doğrularına inançlarına sadık, ahâki yükseliş, haysiyete, insan-öl yardımcıları insan olarak arzu edilmeye ederler.

Oman çam omanı değil, huş omanı

Zöhre ismi Tatarca'da Zöhre olarak geçmiştir

H E C E Ö Y K Ü

DANIYE ĞAYNETDİNOVA*

Türkçesi: Fatih KUTLU

MUTLULUK YAŞLARI

Bu sıralar Tenzile Hanım'ın uykusu uyku değil. Çok tuhaf, karmakarışık rüyalar görüp soluk soluğa uyanıyor ve uzun süre kendine gelemiyor.

O gün de öyle oldu.

Güya daha körpecik bir kızmış. Memleketi olan Zirekli Göl Köyü'ndeki yılları... Nadir'le de henüz tanışmadığı günler. Derenin karşı tarafındaki mezarlıkta babası evlik tomruk kenetliyormuş¹. En küçük kızı Tenzile de hem ona yardım ediyor hem de o civarda dolanıyormuş.

— Haydi, eve git artık kızım. Annene söyle de yemeği hazırlamaya başlasın! demiş babası.

— Hemen gidiyorum babacığım, demiş Tenzile. - Çiçek toplayayım da...

— Hayır toplama! demiş babası, - Mezarlıktan eve çiçek götürülmez.

— Neden babacığım?..

Babasının ne cevap verdiğini tam hatırlamadı Tenzile Hanım. Çiçek toplamadığı için ona kırgın olarak uyandı sadece. Rüyasını yorarken yüreği ağzına geldi. Bu arada ruhunda beliren acı bir iniltiyi de farkedemedi.

— Ya hu, tomruk kenetlemek ölüm kabir anlamına gelmiyor muydu? diyerek içi bir hoş oldu. -Aman Allah'ım yoksa... Düşüncelerinden kendisi de korktu.- Yoksa...

Derin bir iç geçirmiş olsa gerek ki, yanbaşırnda çoktan uyanmış olan kocası:

— Kötü bir rüya gördün herhalde. Başta kendi kendine söylendin, şimdi de iç geçirip duruyorsun, dedi Nadir Bey.

Tenzile Hanım mezarlığın yanındaki tomruk kenetleme olayından bahsetmedi. Sadece körpe kıza babasının çiçek toplatmadığını bu yüzden de ona canı sıkıldığını söyledi.

— Ne kadar yaşlansa da kadının gönlü hep çiçek miçekte...

Nadir Bey böyle demekle hanımının çiçek sevgisini takdir mi etmiş yoksa yermiş miydi? Tenzile Hanım bunu pek anlayamadı. Ama yine de diyeceğini dedi:

— Sen kendin de keyfin yerinde olduğu zaman: "Her gün görsem de saçlarına çiçeklerden taç yapsam." diye şarkı tutturmuyor musun?!

— Var maalesef öyle kötü bir huyum...

Nadir Bey gerçekten de şarkıdaki "Zile" ismini "Tenzile" yapıyor ve:

Ah Tenzile Tenzile!

Her gün göresim gele.

Her gün görüp, saçlarına,

Çiçek taç yapasım gele.

diye söylüyordu. Bu şarkı diline bir dolandı mı akşama kadar da ağzından düşmüyordu.

Ama son günlerde Nadir Bey bu şarkıyı söylemez oldu. Bunun sebebini Tenzile biliyor fakat kocasına söylemiyor... Nadir Bey için için eriyordu. Büyük Vatan Savaşı² Gazisi, daha senenin başında emekliye ayrılan uçak mühendisi Nadir Gamirov'u mayıs ayının hemen ilk günlerinde ameliyat bekliyordu. Nadir Bey hastaneye yatmayı ilerki bir tarihe aldırarak istemişti ama doktor çok net konuştu:

— Ne zaman ne yapılacağını lütfen bize bırakın Değerli Nadir Gamiroviç, dedi. - Vücudunuzdaki mayın parçası yuvaladığı yerde yıllar sonra hareket etmeye başladı, kalbinize doğru kayması söz konusu...

Nadir Bey, bombaların yağdığı cephedeki yaralı çadırlarında ameliyatlar geçirmiş olmasına rağmen bu defa cerrahın bıçağı altına yatmaktan küçük bir çocuk gibi panikliyor, ürküyordu. Ameliyat tam da ne zaman dersin?! Büyük Zafer'in elli beşinci yılının kutlanacağı günlerde!³ Zafer Bayramı arifesinde o gün cephede düşmanla yaka paça olanlara Vatan Savaşı Nişanı takılacak. Davetiyesi çoktan geldi. Nadir Gamirov'a "Birinci Derece Vatan Savaşı Nişanı" takdim edilecek...

Tenzile'sine geçireceği ameliyattan dolayı paniklediğini, ölmekten korktuğunu sezdirmemeye çalışıyor; "Böyle büyük bir merasimin olduğu günlerde boylu boyunca yatacak mıyım şimdi hastane koğuşunda?" diye söylenyordu sadece.

Aman bu erkek milleti de çok saf hani! Bir ömür birlikte yaşadığın hanımını sen hiç kandırabilir misin?!

Onlar bugüne kadar huzurlu mutlu bir hayat sürdürdüler. İki kız bir oğul büyüttüler. Kızları evli; biri Elmet'te diğeri Çallı⁴'da yaşıyor. Kendi yuvalarını kurdular. Oğulları yanlarında. Gelinleri istedikleri gibi çıktı. Aman göz değmesin gül gibi geçinip gidiyorlar. Nadir Bey'in ameliyat meselesi işte... Açık havada yıldırım çarpması gibi bir şey oldu...

Tenzile Hanım gurbetteki kızlarına damatlarına mektup yazdı. "Babanızın bugünlerde rahatı pek yok. Gelme imkânınız varsa gelin. Yoksa en azından cana şifa iki satır bir mektup yollayın, ameliyat lafını hiç açmayın. Onun bu-

H E C E Ö Y K Ü

gün manevi desteğe ihtiyacı var." dedi. Oğluna da gelinine de gerekli tenbihleri yaptı. Tenzile Hanım'ın tüm çabası gayreti; kocasının moral bulması, içindeki korku ve endişelerinin hafiflemesiydi.

Hanımının bu kadar çırpınması yanıp tutuşması garipsenecek bir şey mi? Huzur dolu bir ömür geçirmiş karşılıklı anlayış ve saygıyla yaşamış eşler, birbirine güzel davranmaktan, birbirini sevip saymaktan usanmazlarmış. Olması gereken de bu değil mi zaten. Rüya gibi kısacık şu ömrü hırgürle geçenler kemtalihli bedbaht kimselerdir. Böyleleri aynı zamanda birbirlerine nehi ceza vermiş zavallılardır! En kötüsü ise şu: Bu bedbahtlık onlarla beraber mezara gitmiyor, çocuklarına da kötü bir miras olarak kalıyor. Yuvalarında gördükleri şeyler, oradan uçacakları güne kadar yetiyor onlara...

Ameliyat günü Nadir Bey'in çocukları Kazan'a akın etti. Torunlarından da büyücek olanları geldi.

İlk gün hastanın yanına kimseyi sokmadılar, ertesi gün sadece Tenzile Hanım'a müsaade ettiler. Üç gün sonra çocukları birer birer babalarını gördüler.

Nadir Bey'in gönlü bir bahar yaşıyordu şimdi. Sanki 1945'in baharıydı⁵! Ölüm kalım mücadelesinde hayatta kalmayı lütfetmişti Mevla. Ölüme karşı bir zaferdi bu. Bir de bunun üstüne baksana çocukları gelmişti tâ nerelerden! Onların bir sözü, bir gülümsemesi, gözlerine bir bakışı her şeye bedeldi! Evlatları yanında olduktan sonra ilaçlara ne hacetti?!

Nadir Bey seziyor, biliyor hepsini; çocuklarının hafta içinde izin kullanıp ziyarete gelmeleri hepsi de biricik eşinin işi. Tenzile Hanım ateş parçası, yaşlanmak nedir bilmeyen, iyilik yapmaktan hiç usanmayan birisi. Bütün herşeyi organize etmiş, herkesi ayaklandırmış... Allah bin kat razı olsun ondan! Ne muradı varsa versin! Kendisine de böyle bir muamele görmeyi nasip etsin!

Nadir Gamirov'u asıl hayrete düşüren şey bunlar değildi daha. On Mayıs günü, ameliyatın üzerinden tam bir hafta geçmişti. Tenzile'sini beklediği dakikalarda koğuştan içeri ilçe askerlik şubesi başkanı albay Galeviyev girmesin mi?! Yanında bölüm şefi albayla beraber.

Koğuşta güneş açtı sanki! Zafer Bayramı münasebetiyle Nadir Gamirov'a takılacak "Birinci Derece Vatan Savaşı Nişanı"nı hastaneye gelip takdim etmek istemişler. İşte burası sözün bittiği yer!

— Doktorlar izin verince ancak, dedi albay - yanınıza gelip hediyenin büyüğünü takdim etmek istedik. Kutluyorum sizi! Buyurun nişanınız!

Nadir Bey çok duygulanmıştı.

— Çok teşekkür ederim size albayım, çok sağolun Fendüs Gosmanoviç... Çok... O, daha fazlasını söyleyemedi. Sözler boğazında düğümlendi.

— Yapmayın Nadir Gamiroviç, heyecan size gelmez. İyileşince tekrar görüşürüz. Şimdilik hoşçakalın! Albayın peşinden binbaşı da kapıya doğruya yöneldi.

Çok dolmuştu. Eşiyle yalnız kalınca gözyaşlarını tutamadı çekinmeden ağlamaya başladı. Mutluluk yaşlarıydı bunlar. Dünyada mutluluk yaşları da olurmuş meğer!..

Tenzile Hanım ise getirdiği azıkları yerleştirmekle meşgul oldu. Mahsus öyle yaptı, kocasının heyecanının yatışmasını bekledi. Ama coşkun denizin dalgalarını hangi hareket kolay kolay dindirebilir ki?

Hanımının her davranışını yüce bir imrenişle seyreden Nadir Bey, taşı birle eritecek içtenlikle:

— Benim için yapmadığın şey kalmadı dünyada Tenzilem! dedi.

Hanımıysa öyle tatlı gülümsedi ki, Nadir Bey'in aklına gayri ihtiyari Zirekli Göl'deki ilk tanıştığı günler geldi.

O dakikada artık, hiç bir söze hacet kalmamıştı... &

Daniye Gaynetdinova, (1952-): Daniye Gaynetdinova, gazeteci, hikâyeci, romancı ve ressamdır. *Künil Cılısı, Öyürme, Kayın Cili* adlı kitapların yazarıdır. Hikâyeleri *Kazan Utları, Meydan, Medeni Comğa* gibi dergi ve gazetelerde basılagelmektedir. Yapıtlarında derin lirizm, kendine özgü samimiyet vardır. Yazar, iyi bir gözlemci olarak hayatta karşılaşılan olayların ibretlik noktalarını ustalıkla yakalar ve okuyucusuna yeni bir dünya açarak mutluluğa yelken açtırır. Hikâyelerindeki imgelere, bezeyiş zenginliğine alâkasız kalmak mümkün değildir. Yazarın güzelliğe âşık olması, okuyucularını da o noktaya götürmesi takdire şayandır. Eserlerindeki temel konuları; ahlâki değerlerin korunması, ailenin temeli, geçmişimizle bugünümüz arasındaki manevi bağlar oluşturur. Yazar, adı geçen konuları değerlendirir ve bununla okuru, olumlu davranışlara, dürütslüğe, güzel yaşamaya sevk eder.

Tomruktan ev yapma hazırlığında.(Tatar köylerinde evler tomruktandır.)

² Rus Alman Savaşı(1941-1945)Bu savaş Tatarca' da bu şekilde anılır.

9 Mayıs 2000

⁴ Tataristan'ın iki şehri

⁵ Almanlara karşı elde edilen zafer günlerine işaret

AYGÜL AHMETĞALİYEVA*

Türkçesi: Fatih KUTLU

NE İDÜĞÜ BELİRSİZ

İnsanın değil tenini, ruhunu da kavuruyordu bu soğuk. Yaşlı kadın elindeki İbeli toprağa sapladı. Kalın kolsuz kazağının üstünden beline sardığı yün şalını çözüp silkeler gibi yaptı ve tekrar bağladı. Kabarık saçlarını ince eşarbnın altına güzelce yerleştirdikten sonra tekrar bele uzandı. Bir iki sıra daha belledi mi çıkan patatesleri toplamaya başladılar. Havanın işi belli olmaz: cimrice gülümseyen güneşin ardından şıp diye bulutta belirir, şıpır şıpır yağmaya da başlar. Neylersin güz güzlüğüne yapacak işte; soğuk da yağmur da istemediğin kadar. Çocukları misafirliğe gelene kadar biraz kıpırdanayım diye—rek tâ hafta başında patatese el atmıştı Neğıyme Kadın. Ama o yaşlı haliyle fazla bir şey yapamadı. Kaç gündür uğraşmasına rağmen bahçenin çeyreğini bile halledemedi. Bileği eskisi gibi değildi. O çevik çalak olduğu zamanlar mazide kalmıştı. O kocaman güzelim bahçesinde patates yetiştirmesi de hâlâ şu çocukları içindi. Şehirde para zaten su gibi gidiyor. En azından patatese para vermesinler diye çırpınıyordu kadıncağzı. Bu yıla kadar dickerken de toplarken de evcek gelirlerdi. Bu sefer nedense sesleri sedaları çıkmıyor. "Kim bilir, belki şu cumartesi gelirler..." Bu umut yaşlı kadının kurumuş alıllı ellerine güç verdi sanki. O, kendince daha bir hızla beli toprağa sapladı. Toprağın üstünde elma gibi yuvarlanan patateslere bakıp:

— Şükürler olsun veren Allah'a! dedi kendi kendine.

— Bu kadarına da pes vallahi Neğıyme.- Kim bu seslenen? diye baktığın—da bahçe kapısından komşusu Saniye'nin geldiğini gördü. - İki kova patates bir kış yeter o küçük midene. Bir kuru canın var, ne diye kendini bu kadar paralıyorsun a mübarek kadın?

Saniye'nin bu tür sözlerine çoktan alışmış olan Neğıyme Kadın, laf kala—balığı yapmadan:

— Allah elden ayaktan düşürüp çalışamaz etmesin Saniye'm, dedi.

— Şunu söylemek için gelmiştim: Şehirden gelinin aradı, anneme iyice söyle: "Yarın çoluk çocuk hep beraber denize gidiyoruz, bizi sakın ha patatese beklemesin! Adam tutup toplattırsın, gelince parasını biz öderiz." dedi. Bunu söylediği sırada bir kovayı dolduran Saniye, çitin yanından çuvalı getirdi: "Ağzını aç hele şunun." diye diye patatesi boşalttı. - A deli kadın! Sen burda onlar için kendini ne diye harap ediyorsun? Şunun şurası bin yılın bir

başı geliyorlar zaten. Bana gücenme Neğıyme ama, senin kıymetini bilmediklerine yanıyorum ben.

Neğıyme Kadın cevap vermekte acele davranmadı. Çocuklarına kimsenin laf etmesini istemiyordu. Saniye'nin sözleri doğru olsa bile başını sallayıp haklısın demek içinden gelmedi.

— Öyle deme Saniye! Gençlerin kendi meşgalesi kendine yeter. Benim bir ayağım çukurda zaten. Allah'a şükür gelip gidiyorlar halimi hatırlımı soruyorlar. Her geldiklerinde şehre götürelim bizimle yaşa deyip duruyorlar. Gider miyim ben hiç o dört duvar arasına! Patates de toplanır inşallah. Allah bir kapı açar.

— Ama-an, hiç deme! Ömür boyu evlat diye yanıp yakılıyoruz işte. Saygıda kusur etmesinler yeter... O yönden talihliyim çok şükür. Aha gelinlerim de damatlarım da anne anne deyip ölüyorlar. Özellikle Ravza gelinim öz evladım gibi Neğıymeciğim. Ona gelin demeye gönlüm razı olmuyor. Yirmi yıldır birlikte yaşıyoruz, ah vah dediğimizi hatırlamıyorum. Saniye belini ovalayarak, doğruldu. Neğıyme Kadının hüznün çökmüş yüzünü görünce, içi acıdı. A be saf kadın! Ravza'dan bahsetmenin sırası mı şimdi? Saniye kovayı çuvala boşalttı ve ayak diremesine bakmadan "Bugün bitmese bir gün birter, ben de yardıma gelirim." diyerek Neğıyme'yi içeri götürdü.

Çay demleyip beraber içtikten sonra masada tek başına kalan Neğıyme Kadın, kurumuş elleriyle dizlerini ova ova düşüncelere daldı. Oysa... Oysa Saniye'nin dilinden düşürmediği Ravza bir zamanlar onun; Neğıyme'nin gelini olacaktı! Dirsek yakın ama onu ısırabileni göster sen. Ne söylesen boş artık... Oğlu Reşit'i askere uğurlayan da, yolunu dört gözle bekleyen de Ravza olmuştu. Neğıyme dellenip şeytana nasıl uyduysa; kıt kanaat geçinen bir ailede büyüyen yetim kızı kendi sülalelerine layık görmedi, dengimiz değil dedi. Babayiğit, akıllı oğluna eş olacak kız, annenin fikrine göre eksiksiz, kursesuz olmalıydı; çok güzel, tahsilli, zeki, oyuncak bebek gibi... "O ne idüğü belirsiz Ravza'yla evlenirsen ertesi gün beni asılı bulursun!" Annesinin bu zehir saçan tehdit dolu sözü karşısında Reşit'in kanı donmuş ve köyle bütün bağlarını koparıp başını alıp şehre gitmişti. Gidiş o gidiş... Bir yıl sonra gelini koluna takmış ve gelmişti köye. Gerçekten de hanımı oyuncak bebek gibiydi: Altın sarısına boyanmış uzun kıvrıkcık saçlar, kıpkırmızı tırnaklar, gözlerinde takma kirpikler, bayıltıcı ses... Pehlivan gibi Reşiti de, o dişli Neğıyme'yi de çok kısa sürede kırmızı tırnaklı avucunun içine almıştı. Ona bir şey söylemeye kalkışan kaynanaya yumruğunu sıkarak:

— Senin oğlun var ya, bak bunun içinde. Ben ona dilersem nefes aldırırım, dedi ve bir iki parmağını gevşeterek - Dilersem kafese kapatırım. Ve yumruğunu tekrar sıkı.

Başka bir seferinde gelininin demliğe avuç avuç çay doldurduğunu görüp bir şey demek istemişti ki ağzını açtığına açacağına pişman oldu kaynana:

— Çok fazla koymuyor musun?- Tek lafı bu oldu.

— Fazla karışma, kutuyu olduğu gibi boşaltırım!

Neğıyme'nin bu cevap karşısında dili bağlanmıştı.

"Kendileri tanışıp evlenmişler, yuvaları dağılmasın yeter!" dedi. Kaynana köyde, oğlanla gelin de şehirde olunca, bir tatsızlık yaşanmıyordu ama bununla beraber aralarında huzur hiç var olmadı...

Ravza'ya gelince, garibanın yüreği kim bilir ne yanmış ne incinmiştir. Saniye'nin en küçük oğluyla evlenip Neğıymelerin komşusuna gelin gitti. Bir kez olsun kimseye surat asmadı; gerek kaynanasından gerekse Neğıyme'den güler yüzü esirgemedi. Biliyordu, hem de çok iyi biliyordu Reşit'i ondan koparanın Neğıyme olduğunu. Köyde hiç bir şey gizli saklı kalmaz; sokağın birinde hapşırırsan ötekinde "Yerhamukellah!" derler... Ama Ravza gönlünün alev alev yandığını hiç kimseye sezdirmedi. Kolhozda¹ da ev işinde de canla başla çalıştı. Gerek kocasının akrabaları, gerek kaynanası, gerekse köy halkı onun cana yakın oluşundan, iyilikseverliğinden, hamaratlılığından her yerde bahsettiler. Artık çocukları da kocaman oldu, hepsinin maşallahları var. Neğıyme'nin torunları ise "nene" demekten başka tek kelime Tatarca bilmiyorlar².

Pişmanlık duyguları gözlerinden yaş halinde süzüldü. Neğıyme Kadın açılan kapı sesine irkiliverdi. Ahir zamanda aklından kim geçerse o çıkar gelir derler...

— Neğıyme Teyze, evde işsiz güçsüz oturacağımıza patateslerini toplayalım dedik. Kapının önünde oğluyla kızını da yanına almış Ravza duruyordu. Onun güneşte yanmış kararmış yüzü nur gibi parlıyordu... &

Aygül Ahmetgaliyeva, (1973-): *Aygül Ahmetgaliyeva, hikâyci ve gazetecidir. Bolıttı Çeçek Üse, Sining Öçön Yeşim* kitabının yazarıdır. Hikâyeler, Kazan Utları, idil, Meydan dergilerinde yayınlanmaktadır. A. Ahmetgaliyeva, genç kuşak Tatar hikâyecilerinin temsilcilerindendir. Eserlerine has özellikler arasında his ve heyecan yüklü olayları tasvir etmesi, eserlerin farklı bir coşku, melodramatik ruhu kuşanmış olduğunu da belirtmemiz gerekir. Yazar, insan gönlünü usaca duyup hissedeni, kahramanların hâleti ruhiyelerini tam olarak anlatan, tutum ve davranışlarıyla karakterine uygunluğu yakalamış bir ediptir. Eserlerini okuyan okur alâkası kalmak söz konusu değildir, onlar insanın gözlerini yaşartır, içini bir hoş eder. Kahramanlarının kaderiyle okuru yaşatır ve okurunu belli bir anıma durumuna getirir. Hikâyecinin bir diğer özelliği de onların bir kadın yazarın elinden çıktığının hissedilmesidir. Bu da insanı olan sevgi hissinde, anne olarak hayatı, yaşamı ulamada, yakın dostunu alıme ve kötüliğe de iyilikle karşılık verme noktasında kendini apaçık hissettirir. Sovyet Döneminde köylerde kurulan kolektif çiftlik. Gelini Rus Kızı.

H E C E Ö Y K Ü

MEHMET KAHRAMAN

SÖZ OLA

Vural Kaya'ya

Olacağı buydu. Boşuna bir uğraş. Anlamayan, dinlemeyen, dinlemek istemeyen, önemsemeyen, gözlerinde kaybetmiş, silik yazılarla, kırıkmış defterler, çizilmiş sıralar, akıllı tahtalar, akılsız, ahlaksız, kurumuş ellerle sonra, bir sözle, bir kelimeyle, bir cümleyle hatta ama önce sözle. Elini ceke-tinin iç cebine soktu, sigarasını aradı. Birileriyle paylaşmalı bunu. Çantasını omzuna asıp yürüdü. Oysa iki saat önce, gelirken, handiyse oynayacaktı. Et-rafına bakıyordu bir gören var mı? İşte hepsi bu kadardı.

Erken kalkmıştı. Güneş doğmamıştı daha. Elini yüzünü yıkadı, aynada dinç buldu kendini. Bu sefer daha iyi olacaktı. Olmalıydı. Olmadı. Saat tam onda. Sevim Hanım ancak o zaman uygundu. Öğleden sonra olsaydı? Tereyağıyla balı karıştırıp ekmeğin üzerine sürdü. Eşi çayını koydu. Konuşmasını düşündü. Ne söyleyecekti? Yaşları kaçtı? Olsa olsa on altı, on yedi. Gitmeyi hiç istemiyordu ama Sevim Hanımın ısrarı nedeniyle gidecekti. Belli ki çok istemişti. Öğrencilere de haber vermişti muhtemelen. Mecburiyetti: Ayıp olmasın, burnu büyümüş, kibirli demesinler diye gidecekti.

Ben mi istedim kardeşim konuşayım, diye. Bu ne saygısızlık. Bu ne den-sizlik. Bu ne aymazlık. Adımdan başka bir şey bilmiyor. Nerelidir? Kimdir? Ne iş yapar? Şiirinde hangi konuları önemser? En azından bir iki söyleşimi bulup okur. Yok. Okutur şiirimi, ezberlettirir. Bakın şiirinizi ne güzel oku-yorlar değil mi diye kıkırdar. Ne mümkün! Bir de *modern şiir* üzerine talebe-lerle söyleşeceğiz teşehhüt miktarı. Onlar da zırnık yok bilgi namına. Test ki-tabı çözmekten başka kitap mı okuyorlar. Anlatıyorum, aval aval yüzüme ba-kıyorlar. Fısıldaşıyorlar aralarında. Ders saati olmasa bir Allah'ın kulu kal-maz sıralarda. Biz de bilginin zekâtı için kasılıyoruz, heyecanlanıyoruz genç edebiyatçılar göreceğiz diye. Hiç bekleme. Gecedен hazırlamışım kendimi, kitaplarımı çantama atmışım, ezberimi tazelemişim; hevesli, azimli, iştahlı gördüğüm bir ikisine kitabımı hediye edeceğim. Heyhat!

Sevim Hanımla birlikte sınıfa girdiğinde bir pop yıldızı gibi karşılandı. Al-kışlar, ısıklar, sözler Sevim Hanımın elini kaldırmasına değin sürdü. Küçük bir baş eğişle selamladı sınıfı. Sevim Hanım kendisini tanıttı. Adını söylemekle ta-nıştırmış oldu öğrencilerle. Bize kendinizi tanıtırmanız... Memnun olacağız.

H E C E Ö Y K Ü

Öğrencilerim sizi çok merak ediyordu. İçlerinde yazarlar da var. Değil mi arkadaşlar? Belki birkaçına göz atmak istersiniz. Sizin tavsiyelerinizle kendilerini geliştirirler. Biz formatın dışına çıkamıyoruz maalesef. Müfredatla elimiz kolumuz bağlı... Neyse ben her zaman konuşuyorum, siz buyurun.

Yeni bir şiir yazıp okumak Vural'a, Abdullah'a, Murat'a; dergilere gönderip yayınlanmasını beklemek. Bu sevincin, heyecanın bir bedeli vardı elbet ve o, bedelini ödüyordu. Kolay çıkmıyordu dizeler kaleminden. Bir sözcük için geceler boyu düşündüğü oluyordu. Anlatmıyordu bunları, yalnızca kendisi. Her akşam oturup Zarifoğlu'nun, Karakoç'un, Özel'in şiirlerini okuyor, didik didik ediyor, günlerce Cemal Süreyya'yla, Uyar'la yatıp kalkıyordu. Şairlerden şairlere, şiirlerden şiirlere giden dar, kavisli, dikenli bir geçitten geçerek yeni anlamlar çıkarmak, farklı söylemler denemek ve böylece kendi sesini bulmak. Kelimeleri sertti. Yumruk büyüklüğünde sözcükler basıyordu dizelerin bağrına. Yeni bir imge yakaladıkça oyuncak çocuk gibi seviniyor, yazmanın doyumsuz tadını yalıyordu. On yedilikler bunu bilemezdi. Anlatılamazdı da. Okumamışlardı şiirlerini, hatta kaç kitabının olduğunu dahi bilmiyorlardı. Bizim öğrencilere konuşma yapar mısınız, diyen öğretmen de bilmiyordu kitaplarının isimlerini. "Okumuştum ama şimdi hatırlayamadım." Hiç araştırma yapmamıştı herhalde. Şuncacık saygıyı hak ettiğini düşünüyor-du. Herkes saygıyı hak ederdi.

Önce Zarifoğlu'ndan bir şiir okuyacaktı. "İşaret Çocukları"nı mı okusun? Yoksa "Berducesi"ni mi? "Ölü Atlar" da olabilirdi. Ama arkasından "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" mutlaka okunacaktı. Karakoç olmadan... Bilin bakalım bu şiir kimin? Hayır, hiç duymamışlar. Hafızaları zorlayın. Bir yerde kesinlikle duymuş olmalıydılar. "Monaroza." Evet, onu Serdar Tuncer okumuştı bir keresinde televizyonda. Ya Cemal Süreyya! Onu televizyonlarda okumuyorlar. Bir zamanlar gözlüklü, ince, saz gibi bir adam okuyordu ekranlarda, artık o da çıkmıyor. İster istemez yüzü geriliyor, nefes almakta zorlanıyor, dakikalar ilerledikçe hava ağırlaşıyor, gömleğin düğmelerini gevşetiyor, gözleri kayıyor, kayıyor, k a y . m a k . t a . Zil çalsa ve bir an önce. Gürültülü bir metinden çıkmış kadar yorgun: Zihninde kuduran cevaplar, söz perhizini bozdurmaya ant içmiş çağlayan bir konçerto içinde, imitasyon ürününü sıfatlar; kadının gözü, öğrencilerin, sıraların, adamın, şairin gözü çantalarından, çalmayan zilin, geçmeyen zamanın, dinlemeyen, dindirmeyen bir sızıyı, havada kalan hayalleri, boğan bakışları yine, söndüren, yıkan, yok eden, bitiren umutları; havayı, dağılan, dağıtan, ezen, bunaltan havayı. Bir espri patlatsa şimdi. Hiç hevesi yok. Yine de iyi bir izlenimle ayrılmak için mutlaka bir Temel fıkrası sıkıştırmalı araya. Dikkatler dağıldı. Kıkırdanmalar. Gülüşmeler. Arttı. Erkekler artistlik peşinde. Kızlar civelek. Hocaaaaaam.

H E C E Ö Y K Ü

Bir sigarası olsaydı. Abdullah söylemişti sigarasız şair mi olur diye? Şu doktorlar yok mu? Ne çok bilirler her şeyi. Karısı da kaç kere söylemişti, kötü kokuyordu hem, evin içi; üstelik perdeler de sararıyordu. Baştan kabul etmeyecekti. Ne derlerse desinler. Kim okuyordu yazılanları? Kim yazılanlarla kendini. Edebiyat öğretmeni bile! Davet edildiğinde, her davet edilğinde içinde küçük kıpırdanmalar hissediyordu. Bu sefer o gözleri yakalayacaktı. Kendi hissettiği şeyleri bir başkasında daha görmenin umudunu taşıyordu çağrılışlarında.

Koca koca şairlerden bihaberler beni mi bilecekler Abdullah? Her gece hangi ızdıraplarla yatağa uzandığımı, uyurken hangi eksik tınıya kafamı taktığımı nereden bilecekler. Hâlâ kallavi bir şiir okuduğum zaman ayaklarımın titrediğini, bütün bütün ümidimi yitirdiğimi, bir türlü orijinal olamayacağım zehabına kapıldığımı nasıl anlatmalı? Nasıl aktarmalı... Sanat hayatın kılcal damarıdır diye. Ah, hayat damarı kopmuş bu milletin... Kopmak ne kelime lime lime olmuş. Nasıl bir eğitim sistemiye, sığırlaştırıyor kapısından gireni. Çocuklar daha okuduğu metnin anlamını çözemiyorlar. Bunlar mı bilecek Süreyya'yı, Karakoç'u, Uyar'ı... Geçtim. Bunca sıkıntı, kasıntı, değer mi çektiğimi. İçim elverse yakıp kurtulacağım hazinelerden. Rahat bir uykuya kip gerine gerine kalkacağım. Buz gibi suyla abdest alıp sabah namazına. Oradan hacı emmilerle Mevlana Çay Bahçesi'ne, fırından gelen sıcak ekmeğin yanına, taze çayın kokusuyla; yarenliğin gözüne gözüne: Nörün hacım, ebemle nasıl aran... Ama olmuyor, kendimi her an bir dize yakalamaya çalışırken buluveriyorum. Kızıyorum kendime, lan oğlum bir dur, diyorum ama nafile. Bu aşk bir kere yerleşmiş içimize, işlemiş. Söküp atılmıyor.

Anlatmalı Üsküdar'da: Ya Abdullah, trenmişim gibi hissettim kendimi! Ben elime dergileri alıp gitmişim; bakın arkadaşlar, canlar, delikanlılar, kızlar yazacaksanız, yazıyorsanız yolunuz buralara uğramıyorsa, buralardan geçmiyorsa olmaz, diyeceğim ama dinleyen yok. Utanmadan sormuyorlar mı bir de, nasıl yazıyorsunuz? diye. Hangi saatlerde yazıyorsunuz? İlhamla mı yazıyorsunuz? İlham melekleri nasıl bir şeydir? Ben bir şiir yazdım, bakar mısınız? Kafiyesi tutturulmuş bir dizelik aşk şiirciğini şiir yazdım diye havalara girerek yutturmaya kalkışıyorlar. Kaç gün uğraştın bu şiir için? Yok hocam, teneffüs arasında yazdım. Hadi ya! Eco olsaydım nasıl yazıyorum gösterirdim onlara, gel gör ki değilim. Kurtuldu keratalar. Sayın bayan, edebiyat öğretmeniym diye çıkmış çok saygıdeğer öğretmenimiz bile edebiyat tarihimizle alakasız. Düşünebiliyor musun? Düşünemezsin tabii. Dahası var, duysan sinirden geberirsin. Şu kulaklar duydu aynen. Geçen cumartesi, diyor bana, TYB'de konuşan o uzun saçlı adam Cahit Zarifoğlu muydu? Bu kadarı Türk filmlerinde olur derler ya ancak bu kadarı gerçekten Türk filmlerinde

H E C E Ö Y K Ü

olur. 2011'in Türkiye'sinde. Söz ola beri gele. Dilimde bir kılçık, hay seni okutan profesörün nokta noktasını... Beynimden aşağı kaynar su döküldü sanki. Saç diplerim nasıl yandı, sonra sıırıslıklam ter, gözlerim; kaşıntı sardı her yanıımı. Omuzlarım çöktü, ceketimin içinde büzülmüş bir kaplumbağa gibi kalakaldım. Ne diyeyim ben şimdi buna. Bozacağım, öğrencilerinin içinde rezil olacak. Sussam bana dert olacak. Isırdım dilimi, yine ısırdım. Bir de çok sinirli diyorlar benim için, insan durduk yere mi asabileşiyor? Elliden sonrası yok edebiyatçılarımızda. Elli yıl geriden takip ediyoruz yazın hayatını. Tanınmak için içinde aşk meşk olan kitaplar yazacaksın; gör o zaman beni, nasıl kanal kanal dolaşıyorum.

Büyük bir yükten kurtulmuş gibi doğrudu zil çaldığında. Çocuklar ayakta alkışladılar girerken. Sevim Hanım teşekkür edip öğretmenler odasında çay içmeye davet etti. İşi vardı. Bir an önce gitmeliydi. Bir sürü bahane uydurdu. Baş zonkluyordu. Ciğerlerine temiz bir oksijen çekmekti sıkıntısı. Sınıftan çıktı. Koridordan korkunç bir uğultu yükseliyordu. Kimi merdiven korkuluğundan kayarak iniyordu öğrencilerin, kimi önüne gelene çarparak. Su gibi karıştı aralarına, parlayan yüzlerine, korkulu hayallerine dokundu akıp giderken. Avluda. Derin bir nefes çekti derin maviliğe bakarak. Eli cebine gitti ilkin, ceketin iç cebine. Sonra farkına vardı. Girişte okulun kocaman tabelasını okudu bir kez daha heceleyle heceleyle.

İşte hepsi bu kadardı.

Kim inanacaktı ki anlatacaklarına. Biraz abartmıyor musun diyecekti Murat: Bunlar daha çocuk. Sınavları var önlerinde, hayati. Gelecek korkuları içlerinde. İki milyona yakın kişiyle yarışacaklar. Hemen hepsi dershaneye gidiyordur, anne babalarının beklentilerini de unutma. Her gün fazladan bir soru çözmek. Yüzdelik dilime girebilmek. Bir sene daha kaybetmemek. Kolay değil. Hiç değil. Şiir, öykü, roman tali meseleler onlar için. Haksız da sayılmazlar aslına bakarsan. Anlatamayacak. Serzenişte bulunmak da haram, diyecek dudakları öne çıkık. Veli'den bir çay istenecek ama soğuk olmayacak. Nasılsa sesler geride kaldı. Arkası dönük. Omzunda o bildik ağırlık. "Çok kitap okuyanların neden bu kadar ağırbaşlı olduklarını şimdi anlıyorum." demişti Hayrullah Hoca, yeni aldığı Fizilalil Kuran'ı götürürken evine. Hatırlanacak. Ona hak verilecek. Evet. Özlenecek o günler.

Tam gidecekken.

Bir öğrenci yaklaşacak arkasından küçük harflerle. Yüzü kızarık. Adı: Ali İhsan! Bir şey soracaktım da, diyecek. Sor anlamında sükût kaplayacak gözlerini. Hocam, diyecek Ali İhsan. Şey. Yani ben de şiir yazıyordum da. Yani yazmaya çalışıyorum. Okumayı seviyorum ama. Dersteki şairleri okudum. Diğerlerini okudum ama. Yazmaya da. Oluyor mu bilmiyorum? Elindeki nemlenmiş

H E C E Ö Y K Ü

kâğıdı uzatacak ona. Neredeyse etleriyle birlikte kesilmiş tırnaklarının arasında kaybolacak bakışları. Alırken. Bir kişi bile olsa, kaplumbağa başını çıkarmanın sevincini duyacak. Kaldıracak çizgisiz kâğıdı göz hizasına. Kelimelerin toy çılgınlıkları uğrun uğrun bağırarak. Tam bir şeyler söylemeye niyetlenmişken vazgeçecek. Cebinden dolma kalemmini çıkarıp mail adresini yazacak bir kâğıda. Müsait olunca okuyup sana yazarım, diyecek usulca, boş mail at bana. Elini omzuna koyacak Ali İhsan'ın. Yüzündeki kızarıklık beyaz bir tebessüme dönüşecek görülmenin, duyulmanın, var olmanın sevinciyle. Gözbebekleri yeni doğmuş bir dize gibi parlayacak. "Dur bakayım. Bekle." diyecek heyecanla. Çantasından iki kitap çıkaracak. İkinci sayfasına, ince uçtan yayılan mürekkeple: "Sevgili genç şair Ali İhsan'a..." Yazacak, tarih atıp imzalayacak. &

H E C E Ö Y K Ü

YILMAZ YILMAZ

NE ZOR ŞUBAT!

[Şehrin en işlek caddesi, camiye varmadan önce bir kafe... Ağzına kadar dolu, üniversiteli öğrencilerin şamatası dışarı taşıyor. Fakülte yolu üzerinde bir cami... Genişçe bir bahçesi var, sağa sola dökülen yapraklar kaplamış her yanını bahçenin. Henüz erimeyen kar. Karların henüz erimediği caddede, yol boyu birbirine dayanarak, kol kola girerek ilerlemiş iki yaşlı adam. Dışarıda tek tük insanlar, bu soğukta kimsenin olmaması normal gibidir. Şehir son beş yılın en sert kışını yaşamaktadır. Öyle konuşulmaktadır. Kırklar şehri buz kesmiş...]

Bak şu gençlere... Umurlarında mı dünya, ölüm varmış, cehennem varmış... Öyle.

Millet okusun diye gönderiyor onları buralara, onlar akşamdan sabaha kadar, şu adı kafe midir kayfe midir nedir, orayı dolduruyorlar.

Şubat bu sene pek zorlu geçti. Soğuk, kış... Aman ki aman!

Öyle.

Dertlisin gene...

Öyle.

[Caminin önünde, hemen kapının yanında ya da içeri girerken, konuşan iki yaşlı... Üşüdükleri her hallerinden belli...]

Ne zor şubat azızım, nefes almaya çekiniyor insan! Hava zamk gibi yapışıyor insanın üzerine, yapıştığı yeri de çürütüyor. fiu soğuğa bak! Hay mübarek!

Nedense hep yaşlılar oluyor cami deyince akla gelen, bunu değiştirmeli, artık gençler de caminin yolunun biliyor canım, bu milletin dinini imanını biz ihtiyarların sırtına yüklediniz gitti, e biz eşşeğimizi dehleyince bu diyardan, kime kalacak ulan bu din? Yok yaşlıymış -hem yaşlı da neyin nesi, suyu mu çıktı ihtiyar kelimesinin- yok iki kişi caminin önünde lak lak ediyormuş... Geç bunları oğlum, geç! Azıcık hakikati yaz, hakikati yaz da her şeyin ve de her yerin gül gülistan olmadığını bilsin senden sonra gelenler.

[Diğeri cevap verir berikinin sızlanmalarına, nefes nefese kalmış, üşümüş ve yorulmuştur. Elleri kırk yıllık paltosunun cebinden hiç dışarı çıkmaz, bir şey gizler gibidir. Şubat, her zamanki şubat değildir. Sert geçen bir şubattan çıkış yolu yok gibidir.]

Öyle vallahi, evden şuraya gelinceye kadar donayazdım. Bari cami sıcak olaydı, değil mi ama? O kadar yol yürüyoruz, soğuk yiyoruz, bari cami...

H E C E Ö Y K Ü

Sen hulus-ı kalp ile çık evden, sonra de ki bari sobası yanaydı caminin, yok içerisi sıcak olaydı. Yahu, rıza-yı bâriyi kazanmak için çıkmışsın evden, soba olsa ne, olmasa ne? Öğle dediğin on rekât, on beş bilemedin yirmi dakika kalacaksın camide, ondan sonra yollan git evine mi gidersin, çay ocağına mı? Hem ben seni anlamadım oğlum, madem güzel bir hikâye yazayım diye uğraşıyorsun neden ikide bir bizim şu ihtiyarlara laf atıp duruyorsun. Adamcağızlar namaz derdinde, sen onların cebinde ne sakladığının derdindesin, hoş bir şey sakladığı da şüpheli; adam soğuktan ellerini koymuş paltosunun cebine - yok, tabi, sıradan bir palto değil bu, senin tabirinle 'kırk yıllık palto'. Senin yaptığına dense dense -kutu kutu pense, ne güzel uydu değil mi, bakma öyle ters ters, ihtiyarladıksa ölmedik zaar, biliriz bizde o oyunları- haaa, ne diyor- dum, diyordum ki; senin yaptığına dense dense öküz altında buzağı aramak denir! Bana ne canım, şubatmış da havalar bozmuş da, darbe bilenem olabilir- miş de hikâyeye böylesi ayrı bir ambulans -ne, ne... ambiyans, tamam- katı- yormuş da... da, da, da... Hakikati yaz be yavrum hakikati!

[Beriki tekrar konuşmaya başladı, az önceki munis muzip halini bir derin ciddiyet aldı. Söze tartarak başladı, ağır ağır söyledi, günlerin ne getireceği, ne götüreceği belli değildi çünkü.]

Soğuk dedim de aklıma geldi; senin oğlan ne oldu, var mı bir haber, val- lahi azizim zor işler bunlar... Günlerin ne getireceği, kimi götüreceği belli değil ki, temkinli olmak lazım, ihtiyatı elden bırakmamakta fayda var azizim. Adamlar baksana başbakan neyim dinlemiyorlar, zaten daha önceden de... Neyse işte, söyletme beni, yerin kulağı vardır derler, yerin kulağı...

Bak evladım, bu millet elbet zor günler gördü geçirdi, fakat sanma ki bu millet alıktır hâlâ, açıldı artık milletin gözü. Onlar bugün öttürürler borularını, yarın çalarlar onların da kapılarını. Köpoğulları! Kalk ulan derler, düşün önümüze, neye dayandınız da böyle böyle böyle beyanat verdiniz siz, derler... Zabıt dediğin kışlada, ne işin var senin meydanda derler... İnan olsun derler. Bin yıllık efsane desinler varsın, yıkılır gider onların da kuleleri başına. Şahı, şahrutu yerin yedi kat dibine geçiren Allah, iki kıcı kırık zabiti mi bırakacak yarına? De bana, ha?

[Diğeri sıkıntılı sıkıntılı iç çeker, camiden içeri girmezden evvel oğluyla ilgili bir şeyler daha demek ihtiyacı hisseder. Dudakları büzülür kalır, neden sonra konuşmaya başlar.]

*Yahu azizim, ne yapmış ki, sümmü haşa ırza mı geçmiş,
Hâşaaa!*

Hırsızlık mı yapmış, adam mı vurmuş, ha de bakalım sen bana... Adam mı vurmuş? Adam vurmuş dediklerimiz bile, bir yolunu bulup birkaç senede ba- zen yarı senede çıkıyor dışarıya... O kadar basit hani! Daireden üç beş kişi

H E C E Ö Y K Ü

haftada bir akşam bir araya gelip çay içmeyle, sohbetle falan... Memleketi geriye mi götüreceklermiş? Çocuklar Allah diyor oturuyor, Allah diyor kalkıyor. Bizimkinin hâli hâl değildi evvelden, bilmez değilsin a! E şimdi ne güzel namazında niyazında, duasında felahında. Ahir ömrümde evladımı böyle gördüm daha ne isterim... Yok efendi yok, bunların derdi irtica falan değil, attılar bir çamur, dairede de tutmazlar oğulcuğumu sen bak! Kaldık gene bizim bir emekli maaşına onca nüfus!

Devir eskiye dönüyor gibi. Hani o mezelletler yaşandı geçti diyorduk. fiükür gerçi bin beterdı o günler ama. Bunlar da az değil. Bilmem ki neyle emzirildi bunlar, kurt mu uludu başlarında, domuz mu aldı altına bunları... Töve tövbe.

Öyle. Ta Nuh nebiden beridir böyle.

Âdem aleyhi selamdan beri, Adem...

Evet.

Suçlama neydi? Yani niçin soruşturma açmışlar senin oğlan hakkında? Bilmez gibi konuşma hacım! Evladım yüzünü kıbleye döndü diye tabii ki! Yahu orası tamam... Tamam da.. Suçlama neymiş işte?

Önce demişler ki senin imzan ne böyle, padişah tuğrası gibi. Evladımın imzasını Abdülhamit cennetmekânın imzasına benzetmişler. Vay sen misin kızıl sultana benzeyen.

Yok yahu!

Vallahi!

Bir yaşıma daha girdim, demek imzası...

Sade o olsa iyiydi. Gümüş yüzük takıyor diye.. Sonra geçen gün anasıyla beni hastaneye götürmüştü arabayla. Hastaneye girerken görmüşlermiş de.. Arabada bir sakallı ile bir de baş örtülü varmış da.. Kimmiş bunlar.. neyin oluyormuş.. irticacı mısın..

Vallahi dondum kaldım! Daha neler!

Öyle. Biri ihbar etmiş, gidip şikâyet etmişler oğlumu.

Bak ne güzel dedin, öyle işte, bu milletin içinde dinini peygamberini bilen insanlardan mı zarar zeval gelecekmış, onlar mı bu kocca devleti baş aşığı götürecekmiş... Teraneci başı terane okusun! Hem sen bunları bırak, bahar gelmiş, bak etrafta ne bereket, ne bolluk! Çiçekleri yaz, böcekleri yaz, köyümü yaz, derelerimi yaz... Boş ver bunları boş ver... Gerçi evladım sen de haklısın be! Hoca Nasreddin gibi yaptık ya neyse... Kuş böcek derken... Zailimin zulmünü yazacak da lazım, bilmesi lazım insanların. Tanıması. Ne kancıklar varmış aslan ocağının içinde, görmesi. Yaz, yaz da...

[Açtılar caminin ahşap işlemeli kapısını, içerden dışarıya huzur aktı oluk oluk, yundular. Berikinin kalbi genişledi, diğerinin ayakları yerden kesildi handiyse.]

H E C E Ö Y K Ü

Sabır Allah'tan...

Sabır Allah'tan...

Hem kışın ardı bahar, elbet düzelir işler. Gün doğmadan demişler...

Öyle ya; gün doğmadan meşime-yi şebden neler doğar, demişler. Demişler ya, gönül bu dayanmıyor bunca sefilliğe. Sefillik dediysem.

Anladım.

Hem canım kitap okumuşlar biraz, çay içmişler. Haftada birkaç gün...

Ama bakalım onlar dinler mi? Kimlerle içiyormuş o çayı, neler konuşuluyormuş? Böyle böyle... Sorunun ardı kesilir mi?

Kesilmez değil mi?

Kesilmez elbet.

Kesilir be!

Kesilir mi dersin.

Bilmem belki kesilir.

Belki.

Belki.

Ama kışın ardı bahar değil mi?

Öyle ya... Kışın ardı...

Bahar.

Bahar.

Hadi azizim çökelim şuraya.

Çökelim.

Hem ne demişler...

Bilmem ne demişler.

Önce salah, sonra felah.

Öyle. Güzel demişler vesselam.

Yaaa.

Bir de demişler ki..

Aman boş ver, al tesbihi eline, sarıl Allah ipine.

Ama.

§§§•>

[Kamera caminin kubbesine doğru yükselir, ekran kararlamaya başlar. Sonra gazetelerden bir haber alıntılanır. Ve son.]

...Cumhuriyet ve rejim aleyhtarı yıkıcı ve bölücü grupların, laik ve anti-laik ayrımı ile demokratik ve sosyal hukuk devletini güçsüzleştirmeye yeltendiklerinin müşahade edildiğini...&

MURAT ÇELİK

DÜŞ

Sekiz tane sekizi defterime çizdiğimde ne yaptığımın farkında değildim. Kü-
tüphanenin sessizliğini kalemimin ucundan çıkan sesle bozup o kadının ma-
sanın başına dikilerek beni daha dikkatli davranmaya davet etmesinden sonra
ancak fark edebildim eserimi. Mimiklerimle gerekli onayı verdim ve kadının
uzaklaşmasını bekledim. Önümde duran kitaba uzanarak sayfaları rastgele çe-
virmeye başladım. Her paragraftan yine rastgele cümleler okuyarak ilerledim:

Kulakları işitmiyor artık.

Sular gene aydınlandı şimdi.

Belki gerçeklik daha başkaydı.

Şehri düşünüyor.

*Bu korkunç karışıklık içinde, sis ortasında kalmış gibi, bir yol aramak,
gerçekliği kavramak.*

*Yeni bir yalan mı yaratayım; eski yalanı aydınlığa çıkardığım gün, yalan
söyleme olanaklarına mı son vereyim?*

*Ama nasıl bir takım topraklar üzüm, bir takım sular lüfer yaşıyor, üretiyor-
sa, bir takım kentler, bir takım insan toplulukları da kahraman yaratıyordu.*

Hayat duracak mıydı sanki?

Tanrı canımı almayacak mı daha?

Beni bu cümlelere okumaya sevk eden şeyin kader olduğuna tüm kalbim-
le inandım. Bu ruh hali içinde bu cümleler beni nasıl bulmuşsa, sarmışsa vü-
cudumu, aklımı metal hazneli bir saklama kabında dondurduktan sonra ılık
ılık içime sızarak, can vermişse gözlerimden içeri süzülen damarlara... Ka-
der. Olmalısın.

Kitabı aldığım yere koydum sırasına dikkat ederek. Ben bu satırları oku-
yarak kaderimi bulmuş ve çizilmiş olana itaat etmiştim. Peki, benden sonra
okuyacak olan aynı duygulara kapılacak mıydı, ya da bu kitap onun hayatını
da azıcık olsun etkileyecek miydi? Banane benden sonra okuyacak olan-
dan! O kendisinden önce okumuş olanları düşünüyor mu hiç? Ya da bu kita-
bı neden okuduğunu biliyor mu? Bir kazanç umuyor mu okumaktan ya da
zevk almak onun için yeterli mi? Kitabı geri aldım ve yerime oturdum. En ar-
kadaki boş sayfaya yazmaya koyuldum:

3. Derece: Sen kitaba başlamış fakat bir şey anlatmadığını düşünerek say-
falarına göz gezdirip bir kenara bırakmışsın. Resimleri olsa onlara bakıp za-

manını geçireceksin ama biliyorum. Benim ilk halim olup 'kardeşim' olma yolunda bir başlangıçsın. (Muhtemelen bu satırlarımı da göremeyeceksin.)

2. Derece: Sen kitabı sonuna kadar okumuş kimsesin. Sıkılsan da zaman zaman, başladığını bitirecek ve okudum diyeceksin. Ve bazı meclislerde bilgi görmemişliği yapacak, caka satacaksın. Bilirkişiliğin her zaman işine yarayacak ve bu yaptığının ne kadar kötü bir şey olduğunu zamanla anlayacaksın. Anahtar sözcüğün 'okudum' olacak her daim. Bunu söylediğin için 'kardeşim' sen evet kardeşimsin.

1. Derece: Sen! Sen de kim sen bizzat bensin. Kitabı büyük bir zevkle okumuş hatta notlar almışsın. Sonuna geldiğinde bu notu okuyarak beni bulacak olan sensin. Sen bensin kaderdaşım, unutma ben de senim. Kendini bulmak istemez misin?

-1. Derece: Sen hiçsin hiç! Anladın mı? Bu kitabı ikinci ya da üçüncü defa okuduğun için ya aklın yok ya da damak lezzetin. Dünyaya kaç kez daha geleceksin de bir kitabı iki kere, üç kere okuyorsun ha?

Saçmaladığımın farkındaydım. Sayfayı sessizce yırttım, -yoksa yaprak mı demeliydim?- buruşturdum. O kadın yine gelebilirdi, üstelik kamu malına zarar vermişim, kızsız haklıydı. Kızın bakışları görebilirdim, resmini çizebilirdim hatta gırtlığına kadar iner, çıkarttığı sözcükleri tahlil edebilirdim fakat duymazdım işte... Tekrar kalem, yine kalem! Defterimden yırttığım kağıdı küçük parçalara bölerek kitabın numarasını yazdım ve bulunduğu yerin krokiğini çizip birbirinin aynı on tane bildiri hazırladım. Bunları, paltolarını oturdıkları sandalyelerin sırt bölgesine asmış olanların ceplerine bırakmayı düşünüyordum fakat hırsız zannedilmekten de korkuyordum. Aslında korkuyla başa çıkamıyordum ben. Yine korku, tekrar kalem! Bütün bildirimleri karaladım. İç içe geçmiş sekizlerimin gövdelerine baktım uzun uzun. Kitabı açtım: ADA TEPE DUT. Adadaki tepe, tepedeki dut. Dut her anlamda ve her adada tepede yer alıyor. Yorgun, suskun, soluklanmaya çalışıyor her fırsatta ufka bakarak. Şehirden kaçmış belki de ondan bu yalnızlık, kalabalığa alışmışlığın yalnızlığı, keyfi yalnızlık... Şahlan benim karamsar küheylanım! Kara derin bir delik buldun, at başını geçir içeri, toynaklarına zeval getirmeden.

Kalktı yerinden, dışarıya çıktı. Birkaç adımda bir arkasına bakarak karşıya, durağa geçti. Tramvaya bindi. Cam kenarında bir yere oturarak kolunu camın kenarına dayadı. Düşündükleriyle yaptıkları çelişiyordu. Yapmak istediği şeyler onu olağanlıktan sıyrıp yüce bir makama eristirecekken eylemleriyse hüsrana uğruyordu. Her sabah yeni kararlar alıyor fakat bir türlü bu kararlara itaat edemiyordu. Yap dediklerini yapmıyordu yaratıcının, yapma dediklerini yapmayarak eline ne geçirecekti? Bu kadarı yeterli miydi? Kötü olandan kaçmak fakat iyiye de bulaşmamaktı yaptığı şey... İyilik ve bulaşma... Tepe

H E C E Ö Y K Ü

durağında indi. Karşıya geçerek bankanın yanındaki sokağa saptı. İlerledi. Köşedeki lokantaya girdi. Az mercimek söyledi, üzerine limon sıktı bolca. Ve yine ekmediği de bolca yiyerek karnını doyurdu. DAVET. Hayır, dedi hasta—yım. Ama asıl buna hayırdı, o da biliyordu. Yalanlar söylüyor, bahaneler uy—duruyordu sürekli. Duymak istemiyorum, diye bağırarak geliyordu içinden.

Duyuyorum ve gitmiyorum, ya gideceğim ya da bu kulaklarımı alacaksın, seni unutmak için sana ya da hep sende kalabilmek için sana geliyorum bu kez. Temizlik. Sağ ayak, sol ayak. Ayakkabılar rafa, yine sağ ayak. Burada yer yok, yukarıya. Merdivenler. Bağdaş. Ses. Sesler. Duvarlara çarpan fakat duvarları delmeyen, insan gövdesine ait biricik parçalanmalar. İç çağrı. Diki—liş. Bireysel okuma. Oturuş. (Elçi-Memur ya da Memur-Elçi, O bilir.) Haftanın konusu. Sesler. Tekrar sesler. Yine sesler. Çağrı. Dikiliş. Elçi-Memur' a ya da Memur-Elçi'ye uyuş. Hareket kabiliyetinden noksan suyun dalgalan—ması gibi hafif hafif sallanıyor insanlar ayakta. Denge ve ritim. Ve huzur? Huzur mu? Bunun kalıp bir söylem olma ihtimali üzerindeyim. Deneme ya—nılma yöntemine gittim, denedim yanıldım, gerçekten huzur buldum fakat bu huzurlu anlarda şeytanla daha haşır neşir oldum. Vazgeçtim. Kötü olarak ya da kötü gibi giyinerek şeytanı aldatabileceğimi düşündüm ve o gün bugündür duydukça sesleri başım çatlayacak gibi oluyor. Delirdim mi...

Ses. Selam. Avuçlar açık. Gözler ileride, tepede, yerde. Onun olduğu her yere uzanamasa da olasılık bu. Ya şimdi sustur beni ya duyurma hiçbir şeyi, taşıyamıyorum varlığını, yokluğunu da kabullenemiyorum... Bulmak istemiyorum, aramak istemiyorum, yorulmak.

Ellerini yüzüne sürmeden kalktı. Kabul olmasını istemiyordu demek ki duasının. Dualar kabul olmayacaksa neden var? Var olan her şey kabul olunmuşluğun işareti mi, değil. Adım adım ilerlenen bir yol olmalı bu ve birden gerçekleşmemeli istenen şey ya da durum. İzleri takip etmeli insan, yorulmalı, değerini bilmeli. Değer, sökülerek değil, tırnakların uzaması gibi yine aynı tırnaklarla milim milim su yüzüne çıkarılmalı. Ya da.

Karşıya geçti. Tepe durağından tramvaya bindi. Cebindeki silahı çıkartarak vatmana doğrulttu. Bütün kapıların açılmasını istedi. Korku ve panik içinde kaçışan insanlara "defolun" diye haykırdı. Daha sonra nasıl geri geri gidebileceğini öğrendi vatmandan ve ona da inmesini söyledi. GERİYE! GERİYE! Doğduğu güne, günahsız olduğu hayatın içine gidecekti, yalan söylemediği, kimseyi, en çokta kendini aldatmadığı günlere, yalanın yaratılmadığı... Böyle düşünüyordu. Bunları yapmamıştı ama yapsa ne olabilirdi? Korku... Korkuyla alakası yok, saçma olana korku demek aptalların işi...

İndim. Beni beklemediğini biliyordum. Ama yinede engel olamadım kendime. B blok, kat iki. Aşağıdan zile bastım uzun uzun. Asansörle üçüncü kata çı—

H E C E Ö Y K Ü

kıp, merdivenlerden bir kat aşağı indim. Kapı açıktı, kapının arkasındaydı, gözleri vardı. İçeri girdim, sarıldım. Hayır sarılmadım. Sarılmamı istemiyor, bu kadar samimiyet fazla arsızca. Elini tuttum, dışarı çektim. Gelemem, dedi. Gözlerinin içine baktım. Sustum. Anı dondurup kenara çekildim. Kendime baktım. Yüzümde yalanın zerresi yoktu; çünkü oynamıyordum. İlk defa belki. Ona bakmaya, aklının, kalbinin içine girmeye niyetlendim fakat olurda kendimi bulamam endişesiyle yapamadım. Tekrar anın içine girdim. Üzerine şalını aldı. El ele indik merdivenlerden. Dışarı çıktık. Bu nasıl olur daha demin saat on ikiydi, dedi. Şimdi de on iki, dedim gecenin parlaklığı bu. Gece o kadar parlak ki gözümüz başka görüyor. Yalancı, dedi. Sen iyi bir yalancısın. Evet, dedim konuştuğumda yalan söylüyorum fakat sustuğumda yalanı öldürdüğümü görmem kırım. Bir şey demedi, diyemedi. Başını omzuma koydu. Seninle (...)

— Uyan bakalım çocuk, kütüphane kapanıyor. Saat sekiz.

Gözlerimi açıyorum karşımda yine o kadın. Ne uyanması, ne sekizi. Önümdeki sekizler. Gerçek?

— Çok fazla uyumuşsun sen. Oyalanma, kapandı bu dükkân.

Defterimi, kalemimi alıp çıkıyorum. Kendimde değilim henüz. Burası hangi kütüphane, neredeyim, kimi arıyorum da bulamıyorum? Uyku, garip bir durulma hareketi, ne yöne gitmeliyim bilmiyorum. Bilmemekten yorgunum artık... Çıkışı ararken önümden bir kız geçiyor. Hatırlıyorum, bu o! "Nereye?" diyorum koluna yapışıp, "Siz kimsiniz?" diyor. Beni tanımıyor! "Ama sen..." diyebiliyorum gücümün yettiğinde, aklımın erdiğince... "Sizi ilk kez görüyorum." diyor ısrarla. Anı dondurduğumu hayal ediyorum, olmuyor. Neden yapamıyorum, diyorum kendime neden. Sesler. DAVET. Durumlar birikiyor ve olay: zaman tetikleyici, an tanık, peki ya ben? Kolundaki saate bakıyorum. Kalp şeklinde ve sekizi sekiz geçiyor. Elimin içinden sıyrılıyor, uzaklaşıyor, bir şey yapamıyorum...

"Uyan evladım saat on iki bak öğle oldu, ezan okunacak, miskin gibi yatıp durma!"

Ne on ikisi? Anne? Gözlerimi açıyorum: Evim! Düş içinde düş! Kucağımda kitap: *Uzun Sürmüş Bir...* Gülüyorum. Gerçek olan her zaman benimle ya, en çok buna seviniyorum. Yüzümü yıkayıp saat on ikiyi on iki geçe kahvaltıya oturuyorum.-*»

YILDIRIM TÜRK

ÇORAKLAŞAN GÜNLER

9 Eylül

İçimi hüznle dolduran annemin ağlamaklı sesiyle uyandım. Yatağım da doğruldum, şehir henüz uyanmamıştı asırlık uykusundan. Fısıltılı konuşmalar, sızlanmalar yankılanıyordu odamda. Annem: "Yorgan döşek yıkamak yormuyor beni Hamit, yersiz beddualar yüreğimi dağlıyor artık!" diyerek ağlıyor, ardından içini çeke çeke "Allah'ım bana dayanma gücü ver!" diyordu. Babamın fakatla başlayan cümleleri hep yarım kalıyordu. İki sevgi arasında eriyip gidiyordu. Eridikçe göğü delen bir anıt gibi yükseliyordu üstümüzde. Biri ana, biri yâr; bir kuşun iki kanadı... Arada köprü olmak ateşten gömlek giymekti. Annem bir kez olsun yüzünü eksitmemiş, hizmet etmekten gocunmamış, yokluğu varlık bilmişti hep. Bazen bu yükü taşıyamayacak hâle gelince "Bu neyin bedeli ya Rabbi?" diye anlamaya çalışıyordu olup bitenleri; sığınabilecek bir yer arıyordu umutla.

Son zamanlarda bu tür konuşmaları çok sık duyar olmuştum. İnsanlar yaşlanınca hep böyle mi yaşarlar kaderlerini? Bir titreme sarıverdi vücudumu, yorganı kafama çektim; beynimdeydi uzayıp giden uğultular.

Gün doğarken yıkanan çarşaf balthonun gergin iplerine asıldı diğerk çamaşırlarla birlikte. Kurumaya bırakıldı gözyaşları gibi. Ardından derin bir sessizlik çöktü eve.

Her zamanki vakitte hiçbir şey olmamış gibi kahvaltıya oturduk. Biz her şeyi sır tutar gibi saklarken içimizde; babam, yüzüne yansıyan huzursuzluğu bastırmaya çalışıyordu. Babaannemin alnındaki çizgiler gittikçe derinleşiyordu. Bakışlarımızı birbirimizden kaçırıyorduk, tedirgindik. Her an kötü bir şey olacakmış gibi geliyordu bana.

15 Eylül

Bir tıkırtıyla uyandım. "Hayırdır inşallah!" deyip kalktım. Mutfağın ışığı yanıyordu. Sessizce tıkırtının geldiği mutfağa yöneldiğimde babaannem birden irkildi. Tok olduğu bahanesiyle akşam yemediği ekmeği saklamaya çalışarak "Kalbim çarptı yavrum, bir şeyler atıştırıp ilacımı içeyim dediydim; yoksa bu kadın bizi acımızdan öldürecek!" "Daha çok erken!" dememe fırsat kalmadan sabah ezanı okunmaya başladı. Caddelerde yankılandı ilahi ses;

kim bilir kaç kişinin yüreği dolup taşı, nefsi uykuya savaş açtı? Bu esnada annem de uyanmış, yarı uykulu: "Hemen bir şeyler hazırlarım anneciğim, beni niçin uyandırmadın?" dedi bütün safiyetiyle. Babaannem mırıltıyla "Ben tokum!" diyerek kestirip attı, odasına çekildi.

Akşama doğru kapı komşumuz Makbule abla geldi. O gelince içimi bir huzur kaplıyor, eve inceden bir neşe dağılıyordu. Kendimi ona yakın bulurdum nedense. Beni anladığını düşünür, bana kendimin önemli olduğunu hissettirirdi. Sadece bana mı?

Babaannem de gün ışyınca soluğu onda alırdı. Baş başa verip neler konuşuyorlarsa gün boyu "Dizlerim tutmuyor, başım ağrıyor!" diyen babaannem saatlerce çıkmazdı evinden. Kim bilir belki de bizde bulamadığını onda buluyor; hayatının bu son deminde kurumak üzere olan hayallerini onunla yeşertmeye çalışıyordu. Laf arasında konu kendiliğinden açıldı. Önceleri anlatıp anlatmamakta kararsızmış, ne de olsa yaşlı kadındır, ne dediğini kendisi de bilmiyordur diye düşünmüş; ama son zamanlarda başkalarının yanında da kantarın topuzunu fazla kaçırmaya başlayınca dayanamamış. Kendisine bakmadıklarını, aç mısın, susuz musun diye sormadıklarını, öğlene kadar uyuduklarını söylüyormuş. Altmış beşlik maaşı varmış da kimseye eyvallahı yokmuş. "Sizleri tanımasam Halimeciğim, inanacağım vallahi!" diyor Makbule abla. Onu sakinleştirmek için bizim iyi olduğumuzu söyledikçe "Bırak Makbule al-lasen, el kızının nesi iyi olacak! Küçüğü desen neyse o bizden!" diyerek iyice huysuzlanıp köpürüyormuş babaannem. Sonra gözlerini kısıp başını ağır ağır sallayarak az kaldığını, küçük geliniyle torunlarının ısrarla çağırdığını, oğlunun çok yakında kendisini buradan kurtaracağını söylüyormuş.

2u Kasım

Uzun zamandır görmediğim amcam geldi. Oğlunu birden karşısında gören babaannemin kurumaya yüz tutmuş gözleri parıldamaya başladı; aylarca görmediğimiz bir tebessüm yayıldı yüzüne. Ağır aksak adımlarla geldi, "Sarı Kurum!" diyerek oğlunun boynuna sarıldı. Gelinini, torunlarını gözleri aradı; bulamayınca "Benim has kızımı, kuzucuklarımı niçin getirmedi?" diye biraz şitem eder gibi konuştu. Amcam kendisine uzatılan kurumuş eli öperken kaskatı kesilmişti. Söze nasıl başlayacağını bilemiyor, başlasa pişman olacağı yere sürüklenmesinden korkuyor gibiydi. Bir süre benimle konuştu. Sanki akıllı ben de değildi; okulumu, derslerimi, bu sene gireceğim üniversite sınavını öylesine sordu. Annem mutfığa geçince babaannem yıpranmış çantasından muhtemelen son aldığı altmış beşlik maaşını amcamın yalandan yok demesine aldır-mayarak onun cebine sokuşturdu. Amcam biraz daha sokuldu. Ben odama geçerken babaannem olmayan sıkıntılarını anlatmaya başlamıştı bile.

11 Aralık

Evde derin bir sessizlik hâkim, herkes kendi âleminde. Annem ablasının biricik kızı Ayten'in düğünü için İstanbul'a gitti. Onun bıraktığı boşlukta ne yapacağımızı bilemez bir hâldeyiz. El yordamıyla her şeyi yeniden öğrenmeye çalışıyoruz sanki. Annemin hayatımızdaki yeri, o gidince kapatılamaz derin bir siyaha bürünüyor. Ayten, aylar öncesinden şaka yollu "Sen gelmezsen evlenmem teyze!" diyordu. Babamın işini, benim okulumu, babaannemin ağrılarını bahane ettiyse de annem ısrarlara daha fazla dayanamadı. Sonunda "Hazır gitmisken birkaç hafta kalayım bari." demişti. Babaannem, yılların alışkanlığa dönüşürdüğü ilk müdahale etme duygusuyla "Kadın kısmı kocasını, çocuğunu bırakıp ne yapacakmış oralarda?" diye söylendiyse de babamın ve benim kendisini destekleyen sözümüzü duyamadı. Kızıp odayı terk ederken "Sizin de ondan farklı kalır yanınız yok!" dedi mırıltıyla, bir daha da bu konuyu açmadı.

Arada benim de hınzırlığım tutuyor. Takılmak için gelininin nerede olduğunu soruyorum, kabuk bağlayan yarayı kaşıyor, kanatıyorum. "Gâvur mezarlarından sesi gelsin!" diye beddua ediyor; beni, sorduğuma da şaka yaptığuma da bin pişman ediyordu. Ben durgunlaşınca kendisi de dalıp gidiyordu. Suçlu hissediyorum kendimi. Böyle durumlarda gittiğine seviniyor mu, üzüyor mu anlayamıyordum. Sonra hatıralarını aralıyor, gönlünü almaya çalışıyordum. Köyünden başlayıp verimli topraklarını, meyve bahçelerini, gençliğini anlatmasını istiyordum. Zaten hatıralarından başka ne kalmıştı ki elinde?

Babamın ise varlığı yokluğu belli değil. Ayrı kalmaya alışık olmadığından söylemese de değişik tavırlara giriyor; bazen geç geliyor, erken gelince hemen odasına çekiliyor, gece yarılarna kadar uyumuyor, sabah sessiz sedasız işe gidiyordu.

16 Aralık

Günler tel tel dökülüyor önüme. Düşen her yaprakla birlikte bir şeyler eksiliyor bizden de. Her günün bir önceki günü arattığı çözülmenin içindeyiz. Elimizde tutup övündüğümüzün ateş olduğundan bihaberiz. Kendimize ördüğümüz kozanın içinde debelenip duruyoruz. Akşam babamın maliyeden arkadaşı Harun amcalar geldi. Yemek de getirmişler. Uzun zamandır görüşemiyorduk. Yemekler yenildi, herkes kendisini yumuşak bir koltuğa atıverdi. Televizyon eksenli sohbetin seyri gelişti, reklâmlarla birlikte hızlı kısa yorumlar yapıldı. Ekonomi, kredinin avantajları, emlak fiyatları, dış politika, futbol dâhil çoğu konudan bahsedildi. Benim gözlerimse yarınki derslerle misafirlerin konuşmaları arasında gidip geliyordu. Sözlerin ilk alevlerinin küllenmeye, ilk esnemelerin başladığı zaman Harun amcalar müsaade istedi. Kalkmak üzereyken babaannem fenalık geçirdi, birden yere yığıldı. Ne olduğunu anlayamadık. Hiç böyle olmamıştı.

Elimiz ayağımız birbirine dolaştı. En soğukkanlımız Harun amcaydı. Ambulans geç kalır endişesiyle hemen arabasına atladık, hastaneye gittik. Çok korkmuştum. Telaşla sağa sola koşturup duruyorduk.

17 Aralık

Dün gecedan beri hastane koridorundayız. Babaannemin tahlil sonuçları geldi. Anjiyo yapılması gerekiyormuş. Müşahede altında tutuyorlar. Doktorların yüz ifadesinden işin ciddiyetini anlayabiliyorduk; onun ilgi bekleyen hastalıklarına benzemiyordu. Ertesi gün ameliyat olacaktı. Yanına kimse alınmadı.

İnsanın elinin kolunun bağılı olması ne kadar zormuş! Beklemeye başladık. Önce mahşeri bir kalabalık... Ardından birden boşaldı acil servis, koridorlar, hastane. Sinir bozucu bir sessizlik... Yorgun çalışanlar gitti; şen şakrak hemşireler, dingin yüzlü doktorlar geldi. Biz hâla buradayız babamla. Aklıma kötü şeyler getirmek istemiyorum. Babam başını eğmiş, gözlerini yere sabitlemiş, kara kara düşünüyor. İnsan bir gecede nasıl erir böyle? Bekledikçe iç sesimi daha çok duyuyorum. Hesaplaşmadan, günlük hayatın hengâmesinde hızla geçen günler... Ölümü düşünüyorum, ölümümü... Hayat bir anda boş görünüyör gözümde. Çaresizce bekledikçe tekrar yüzleşiyorum kendimle. Cevabını vermekten korktuğum sorular geliyor aklıma. Bir gecede on yıl birden büyüyorum. İçeriden yeni bir haber gelebilir düşüncesiyle sabaha kadar gözümüzü kırpmıyoruz. Yüreğimiz ağzımızda. Kapı açıldıkça hop oturup hop kalkıyoruz.

Amcam öğlene doğru geldi. Sebepsiz kendi kendine kızıyor, hatırlı doktor arkadaşlarının olduğunu söylüyor, koridorda bir ileri bir geri dolaşıyor. Elinde telefon birkaç doktorla görüşmeye çalışıyor, aynı şeyler söyleniyor. Yine beklemekten başka yapacak bir şey yok.

18 Aralık

Babama küçük yazılarla dolu birkaç evrak imzalattılar. Babaannem öğleden sonra ameliyata alındı, zaman uzadıkça umutlar yerini korkuya bıraktı. Kendi elleriyle uğurluyor sandı annesini ebedî yolculuğa. Ruhu daraldı, yüzü sarardı. Amcam elinden hiç düşürmediği telefonla yine bir yerleri arayp duruyor. İki dakikada bir annemin nerede olduğunu, niçin gelmediğini soruyor bana. Dayanamıyor, "Yengem gelmiyor mu yoksa?" diyorum. Kaşları çatılıyor kendiliğinden. Susuyor.

Babam başını iki yana salladı durdu, çaresizliğine ağladı ilk defa. Dev adamın sarsıldığını görüyorum. Koca kaya un ufak oluyor gözümün önünde.

19 Aralık

Annem on beş saatlik yoldan apar topar geldi. Yol boyunca aklına türlü belalar getirmiş, uyuyamamış, bitkin düşmüştü. Babaannemin başarılı geçen

ameliyatı bütün yorgunluğunu almıştı. Biz hastanın başında dikilip ne yapacağımızı bilemez hâlde birbirimize bakarken annem, "Biraz dinlenin, bundan sonrası kadın işi!" deyip bizim ayakaltından çekilmemizi istedi. Kendisi yılların verdiği olgunluk ve beceriklilikle babaannemin elbiselerini, çarşaflarını değiştirdi. Yengem bir ara odada görünür gibi oldu, neden sonra koridorun sonunda hizmetlilerin ve sıra bekleyen hastaların ayıplayan bakışları altında kendisini hastanenin dışına atarken "Beni buraya niçin getirdin? İçim daralıyor!" diyen sesi duyuldu onun. Ardından acı bir siren sesiyle her türlü acıyı duymuş, yutmuş hastanenin alışıktır duvarlarında kayboldu bu ses. Babaannem bir süre uyuduktan sonra biraz kendisine gelir gibi oldu. Narkozun etkisiyle ağırlaşan gözlerini belli belirsiz açarak "Ben burada Azrail'le cebelleşirken sen boşuna sevinme gelin!" deyip tekrar kendiliğinden gözlerini kapattı. Bilineci yerine gelmişti. Babamın karamsar ruh hâli yavaş yavaş aralandı, yüreğine bir güvercin kondu. Yorgun kanatlarını yıldızlara doğru çırparken solgun yüzüne birden can geldi. Gözleri iç âleme yöneldi, cennet bahçeleri görmüş gibi bu dünyadan çekildi, belki hayatının en mutlu anları oldu.

13 Ocak

Gün çöldeki buz. Rüzgârın nereden, nasıl eseceği belli değil. Derslerin ağırlığından ziyade beklentilerin çokluğu omuzlarımı çökertiyordu. Sınav tarihi yaklaştıkça herkesin hayali benim kâbusum oluyordu. Her şey olmaya çalışırken hiç olmaktan korkuyordum galiba. Şöyle gözümüzü adamakıllı açmadan güneş akıp gidiyor; yıldızlar üstümüzde parlıyordu. Bu aralar babaannemi tanıyamaz olmuştum. Özene bezene yapılan yemeklerin yağlı bazen tuzlu olduğundan, makineden yeni çıkan çamaşırların kar gibi olmadığından, misafirlerin çokluğundan bazen yokluğundan şikâyet ediyordu. Buna bir de son günlerde artan yerli yersiz müdahaleleri eklenince iş içinden çıkılmayacak bir hâl alıyordu. Hastanede bir dertten kurtulmuşken şimdi başka dertlerin sahibi olmuştu. Yıllar aklına gelenleri doğrudan diline vermiş; yaşlılık çenesine vurmuştu sonunda. Yıllarca elinden düşürmediği tespihle sabır çerkerken bugün geciktiği zannıyla misafirlerin yanında bir bardak suyu bahane ederek "Allah kimseyi senin eline düşürmesin gelin!" diye bedduaya başladı. Misafirler, babaannemin büyük olduğundan dem vurarak onu yatıştırmaya çalışırken o bilakis: "Ettiğini bulursun inşallah!" diye devam ediyordu. Yüreğini dağılayan bedduaları bir parçamızı alıp götürüyor, değdiği yeri kurutuyordu. Eskiden evi dolduran misafirler şimdi gelmek istemiyordu.

Bugünümün de zarar hanesine eklendiğini düşünüyordum ki akşama doğru hiç beklemediğim bir haberle heyecanlandım. Belki de babaannemin masallardaki gibi bitecek hayallerini yıllardır bekliyordum onunla birlikte. Ancak benim sınavımı da bahane ederek "Annemi biraz rahat ettirmek istiyor-

H E C E Ö Y K Ü

rum." deyip aldı götürdü onu. Hepimiz çok şaşırmiştık. Babaannemin arkasında bıraktığı tebessüm beni de mutlu etmeye yetmişti doğrusu. Onu belki de hep bu son hâliyle hatırlayacağım.

20 Mart

Babaannemi çok özlüyorum. Yaklaşık iki ay oldu, ondan doğru dürüst bir haber alamadık. Annemi bilmem ama ben huysuzluklarını da arar oldum. Zaman zaman aradığımızda amcam çok iyi olduğunu, hiçbir ihtiyacının olmadığını söylüyor; bizi teskin ediyordu. Yine de insan sadece telefonda duyduğuyla yetinmek istemiyor. Israrlarıma dayanamıyor babam, birkaç hafta sonra gidip göreceğini, gelmek isterse tekrar getirebileceğini söylüyor.

25 Nisan

Bu sabah babamla babaannem geldi. Yıllara direnen babaannemin avutları çökmüş, tombul ellerinin kemikleri çıkmıştı. İlk görüşte anlam veremediğimiz kaygılı hâlleri bizi de endişelendiriyordu. Gözlerinde daha önce görmediğimiz bir yabancılık vardı. Bizim meraklı bakışlarımız arasında içeri geçti. Önce anlatmak istemedi, biz de üstelemedik onu. Ancak bir süre sonra kendiliğinden döküldü kelimeler. Döküldükçe gözyaşlarına karıştı, yüzünde ki o karamsarlık yerini bir bebeğin masumluğuna bıraktı.

O gün amcamla giderken yüreği uçmaya hazır kuşun kanatları gibiymiş. Baktığı yerler yeşeriyormuş umutlarıyla. Amcamın evinin önünde durmuşlar, babaannem inmek için hazırlanınca amcam: "Sen otur anne, ben hemen geliyorum!" demiş. Birkaç evrak getirmiş. Babaannem daha önce bahsettiği hastalığıyla ilgili olduğunu sanmış, sevinmiş. "Niye zahmet ediyorsun?" diye söylemeye fırsat bulamadan tekrar yola koyulmuşlar. Büyük kapılı, geniş bahçeli, devasa bir binaya gelmişler. Bahçesi rengârenk çiçeklerle bezenmiş, kendisi gibi birkaç yaşlı insanın yürüyüş yaptığı bu yerin neresi olduğunu anlamaya çalışırken amcam çok iyi olduğunu, burada daha rahat edeceğini, hatırlı arkadaşlarının yardımıyla bu evi ayarladığını anlatıyormuş.

Babaannem anlamış sonunda nereye geldiğini. Asılmaya götürülen idam mahkûmu gibi dev binanın geniş salonunda ilerledikçe boğazındaki ip boğmaya başlamış onu. "Huzur, evle mi olur Sarı Kuzum? İnsan sıcaklığı olmadıktan sonra neye yarar saraylar?" diye söylemeye çalışmışsa da kelimeler boğazında düğümlenmiş. Konuşamamış, susmuş.

Bugün babamı ansızın karşısında görünce onsuz geçen günlerin hasretiyle birden babamın boynuna sarılmış, suskunluğunu bozmuş. İçinde biriken gözyaşları akmış kendiliğinden. Yarım kalan hayalleriyle kâbus dolu günlerini arkasında bırakıp yeniden gülümsemiş hayata. &

H E C E Ö Y K Ü

YAVUZ AHMET KOÇ

KEMANCI

Meyhanenin duvarlarında sıvalar, yer yer dökülmüştü. Kireç tortuları, kum taneleri tahta zemine dökülmüş, ya süpürülmesi unutulmuş ya da süpürmeye üşenilmiş sigara izmaritlerine karışmıştı. Belediyenin, pire haşaratına önlem maksatlı duyurusu münasebetiyle olsa gerek, zemini kaplayan tahtalar mazotlanmıştı. Onun içindir ki sigara, rakı, kustumuk, fıstık kokuları mazot kokusuna karışıyor, meyhanenin havası daha da ağırlaşıyordu.

Kapının hemen yanındaki masada her akşam aynı dört kişi oturur, ara sıra şapkalı ihtiyar olanı gelmezdi de diğerleri bunu, onun kılıbıklığına yorup gülerlerdi. Enine dar, boyuna uzun mekânda topu topu altı masa vardı. Dipekteki, üzerinde tozlanmış bir yazar kasa bulunanı bu altıya dâhil değildi. Masalar tahta, sandalyeler tahta, tavan, taban tahta; mezeleri sunan ve mezelere uzanan eller et, kan ve kemiktendi. Elllerinden kan ve et çekilmiş, deri ve kemikle titreyen tek el, dipteki masadan kollarıyla destek alıp sarhoş olmayı beklemeden hayallere dalan kırk beş yaş dolaylarındaki bir muallime aitti. İstifa edeli yahut görevden alınalı altı ay kadar olmuştu. Bir kadının varlığı ve o kadının şu an söz konusu muallimin hayalinde bile olmadığı, bilinen tek rivayetti. Kemancı işte tam onun karşısındaki taburede oturup çalardı.

Vakit, gecenin ilk saatleriyle akşamın son saatleri arasında bir yerdeyken kemancı, meyhanenin kirli camları arakasında gözüktü. Sokak lambalarından gelen sarışın ışıkları gölgeleyerek kapıyı açtı. O içeriye girerken peşi sıra, rüzgârın önüne düşmüş birkaç kar tanesi de içeriye daldı. Yalnız kar taneleri değildi aslında kemancının peşi sıra gelen. Sigara dumanları bu kadar kaplamış olmasaydı bakışların ve zihinlerin önünü kar tanelerin hemen yanı başındaki o koca yalnızlığı görebileceklerdi. Kemancı, koltuğunun altında eskilikten, aşınmışlıktan kılıfı parlamaya yüz tutmuş kemanıyla, selam alıp selam vererek tabureye geçti. Saçındaki ve haftalık sakallarındaki aklar, yüzündeki hüznü anlatmaya ihtişam katıyordu. Kılıfın fermuarını usulca açtı. Yeni yetme gelinin düğmelerini açan bir damat olsaydı ancak bu kadar özen gösterebilirdi. Kemanı sol, kirişi sağ eline aldıktan sonra, boşlukta en az üç dakika düşündü. Çalacağı parçayı mı düşünürdü yoksa dinleyenlerin sabrını mı sınardı, bu bilinmezdi. Bilinen tek gerçek, meyhanenin en suskun anının bu üç dakikada gizli olduğuydu. Kapıların sürgülenip son akşamcılarının da evlerine çekildiği saatlerde bile ya rüzgârda titreyen camlar ya fare tıkırtıları sessizli-

ğın sihrini bozarlardı. Bu öyle bir üç dakikaydı ki rüzgârın uğultusunun bile kesildiği olurdu kimileyin. Üç dakikanın sonunda kemancı, sağ elini o yeni yetme tazenin duvağına uzanıyormuşçasına kaldırdı. Sessizliğin yalın halinde kemanın akordunu yaptı. Şimdi, saçları okşama zamanıydı.

Keman tellerinin titreşim sesi, taş binanın soğuk kovuklarında yankılandı. Bu bir yalnızlık şarkısıydı:

Hani o bırakıp giderken seni
Bu öksüz tavrını takmayacaktın
Alnına koyarken veda buseni
Yüzüme bu türlü bakmayacaktın.

Keman kim bilir, ıssız bir vadinin derinliklerinde âşıkların bile su içmeye tenezzül etmedikleri herhangi bir çeşmeyi, yazları gölgesiyle kuytulayan bir ceviz ağacından mı yapılmıştı? Kim bilir. Onun içindi yalnızlığın o müthiş hüznünü ezgisiyle özetlemesi. Onun içindi, girişte sağdan ikinci masada elinde kâğıt kalem hikâye yazdığını zanneden adamı "Hani ey gözyaşım akma-yacaktın" diye ağlatan.

Kemancı, yeni bir yalnızlık şarkısına başlarken içeriye belediye encümenlerinden üç müdavim girdi. Yerlerine oturmadan önce başlarıyla temenna verdiler. Kemancı dâhil diğerleri temennayı sessizce karşıladılar. Meyhaneci onları yerlerine buyur etmek için yerinden kalkmaya gerek görmedi. Müşterilerin mekânına değil, kemanın titreşim sesine rağbet ettiklerini anlayalı bir hayli zaman olmuştu. Eskiden kaymakam da dâhil, makam mevki sahiplerinden daha niceleri gelirdi. Sonraları, yeni başkanın bilmem hangi akla hizmet yaptırdığı belediye gazinosu açılalı beri, makam mevki sahiplerinin ayakları kesilir gibi olmuştu. Olsundu. Herkes kendi kısmetine talipti şunun şurasında. Koca koca mektepler bitirip koca koca kitaplar ardında dirsek çürütüp nihayetinde Allah'ın şu dağındaki Gülnar ilçesine mülki amir olarak atanan kaymakamdaki de Cuma pazarında köylülere bayat bisküvi, gofret, pasta satmak dışında geliri olmayan Hacı Bekir'deki de aynı paraydı.

Kemancı, aralıksız dört saat çaldı. Kafalar, kemanın sesiyle ve içkinin etkisiyle çoktan çakırlaşmıştı. Küfürler edildi. Allah'a ve kadere meydan okumaya cüret edenler dahi çıktı. Kimisi elinin tersiyle susturmak istedi meydan okuyanları, kimisi, ağza alınmayacak küfürlerle katıldı onlara. Yırtık, ucuz paraların sıkıştırıldığı peçetelere yazılmış şarkıların çalınması istendi kemancıdan. Çaldığı da oldu, çalmadığı da. Yine de herkes halinden memnun, mutluluğun değil hüznün verdiği bir tebessümle dinlediler onu. Kulaklar sesteydi ama kafalar, gönüller; zaman, mekân mefhumlarından sıyrılıp bilinmezliklerde kaybolmuştu. Örneğin şu an çalınan parça, belediye encümenlerinden yaşlı olanın, geçen yıl kaybettiği karısının en sevdiği şarkıydı. Oysa aynı şar-

kıda, girişten sağ ikinci masada oturan Hayati, yeni doğan oğlunu hatırlamıştı. Birinde, nedendir bilinmez, müdavimlerin en gevezesi olarak tanınan Mehmet Hüseyin'in aklına, bir asker arkadaşı gelmişti. Kim bilir tahtalara ve duvardaki kovuklara kulak verilse onlar neler anlatacaktı.

Kemancı sokaktaydı. Gideceği yer, yani evi, hafif bir sisle perdelenmiş ışıkların ötesindeydi. Sarışın ışıklar altında, kaldırım taşlarını örtmüş kar bile sarışın gözükiyordu. Ayak seslerinin karda çıkardığı sese aldırıışsız, ışıkların ötesindeki o yere doğru yürüyordu. Cebindekileri sayma gereksinimi duymamıştı. Ona nedense, parayı kazanırken değil harcarken hesaplamak daha akıllıca geliyordu. Evinin bulunduğu mahalleye giden yolda az sonra parke döşeli yolar kesilir, çamurlu bir yol başlardı. Yolun etrafı sıra çitler, çitlerin gerisinde saçakları uçmuş, sıvaları dökülmüş evler sıralanırdı. Mahallesinde her şey yıkkındı. Ağaçlar, duvarlar, kapılar... Caminin bile tek minaresi, geçen yıl, bir fırtınada yıkılmıştı.

Çamurlu yolda bata çıka evine vardı. Sabahleyin karısından, merdivenleri yeni temizlemiştim, tantanası iştmemek için çamurlu ayakkabılarını itinayla temizledi. Ardından zile bastı. Zilin sesi boş koridorda, eşyalı odalarda, nihayetinde gecenin içinde yankılandı. Zile bir daha bastı. Kapıya vurdu birkaç kez. Daha çok ses yapar diye aynı işi ayağıyla yapmayı denedi iki kez. Yine de açmaya gelen olmadı kapıyı. İçinde, son dört yıldır ara sıra beliren o umut, tekrar canlanır gibi oldu. Belki de gitmişti. Paltosunun sağ cebinden anahtarı çıkardı. Anahtar, bir kez döndükten sonra kapı gıcirtıyla açıldı. Bazılarının kapı gıcirtısı ile keman sesi arasında benzerlik bulunduğunu hatırlayarak gülümsedi. Yatak odası olarak kullandıkları iç odaya yöneldi. Odanın kapısı açıldıktan sonra bir süre bekledi. Gözleri karanlığa alışınca, karyolaya uzanmış beyaz kabarıklık, sinirlerini germeye yetti. Işığa uzandı. Karısı, saçını çözmeye dahi gereksinim görmeden yatmıştı.

"Kadın, diye seslendi. Ben geldim!"

"Orada, dolabın üstünde çörek var." dedi karısı uykulu bir sesle. Ardından sağ tarafına döndü ve uyumaya devam etti.

Allah'ım, ne kadar da çirkinleşmişti bu kadın.

Sekiz yaşındayken başlamıştı keman çalmaya. Rahmetli babası da güzel çalardı. O çocuk haliyle, babasının kemanından çıkardığı ezgiler, kazada kendi çapında heyecan ve merak uyandırmıştı. Babasını dinlemeye gelenlerin bazen ona da keman çaldırdıkları olurdu. Bir keresinde, Doktor Muhittin Beyin eşi Şefika Hanım da gelmişti. Çocuğun kemana olan istidadını fark etmiş, okulun olmadığı günlerde ve hafta sonlarında çocuğu, kendi evine göndermelerini istemişti. Şefika Hanım, oğlunun da keman çalmasını istiyordu. Lisenin müzik hocasından ders aldirtiyordu oğluna. İki çocuk birlikte daha

H E C E Ö Y K Ü

çabuk öğrenirlerdi. O zamandan sonra Şefika Hanım'ın evine gidip gelmeye başlamıştı. Denilebilirdi ki o günler kemancının, en mesut günleri olmuştu. Şimdilerde adlarını çoktan unuttuğu bir sürü yabancı kemancıyı işte o müzik hocasından duymuş, birkaç yabancı parçayı çalmayı da başarmıştı. Gerçi kulağının alıştığı parçalara hiç benzemiyordu ezgileri fakat öğrenmeye karşı garip bir istek uyanmıştı içinde. Ne var ki Şefika Hanım, oğlunun tüm beceriksizliklerine karşın şu sümüklü veledin bu merak ve becerisini kıskandı. Bir akşam babasından, bir daha Şefika Hanımlara gitmeyeceğini öğrendi. Kim bilir, kıskançlık değildi işin aslı. Belki de bu, onun zihninde o çocuk haliyle teşekkül etmiş bir evhamdan ibaretti.

Pencereden dışarı bakarken bir sigara yaktı. Saatlerce içki, mazot, sigara, fıstık kokan meyhane köşelerinde sarhoş kahrı çekmeye yanmıyordu. Dilen-ciler gibi topladığı o bir avuç paranın çetrefil olmasına da. Varsın nicelerine, bu çocuğun geleceği parlak dedirten çocukluk arzuları da bir tarafta dursundu. Ama tek, eve geldiğinde, kapıyı açtığında karşısında sevecen bir kadın yüzü görebileydi. Onun bakışlarında, eve giren ekmeğin şükrünü, mahcubiyetini, takdirini bulabileydi. Bazen insan kendisi için de çalmak istemez mi ya? Ne olur birileri, hiç konuşmadan, başı dizlerinde onu dinleyebilseydi.

Perdeyi kapatırken, bu gece içmediğine küfretti. &

SERKAN TÜRK

AİLENİZDEN BİRİ BEKLENMEDİK BİR ANDA

O akşamlardan birinde halının üzerinde oturmuştum. Koltuğun kenarına ayaklarımı uzatmış elimdeki kitabı karıştırıyordum. Olduğum dünyanın hem içinde hem dışında hissettiriyordu bana bu durum. Elinde patates dolu bir tepsiyle kardeşim yanımdan geçip masanın başına oturdu. Soyulmamışlardı daha. Kızartmasını severdim en çok. Bazı geceleri de haşlanmış olarak tuza batırarak yemeyi. Eski bir alışkanlığı hatırlatır gibi biraz tuza dokundurduğum patatesleri bir parça peynir ya da zeytin eşliğinde... Patatesleri soymak için eline bıçağı aldı. Kitaptan başımı kaldırıp ona baktım. Ekranda aynı sırada beyaz gömlekli bir adam görüldü. Daha önce hangi rolde oynuyordu çıkaramadım. Bildik tanıdık bir yüzdü. Babam bir şey okumuyordu. Televizyon da seyretilmiyordu. Telefonunun isim listesini karıştırdığını düşündüm. Çok kısa mesajlar yazardı herkese. Bugün yağmur yağdı. Orada hava nasıl? gibi. Türkçesi bozuk sayılırdı. Beşi bitirmiş zamanında. Sonra okuyamamış. Marangoz olmuş. İnşaat ustası da... Bakkallık yaptığı dönem henüz yirmilerindeymiş. Saçları kara mı kara. Gözleri deniz gibi, babasının gözleri gibi maviymiş. Sevilen biriymiş hep. Kimseye kötülük edemez o, derlerdi. Saf değildi. İyi niyetliydi. Bu özelliği yüzünden çok canı yandı mı bilemiyorum. Konuşkan sayılmazdı. Anlatmazdı. Bir şey isteyeceği zamanlarda da kısa cümleler kurardı. Sanki sözcükleri idareli kullanırdı. Hayatta her şeyi idareli kullanmıştı. Kazandığı ilk paraları babasına verirdi hafta sonlarında. Evliydi üstelik. Birazını kendine ayırırdı. Yetmezmiş parası. Ne sinemaya gitmişlikleri varmış ne de bir konsere. Çalışmaktan birbirlerini göremezlermiş. Sigara içermiş. Çok içermiydi bilemiyorum. Daha on yaşına girmeden bırakmaya karar vermişti o zamanını hatırlıyorum. Zayıflıktan şikâyet ederdi o zamanlarda.

Bir iki defterini bulmuştum tavan arasında. Karakalemle çizilmiş resimler, karikatürler. Fena bulmamıştım çizdiklerini. Değerlendirme yapacak kadar büyümüştüm. Gazetelerde gördüklerime benziyordu yaptıkları. Fırsat buldukça açılan sergilere gidiyordum. Sergi salonlarında, yarışmalara gönderilenleri andırıyordu çizimleri. Bir balon eksikti karikatürlerinde. Konuşma balonlarının içine yazılması gereken cümleler yoktu. Burada da tasarruf yapmıştı muhtemelen. Kaç sene önceydi o incecik defteri bulup üzerine düşünmem. Defter üzerine onunla konuşmayı hiç aklımdan geçirmedim diyemem. Bazı şeyleri kendime sakladım ben de.

Soyulan patatesleri bir başka kaba atıyor kardeşim. Suyu düşerlerken gırdıkları sesi seviyordum. Suyu seviyordum. Ellerimi suyun içine sokup serinliği hissetmeyi... Mevsim güz olmalı. Dallarda hâlâ yapraklar salınıyor. Meyveler toplanmış. Bahçedeki incir ağacına sarhoşlar dadanmayı keseli bir süre oluyor. Sokaktan gelen sesler yazı andırıyor. Galiba pencere açık o sırada. Ergen gençler geçiyor söylenerek. Babam gözlüklerini çıkarıp masanın kenarına koyuyor. İtleri çözmüşler yine diyor. En kötü sözcüğü it oluyor hep. Kanepelerden birine uzanan annem bütün haftayı hastalandığını söyleyerek geçiriyor yine. Bir gün sırtının ağrısından bahsediyor diğer gün bacaklarına inen romatizmadan. Romatizma dedikçe ben sıcak bir kente yerleşme isteğimi tekrarlıyorum. İkisi de sözlerimden sonra bana bakıyorlar. Sonra birbirlerine. Buradan başka bir yerde ölemem diyor annem. Öldükten sonra nerede olduğunun ne önemi var ki diyorum. Yüzlerine bakmıyorum. Rüya tabirleri kitabını karıştırıyorum. İki gün önce gördüğüm rüyayı hatırlayabilsem bulacağım neye işaret ettiğini. Antalya'da yanamam ben diyor annem. Cehennem sıcaklığı gibi mübarek orası da. Çıplak bir kadın beliriyor ekranda. Mayo katalog çekimi için bilmem ne adasına gitmişler de orada tanışmış kocasıyla. Bacaklarını yüzünden çok gösteriyor kameraman. Çok mutlularmış. Beş ay sonra çocukları doğacakmış ikisinin. Henüz bir kilo almışmış.

— Marmaris'e, İhsan'ın yanına yerleşsek bizde diyorum o an ekrana baskarken.

— Bunlardan çok var o sıcak yerlerde diyor annem, bunlar için istiyorsun sen oraları.

Kardeşim patatesleri soyup mutfağa gidip dönmüş, gülüyor bu sözlerle.

Babam bir rüya gördüm diyor anneme bakarak. Hayırdır diyor annem. Ne gördün? Rüyasını anlatıyor babam. Bir masal anlatır gibi anlatıyor:

Dağlar geçtik. Birkaç yüz kişiydik. Yalnız hissediyordum aralarında. Önümüzde bir nehir vardı. Akmıyordu. Durmuştu. Kanımız donmuştu akmayan nehri gördüğümüzde. Sesimiz kesilmişti. Doğa susmuştu. Başımı çevirsem sesini herkes duyacak gibiydi. Gözlerimi bir noktaya kilitlemiştim. Nehrin başlangıç noktasını görmeye çalışıyordum. Göremiyordum. Yanımdaki insanlar da belli bir yere bakıyordu. Sonra birden ayaklarımın ucunda bir horoz belirdi. Yeri kazıyordu. Kazdığı toprağı sağa sola atarak bir hendek açıyordu. Ayaklarında sanki kürek vardı. Tırnaklarıyla kazdığı toprağı savuruyordu sağa sola. Boyunu geçmişti kazdığı yer. Sonra hepimize baktı. Gözlerimizin içine doğru bakıyordu. Az önce gördüğümüz önümüzde akmayan nehir akmaya başladı. Arkamızdaki çalılıktan kuşlar uçtu. Gökyüzünde bulutlar çabucak dağlara doğru yürüyüp gittiler sanki. Önümde birkaç kişi vardı. Arkamda birkaç yüz kişinin olduğunu biliyordum. Horoz hâlâ gözlerimize dik dik bakıyor-

H E C E Ö Y K Ü

du. Sesimiz çıkmıyordu. Az önce sıra dayağı yemiş okul çocuklarına benziyorduk. Horozun gagası oynuyordu. ibiği sallanıyordu. Tüylerinde bulunan renkler parlıyordu. Burası sizin mezarınız. Bu hendeği sizin için kazdım, için gireceksiniz dedi. Dediğini sandık. içine girdik hendeğin. Yüz kişi miydik, iki yüz kişi mi hepimiz sırayla. itaatkâr köleler gibi girdik hendeğin içine. Her giren kişiyle içinde bulunduğumuz hendek daha da genişliyordu. Horoz başımızda durmuş bize bakıyordu. Emirler yağırdırıyordu. Sayıyordu her birimizi. Son kişi de adımını atınca yaşlıca olanımızın yanına, tamam dedi bize doğru. Dediğini sandık. Küreğe benzeyen tırnaklarıyla kazıp sağa sola attığı toprağı bu kez üzerimize doğru atmaya başladı. Biz hâlâ susuyorduk. Birimiz bir şey söyleyebilse, diğerlerimiz de konuşabilecekmiş gibiydi. Yaşlıca olanımız dudaklarını oynatmaya çalıştı. Dişleri zangırdadı. Ağzının içi toprak doldu o an. Sonra gözleri, burnu, çenesi toprağın altında kaldı. Saçları görünmez olunca başka bir yaşam var mı diye düşündüm. Düşündüğümü sandım o esnada. Gözümün önünden sen geçtin hanım. Kızımı oğlumu düşündüm. Gençliğimde yaptığım tabutları. Damlardan yağmur akan karanlık sabahları... Horoz yüzüme doğru toprağı fırlattı. Kalbim duracak sandım. Bağırdım. Bağırığımı sandım. Uyandım. Sabah olmamıştı. Pencerenin perdesi hafif aralıktı. Yağmur yağıyordu. Duvardaki saati aradı gözlerim gece lambasının ölgün ışığında. Dördü yirmi geçiyordu. Yorganı kendine doğru çektin hanım.

"Koca yorgan, sen de kendine doğru çekseydin" dedi annem hazır cevap. Annem içine girdiğimiz rüya âleminden çıkardı bizi. Babamın gergin sesi de—ğışti. Gülümsedi bir an.

— "Bak bakalım neymiş bu rüyanın tabiri dediler" bana.

Baktım sayfalara bir şey bulabilmek umuduyla.

"Ailenizden biri beklenmedik bir anda ölecek ya da zenginlik bulacak sizi" yazıyordu bir sayfada. İri düğmeleri olan karikatürdeki adamın konuşma balonuna o sırada bir cümle yazmayı düşündüm. Yüzüme bakıyorlardı.

— "Devlet kapısında bir işe işaret ediyormuş rüya" dedim umursamaz bir ses tonuyla. "Emeklilik sorunun çözülecek bey" dedi annem babama.

Patates kızartmasının kokusu geliyordu mutfaktan burnumuza. Kazınmış toprak, hendek, horoz, birkaç yüz adam geçti gözümün önünden. Ailenizden biri beklenmedik bir anda..

OSMAN KOCA

GRAF'SIZ PARA

Çardakları geçerken batmakta olan güneşe bakıp daha bi açıyorum adımlarımı. Ardım sıra seğırtten Rasim'in kadınsı sesi değıyor kulaklarıma. Naif esinti tadında. Acelem var. Onun da. Benden ivedi. Olsa gerek ki kolumdan tutup ağzını açarken tıknefes. Hele bi soluklan. Dedim henüz. Geçirdim. İçimden. Ama zihnimden. Meramını anlatıncaya kadar haniyse çatlayacak. O kerte mor, mosmor yüzü. Belgesel izlemiyor anlaşılan. Çita denen mahluk son sürat koşar, avını pusatlar da, vücut ısısı düşsün, dinsin için yiyebilmez hemencecik. Talihi var ise soluklanır beş on dakika, avını çeker bi gölgeye, oracıkta indiriveriyor midesine. Yok, yoksa gelir bi aslan yahut sırtlan bütün enerjisini yine oracıkta bitiriverir. Bak yine tuttu bilgi-sunuculuğum. Severler için iyi de, sayarlar için bu, fena bi durum. Neyse canım, neyden dem vuruyordum ben. Ha Rasim diyordum. Ahkam kesmeden, detaylandırmadan ve hatta kestirmeden deyivereyim. Beni çağırıyor Belma Hanım. İlçenin yek ve tek hakimesi. Anlayın işte canım. Hükmedeni. Cinsi latifinden tabii ki de... Gittim. Dokundum. Karnı şiş, hem o kerte şiş ki; derisi gergiye geldirilmiş davul gibi... Atladı oradan Hülya... Dilde böyle bi eylem yokmuş. Tam oldurgan deyip araya girecektim ki... Beynimden geçenleri okumuş gibi dile geldi. *Ne cevap verdi dersiniz!* Açtırma dedim kutuyu, sonra söyletir olursun kötüyü. Mevzu mecrasından taşmasın için derhal sadede geldim. Adamın biri: "Hoşgeldin abi?" Ben: "Hoşgeldim kardeş." Çocuğı kastederek: "Nasıl iyileşecek mi?" Ben ise onu kastederek: "Sen de kimsin yahu?" Sorulu-cevaplı faslı geçtik. Lüzumsuz görüldü diye. Çocuk yemiş. Tıka balsa. Muz. Kasaların neredeyse yarısı dolu. Belma Hanım, kilolarıyla barışık, badice yürürken sesi habire kartlaşıyor: "Doktor, çocuğumun nesi var?" Sırf, salt espri olsun için bi şeyler diyeceğim de ecnebi tabiriyle ambiyans müsait değil. Adamın bir diğeri -sözümona- yalak havasından sıyrılan peltak sesiy—le araya giriyor: Onları yiye yiye babuna dönmüş. Şebek, şebelek diyeceğim içimden babun her haltı yer de bi tek muz yemez. Ne ki anlamaz kerkenez. Anlasaydı hiç bunu der miydi? Belma Hanım hele bi çekil kenara. Gölgelik etme. Şimdilik. Senin kalemin mahkemede, benim neşterim ameliyathanede geçer. Doğrusun dedi. Doğruyum dedim. Aldı gözlüğünü. Geçirdi yerine. Baktı. Kederliydi. Dile kolay! Tam on yıl muayene gördü. En sonda oluverdi bi şekilde çocuğı. Çocuk işte. Laftan anlamaz ki. Dolusuna demişler. Ye-

diği yarar, giydiği zarar. Ancak buradaki örneklem tam tersi. Üstündeki şişme kaban olmasaydı şimdi kesin çanağı kırmıştı. Hem o kadar muzı yersen tabii gidemezsin tuvalete. Kabız olmak işten değil ki. İstisna bu seferlik. Kabul diyenler. Güzel. Ben de sizin gibi düşünüyordum. Gittirin şu kasaları. Muzları işaret ediyor dilkolik. Hani elim az buçuk kalem tutmasa, bu adam dilden çıkmıyor, oturmuş çocuğu muayene ediyor yollu alay edecekler şahsımla. Kanaatim bu yönde. Yetim yazmak değil ve fakat mesleğim cerrahlık hakikaten. Çocuğa bakıyorum. Yanaklarındaki morluk boğaz bölgesine doğru seyre çıkmış. İroni yüklü bi dille anlatışımın sebebi, olayın vahametinin muhatabı üzerindeki duygusal kırımıyla kırımını asgari düzeye indirgeyebilmek. Anlamıyor Belma Hanım. Anlamış gibi yapıyor. Belli, besbelli. Yoksa tozu dumana katar, harını başına alır, kırdığı bütün kalemelerini koleksiyonundan çıkartıp yine ve yeniden parçalardı. O ise, bön bön baksa da gayet sakin. Çocuğa müşhil içirmek lazım. Ama nasıl? Zaten göbek gergili. Çocuk uyumtrak. Hele bi nefeslen dostum. Yabancı iki adamı sal çayıra. Bırak Mevla'm kayıra. Ne mümkün efendim! Yemek ortasında konuşmak, yazı ortasında paraf açmak olmazmış. Paraf değil, söyleyin ona, artı graf... Anlamadıysa... Kesin kes şaşkalozun tekidir. Evet öyledir. Çocuğun başını kaldırdı. Cebinden çıkardı tüpü. Verdi ağzına. Mavimsi likidite boğazından geçsin için de ümüğünden sıktığı gibi kursağını aşağı çekti. Olmadı. Daha çekti. Gene olmadı. Daha da çekti. Başka zaman olsa, dünyayı başına yıkardı haylaz oğlan. Ancak şu an bırakın haytalığı, gözlerini açıp da çektiği acıyı ifade edecek sözü yok hatırında. Düştü mü vokal? Ses gelmedi. Gören de mi olmadı? Çıt yok. Ya duyan? Sus pus. Oysa az öncesiydi. Vokal düşerken ünledi. Canı yanıyor ve ama çıt çıkartamıyor. Vokalin mi? Hayır çocuğun! Adı neydi? Ney değildi! Ya? Demedi! Annesi abus çehresiyle bana bakarken, çocuğu da tırsak ve tavsak gözlerle annesini dikizliyor. Saate bakasım var. Bak o halde diyor. Kim? Hızır. Hangi Hızır? Sivaslı. Ha, şu marangoz olanı. Evet. Beş dakika geçti. Tamamdır. Saatsizim. Güvenmeliyim. Bırak kafasını çocuğun. Bırak hem üstten (ağzını işaret ediyor), hem de alttan (anladınız siz onu) konuşuyorecek. Demeye kaldı, dedi, çocuk içinde ne varsa özgürlüğüne doğru yola çıkardı. Belma Hanım endişeli. Az buz değil. O kiloyla o sprint. Akıllara ziyan. Gözlere de. Enikonu şaşık. Çocuk az biraz sonra kendine gelir gibi. Yüzü sarıcalı. Ama geçecek. İnşallah. Annesi yerde. Uzun zamandır -kimbilir belki de ilk defadır- böyle dışın, böyle sestten ağlıyordur. Ana yüreği diye boşuna dememişler. Tabi ya hoşuna demişler. Tedavi bitti. Herkes yatıya gitti. Kalksı vakti çocuk eskisinden çok daha çok iyiydi. Anne dedi. Oğlum diye seslendi. Ana-oğul birbirlerine o kerte sıkı sarıldılar ki, ölene kadar bi daha da ayrılmamayı temenna eylediler. Güneşin ilk ışıkları düşüyor alnıma. Buradan bıktım desem doğrudur. Gerçekten. Altıncı yılım. İlk iki yılım me-

H E C E Ö Y K Ü

şakkatle ve fakat gidebilme umudu içinde geçti. Üçüncü yıl da hadi bu da benden olsun diyerek. Gel gör ki dört ve beş; mutlarımın bittiği, direncimin yıkıldığı, umutlarımın tükendiği, ilencimin ayyuka vardığı yıllardı. Ve nihayet altıncı yılla birlikte ben de eridim, bittim. İşte o eriyik günden sonra kendimden bıkılcıncaya kadar bu ilçeye vakfedildim. Yok yok ben kendimi hasrettim. Vakıf, hasır... Hasır, vakıf... Öncelin, soncala hiçbi şekilde üstünlüğü yoktur. Üstünlük olsa olsa öncel ile soncalı aynı kefeye koyan mantıktır. Hadise bu denli basit. Hep bir olay olsun ister okur, bir durum en azıyla. Kahraman açık seçik, yer aşına, zaman belli olsun içindir tüm kavgası. Ne ontolojiktir bu, ne etik. Bizi öykündüren herbi şeyi öykündürük olmaktan çökaran karineleri veya ipuçlarını masaya sermek zorunda değilsin ki. Yazar dediğin, sadece yazmaz; bunu yaparken okurunu merak trafiğine sokup heyecan grafiğine oturtur, ardından çatışkılı komplimanları bi an önce gizleyebilenin telaşı içinde kendini yazının bek raunduna saklar. Bulacak. Kim bulacak diye soranlara verilecek net cevap soruyu sorandan başkası değildir. Doktooor! Eyvanda voltalar atıyorum. Ses yineleniyor fadiyez modunda. Doktooor! Bu sefer o vokali daha uzun ve kalın. Şimdi endişelenme zamanıdır arkadaş. Aç kapıyı. Açtın. Kapı hakkı? Ne verirsen. Elinle. Gerisi uyaklı ve de ayaklı. Hasta kim? Ben! İyeliksiz seniz, iyeliksizsiniz efendiler! Neyin var? Anlatayım. Deveye sormuşlar misali neyim yok ki? Reflü, tansiyon, şeker, kilo, anemi. Kıسادan gastro özofageal desem bilmez. Latince görmedi ki. Endoskopi, kolonoskopi, gastroskopi. Bunlar da yetmeyip yetişmezse her tür kopi caiz olacaktır. Alıştırarakтан söylemeli ki, ürkmesin hastalığından... Kırdığım potun ayırtına ben bile varamadım. O nereden fark edecek! Gittik. Hastanedeyiz. Duvarlardaki lekelerin cinsine, sayısına, rengine varıncaya dek aşınayım beni hasta eden güya bu şifaevine. Adam düpdüz hastalık hastası canım. Kan tahlili ve idrar değerleri yerinde. Saate bakıyorum. Birazdan çay paydosu. Gayrı resmi. El-âlem içip kendinden geçerkene ben ancak içerek kendime gelirim. Doktor olacak öteki mendebur, öykü istiyor ısrarla. Meslektaşım olan ifrit. Olay, durum, fantastik... Türü önemli değil dercesine kaslarıyla işmar ediyor. Dışımдан bi ses bas kalayı diyor. Demesine de içimdeki namı diğer vicdan uyma hergeleye diye yol yöntem gösteriyor. Ne ki hergeleden kastedilenin dışım mı, öteki doktor mu olduğunu açık etmiyor. Çıkıyoruz güç bela. Evet zorakine çıkıyoruz. Bırakmıyor musallat herif. Şimdi ben halen yeni bi paragraf açmadığımı söylesem ne anlayacak? Bırakın onu, kimse anlamaz alimallah! Devam edeyim o halde. Kolay aslında. Ömzunun birini geleneğe, diğerini asma kilitli demir kapıya yaslayıp ahkam kesmek. Gerçekten âsândır efendim. Şöyle ki. Evet öyle ki. Hani gençliğinde şişe sodalarının demir kapaklarını dişleriyle açarkene şimdilerde ekmeğin içini bile damaklarıyla yediği için iri lokmalar halinde yutmak zorunda kalan ve

H E C E Ö Y K Ü

sırf bu yüzden habire istifrağ ederek rekorlar kitabına girmeye hazırlanan Salman Dede'nin yahut vaktinde güzel sesiyle nam salıp asıl adı Neriman iken varsıl bir arap zengini tarafından Muganniye diye çağrılan ve o günden sonra sanıyla müsemma kalan, zamanında paraya para demezken şu sıralar huzurevinde bir başına hayıflanana muhteyir kadıncağızın veyahut yeni aldığı sıfır model spor arabasıyla kızlara hava atayım derken bariyerlere çarpan, oradan da denize uçan ve son kertede kapıyı açmayı başarıp dışarı fırlayan ne ki bu hengâmede aklını kaçırana geçmişin mirasyedisi şimdinin akılyitisi Tolga'nın hikayesini kim dinler, ne tınlara! Hem hayatımı yazsan roman olurdu diyen kaç insan gördüm ben, bilmiyorsun değil mi? Ve hem sen bunları ne—reden bileceksin ki! Hiçbir roman bir somun kadar gerçek ve doyurucu olamazmış diyen şâir bozuntusuna bir seferinde şöyle karşılık vermiştim. Şiirle—rin çiklet kadar ederi bile yok ya, sen ona bak. Ne dese beğenirsin gerzek! Havası, titri varmış. Sana da öyle diyesim geçiyor içimden ve ama kurdeşen olmayayım için susma hakkını kullanıyorum bu defalık. Öğleüzeri. Zeval. Daha var namaza. Karnım acıksar gibi. İlçeden çakma bu küçümen kasabada daha ne kadar mutedil kalabilir aklım, ona sormalı. Halil'in Yeri. Nezih a—yılmaz. Ancak ilçenin en idare ederi. Orada ne yiyeceğimi söylesem, hoş olmaz. İyisi mi, siz bunları okurken, ben yemeğime başlayayım, eğer ben bitirmedimse, siz okumalarınızı güncelleyin. Orta bi yerde buluşuruk. Kaba kaçtığını düşünebilirsiniz. Durum farklı. Havasıyla suyundan, lehçesiyle huyundan. Şöyle-böyle, bi şekilde bulaşıveriyor insana. Mekanları küçümsemek lazım. Gerek onlar ve gerek biz etkileşim, eytişim içindeyiz. O kerte ki ilk geldiğim yıllarda vakit geçsin için, canım sıkılmasın diye, dahası tabiata duyduğum saygıyı -gösteriş kabilinden ziyade örneklik teşkil etmesinden ötürü- evimin bahçesindeki çiçek tarhlarının az berisindeki düzlük ve humuslu alana birkaç erik, incir ağacı dikmiştim. Her zaman söylerim. Israr ederekten. Ağacı büyüten asıl etken ne güneş ne hava ne sudur. Sevgidir, huzurdur, hoşluktur. İlkleri dışımızda cereyan ederken, sonrakiler bizden, bizimledir. Büyüdüler. Bak yine geldi dilkolik. Büzüldü çenesi, kaşları çatıldı. İki edilgen eylem arasında bir etken kendisi sanki. Neymiş? Bozmuşum anlatımı. Külâhıma anlat sen onu! Ne bozdum anlatımı ne bozdurdum. Aslolan meram bile demedim. Onu kendi silahıyla rehin aldım. Anlamadı mankafa. Uzun uzun izah ettim. Siz deyin yarım, ben söyleyeyim tam saat bu uğurda geçti. Çatkapı dayandı müflis Teo. Devamı da var aslında. Man. Biz kısasıyla ün—leriz adını. O da alışıktır. Bi o derece bulaşık. Vardı mı kapına, yapıştı mı yakana, bak şuraya çentiyorum, kimse ayıramaz onu senden. Durumu o da bilir ve fakat çaktırmak istemez. Allah düşürmesin kimsecikleri. Dostu olmayor zira. Battığın da cabadan. Ben katılları epeyi oldu. Dumansız hava sahasını, bi de yalansız insan familyasını canı gönülden destekleyeceğim. Uzat-

H E C E Ö Y K Ü

mayayım, para istiyor. Meret için. Başkası olsa asla ve kata. Ne ki Teo, o. Bu desem dikkoluk zıppadak atlayacak ortaya. Ahkam kesecek doyasıya. Tattır-mam. Tattırmayacağım bu kere. En azından bi kezliğine. Verdim. Gülerek, dualar ederek çekti hantal gövdesini. Yürüdü. Sade yürüdü. Meczup gibi. Ne keramet, ne zıttı istidraç. Aha da senin, benim gibi, normal yürüdü işte. Son-ra kayboldu. Sokağın köşesini döndü. Canım istedi. Takip et dedi yüreğim. Bazen der. Hakikaten. Tutar damarı. Gelir dile. Yıkar salaş bağrını. İşte o sı-ra ne estiyse kah damardan ırlar, kah uzun söyler. Ama doğru der. Candan di-ler. Bi yanı hepten yalana dönen kevgir dünya, cılız ve koftilik diğer yanıla ayakta kalmaya çalışır, çabalar. Ama nafi. Sersem, sarhoş gibidir. Abando-ne yumruklarla nakavt olmuş boksör gibidir. Düşer, devrilir. Ne ki hacıyat-mazı keşfeden zihniyet bugünleri düşünmüş olsa gerektir ki, her darbeye tek-rardan bazen kendine, bazen de yerine gelir. Kolay değil elbet. Hiç kolay de-ğil. Bunca doksalı yitik parayı kahramansız, kişiliksiz, karactersiz tedavülden kaldıracak, yerine zamanında hiçbi şeycik koymayacak ve kalkıp buna öy-küntü diyeceksin. Alırlar aklını adamın. Cinler, periler, gılmanlar, hayalet-ler. Aldılar da bi kez. Hayır hayır çok kere. Çevremde, ilçemde, ülkemde, gezegenimde akılla ruh sağlığını kimi öteleyen, kimi toptan tepen nice insa-nımız var. Ki, onlar aramızdalar. Bazen bıçağın kabzasında, bazen tufengin dipçiğinde, bazen tv'de, bazen dilenciyle ilenci ikisi bi yerde. Uzuyor söz. Lastik gibi. Kauçuk gibi. Neresinden tutarsan tut, elinde kalmıyor ama. Esas-lı bi şeyler taşıyor içinde. Eylemle söylem arenasında, her iki arenanın tam araf noktasında yaz yazabildiğin kerte. Senindir. Metin dediğin evi andırır. Katları paragraf, odaları tümce, bölmeleri öbekselsözcüklerdir. Sonuçta iki-sinin de banisi, münşidir. Kim ne anladı onu bilmem ama son zamanlarda iç-ten içe kaynıyor çakma ilçe. Kasabasal dönüşüm projesi kapsamında kagir, salaş, baraka, sac ve teneke tipli ne kadar konu varsa yıkıp yerlerine alımlı, geniş siteler konduracaklarmış. Halk huzursuz, tedirgin. Başkan olacak soy-daş -sözümona- ser veriyor da sır vermiyor. İle ve hatta başkente gidenler bi-le oldu. Çok umursamadığım için ben gayet sakin, rahatım. Onlardaki bu dünyevi huzursuzluğu anlayabiliyorum pekala. Evleri yıkılacak az şey mi? Ne ki hiçbir evle birlikte yıkılan hayallerinin, hatıralarının, geçmişlerinin farkında bile değil! Nasıl olsunlar ki canım! Evler mücessem. Ya hatıralar? Tabii ya onlar muhayyel ve geçti üstelik ve de bi daha gelmeyecek üstüne üstlük. Doktorsun. Hikaye. Sümsüksün. Sıhhiye. Vesselam!.. &

H E C E Ö Y K Ü

AKİF HASAN KAYA

SERVİLERDEKİ RÜZGÂR

Boğaziçi'nden esen rüzgâr, Karacaahmet'in servilerini sallarken yoldan geçen insanları, ne servilerin hışırtısını ne de kimsesiz ölümlerin sessiz çılgınlıklarını duyabiliyordu. Yalnızca birkaçı eski, tanıdık bir ses duymuşçasına ürperiyordu. Diğerleri, kaldırımında yürürken, yanlışlıkla mezarların mermer beyazlığını gördükleri anda bakışlarını, önce gökyüzüne, sonra caddeye çevirip bir çıkış, bir kaçış... Kulaklarında hep duymak isteyecekleri sesler... Bakışları cep telefonlarında; borsa, döviz kurları...

İşte tam o sıralarda, Boğaziçi'nden esen rüzgâr...

Rüzgârla birlikte, tahtalara kargacık burgacık isimleri yazılmış, taze kazılmış toprağına henüz yağmur yağmamış kimsesiz ölümler şöyle bir depresir mezarlarında. Dışarı çıkmak için değil, yerlerine iyice yerleşmek için belki de... Mezarlığın en ücra yerlerine gömülmüşlerdir. Hiçbir zaman aile mezarlıkları olmayacaktır. Yanlarına tanıdıkları birinin gömülme şansı yoktur. Sevakına, alalecele cenaze namazını kılanların okuduğı, imamın çabucak işini bitirip gitmek için hızlı hızlı mırıldandığı dualardan başka dua edenleri de olmayacaktır.

Herkes çekilip gitmiştir. Yoldan geçenlerin ayak sesleri mezarlık duvarını aşır, kimsesiz ölümleri Münker ve Nekir geliyor korkusuyla titretmeye başlamıştır. Şehrin üzerinde yağmur bulutları... Güneş, mermerlerde son kızlıklarını eritmektedir. İnsanlar evlerine dönme telaşında... Boğaziçi'nden esen o ürpertici rüzgâr Karacaahmet'in servilerinde hışırdarken... İşte tam o zaman, kimsesiz ölümler, şu fani dünyadan el ayak çektiklerini anlarlar.

Bunu, Boğaziçi'nden esen rüzgâr servileri sallayıp, yaz güneşinin kuruttuğu tohumusuz bir kozalağı dalından koparıp, kimsesiz bir ölünün yattığı, taze mezar toprağına düşürdüğünde mi anlarlar, yoksa zaten rüzgârın servilerde hışırdamasıyla daha önce anlamışlar mıdır... Belki de, kabre indirilip, daha mezar tahtaları dizilmeye başlamadan, komşu bir ölü ona her şeyi anlatmıştır. Bunu onlara şarapçılar, kaçaklar, tinerciler de söylemiş olabilir.

Her neyse, Sadık'ın anlattığına göre oraya vardığında veya zaten hep orda olduğundan, Boğaziçi'nden o rüzgâr estiğinde bütün kimsesiz ölümler gerçeğı biliyormuş.

Sadık bütün bunları bizzat yaşadı mı, bir yerden mi okudu, yoksa kafadan mı attı! Bildiğimiz, yani benim, Muzaffer'in ve Sefer'in bildiğı; Sadık bunları bize o kadar kuşkusuz bakan gözlerle, sanki bin yıldır kafasında kurdu-

ğu kelimelerle anlattı ki, inanın, duyan kendisi yaşadı sanır. O sözlerini bitirince bakışlarını doğruca tavana dikip öylece uzun süre kalakaldı. Biz birbirimize baktık. Sonra Sadık bize baktı. Nedendir bilmem, sanki ben Sadık'ın o derin derin bakan gözlerinde uzanan yolun sonunda bir mezarlık gördüm. Bize sabahtan beri anlatadurduğu her şeyi orda görüverdim sanki. Sadece, Boğaziçi'nden esen rüzgârın sesini duyamadım.

Rüzgârın sesini duymadığımdan mıdır nedir, Muzaffer ve Sefer'in aksine ben inanmadım. Eskiden de bazı yalanlar söylemişti ama bu kadar inandırıcı olmamıştı hiç. Daha doğrusu eskiden Muzaffer'le Sefer de inanmazdı onun anlattıklarına ama bu defa öyle değil. İnanmadığımı anladığından olsa gerek, Muzaffer ve Sefer'i bırakıp sadece benim gözlerime bakmaya başladı. Bakışlarımız derinleştikçe derinleşti. O inat ettikçe ben de ettim. İkimiz de bakışlarımızı kaçırmadık. Önce gözleri çukurlarına kaçtı. Bakışlarının ferisi söndü. Gözleri küçüldü küçüldü... Sonra yüzü de değişmeye başladı. Rengi soldu. Derisi dö-küldü. Dudakları yarıldı. Yanakları eridi. İşte o zaman, inat etme Sadık dedim. Bakma bana, su iç dedim. Dinlemedi. Bakışmaya başlamamızın beşinci gününde Sadık'ın sadece kafatası kalmıştı. Muzaffer ve Sefer bana yüklendiler. Yalansa yalan kardeşim, inansaydın adamın anlattıklarına dedi Sefer.

Biz böyle tartışırken Sadık'ın kafatası düştü, yerde yuvarlandı. Biz öylece bakarken.

Biz öylece bakarken, günlerden salı mıydı, çarşamba mı?

Çok soğuktu. Yağmur yağıyordu.

Yiyecek ekmeğimiz bile yoktu. Yaşımız kaçtı? Oniki... Onüç...

Para verip mi aldı, buldu mu, çaldı mı bilemediğimiz bir sustalı çıktı ortaya. Muzaffer ve Sefer köşede, altlarında karton, üstlerinde gazete, çektikleri tinerin etkisiyle yarı uyur, yarı uyanık yatarlarken, neydi adı. Bak unutmuşum işte. Biri çıkıp geldi. Yanında kendisi gibi kopuk, yetimane kaçkını beş altı kişi. Buraya el koyuyoruz, boşaltın dedi. Sadık uyardı önce. Ulan dedi, bu köprü altı kaç aydır bizim. Basın gidin, dedi. Üstüne yürümeselerdi, Sadık sustalıyı çekmezdi biliyorum. Ben o gün, annesini hiç görmemiş bir çocuğun nasıl içten, acıyla anne diye bağırdığını duydum.

Çok soğuktu. Sadık'ın daha sonra, çok sonra, Boğaziçi'nden esen rüzgârın salladığı serviden kopan kuru kozalağın, taze kazılmış mezar toprağına düştüğünü söylediği mezar, işte o gece sustalıyla öldürdüğü o çocuğun mezarıymış.

Çok soğuktu. Sadık'ın elinde kanlı sustalı, dişlerini hırsla sıkmış, sanki gözlerinden ateşler saçarak bakıyordu çocuğa. O ise yerde, kanlar içinde kıvrılırken, hiç görmediği annesini sayıklıyordu. O anda ben de, Sadık da, yerde kıvranan çocukta biliyorduk ki; ölmek önemli bir şey değildi aslında. Eğer

şu an annesi çıkıp gelse, sarılsa, bir kerecik oğlum dese, saçlarını okşayıverse, hele bir de yanağına öpücük kondursa bin kere ölürdü.

Hepimiz ölürdük. Çocuk, kan kaybından değil, annesizlikten öldü sonra. Sadık elinde bıçak, öylece baktı kaldı. O kadar uzun baktı ki, beşinci gün canı çekilmiş kafatası düşüp yuvarlanıverdi köprü altının taşlarında.

Biz öylece beklerken, üstümüzdeki köprüden arabalar, yayalar geçip gitti. Ezanlar, salalar okundu. Belediye hoparlörü, falanca plakalı arabanın bulunduğu yerden kaldırılmasını isteyen anonslar yaptı. Biz öylece beklerken, şehrin mutlu, huzurlu, zengin insanları üstümüzden işlerine gitti, işten çıkan evine gitti. Gezmeye gidenler oldu, arkadaşıyla buluşmaya gidenler, okula gidenler, aylak aylak gezenler, camiye gidenler oldu. Namazını kılanlar, görevlerini yapmanın huzuru, kalp genişliği içinde evlerine gitti. Biz orada, köprü altına öylece dururken, hiç kimse bizi merak etmedi. Biz öylece bekledik. Muzaffer ve Sefer birbirlerine sarılmış, açlıktan, soğuktan titrerken iftar topunu duymadılar bile. Beşinci günün sonunda devriye gezen polis bizi bulmasaydı, hepimiz ölüp gidecektik. Sonradan, orda ölmüş olmayı dileyeceğimizi düşünmeden, polisin bizi bulmasına sevindik bile.

Tam Karacaahmet'in önünden geçerken, polis arabasının camından mezarlığa baktım. Boğaziçi'nden esen rüzgâr servileri sallıyordu. Ben hışırtıyı duymadım ama dediğine göre Sadık duymuş. Bunları sonra uzun uzun anlattı bize. O kadar uzun anlattı ki, aylar sürdü bitmesi. Zamanımız çoktu. Kendisine inanmadığım için bana darılmasına aldırmadım. İnanmış gibi yapıp dinledim.

Çok soğuktu.

Yalnızdık. Ben, Sadık, Muzaffer ve Sefer.

Öylece bekledik nezarette. Kendimizce oyunlar bile oynadık. Mesela ben servi oldum. Sadık, Sefer ve Muzaffer, ağızlarıyla Boğaziçi'nden esen bir rüzgâr üflediler. Hatta ben, nasıl olmuş da cebime girmiş, nasıl olmuşsa polislerin görmediği kuru bir kozalağı düşürüyorum. Onlar gülüyor. Ben boyuna sallanıyorum. İlk nezaret tecrübemiz değil bu bizim. Biliyoruz. Ama cınayetten ilk defa geliyoruz. Sadık'a bakıyorum. Hiç adam öldürmüş gibi değil. Her şeyi unutmuş sanki. Gülüyor, gülüyor... Bunları sonradan hatırlıyorum. Hatırlamak istemediklerimi de hatırlıyorum.

Sırayla ifademizi aldılar. Sadık her şeyi inkâr etmiş. Ben yapmadım demiş. Sonradan itiraf etti tabii. Bunda yediği sopaların bir etkisi oldu mu, yoksa bize mi acıdı bilmiyorum. Ama onun itirafı bizi kurtarmadı. Hepimiz girdik içeri.

Hapse ilk giriyoruz. Hepimizi aynı koğuşa veriyorlar. Sadık liderimiz oluyor. Bu grubu o topladı zaten. Beni o eski fabrikada sıkıştırdıklarında, Muzaffer'le yetişmeselerdi zaten ölmüş olurdum. Sonra Sefer katıldı aramıza. Ondan sonra biz hiç ayrılmadık; yalnızlığı, yokluğu, zayıflığı, kimsesizliği paylaştık. Başka bir şeyimiz de yoktu zaten.

H E C E Ö Y K Ü

Sadık bize rüyalarını anlatırdı hep. O anlatmayı eskiden de severdi. Yalnız hep aynı rüyayı, değiştirip değiştirip anlatırdı. Biz bilirdik neyi anlatmaya çalıştığını ama belli etmezdik. Mesela Sadık, sarı, sapsarı bir evden bahsederdi. Bahçesinde oyuncaklar, bisiklet. Balkonunda kitap okuyan bir adam... Mutfağın açık penceresinden görülen bir kadın, yemek yapıyordur her zaman. Çiçeklerin arasına iki kardeş neşeyle koşturmaktadır. Mevsim bahardır mutlaka. Biz de katılırdık ona. Bize bu rüyayı o kadar çok anlatı ki bir süre sonra ben de görmeye başladım. Benim gördüğüm ev sarı değil, yeşildi. Her şey yeşildi; mutfağa yemek yapan kadının gözleri, bisiklet, kitap okuyan adamın gömleği.

Birden ya bir çılgılık, ya da gardiyanın soğuk, pis sesi her şeyi bozuverirdi. İşte o zaman kimsesiz ölüler gibi kalakalırdık ranzalarımızda. Rüyalar uçar giderdi. Ben o zamanlar güzel rüyaları yalnızca annesi olan çocuklar görür sanırdım. Yalnızca, bazen, büyük çocukların hediye ettiği tinerle kafamız iyiyse her şeyi unuturduk. Her yeri bir yeşillik kaplardı işte o zaman. Koğuşun penceresinden yeşil bir ay ışığı dolardı içeri. Hemen Sadık'a bakardım. Ağlardı...

Uzun, soğuk kış gecelerinde hep o kuru servi kozalağını avucumda sıkarak uyumaya çalışırdım. Hiç göremediğim annemden son bir hatıra gibi sakladım onu.

Bir süre sonra biz çıktık Sadık kaldı içerde. Sarılıp vedalaştık.

Sonra Sadık'ın öldüğünü öğrendik. Pozantı Cezaevi'nden çıkamadı.

Gecenin bir vakti, onu alıp götürdüklerinde, arkadaşımızın acı dolu çılgınlıkları, kalın duvarları, çelik kapıları aşp bize kadar geldiğinde, birbirimize sarılırdık.

Birbirimize sarılmıştık. Taze mezar toprağı mis gibi kokuyordu. Dağılan dediler. Cebimde Sadık'ın sustalısı. Sustalıyı daha cebimde açıyorum. Anlıyorlar.

Bir elimde kozalak. Ayağa kalkıyorum.

İki arkadaşım iki yanımda.

Rüzgâr servilerde şarkılar söylerken, kozalağı Sadık'ın mezarına gömeceğimiz geliyor aklıma.&

H E C E Ö Y K Ü

AYŞE BAĞCIVAN

ŞAKA NİYAZI

Şaka. Şaka ne? Kime şaka? Hayat bir şaka mı? Bunu sorgulamak istiyorum. Şaşılma. Kimdir *Şaka*? Bu adı nüfus müdürlüğüne kadar hiç erinmeden gidip müdürü ikna ederek sıfırı bol paralarla isim hanesine Şaka, soy adı hanesine de Niyazibey olarak yazdıranları. Nüfusa böylece kaydettirenleri. Tabii ismimi soy ismimle birleştirtince insanların beni kahkahalarla karşılamalarını... Ömrüm boyunca böyle çağrılıyor oluşumu...

Şaka Niyazi...

Aslına bakarsanız ben bu ismi bana *isim* olarak verenleri ne gördüm ne tanıdım. Kundağının içinde bir nüfus cüzdanı ve hemen altındaki zarfın içinde 'hayatımın acı şakası' yazan küçük bir notla yetiştirme yurdu önüne konulanım ben, gerçekçi olmak gerekirse atılanlardanım. Yetiştirme yurdu, kaçmak, yakalanmak, yine kaçmak, sonra yine yakalanıp bu sefer "şaka mısın Niyazi artık yeter" dendikten sonra on sekiz yaşına kadar yurtları evi bilen biriyim. Sonrası?

Sonrası hayatın kendisi işte...

Evim olmamasına rağmen düzenli bir hayatım var. İpin ucunu koyuvermiş değilim anlayacağınız. Ki zaten insanın evinin olması düzenli bir hayatı olması anlamına gelmez çoğu zaman. Düzenli olmak içinde yaşar insanın. Ev nedir ki? Dört duvar, kapılar ve pencereler. Tabii hiç gün yüzü görmeyen evler de var. Bu da ayrı bir mevzu. Duvarların örtemediği yalnızlık sesleri. Dört duvarı ve kapıları olmayan bir hayatın içinde, döşeğimi denize nazır serer, yıldızları gökten üzerime çeker, sizin rüyalarınızda dahi göremeyeceğiniz rüyalara dalar, yaşar giderim. Yaşar giderim de nasıl? Heytt benim mavi düşlerim! İşrak vakti titreyişlerim.

Her gün aynı saatlerde aynı otobüslere binerim. Aynı sessizliğe yürürüm. Aynı simidi kırar tekrar yola koyulurum. Akşamla yatsı namazı arası mendilimin üzerine atılmış bozuklukları kâğıt paraya çevirttikten sonra ak-bilimi doldurturum. Şaka değil bir ak-bilim bile var benim. Hatta otobüslerde şoförün ters bakışları arasında ak-bilimi ticarete döktüğüm bile olur. Otobüsler yazın sıcaklığında konforlu ve serin, kış günleri ise soğuktan iyi koruyor doğrusu. Haydi bakalım rast gele hayat!

Saatime baktım, tam on dokuz yaşındayım. İnsanın yaşı saatine bakınca anlaşılır mı diye sormayın; ben baktım ve yaşım tam da on dokuz işte. Otobüslerin beni, şehrin hiç bilmediğim sokaklarına farklı farklı hayatlara tanık ederek götürmesini seviyorum. Cama burnumu yaslayıp eski bir filmde ya da eski bir romandan çıkıp gelmeyi de seviyorum. Başımı dayamışım ca-

H E C E Ö Y K Ü

ma, yanımda oturanlar, ayakta bekleyenler. Her biri ayrı dünyalarda, akıllarının içinden sessiz ve derin kim bilir onlar da benim gibi nereleri gezip gelmedeler? Uğultu içinde uğultu gibi...

Her duraktan ayrı ayrı yolcu alır otobüsler; fakat hepsi de birbirine benzer.

Henüz bana benzeyen birini görmedim. Bu durakta da tombul bir teyze bindi. Sanırım ellili yaşlarda. Tombul teyze karşımdaki koltuğa oturuyor. Önce beni biraz süzüyor, rengi laciverte dönmüş mavi badime, başparmağımın özgürlüğü kaçmış gibi ayakkabımın ucundan çıkışına baktıktan sonra zararsız olduğuma hükmederek gülümsüyor. Sonra ayaktaki kızın belinden düşecekmiş gibi duran pantolonuna, otobüsteki çapkın gözleri üzerinde toplayan badisine ve başörtüsüne, aralarında bir bağ kurmak istercesine bakıyor. Tombul teyzem bağ kuramamış olacak ki şöyle güzel bir *Sübhaneallah* çekerek gözlerini otobüsün gittiği yolun seyrine daldırıyor. Ayaktaki kız, sanki teyzenin akşam misafiri olarak bütün tanıdıklarına konu olacağını fark etmişçesine, yüzüne, ben modern kapalıyım havasını takarak bir bakış atıyor tombul teyzeye. Medenilik için aklıma gelen şiiirinden dolayı okkalı bir Fatiha okuyorum sessizce Mehmet Akif'e...

Her durak farklı hayatlarla geliyor, otobüsün içlerine doğru, arkalara doğru ilerleyelimlere doğru.

Tombul teyze son bir bakış atarak iniyor otobüsten. Ayaktaki kız görüntümden rahatsız olmuş olmalı ki boş koltuğa oturmadı. Meraklımız değilim güzel kız!

Bugün şansımız tombul teyzelerden açıldı. Yanıma yine tombul ama bu sefer otuzlu yaşlarda genç bir hanım oturuyor. Yine kendi yaşlarında olan arkadaşı ayakta hem yolculuk ediyor hem de bol bol konuşuyorlar. Bu kadınların zaman ve mekân tanımadan her yerde kendilerini anlatabilmelerine, içlerinde olanı dışarıya vurmalarına hayranım. Ama öyle güzel, öyle içten konuşuyorlar ki hani çekinmesem gireceğim konuşmaya. Heyyyt yalan dünya, bak sen adama! Gencecik karısının üstüne bir de imam nikâhlı kadın getirmiş. Kadın sanki hem kadınlığından utanıyor -yani en azından bakışları o ezikliği gösteriyor- hem de arkadaşına yüreğini açıyor. Dayanamıyorum bazen otobüslerde böyle herkesin hayatlarının bir kısmına girmeye, dertleriyle dertlenmeye. Kadın gözlerinden kocasına olan sevgisini, geçirdiği günlerini, en çokta gelecek günlerini akıtarak verdiği kararı onaylamasını istercesine ayakta duran arkadaşına bakıyor. Bakıyorum ayakta duran kadına, kadın otobüsün sarsmasından mı yoksa anlatılanların ağırlığından mı kestiremediğim bir şekilde yanındaki adama doğru yan yatıyor derken koltuğun demirine tutunarak ancak duruyor ayakta. Dudaklarından arkadaşının eşinin şerefine dokunan bir kelime dökülüyor... Kadın milleti değil mi hareket halinde olan bir otobüsün içinde, hatta kendi bulunduğu durumu unutturan bir hâl içinde camın ardından ayakkabı mağazasının camına *büyük indirim* yazılmış bir yazıyı heyecanla birbirlerine gösteriyorlar. Neyse ki bu indirim yazısı kadının gözlerinden yaşı sildi. Yahut bir an o duyguyu dindirdi. Fakat yine de hoş değil midir bir insanın büyük sorunları içinde anlık duygularla mutlu olması? Ya da o sorunları anlık duyguların kapatması. Bütün kadınlar, seviyorum sizi!

H E C E Ö Y K Ü

Kadınlar mağazadaki indirime giren ayakkabılardan denemek üzere indiler otobüsten. Saatime baktım en az on yaş yaşlandım. Saatim yirmi dokuz yaşı gösteriyor. Kolay değil yanınıza oturan hayatın sıkıntılarıyla sıkılmak!

Yanıma genç bir çocuk oturuyor. En fazla yirmili yaşlarda. Elindeki telefonla bağlanmış gibi hayata. Gözü telefonun gösterdiğinden başka bir şey görmüyor. Kulağında da yine telefonun parçası bir kulaklık tıkamış kulaklarını dış dünyaya. Dirseğimi çocuğun göğsüne hızlı bir şekilde değdirip gözlerimle ayaktaki yaşlı amcayı işaret ettim. Çocuk, *höt* desem otobüsü durdurup incek gibi yerinden kalktı. Yaşlı amca, dua yumuşaklığında dokundu omzuma. Bembeyaz öpülesi sakalları, derviş duruşlu boynu ve yüzündeki her daim şükrünün ifadesi gülüşüyle yaşlı amca sükûnetini dinlettiriyor ineceği durağa kadar. Acele etmeden yavaşça doğruluyor yerinden, hayatına doğru iniyor. Gözlerim kalabalıkta kaybolana kadar asılı kalıyor yaşlı amcada. Neler yaşamıştır, neler yaşatmıştır diye düşünüyorum.

Saatime baktım kırk yaşındayım. Otobüs yolcularını varacakları yere götürürken, bir tek beni yolcularının hayatlarından geçirerek yolun tam ortasında bırakmak üzere bilmediğim duraklara götürüyor. *Bilmek* ne garip bir kelime! En az üzerime yapışmış ismim kadar garip!

Otobüse iki tane genç biniyor. Hararetli bir şekilde konuşuyorlar. Gençler, serin gelin, diyorum içimden. Konuşmalarını duyabildiğim kadarını dinlemeye başlıyorum.

Gazze diyorlar, ölen çocuklar diyorlar, mücadele diyorlar, birlik olmak diyorlar. Bu gençler çok güzel konuşuyorlar. Var olun gençler!

Otobüsteki seslere kulak kesiliyorum. Bir kadın cenazede yaşanan skandaldan bahsediyor. Sesinin şiddetini artırarak 'vah vah'lar, 'eyvah'larla anlatıyor kadın. Üzülmemek elde olmazdı, yanındaki kadın 'Ben dizinin o bölümünü kaçırdım.' demeseydi. Gülmekle ağlamak arasında bir ayırımdayım. Gözlerim arka koltuğun cam köşesine büzülerek oturmuş küçük kız çocuğuna takılıyor. Elbiseleri elbisemden farksız, elleri emek yorgunu, omuzu hayat yüklü. Bu yük fazla değil mi bedenine? Ah çocuk, eyvah çocuk. Gözlerimden bildim hikâyeni çocuk! Gözlerinden bildim terk edilmişliğini, kimsesizliğini. Bilir misin çocuk, bazıları naçardır, dokunamaz kendi hayatına. Aynı bu otobüsün camından kaybolan kalabalığı izler gibi izler hayatını. Dokunamadan yetişmeden. Bakma çocuk gözlerime. Bakma öyle işte. İn beğendiğin bir durakta ve kaybol insan yüklü bu kalabalıklarda. Ah çocuk, vah çocuk!..

Otobüsün uğultusunu dinliyorum. Başımı yasladığım camdan dışarı daldırıyorum gözlerimi. Trafik lâmbasının kırmızı ışığı, yol kenarındaki ağaçlar, yolun bir ucundan diğer ucuna geçen insanlar, evler. Bütün bunların arasından belki de hayatın tam ortasından siyah beyaz bir türkü gelip yerleşiyor dudaklarıma; "Ah yalan dünya, yalandan yere yüzüme gülen dünya..."

Saatime baktım, tam elli beş yaşındayım. Otobüsün getirdiği en son duraktayım... &

H E C E Ö Y K Ü

İSMAİL İSPARTA

BABA

^Amcaoğlu rapor birazdan çıkacakmış, bekleyelim..."

Başını öne eğdi. Dudaklarını ısırdı; hırsla; incecik kanadı dudakları. İnsan bu kadar mı özlem duyardı bir kelimeyi söylemeye. Duyardı! Hem de nasıl.

Baba!

Ne tatlı söylemesi... Hele yeni konuşmaya başlayan bir çocuğun dudaklarında; b'lerin üzerine basa basa; bir akide şekerini emermiş gibi...

Baba!

İki hecelik özlem... Yürek sızısı; günbegün katlanan; yaraya tuz basarmış gibi.

Baba!

İçe akıtılan gözyaşı; dinmek bilmeyen...

Bir söyleyebilseydi! Geceleri yorganı tepesine çekip sessizce söylediği gibi... Dili dolaşır, sesi titrer miydi ki? Yoksa bir bıçak gibi yüreğine batan çığlık, umutsuzca dökülür müydü dudaklarından? Bilemiyordu.

Fakat babasızlığı iyi biliyordu... Zordu babasızlık; acıydı. Okulda serse-rilerden dayak yiyince, sizi babama söyleyeceğim, diyememektir. Düşe kalka büyümektir. Bata çıka yaşamaktır. Küçük yaşta boya kutusunu omuzlamaktır babasızlık.

Daha beşikteymiş babasından ayrıldığında; şimdi yirmisinde. Annesi fazla bahsetmezdi ondan. Belki yarasını deşmemek için... Amcasından öğren-mişti bir akşam vakti arabaya bindirilip götürüldüğünü. Bir daha da...

Ve.

İşte...

İlk kez baba diyecekti. Diyebilecek miydi? Yüreğinde bir sızı; günbegün katlanan; yaraya tuz.

"Amcaoğlu rapor çıkmış... Kemikler..."

Devamını getiremedi. Yutkundu.

Gözünde iki damla. Dudakları titredi.

Yüreğinde saplı duran çığlık.

"Babaaaaa!!"&

H E C E Ö Y K Ü

ÜMİT AYKUT AKTAŞ

PARALEL EVREN

*Yirmialtıncı ölen
Wolfgang Borchert'in anısına*

3 Aralık: Keskin idrar kokulu tuvaletlerde, sular kesik olduğu için yine maden suyu ile tıraş oldum. Bildiniz; yine tersten, hem de yüzümü kanatmak pahasına. Garnizondakilerden tam bir saat önce kalktım. Onlarla birlikte kalkarsam, yüzümü oluşturan çizgilerin yansıdığı çatlak aynada benden başka üç kişinin daha yüzünü görebilirim. Çünkü burada bir aynaya 3,7 kişi düşüyor. Ardından gün boyunca silahlığa sakladığım kitapları okudum, ta ki sözcükler anlamlarını yitirinceye değin. Akşamüzerine doğru sıcak sütlü kahve ve ayçöreği hayal ettim. Oysa cebimde kalan parayla üç hafta daha idare etmem gerekiyordu.

5 Aralık: Birliğe yeni gelen askerlerden biri çavuşla tartışmaya girince öğlen yemeğinden olduk ve herkes cezalandırıldı. Ellerimizi hissetmez oluncaya değin buz kırdık. Hava inanılmaz soğuktu. Boğazım şişmeye ve yutkunurken canım yanmaya başladı.

6 Aralık: Olağan kalkış saatinden bir saat önce kalkmak şöyle dursun herkesin aynı anda kalktığı saat altıda bile yataktan zor doğruldum. Küçük dilim ve boğazım birbirine yapışmış durumda. Yutkunmak inanılmaz acı veriyor. Neyse ki iki saatliğine de olsa sular akıyor. Dört kişiyle birlikte tıraş olsak da suların akması insana mutluluk veriyor. Diğer üç kişi işlerini bitirdikten sonra yalnız kaldığımda, aynaya dikkat ettim de sıskalığım iyice ortaya çıkmaya başlamış, kepçe kulaklarım da yelken gibi açılmış durumdalar. Hastalığın ve iki haftadır sular akmadığı için yıkanamamanın etkisiyle teke gibi koktuğumu fark ettim. Kahvaltı sırasına yetişemediğim için -bu peynir bitti anlamına geliyor- metal bardakta ılık bir çay alıp bir dilim ekmeğe de biraz margarin sürdüm. Kahvaltıdan sonra silahlık nöbetçileri ve ben hariç herkes sabah eğitimine gitti. İşte epilepsi olmanın güzel yanları. Payıma düşen jilet kalınlığındaki sabunla hamamda güzelce yıkandım. Dışarısı dondurucu soğuktu ve inanın buradan dışarı adımımı atmak istemiyordum. Kurulandıktan sonra ölmüş birine ait olduğunu bilmek zaman zaman bana tuhaf duygular yaşatsa da paltoma sıkıca sarılarak silahlığın yolunu tuttum. Bodrum katın sonundaki izbe silahlıkta görevliydim ve epilepsi olduğum için bana silah vermeyip eğitimlere de almıyorlardı. Hafta so-

nu sözde gizlice yapacakları operasyon için soğuk iklimlerin ve ağır makineli-lerin hepsini hazırlamışlardı. Battaniyelerin arasına gizlediğim kitaplardan birini -Wolfgang Borchert, *Üzgün Sardunyalılar*- çekip okumaya koyuldum. Saat dokuzdaki nöbet değişimi için silahlığa, askerler gelmeden kitabı saklar ve şişliği inmeyen boğazımı yumuşatmak için bir bardak çay içebilirdim nasıl olsa.

8 Aralık: Sıkı bir sansürden geçmiş gazetelerde sınırda saldırı beklentisiyle ilgili kaynağı belirtilmemiş haberler yer alıyordu. Üç dört gün gecikmeli de olsa eline gazete alabilmek insanı heyecanlandırıyordu. Her gün askerlik süresinin uzatılacağına dair asılsız bilgiler kulaktan kulağa dolanıyordu. Bizi ne zaman bırakacakları belli değildi. Fakat bildiğim bir şey varsa o da şuydu; silahlığın içinde güvendedim ve tüm tehlikeler, tehditler dışarıdaydı; çatışmalar, uzuvlarının parçalanması ihtimali, kavgacı çavuşlar, suçsuz da olsun suratına tokat yapıştırabilecek astsubaylar, bitmek bilmeyen eğitimler ve silah temizlikleri... Bodrum kat kimsenin uğramadığı unutulmuş, tehlikesiz bir bölgeydi. Tüm gün, tüm yıl hatta yaşantım boyunca annemin göndermiş olduğu soğuk iklim kıyafetlerinin ve sırt çantalarının içine gizlemiş olduğum Paul Auster'in kitaplarını tekrar tekrar okumak isterdim.

11 Aralık: Gece dörtteki nöbet değişimi sırasında bir yavru kedinin mi-yavlaması ile uyandım. İç paralayıcı bir şekilde viyaklıyordu. Aşağıdaki küçük duvarın arkasında kalmıştı. Silahlıktan aldığım ince ipe, biraz süte -itiraf ediyorum; konuk gelen subaylara sütlü kahve ikramı için bekletilen süttan aşırıdım- batırılmış ekmek, bağlayarak zayıf ışığın aydınlattığı duvarın arkasına sarkıtmayı başardım. İpi zorlukla oynatarak görüş menziline sokmaya çalıştım. Önce ürktü sonra gözleri iyi görmediği için koklaya koklaya zorlukla bulduğu ıslak ekmeği ondan beklenmeyecek bir marifetle gövdeye indirdi ve biraz olsun sesi kesildi.

12 Aralık: Gece devam eden ritmik horultudan ve beni susturmaya çalışan koğuş nöbetçisinin sürekli dürtüklemesinden sıkılarak yazarı odasına geçtim. İki masayı birleştirip silahlıktan aldığım battaniyeleri masanın üstüne koydum. Sanırım artık geceleri burada yatacağım. Revirde septum deviasyon, konka hipertrofisi teşhisi konulduğundan beri uykumda nefes alamamaya ve sırtüstü yattığımda da şiddetli horlamaya başladım. Uyurken başkalarını rahatsız etmek iğrenç bir durum. Önce bodrumdaki silahlık şimdi de yazarı odasında gece uykusu; giderek garnizondakilerden uzaklaşıyorum. Uyumadan önce pencereyi açıp "pişpişt, pişpişşt" diye camdan seslendim ama benim yavru kediden ses seda yoktu. Ölüp kaldı mı acaba yavrucak?

14 Aralık: Annemin asker kargosu dışında göndermiş olduğu -aksi halde gönderilenlerin çoğuna sakıncalı ayağına el koyabilirlerdi- kitapları tek tek okuyorum. *Tatar Çölü*, *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*, *Savaş ve Barış*,

Durgun Akardı Don ve Aslan Asker fıvayk. İlâhi Annecim! Ben savaşı unutmaya çalışıyorum oysa görüyorum ki unutmamam için elinden geleni ardına komamışsın...

17 Aralık: Sabah pusuya düşürülmüş gruptan dört ölü, yedi de yaralı asker getirdiler. Garnizonda büyük bir moral bozukluğu oluştu. İlk kez bir ölüyü yakından gördüm. Yüzünden vurulmuş olduğu için tanınmayacak haldeydi. Buradaki ortam giderek Kosi_ski hikâyelerine benzemeye başladı. Bugün çay bile içmeden silahlıktan çıkmadım. *Tatar Çölü'*ne başladım. Giderek artan okuma seansları vakit geçirmekten çok paralel bir evrene kaçış gibi. Biliyorum gerçek dünya orada. Bir gün kapılarını bana açacak ve buradan hiç iz bırakmadan gidebileceğim belki de.

19 Aralık: Çatışmalar artarak devam ediyor. Yemek öğünleri ikiye indirildi. Nöbetler iki katına çıkarıldı. Gece oniki-iki nöbetinden gelip bütün kamurlajlarını, palaskasını, postallarını çıkarıp yatağına yatan asker yaklaşık yüzondakika sonra dört-altı nöbeti için tekrar giyinip nöbet yerine gidebiliyor. Odunluğun camından bakıyorum da kar yağışı usul usul hızlanıyor. Bu arada yavru kedinin odunlukta zula bir yere ufaktan ufağa yerleştiğini fark ettim. Önce benden korktu, sonra boyuna bakmadan "kıhh, k ı h h ." diye tehditkâr sesler çıkardı ama çöpteki azıcık yemek artıklarından onun dişine göre bir şeyler bulup önüne atınca mesafeli bir dostluk yakalamış olduk. Mercimek çorbasına bulanmış bayat ekmekleri çiğnemedi yuttu. Birliğe o kadar az yemek veriliyor ki çöpten, bir yavru kediye bile anca yetebilecek artık çıkarabiliyorum. Yemeğini bitirince biraz tetikte de olsa onu okşamama izin verdi. Kesin pirelenmiştir ama gözleri ve yüzü o kadar sevimli ki... Bana evin bahçesinde annemle birlikte baktığımız kırçilli kedimiz Pasaklı'yı anımsattı. O da gıdısını okşatmayı ne severdi ama hayalimde hep yavru kedi olarak kaldı. Büyüymeden arka mahalledeki, kendilerine çete adını vermiş bir grup ergenliğe yeni adım atmış yıkıcı, dökücü velet tarafından kafasına taş atılarak öldürülmüştü. Annemle ardından ne ağlamış, ne hırpalamıştık kendimizi. Uzun süre de düzelememiştik. Onu koruyamamamın burukluğu içimden hiçbir zaman gitmedi. Gece yatarken dudağımda sağlam bir uçuğun çıktığını fark ettim.

20 Aralık: Dün annem iki kez telefonda beni istemiş ama zamanında haber vermedikleri için yetişememişim. Evimiz, annem ve annemle akşamüzerleri çayın yanında gövdeye indirdiğimiz incirli cevizli kekler burnumda tütüyor. Sahil kıyısındaki başıboş yürüyüşleri özlüyorum. Geceleri yatarken gözlerimi kapadığımda evimizi, bahçemizi, kumları parlayan kumsalları görüyorum. Körfez vapurunda cam bardakta çay içeceğim sırada silah sesleri ile yataktan sıçıyorum. Buradaki günler giderek daha çekilmez oluyor. Artık eve dönmek istiyorum hem de bir an önce. Nedenini halen anlayamadı-

ğım bir çatışmanın içindeyiz ve gün geçtikçe biz de milislerde hızla eksiliyoruz. Peki, kim kazanıyor? Buraya geldiğimizden beri toprağın altında, toprağın üstündekinden daha çok yakınımız var artık. İyi ki yanımda okuyabileceğim kitaplar var yoksa çıldırmamak pek mümkün görünmüyor.

21 Aralık: Bu aralar her şeyden kaçmak için hep uykuya sığınıyorum ama nedense bu sabah beşte yatakta fırladım. Erkenden tıraş oldum. Ağır ağır, yüzümü kanatmadan. Muhteşem, sisli bir hava. Sis dağların eteğinde köpüklü bir deniz gibi görünüyor. Ahh. bir fotoğraf makinem olabilseydi. Yavru kedime Pireli Pasaklı ismini taktım. İki kez "Pist pişttt" diye seslendiğimde hemen girdiği delikten dışarı çıkıyor ve kucağıma atlıyor. Onu biraz okşadıktan sonra yemeğini veriyorum artık o gün çöplükte ne bulabilmişsem. İki kez azar işittim çavuştan çöplüğü eşeliyorum diye. Keşke Pasaklı'nın da bir fotoğrafını çekebilmiş olsaydım. Hiç olmazsa bir anı görüntüleyebilseydim de onunla ilgili görüntüler sadece zihnimde asılı kalmasaydı.

23 Aralık: Yazıcı odasından zar zor bir kalem alabildim. Kalemim bittiği için dün hiçbir şey yazamadım ve yine görüyorum ki artık sadece kalemin ucuyla düşünebiliyorum. Çok uzunca bir süreden sonra öğle yemeği verdiler. Hem de mercimek çorbası, etli nohut ve pirinç pilavı. Herkesin yüzü gülüyordu. Doyasıya kaşıkladık tabakları. Tabaktaki dört parça eti Pireli Pasaklı için gazete kâğıdına sardım. Sanırım yakın bir zamanda bizleri operasyona gönderecekler. Operasyon öncesi moral olsun diye öğlen yemeği vermiş olmalılar. Öğleden sonra bir aydır uğraştığım doktor randevusunu verdiler. Doktor yüzüme bile bakmadı. Epilepsi için standart birkaç ilaç verdi. Burnumdaki eğrilik için, herkeste var, dedi. Dudağımda çıkan uçuk için, sıkıntı ve stresten oluyor bende de var, dedi, beni sepetledi. Silahlığa döndüğümde operasyon için soğuk iklim kamuflajlarının alındığını gördüm. Bir an paniğe kapıldım kitaplarımı buldular mı diye. Hepsinin yerlerinde olduğunu görünce içimi bir ferahlık kapladı. Yakın çevremdekilere mektup yazmaya koyuldum hiçbirini postalayacak param olmadığını bile bile. Hatta elimdeki kitaplardan birkaç güzel tümceyi de aşırmayı ihmal etmeyerek.

25 Aralık: Bugün karar verdim; buradan dönüşüm kesinleştiğinde ev adresime kendim için kartpostal göndereceğim. Eve geldiğimde kendi kendime attığım kartı keyifle okuyacağım. 1 Ocak'ta yirmialtı yaşına gireceğim ama doğum günümü burada kutlamak pek parlak bir fikir gibi görünmüyor doğrusu. Kendimi Paul Auster'in *Karanlıktaki Adam* adlı romanındaki karakter gibi hissediyorum; "Savaşın son sekiz ayını bir tavan arasında tek başına geçirmiş, bu süre boyunca kitap okumaktan başka bir şey yapmamıştı."

26 Aralık: Pireli Pasaklı için ciddi şekilde endişeleniyorum aramadığım delik kalmadı. Yerinde yeller esiyor. Onu da mı korumayı başaramadım?

Moral bozukluğu gün boyu yakamı bırakmadı. Silah sesleri her geçen gün daha da artıyor. Bugün tek satır dahi kitap okumak içimden gelmedi. Kendimi hiç zorlamayayım, bugün canım bir şeyler karalamak da istemiyor.

28 Aralık: "Onun tetiği çekmesini beklerken, kurşun kalbime saplandık—tan sonra ne kadar süre de öleceğimi merak ediyordum. Bu kafamdan geçen son düşünce diye düşünüyordum." Paul Auster'in ismini unuttuğum bu romanında da olduğu gibi artık kullanılan cümlelerde gizli gizli benden bahsedildiğini düşünmeye başladım. Sanki kitaptaki tüm karakterler bir araya gelmiş benden bahsediyorlar.

Yılbaşına bir gün kala yapılan genel aramada silahlıktaki bütün kitaplarına ve günlüğüne el koydular. Gözlüğünün bir camının çatlaması dayağın şiddetini biraz olsun hafifletse de yine de bölük çavuşu ve astsubaydan sıkı bir dayak yemekten kurtulamadı. Kendisine ölen askerlerden birinin tüfeği verildi ve gamizon dışındaki nöbet kulübelerinden birine, günde toplam altı saat olmak üzere nöbet görevi verildi. Nöbet tuttuğu bölgede kar giderek hızlanmaya başlamıştı. Boğazı her zamanki gibi şişti ve çenesinin titremesine engel olamıyordu. Boğazında içine iki kapak konyak sallandırılmış sıcak bir kahve yudumu hayal etmeye çalıştı. Ağaçların yanındaki yarı yarıya yıkılmış barakada oldukça zayıflamış bir halde miyavlayan Pireli Pasaklı'yı gördü ve yüzünü eve dönmüşçesine kocaman bir gülümseme kapladı. Gazete kâğıdına sarılı, günlerdir cebinde taşıdığı birkaç küçük et parçasını ona yedirdi ve boynunu okşamaya başladı.

Tüfeğini ağaca dayadı bir eliyle kediye kucağına alıp uyuttu diğer eliyle de cebinde ki birkaç sayfayı çıkarıp okumaya koyuldu. Üzerinde sadece yabancısı bir yazarın çeviri bir öykü kitabının, yırtılan kitaplar arasından kurtarıldığı birkaç sayfası bulunmaktaydı. Gün içerisinde aynı sayfaları, aynı cümleleri, aynı sözcükleri defalarca okuyordu.

"Keskin idrar kokulu tuvaletlerde, sular kesik olduğu için yine maden suyu ile tıraş oldum. Bildiniz; yine tersten, hem de yüzümü kanatmak pahasına. Gar-nizondakilerden tam bir saat önce kalktım. Onlarla birlikte kalkarsam, yüzümü oluşturan çizgilerin yansıdığı çatlak aynada benden başka üç kişinin daha yüzünü görebilirim. Çünkü burada bir aynaya 3,7 kişi düşüyor. Ardından gün boyunca silahlığa sakladığım kitapları okudum, ta ki sözcükler anlamlarını yitirinceye değin. Akşamüzerine doğru sıcak sütlü kahve ve ayçöreği hayal ettim. Oysa cebimde kalan parayla üç hafta daha idare etmem gerekiyordu." &

H E C E Ö Y K Ü

FANTASTİK BİR GERÇEKLİK:
YILANIN GÖZÜNDEN İÇERİ ÜZERİNE
GÖNÜL ÇOLAK'LA SÖYLEŞİ:

"Hiçbir eser, okura sahip olmadığı bir şeyi veremez."

Konuşan: Bedia KOÇAKOĞLU

*"Bir şeyle bir olmaktır yazma süreci benim için.
O sırada kural, düzen işlemez..."*

Hasan Ali Toptaş ile ilgili geniş bir biyografi çalışması hazırladığım şu günlerde, dostum Fevzi Bey: "Hocam, bir Hasan Ali Toptaş uzmanı olarak söyler misiniz lütfen, şu *Gölgesizler*'deki Muhtar neden intihar etti?" diye sorduğunda iki şey düşündürdü beni. İlki okurun bir romandaki kurguyu bu kadar içselleştirerek dert edinmesi ve üzerine kafa yorması (bunda romanın payını çok büyük), ikincisi de "bir yazarın uzmanı olma"nın ne demek olduğu. Çalışmayı ilerlettikçe ve yazarla dostluğum arttıkça anlıyorum ki tüm bildiğim aslında bir şey bilmediğim. Okudukça, metinler üzerinde düşündükçe hep en başa döndüğüm ve aslında sonuna geldiğimi zannettiğim karanlığın daha en başında olduğum. Belki de insan metni gören ama görmezden gelen bir bakışla okumalı; bilgi içeren bir bilememe hali belki. Zira bilgi ancak acı veriyor okura. Metni çözümleme, derinde dipte duranı çekip çıkarma adına "haz"dan mı geçiyoruz acaba? İşte bu sancılı Hasan Ali Toptaş sürecine küçük bir ara verip de son zamanlarda okuduğum kitaplardan biri *Yılanın Gözünden İçeri*. Derdi ilk günkü gibi 'insan' olan Gönül Çolak'ın son kitabı. Gerçek-rüya çatışması üzerine kurulan metin de az önce ifade ettiğim gibi "bilgisizlikle" okunması gereken eserlerden biri. Metaforları değerlendirdikçe sorular birikiyor insanın zihninde. Ve önünüze iki kapı açılıyor: Ya sıkıntılı bir sürecin içine girip, uykusuz kalacaksınız ya da dayanacaksınız yazmanın kapısına. Ben ikinci seçeneği gerçekleştirme şansına sahip olanlardanım. Sevgili Gönül Çolak bizi üç aylık minik bebeği YAZ ile karşılıyor.

— İlk kitabınız *Komi ve Kemiklerle* 2009'da Yunus Nadi Öykü Ödülünü aldıktan sonra bu, yayınladığınız ikinci kitabınız. Çekmecede saklanan ve bir arkadaşınızın ısrarıyla gün yüzüne çıkan *Komi ve Kemiklerin ardından*, bu eserinizde daha cesur bir Gönül Çolak var mı? Ödül, özgüven adına bir getirisi sağladı mı size?

Gönül Çolak

— Tabii ki daha cesur ilkine göre ama ödül almasaydım da bundan daha farklı bir şey yazacak değildim. Ödülün de mutlaka etkisi olmuştur. Çekmecede durmasına gelince; ben hayatındaki pek çok şeyle tesadüflerle, hayatın kendi akışı içinde buluşan ve bunun böyle olması gerektiğine inanan biriyimdir. Hiçbir zaman ileri dönük planlar yapmam. Şunu ya da bunu yapacağım, olacağım gibi cümlelerim pek yoktur. Hikâyelerimin bir gün birileriyle buluşacağını düşlediğim olmuştur ama yayınlanması için çabaladığımı söyleyemem doğrusu. Kitabın çekmecedan çıkması, yayıncısıyla buluşması, yarışmaya katılması da tamamen bu tesadüflerin sonucudur. Yazarken de aynı şekilde çok planlı davrandığımı söyleyemem. Kafamın içinde

beni kemiren bir şeyler, toplamda yaratmak istediğim bir etki vardır ama herhangi bir niyetle, kararlılıkla oturmam yazının başına. Sonlandıracağımdan bile emin olmam çoğu zaman.

W — *Yılanın Gözünden içeri'ye*, yazan değil de okuyan olarak baktınız mı hiç? Bu anlamda sizce eser, okura ne vaat ediyor?

O — Hiçbir eser okura sahip olmadığı bir şeyi veremez. Bizim şu ya da bu niyetle yazmamızın, kafamızda tasarladıklarımızın pek bir önemi yok. Okur ne kadarına sahipse o kadarını paylaşabilir... Çok acımasız ama bu böyle... Yazdıklarına okuyan bir göz olarak bakabilmem çok zor. Öyle bir gözüm olsa belki de hiç yazamazdım, çünkü bu binlerce göz demek olurdu. Bir akademisyen, eleştirmen, kuramcı gözüyle mi, yoksa "acaba okuyunca ne düşünür" diye düşündüğüm, fikrine kıymet verdiğim bir dost gözüyle mi bakmalıyım, yoksa yarıncı gözüyle mi, annemin gözüyle mi? Uzar gider bu. İnsanın yazma ihtimalini yok eden bir şey. O metni yazmış olan "yazar Gönül Çolak" olarak bakmamdan bahsediyorsanız, bu pek dışardan bir bakış olmuyor zaten. Ama kendi içimde başka gözlerim var mı diye soruyorsanız, olmaz mı? Bu yalnızca yazarken değil yaşarken de var zaten. Rüya görürken "rüya gören kendimi" de izlediğim "açık rüyalar" gibidir benim hayatım. Bir taraftan her şeyin dışında ve üstünde izleyen bir gözüm vardır hep. Yargılayan müdahale eden bir göz değil bu, sadece izleyen... Bir anı yaşarken, çok ileri bir tarihten o ana baktığım olur. Daha geçmeden geçmiş bir zaman gibi o ana dair iç geçirir, özlem duyar, o anı ileri bir tarihten anarım. Yaşarken hikâye etmek gibi kötü bir deformasyon belki de bu. Tabii ki kitabı okuyanlardan insanın karanlık tarafları üstüne düşünmelerini istemişimdir. Hatta içinde bulunduğumuz zamanı, bireyin sıkış-

mışlığını, bir şeylerin belki de sonunun gelmek üzere olduğunu hissetmelerini istemiş olabilirim. Salih'in kapkaranlık, insansız şehirde (Taksim-Tarlabası Caddesi) dolaştığı "Salih'in Ölüler Diyarından Çağrılması" ve sorgulanması başlıklı bölümler, Tanrıyla diyalogları bunun için yazıldı sanırım.

— *Eseriniz için yayınevi "roman" terimini kullanmış. Ancak bakıldığında "uzun öykü" denilmesi daha sağlıklı gibi görünüyor. Zira kurgu, hacim vb. yönleriyle romana yakın ama uzak; öyküye yakın ama uzak. Buna "novella", "uzun hikâye" gibi isimler koyanlar da var. Bu arada kalmışlığı siz nasıl adlandırırsınız?*

— Bu arada kalmışlık, ya da bir kalıba sığamayış hikâyelerimin genel karakteristiği gibi. Ne diye adlandırıldığının pek de bir önemi yok bence. Uzun bir hikâyeyi besleyen, oluşturan kısa hikâyelerden, bölümlerden oluşan bir metin bu. Bu parçaların bazıları başlı başına bir kısa hikâye gibi düşünülebilir, fakat hepsi ana metne hizmet ediyor. Bire bir ilişkili değil. Yani ön hikâyenin "pavyon hikâyesi"yle ilk bakışta ilişkisini kurmakta zorlanabilir okur. İç içe geçirilmiş hikâyeler var, kahramanların her birinin rüya yaşantıları var, olayların geçtiği İstiklal caddesinde uyur-uyanıklık arası dolaşan, gerçek ve rüya yaşamı tısını ayırt edemeyen bir kahramanın gördükleri var. Onunla birlikte metin de birçok düzlemde dolaşıyor. Yazarken öykü mü, roman mı, hiç bunları hesap etmiyorum. Daha önce de söylediğim gibi planlar yapmıyorum, bir şeyle bir olmaktır yazma süreci benim için. O sırada kural, düzen işlemez...

— *Yılanın Gözünden İçeri*'de, var olan bir hikâyeden mi yola çıktınız? Hatırladığım kadarıyla bir ara sizinle sohbet ederken "Yıldız"ın aslında var olduğunu söylemiştiniz? *Komi ve Kemikler*'de de gerçek bir kahraman kullandığınıza göre Gönül Çolak, hayatının neresinde durarak bakıyor öyküye?

— Evet, Yıldız karakterini yaratmama neden olan biriyle karşılaşmıştım. Karakterden daha çok pavyon hikâyesinin sonundaki sürpriz final, (kitabın finalinden bahsetmiyorum) gerçek hayattan alınmadır. Ben yazmaya, yazma fikrini oluşturmaya daha çok bir görüntüden, bir karşılaşma, bir diyalogdan etkilenerken ya da rüyalarımın çalarak başladım. "Yılanın Gözünden İçeri" de pavyon hikâyesi başrolde gibi görünse de metnin iskeletini oluşturmuyor. Girişteki gerçeküstü ön hikâye (yılanla ilgili olan) bu kitabı yazmama sebep olmuştur... Hayatın neresinden baktığıma gelince... Hayatı kurmacanın içinden, kurmacayı da hayatın içinden geçirmeden kavrayamıyorum ben. Salt, kendi halinde bir hayat ya da gerçeklik algım yok. Bilmiyorum yani, hayat denilen şeyin tek başına ne anlama geldiğini. Aynı şekilde hayatımın içinden geçmeyen herhangi bir şeyi oturup yazma şansımın olabileceğini sanmıyorum. Bunu birebir yaşamak olarak düşünmemek lazım. Bir rüyaya doğru sürüklenmem lazım öncelikle. İşaretler görmem, sesler duymam lazım beni çağıran... Tüm bu rastlantıların bir araya gelmesi lazım. Şimdi oturup on doku-

H E C E Ö Y K Ü

zuncu yüzyıl gerçekçi romanına öykünerek bir şeyler yazmak istiyorum (ki gerçekten de bunu istiyorum ileri yıllarda) diyerek, bir konuda bir takım ön araştırmalara girerek yazabilen biri değilim.

— *Komi ve Kemiklerde de dikkatimi çekmişti, burada da daha az olmakla birlikte, olaylar gerçek olana yaklaştırılmaya çalışılmış. Ayakları gerçeğe basmayan bir kurgu korkutuyor mu sizi? Bir Antalyalı olarak, yine Antalya'lı birine şöyle izah edeyim bu durumu: Yüzmeyi tam bilemeyen biri, denize girdiği zaman kendini suyun yüzeyine bırakmakta bir hayli zorlanır. ister ki toprakla bağı kopmasın, ayağı kuma değsin. Garip bir rahatlama duygusu belki. Sizinkine de "yazma sürecini öğrenme çabası" mı demeliyiz? Ya da Todorov'un "fantastik" sınıflamasına gönderme yaparak, "gerçeğe yaklaştırılan bir fantezi" algısına mı sahipsiniz?*

— Yüzmeyi, hadi daha açık söyleyelim "yazmayı tam bilmeme", acemilik ya da yaratma korkusu demek buna haksızlık olur kanımca. Ayrıca hangisi "yazın türü" yazarın yükünü hafifletir, sizin deyişinizle ona suyun üstünde durma cesaretini verir hiçbir fikrim yok. Bir türün diğer türe göre daha kolay, ya da yazarlığın acemilik döneminde sınırlanacak bir liman olduğunu düşünmedim hiç. Sorunuzdan sanki üstün olan ya da ustalık isteyen tarzın "fantastik" ya da "gerçeküstü" tarzda yazmakmış gibi bir fikre sahip olduğunuz izlenimine kapılmadan edemiyorum. (Kaldı ki gerçeküstü ya da fantastik tanımı içine çok rahat girer yazdıklarım.) Sanki şöyle demek ister gibisiniz; "Neden tam manasıyla gerçeküstü ya da fantastik yazmaya cesaret etmediniz de, yazdutlarınız hep bir yerinden gerçeğe iliklenmeye çalışılmış". Bu benim seçimim, yani arada durmak... Zira "gerçekle bağı koparmama eğilimini" acemiliğin getirdiği korkular yüzünden tutunulacak bir dal olarak düşünmedim hiç. (Ayrıca türler arasında hangisi daha zor ya da cesaret ister gibi bir tartışma son derece yersiz olur kanımca.) Korkular daima yoklar bizi... Fakat insan ancak suyun üstünde durabildiği, korkularını yenebildiği zaman yazabilir bence. Bir ayağıyla yeri yoklayarak olacak iş değil bu. Tabii ki kimileri daha stilli, estetik, ustalıklı yüzer, kimileri acemice. Bir taraftan da "fantastik" olan ve "gerçekçi" olan ayrımı oldukça güç bir ayrımıdır. Todorov için; okuduğunuz metinde geçen olaylar "doğal mı yoksa doğaüstü mü" gibi bir kararsızlık yaşıyorsa "fantastik" denilen tür ortaya çıkıyor. Fakat tanımlama okurun kararsızlık sürecine bağlı olduğu için fantastiğin tanımını oldukça daraltıyor. Fantastiği okurun psikolojik tepkilerine bağlamayı yeğ tutan H.P. Lovecraft'ın tanımı daha yakın geliyor bana. Fantastik edebiyat, üstüne epeyce uzun konuşabileceğimiz sınırlarını belirlemede zorlanacağıımız bir tür. En bilinen anlamıyla fantastik türde; masalın hayali imgeleleriyle gerçeklik bir araya getirilirken hiçbir sorun ortaya çıkmaz. Her şey yerli yerinde adlandırılmış, okur tarafından kabul görmüş ve öykü bütünlüğünü tehdit etmeyecek şekilde kurulmuştur. Hâlbuki benim kurmaya çalıştığım öy-

küleme biçimi gündelik gerçekliğin algısında bir parçalanma, bozulma yaratır ve bu bir sorundur aslında. Hem okuyan için hem de hikâyenin kendisi için. Hikâye bu "olağan" ve "olağanüstü" arasındaki çatışma üzerinde kurulur. Yer yer okuru yadırgatan sınır ihlalleri bu yüzdendir. Yani çerçevesi sıkı sıkıya belirlenmiş ve tek tek adlandırılmış, baştan itibaren okura "yaratılmış" bir hayali evrende dolaşacağının açık açık işaretlerini veren bir "fantastik" tür ilgimi çekmiyor. Zoru başarmak istedim gibi bir yanlış anlaşılmaya meydan vermek istemem. Bu benim temel sorunsalım olduğu için bu tarzda ısrar ettim. Sizin "gerçekliğe ayağını basmak" dediğiniz buysa eğer tabi ki bir ayağı sıkı sıkıya gerçeklikle ilişkili olacak metinlerimin. Fakat bu hangi gerçek? Fantazilerden gerçeği ayıramayız. Fantaziler gerçeği görmemizi sağlayan çerçeveyi sunarlar bize, ayırmaya kalkarsak gerçeklik çöker. Bu manada "gerçeğe yaklaştırılan" bir fantezi algısına sahip olduğumu, hatta ileri gidecek fanteziye yaklaştırılan bir gerçeklik algısına sahip olduğumu söyleyebiliriz. Ben metinlerimin çoğunu rüyalarımın üstüne kuruyorum çünkü. Bu sembolik rüyaları olağan hatta sıradan hikâyelere büründürürken aslından da vazgeçmiyorum. Bu çok daha derinlemesine konuşulabilecek bir konu fakat şu kadarını söyleyebilirim: Hikâyelerimi tam da bu fantezi ve gerçek arasındaki kırılmanın yarattığı sorunsal üzerine kuran biriyim ben. Beni ilk kitabımdan beri çok iyi anlamış ve inanmış biri olarak böyle kıskırtıcı bir soru hazırlayıp bana kendimi açıklama fırsatı verdiğiniz için de ayrıca teşekkür ederim size.

— *Eserde bir yılan imgesi var. Ama bu imge bizi bir yere kadar taşıdıktan sonra kaybolup yerini ana figüre bırakıyor. Yılanın mitolojik algısına da gönderme yapmayı düşünerek mi bu metaforu tercih ettiniz?*

— Aslında kaybolmuyor. Hikâyenin finali Salih'in içine hapsediği "delilikleri olmayan bir baş" la kendini bulmasıyla sonlanıyor. Kulak, ağız, burun, göz hiçbirisi yok! Yılan kaos ve karanlığın sembolü olduğu gibi, ölümsüzlük, her şey ve hiçbir şey, şekil değiştirme, ikilik gibi simgelediği pek çok şey var. Bu izlekler kitabın sonuna kadar takip ediyor okuru. Kitabı yazarken ölümler diyarı ile yaşayanlar dünyası arasında dolaşabilen bir ölümlünün gözünden anlatmak istedim hikâyeyi. Ölümler dünyasını rüya ya da bilinçdışı, yaşayanlar dünyasını da gerçeklik düzlemi olarak düşünebiliriz. Ölümler diyarı (yeraltı) ve yaşayanlar dünyası (yerüstü) arasında dolaşabilen bir canlıdır yılan. Bu sebepten onun gözünden girdim hikâyeye. Yılanın mitolojik algısına gönderme yapmaktan başka fiziksel özellikleri de etkilidir. Yılanlar toprağın altında, üstünde, suda, her yerde yaşarlar, deri değiştirirler, sesleri çok iyi işitmelerine rağmen gözleri perdelidir, ancak yakın mesafeden görebilirler. Hikâyeyi alabildiğine içerden, yakından anlatmaya çalıştım bu yüzden.

— *Hani sizin "Evimin balkonundan her gün gördüğüm bir adamdı Rıza" diye tarif ettiğiniz bir karakter vardı Komi ve Kemiklerde. Burada da sanki Yıldız, o kahramanın devamı gibi. Zira Yıldızın cinsel tercihinin farklılığını*

ve pavyondaki hayatını düşünecek olursak "Rıza, tercihini kadın olmaktan yana kullanmış" demek geliyor insanın içinden. İki eseriniz için böyle bir geçiş düşündünüz mü? Gerçek hayatta tanıdığınız, daha sonra kahramanınız yaptığınız bir tip, sizi bu kadar dünyasına alabilir mi, ne dersiniz?

— Yok, kesinlikle böyle şeyler geçmedi benim aklımdan ama güzel fikirler olduğunu da söylemeliyim bu arada. Evet ilk kitapta evimin penceresinden gördüğüm, karşı binanın ölü cephesine sonradan açılmış tek bir pencere vardı ve o ışıklı pencerede hep aynı şarkıyı söyleyerek bulaşık yıkayan bir adam... Hepsi bu. Gerçekte adamın ne yaptığı kim olduğu konusunda en ufak bir fikrim yok. İkinci kitaptaki kahramanı ise tesadüfen karşılaştığım birinden ilham alarak yazdım. Sanırım "Komi ve Kemikler"de "hikâyede geçen olay, yer ve kişilerin gerçek hayatla ilgisi yoktur" ifadesini kullanmam işe yaradı, herkes kitapta anlatılanların gerçek olabileceğini düşündü. Kahramanlar üzerine kurulu değil aslında hikâyelerim. Karakter yaratma meselesini çok da ciddiye almıyorum yazarken. Ama bu konuda başarılı olduğumu söyleyenlerin sayısı az değil. Kahramanlar beni bu kadar dünyalarına alabilirler mi sorusuna gelince; aklıma hemen Kafka geldi. Bizim için sıradan gündelik nesneler, örneğin daktilo, masa, para vb. Kafka için adeta fantastik görünen nesnelermiş, bu yüzden onun öykülerinde olağan -olağanüstü ayrımından bahsetmek güçtür. Benzer şekilde benim sıradan gündelik hayat içindeki kahramanlara bakışım da böyle olabilir mi diye düşündüm şimdi. Bu şaşkınlık, hayranlık, beni onların hikâyeleri içine sürüklüyor belki de.

— *Eser bir zerzevatçıyı, zerzevatçının aracılığıyla da bir pavyon şarkıcısının ve onun yakın çevresinin hayatlarını sunuyor okura. Ardından da sonu gelmez bir döngü karşılıyor bizi. Kahramanların en dipte duran varlıklarına inip, sonra da kendilerini gerçeklemeleriyle en tepede duran kimliklerine çıkıyoruz. Tasavvufta "Kavs-i nüzul" (iniş yarım dairesi) ve "Kavs-i urûc" (çıkış yarım dairesi) olarak adlandırılan bu iki durum sonunda bir çemberi oluşturur. Yani insan nihayetinde başladığı noktaya döner, hayat da bu döngü süresince katedilen yoldur aslında. Yılanın Gözünden İçeride de kendi içine çekilen kahramanlar yarım bir iniş sergilerken, dışarı baktıklarında da "çıkışa" geçiyorlar ama durdukları nokta hep aynı. Bu "içeri=iniş"; "dışarı=çıkış" imgeleri yazar Gönül Çolak için ne ifade ediyor?*

— Ne şahane bir bağlantı kurmuşsunuz! Psikanalizdeki karşılığı da "dürtü" denilen şeye tekabül ediyor sanırım bunun. Dürtü de aynı şekilde bir şeyin etrafında döner durur, bir çember çizer asla tatmin olmaz... İçeri ve dışarı birbirine karşıt kavramlar değildir aslında. Dışarının bizim içerden bakarken gördüğümüz daha farklı gerçekliğini, dışarı çıktığımız zaman anlarız. İçeri ve dışarı ayrımı oldukça güçtür, sınırları kolayca ayıramaz. Bu ikisi arasında pek gözükmeyen, kaybolmuş, hatta yadsıdığımız alanlar vardır. Bunlar Freudcu bir yaklaşımla söylersek, bu ara yerdeki bastırılmış olanlar, rüyalar karabansanlar, daydreamler ve fantaziler aracılığıyla geri gelirler. Kahramanların rü-

yaları aracılığıyla bu alanlara dokunmaya çalışmıştır hikâye... Kahramanların arzuları bu görünmez ara alanın, yadsınmaz olanın aranması gibidir ya da bastınlanın geri dönüşü diyelim. "Yılanın Gözünden İçeri"de içerisi ve dışarı arasında sürekli bir kaymayla karşılaşmamız, iç ve dış karşıtlığını ortadan kaldırıyor söylediğim gibi. Çok fazla örneği var bunun hikâyede. Yıldız'ın rüyasında, zerzevatçının finalinde... Hatta pavyonda işlenen cinayetin biçimindedir. Yalnızca öldürmekle yetinilmeyip, yüzün de soyulması. İnsanın yüzü, içi dışarıdan ayıran bir satır, zardır sadece. Soyulduğu zaman insan bütün korkunçluğuyla ortaya çıkar. Hepimiz aynı et yığınının döneriz "Yılanın Gözünden İçeri"de; başkasının göz deliklerinde kendi gözlerini gören adamın durumu tam olarak buna işaret eder. Kendisine ait olmayan bir "dış"tan yine kendisine bakmaktadır. Böylesine korkunçtur. Ya da Yıldız'ın tek başına oturduğu evde, dışarıdaki hırsız fark ettiği anda kapıyı içerden kilitlemek yerine, kendisi de dışarı çıkıp kapıyı dışardan kilitlemesi gibi... Kitapta çok örnek var. Belki bunları benim değil üstüne yazan birinin deşifre etmesi daha doğru olur.

— *Eserde okur, tam olarak bir kahramana nüfuz edemedi başka dünyalara pencere açıyor. Bunu da sıklıkla dili eğip bükerek, onun imkânlarını sonuna kadar zorlayarak yapıyorsunuz. Yılanın Gözünden içeride dil tam olarak neye hizmet ediyor?*

— Dili hiçbir zaman sorunsallaştırmadım ben. Anlatmak istediklerim ya da yaratmak istediğim dünya, diliyle beraber geliyor kendiliğinden. Bu kitapta çoğu zaman "bir çekim senaryosu dilini" andıran bölümler var (yapar, eder, alır, oturur vb.) Duygu, iç aksiyon, yazarın yorumları işin içine girmedi. Yazarken çoğu zaman görsel bir dili yazıya tercüme ediyorum ben.

— *Son olarak, edebiyat dünyasının bir yerlerinde duruyor ve kendinizi gerçekleştirme adına üretiyorsunuz. Siz oradan bakınca Gönül Çolak'ın durduğu yeri nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— Bir başına... Evet, gerçekten de böyle bu. Burnunun dikine giden, bildiğini okuyan ve bu konuda kimsenin beni anlamasını beklemeyen biriyim ben. Alkışa, onaya, şöhrete bakmadan işime bakan biriyim. İnsanların dedikleriyle yönümü değiştirecek değilim. Bir derdim var ve durmadan hayatım yettiğince bunu söylemeye (başka başka biçimlerde belki) devam edeceğim.

— *Sevgili YAZ'a güzel bir ömür dileyerek, bize vakit ayırdığınız için teşekkür ediyoruz.&*

H E C E Ö Y K Ü

MARK CURRIE

Türkçesi: Aytaç ÖREN

ÜSTKURGU TANIMLAR VE UÇ ÖRNEKLER-2

Bu sebepten ötürü Derrida'ya ait özerk herhangi bir dil teorisini tanımlamak Basla mümkün olmamıştır. Genellikle de teorinin dilin prensiplerini incelemeye yeterli olabileceği şeklindeki fikri postyapısalcı düşünce terk etmiştir. Dolayısıyla Barthes'ın teorik ile ilgili tanımı şöyledir:

Teorik elbette soyut demek değildir. Benim bakış açımına göre teorik "dönüşlü", kendi üzerine geri dönen bir şey demektir: kendine dönüşlü olan bir söylem, bu teorik hakikatten ötürüdür.

Eleştirel bir metnin kurgusal bir metinden daha çok dili kuramlaştırmaya yeterli olmadığına ve Saussure'ünki gibi kendine ait dil içinde saydamlığın peşinde olan üst-dile ait metnin gerçekçi bir roman kadar teorik dışı olduğuna işaret eden teoriye karşı postyapısalcı özellikte bir yaklaşımdır bu. Bu takdirde teori, söylemin nesne yapıları içinde gizli etkenleri ve varsayımları incelemek için dili kendine döndüren her kapsamlı ve disiplinler arası potansiyele sahip bir yazım uygulamasıdır.

Fakat tam olarak ne zaman bir söylem kendine döner ve bu şekilde teorik olan ve olmayan dil arasında insan sınırı nasıl çizer? Bir kez daha burada biz, edebi bir metinle onu okumanın ayıramaz olduğu ve bir metnin kendine özgü bir özelliği olarak dönüşlülüğünün bir o kadar bir okuma fonksiyonu olduğunu şeklindeki ikilem ile karşılaşlıyoruz. Bu karakterde yapısökümcü birleştirme, Paul de Man'ın çalışmalarında bir araya getirilmiştir. Saussure'deki hareket ve ifade arasındaki gerilimi kendi müdahaleleri ile oluşturulan bir şey olmanın yanında metnin kendisi gibi davrandığı bir şey olarak da gören Derrida gibi de Man da, dilin asıl ve mecaz boyutları arasındaki istikrarsız bir gerilim şeklinde görülen bir şey olarak, edebi olsun veya olmasın, metinleri ele almıştı ve bunlar arasındaki çelişkiyi besleyip sunmanın yollarını arayan "sözel bir okumayı" önermiştir. De Man, metin ile onun "okuma alegorili" - metin ile okuması arasındaki üst-dilsel alegori yerini karmaşıklaştıran belirsiz genitif hal - analizinin ayıramazlığını göstermiştir ve dilin zengin kendi-gönderimsellik teorilerini farkında olmadan formülleştirme becerisini metinlere dayandırmıştır. Birçok Amerikan yapısökümcülerin yazıları gibi De Man'ın yazıla-

ri da, sadece edebiyata üst-dilsel ve felsefi yeni bir statü veren tarzda değil de aynı zaman da edebiyat ve eleştirinin dilin donukluğunu canlandırmak için ortak bir çabanın bir parçası olarak görülebileceği fikrini destekleyen bir tarzda eleştirel yorum ile üst-dilsel öneriler arasında gidip gelmektedir.

Eğer dönüşlülük Derrida'nın gibi üstkurgu projelerini üst-eleştirel yazımlarla bağlayan dilbilimsel bir öz-bilinçlilik ise o zaman dönüşümlülük aynı zamanda dilbilim, felsefe, teoloji, arkeoloji, mimari, film ve görsel sanatlardan oluşan bir dizi başka söylemlerde önemli bir rol oynamıştır - buralar belirtilen araçların belli donukluğunun son zamanlarda doğrulandığı yerlerdir. Elbette bunun gibi daha büyük içeriklerin yeterli bir taslağını çizmek imkânsız olacaktır. Ama örneğin bunun ya edebi çalışmalara ya da üniversitelere has bir olgu olmadığını göstermek için insan, mimaride ya da İncil yorumlarında yapısökümün etkisine veya filmlerdeki giderek artan karmaşık dönüşümlük versiyonlarına atıfta bulunabilir. Bazıları, Derrida'nın çalışmalarının Nietzsche ya da Einstein, Wittgenstein, Montaigne hatta Plato tarafından oluşturulmuş sadece sınırlı bir kavrayış ifadesi olduğunu iddia edecektir. Eğer üstkurguyu bir bağlama yerleştirme amacı olmasa o taktirde teorik yazımın en ilgili iki alanı dille ilgili olan ve tarih yazımı ile ilgili olan alanlar olur.

Edebi çalışmalarda yapısökümün etkisinin 1980lerde genel bir baskının altında tarihle tekrar ilgilenmekten vazgeçmesi şaşırtıcı değildir. Derrida ve onun Amerikalı öğrencileri, dili ve edebiyatı şekillendiren tarihsel süreçleri malzeme olarak yetersiz gösteren yapısalcılar gibi algılandılar. Amerika'da yirminci yüzyıl edebiyat çalışmalarına, tarihselcilik ve yapısalcılık arasında oldukça yapay ve ikili bir tartışma baskın olmuştu çünkü Yeni Eleştiri kendi projesini 1920lerdeki edebi tarihselciliğin karşıtı olarak tanımlamıştı. Onun içinden veya onsuz Yeni Eleştiri karşıtlığı, her zaman tarihselciliğin içinde telaffuz edilmişti ve Derrida'nın çalışmalarının 1970lerin başında etkisini göstermesi bu tartışmanın içerisindeydi. Bu dönemde, Derrida'dan önce çalışmaları Amerika'ya ulaşan birkaç Saussure'cü yapısalcılar ve Northrop Frye'in çalışmalarında yer alan Yeni Eleştiri'nin hakimiyetinin ve yapısalcı kaygıların açık devam edişinin ardından bir tür tarihsel perspektife geç kalmış bir dönüş olarak sunulan bir Derrida'yı görmek yaygındı. Ama çok geçmeden perspektif değişti. 1970lerin sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nde Derrida'nın çalışmaları ile ilgili uzlaşmalar, onun analizlerinin yapısalcı yönelimlerini vurguladı ve yapısöküme karşı çıkış, tarihselci bir merkez olmuştu.

Buradaki kafa karışıklığı şu gerçekten kaynaklanmaktadır: bir taraftan ve özellikle Amerika'da ilk tercüme edilen bu eserlerde Derrida, yapısalcılığın Saussure'den miras aldığı eşzamanlı yapı durumunu reddediyor görünmekte idi. Fakat diğer taraftan da metafizik temel üzerinde tarihsel açıklamanın bir kritiği-

ni de topluyor görünüyordu. *Konumlar'da (Positions)* bir yandan bütün tarihsel anlatıların, onları birleştiren ve tarihin özü ile ilgili bir tanımlamaya zorlayan bir ortak paydaya sahip olduğu fikrini; bir yandan da bütün diğer söylemleri aşan ve bu söylemlerin içsel olduğu tek bir tarih fikrini hem "genel olarak tarih kavramına" hem de "tarihin genel kavramına" bir karşı çıkış olarak Derrida bu eleştiriyi özetler. Amerikan edebi araştırmakı için Derrida tarih ile yeni bir uğraşıya izin verecek bir prosedürü sunmamıştır. Daha ziyade, tarihin dil içinde olmasından daha çok dilin tarih içinde artık olmadığı şeklindeki düşünceyi iddia edip canlandıran *Gramatoloji*'de dil ve tarih kutuplarına diyalektik bir yaklaşımı mesela izleyen Derrida'nın çalışmaları, yapısal-dilbilimsel açıklama için yaptığı ile aynı şekilde tarihsel açıklamaların metafiziksel önvarsayımlarının ve yapısallığının incelenmesine kaymıştır. Amerika'da tarihselcilik ile yapısalcılık arasında yapılan tartışmalar için bu durum, yetersizce yapılan tartışmalı konulardandı.

Avrupa'da tarihselcilik ve yapısalcılık arasındaki tartışma farklı ve belki de daha politik bir yapılandırmaya sahipti. Birçok Amerikalı yorumcunun şu an tartıştığı kadarı ile Derrida'nın Avrupa'da yazdıklarının içeriğine, hepsi de tarihsel analizlerin önemini işlemiş bir dizi Marksist konumlar ile ya biçimci-yapısalcı geleneğe ya da felsefede varoluşçu ve fenomenolojik ekollere ait - ki her ikisi de aşkın bir açıklama sistemi olarak tarihi kendi statüsünden aşağıya indirger - bu perspektifler arasında geçen bir polemik baskın olmuştur. Yapısalcılığın ve tarihselciliğin bu temel zıtlaşması, son yılların devam etmekte olan birçok tartışmaların altında yatmaktadır; özellikle örneğin Frankfurt Okulu eleştirel teori ile Fransız yapısökümü arasındaki farklılıklarda olduğu gibi Marksizm ve post-yapısalcılığın birbiriyle karşılaştıkları yerde. Avrupa'daki gruplaşmalar, ya bu iki perspektifi birleştirme girişimlerinden ötürü - mesela Hans Robert Jauss ve diğerlerinin Konstantz Üniversitesinde geliştirdikleri kabul teorisinde olduğu gibi - ya da iç atışmalardan ötürü - ki bu atışmalar mesela Foucault'nun Derrida ile tartışmasında tarihselci ve Marksist sözü hesaba katan post-yapısalcılığın içindeki konumları ortaya çıkarmıştır - Amerika'daki eleştirilerde olduğundan daha az bir belirginlikle ayrılmıştır.

Derrida ile Foucault arasında tarih-yazımsal (historiographical) boşluk, her ikisinin de değer yüklü, yapay ve metinsel bir yapı olarak tarihi görmeleri açısından oldukça azdır. Ama Derrida'dan daha çok Foucault'nün çalışmaları, geleneksel tarih değerlerine stratejik bir karşı koyuş olarak tarihsel yazıma dönmenin bir yolunu sunmuştur. Foucault için arkeolojik aşamada tarih yazımı, bir dönem veya çağın indirgenemez karmaşık tutarsız oluşumun, sürekli bir anlatı içinde kendi yerini alabilen basit ve birleştirilmiş bir temele indirgenmesini içermekteydi. Bu süreç, "bir dışlama yapısı", neden sonuç zincirinde bir şeyin diğerine neden olduğu izlenimini veren ve tarihçinin değerlerine hitap eden Saussu-

re'ünküne yakın analiz nesnesi etrafındaki sınırların bir dayatması idi. Bunun yerine Foucault, geleneksel tarihlerin dışarıda tuttuğu insanların ve insan düşüncesinin unutulmuş alanlarının tarihlerini açıkça dile getirdi ve tarihi anlatı süreçlerindeki kopuklukların üzerinde durdu. Tarihi bir açıklamanın "dışlama yapısı", değişmez ve merkezi bir anlatı ortaya koymak için olayların farklılıklarını yeniden düzenleyip yok etmeye çalışan güç ve otorite yapısını sunmuştur. Foucault'nun gözden geçirdiği tarihselcilik, bir dönemi oluşturan güç ilişkilerinin çeşitliliğini yok etmeye bir reddediş, ve bambaşka bir geçmiş yoluyla geleneksel otoriter işleyişin bir çizgiyi, bir neden sonuç ilişkisini veya bir geleneği izleyen düzeni bozacak tarihin karmaşık çeşitlilik kavramına bir dönüştü. Söylem—de güç problemlerine daha açık olarak dönen Foucault'nun sonraki yazıları ile beraber bu gözden geçirilmiş tarih yazımsal amaçlar, metinsel yapıları tarihsel nesnelerin sunumlarına zorlayan tarihsel yazıların metinselliğinin ve değerlerinin farkındalığını içeren bir Yeni Tarihselciliği formülize edecek 1980lerin Jerome McGann ve Steven Greenblatt gibi Amerikalı eleştirmenlerine bir ilham kaynağı olmuştur. Bu öyle direktiflerle olmuştur ki Amerikan edebi eleştirisi, 1980lerde dil merkezli yapışöküm analizlerinden öz-bilinçli ve metinselci tarihselciliğe kaymıştır. 1980lerde eleştiride tarihe dönüş, tarihsel açıklama kritiğine yönelik post-yapısalcı bir model tarafından her halükarda kontrol edilmiş değildir. Aynı zamanda içerisinde söylemlerin bir bulgu şeklinde anlaşılabilceği bir otorite olarak tarihsel perspektifleri yenileyen materyalist ve Marksist yaklaşımların bir dirilişi de söz konusu idi. Ama yeni tarihselciliğin bazı yerlerinde aşkın tarihselciliğe bir yönelim olsa bile, alt ve üst yapı arasındaki eski ilişki kavramları, kültürel analizlerin ön kısmında dil ve sunum konularını yerleştiren bir tür dilbilimsel ve olgusal gerçeklik karmaşası olarak daha karmaşık ideoloji konularına yer vermişti. Avrupa ve Amerika'da bu eğilimler, kendi anti-biçimci ve artan politik yönelimlerinde Derrida ve de Man'dan daha çok Foucault, Althusser ve Adorno'ya borçlu olmuş olabilirler. Fakat yapışöküm mirası, politik gerçeğin kavranmasında dilin rolüne yeni verilen önemde açıktı. Post-yapısalcı tarih-yazım (historiography), dünyanın yorumlanması ile metnin yorumlanması arasındaki ortak temeli ve de dil ile tarih arasındaki ilişkinin koparılmasının veya desteklenmesinin imkânsızlığını şüphesiz kabul ederler.

Eleştiride öz-bilinçli bir tarih yazımının gelişmesi, genel olarak post-yapısalcı anlatı açıklaması kritiği ile el ele gitmiştir. Anlatının tek nedenselliği ve onun açıklık ve kapanıklığa teolojik yönelimi, yapısız tecrübeye yapıyı planlayan çalıştırma prensipleri olarak görüldü. Genel tarihte, düşünceler tarihin—de, bilim tarihinde, edebiyat tarihinde, politikada, hukukta, biyografide ve ulusal bilinçliliğin ve kişisel kimliğin oluşumunda anlatı açıklamasının aynı anda her yerde bulunuşu, gizli felsefi ve politik varsayımları açığa çıkarma

tasarısına evrensel bir önem verdi. Teorik ve kurgusal ürün arasındaki sınırı kaldıran ve tarihsel anlatılarının biçim ve metin prensiplerine ışık tutan gelişmelerle beraber alınan, anlatı için kuşatıcı bir kapsam algısı, öz-bilinçli romana geniş bir affedişi sundu. Geleneksel olarak roman, anlatı kontrolünün en ustalık gerektiren ve en karmaşık ifadesi idi. Bir hikâyenin anlatım işinde roman bir tür tarihi: sıralı ve neden-sonuç şeklinde düzenlenmiş geçmişe yönelik olayların bir açıklaması, genellikle de bireyler ile sosyal şartlar arasındaki ilişkileri incelemek için her şeye hâkim bir potansiyeli olan bir açıklamayıydı bu. Bundan dolayı öz-bilinçli roman, sadece kendi oluşum şartlarını değil aynı zamanda genel olarak anlatı açıklamasının ve tarihsel yeni oluşumunun işaretlerini keşfedecek bir güce sahipti. Bu bağlamda 1980lerin tarih yazımsal üstkurgular denilen şeylerde tarihsel konulara sahip öz-bilinçli yeni uğraş, sunum problemlerine ve tarihin bilinebilir olması ile organize prensiplerine, romanın yeni teorik ilgisini kabul ediyor görünmektedir.

Romanda modernizmden yeni tarihselciliğe geçiş, eleştiriyi önden gizlice izlemekteydi. Edebi çalışmaların dışında modernizmden postmodernizme geçiş ise, tarihsel formların ironik bir keşfi ve yeniden metinleştirilmesini izleyen gelecek deneyimler lehine geçmişten radikal bir kopuş ve geçmişin reddedilişi olarak genellikle anlaşılır. Örneğin mitin kullanılmasında olduğu gibi modernizmin, geçmiş formların yeniden metinselleştirilmesi ile her zaman zaten meşgul olduğu edebiyat tarihinde, belki de bu durum daha az belirgindir. Proust'un *Kayıp Zamanın içinde* veya Conrad'ın *Karanlığın Yüreğinde* olduğu gibi anlatı şeklini bireyin hatıralarına verme problemleri ile özellikle ilgilenen edebi modernizmin bir yüzü de vardır. Ama tarih yazımsal üstkurgunun tohumları modernizme ekilmişse şayet o zaman felsefe, dilbilim ve edebi ve kültürel eleştirinin ilgili ama kurgusal olmayan alanlarındaki olaylar tarih yazımsal üstkurguya yeni bir teorik kapsam verecek doğru şartları sırf yarattığı için bu tohumlar görülmeye değer çiçek açtılar. Dolayısıyla da kurgusal tarih sunumu üzerine öz-bilinçli kafa yoran Robert Coover, Umberto Eco, A.S. Byatt, John Fowles, Kurt Vonnegut, Thomas Pynchon, Julian Barnes ve diğerlerinin çalışmaları, hikâye anlatımının ideolojik işlevini merkezlenildiği yeni bir tarihsel sunum felsefesine katkıda bulunan kimselerdir.

Yirminci yüzyıl entelektüel hayatına dil ile tarih arasında geçen bir polemik baskındır ama yüzyılın sonuna yaklaşırken bu kutuplar birbirine yaklaşmıştır. Artık sosyal ve tarihsel çerçeveler içinde tartışmayı metinselleştirmeden dili tartışmak nasıl imkansızsa dilbilimsel sunum durumunu dikkate almadan tarihi tartışmak da artık imkânsızdır. Modernizm şayet tarihten kopuş için uğraşmışsa, bu projenin kendisi şu an tarihin bir parçası olmuş ve modernizmin açıkça ifade ettiği öz-bilinçli metinselliği özümseyen tarihe geri dönmek için çabalayan bir postmodernizm tarafından yeri alınmıştır. Bunun ışı-

ğında tarih yazımsal üstkurgunun üstkurgudan çıkışı, postmodernizmin modernizminden çıkışı veya edebi çalışmaların kültürel çalışmalara dönüşmesi, bir zamanlar gelecek vaat etmeyen öz-analiz ve kendine çekilmeyi işaret ediyor görünen yirminci yüzyıl düşünce eğilimlerine geniş bir alan sunmaktadır.

Üstkurgu ve Postmodernizm

Üstkurgu, postmodern kurgunun tek türü değildir ve ayrıca sadece postmodern kurgu türü de değildir. Postmodernizmin ne bir modeli ne de bir alt kümesidir. Genel olarak, Hutcheon tarih yazımsal üstkurgu için ilkinin ve Zavarzadeh de üstkurgu için ikincisini iddia etmesine rağmen, her iki iddia da bir tutarlılığa ulaşmak için üstkurgu ve postmodernizm tanımlarını saptamaya mecburdurlar. Böylesi tanımlar, tipolojik düşüncede eleştiri için tatminkâr bir şeyler sağlayabilir ama aynı zamanda gerekli gerekçesi olmayan sınırları da dayatırlar. Üstkurgu, esasen edebi türlerin kategorik ayrımı olmadan tanımlanamaz ama bir sanat türü, tarihsel bir dönem veya bir ideolojik ve politik durum açısından anlamları arasında bir karar verebilecek bir otorite olmadan postmodernizm de aynı şekilde tanımlanabilir değildir. Üstkurgu ve postmodernizm gibi kavramlar, kendi göndermeleri arasında herhangi bir ortak esas tarafından da beslenmez.

Bu durumda kurgu ile eleştiri arasındaki bir sınır çizgisi olarak üstkurguyu tanımlamak nasıl farklı olacak? Herhangi bir üstkurgu tanımının bir çelişki olacağı şeklinde bir algı vardır. Üstkurgu her şeyden önce anlam oluşturma durumlarının dönüşümlü bir bilinçliliği ile kendisini ilgili kıldığı için, nesnel niteliklere veya temele kök salmış herhangi bir tipolojik üstkurgu tanımı, tanımlamaya çalıştığı dilbilimsel felsefe ile çelişecektir. Hepsinden önemlisi üstkurgu, sunulabilir dayanaklardan ziyade yapılandırılmış anlam fikrine bağlanılır. İhtiyaç duyulan şey, özcü olmayan bir tanımdır; bir nevi üstkurgular arasında ortak tek bir dayanağı belirtmeyen ama dil felsefesinde bu tür problemi indirgenemez bir farklılık ve özdeşlik dışı durumu gösteren bir tanım: üstkurgunun postmodernizm ile ilişkisinin kısa bir tipolojik konumu değil ama üstkurgunun postmodern bir tanımı. Bu, söylem ile bunun sunumu arasındaki sınırda yer alan bir tanım ile ulaşılabilinecek şeydir, yani üstkurgusal fonksiyonun sorumluluğunu kurgu ile eleştiri arasında bölen bir şey.

Üstkurgu tam olarak bir kurgu türü olmadığı için ve önceki tanımlar onun karmaşıklığı ile karşılaşmadığı için "üstkurgu" kavramı, eleştiri terimleri sözlüğünde asla kesin bir yer bulamamıştır. "Realizm" gibi üstkurgunun en uzak karşıtları, ontolojik farklılıkla en yakın ilişkilerden daha gösterilebilir bir tarzda olmayan "uydurmaca", "üstkurmaca" veya "büyülü gerçekçilik" gibilerin altına yazılmıştır. Fakat bu tür kuruntuların "üstkurgu"yu kavramsalıktan mahrum etmesi gerekmez. Bunlar sadece, üstkurgunun diğerleri

içinde edebi bir dil fonksiyonu olduğunu, potansiyel olarak diğerleri ile var olduğunu ve de bu işlevinin yapısal özelliklerin ve eleştirel yorumların diyalektik bir bileşiği olduğunu gösterir.

Yapısal özelliklerin ve eleştirel yorumların diyalektiği, iki türün kategorik zorluklarına neden açar. İlk kategorik zorluk, herhangi bir dönüşlülük tutarına kendi eleştirel tepkisini mal edemeyen üstkurgusal bir romandır. Buna bir örnek, vekil yazar Conchis ile vekil okur Nicholas arasındaki ilişkiden üstkurgusallığın oluşturulduğu John Fowles'ın *Büyücü* eseri olacaktır. Klasik bir üstkurgu dinamiğinde bu ilişki, Conchis'in bir tür Tanrı yazar olduğu ve kendisini içinde bulduğu, açıklanamayan ve gizemli durumların yorumu için Nicholas'ın yaptığı bir araştırmayı sergiler. Bu araştırma süreci içinde Nicholas, Conchis'in kendi etrafında oluşturduğu kurgunun muhtemelen yorumlarını açıkça anlatır ve böyle yaparak da hiç ekstra bilgisi olmayan dış okuyucuyu benzer yorumlayıcı davranışları sokar. Nicholas ve okuyucu kurgusal bir bakış açısı ile yorum arayışına beraber sürüklenilir ve böylelikle de eleştirel perspektifler romana özümlettirilir ve romanın bir parçası olarak sunulur. Nicholas'ın araştırmasının yorumsal edebi yapısı, Conchis'in vekil yazar rolünü pekiştirdiği ve kurgu içinde gerçek ile sanat arasında bulunan sınırı bulanıklaştırdığı bir metinsel arası gönderme düzeyi ile roman boyunca sağlanır. Bu dinamik, gömülü üstkurgu dönüşlülüğünü olan bir dinamikle olmasına rağmen, yine de Nicholas'ın araştırmasında sunulan mevcut eleştirel perspektif ile dış okuyucuların gerçek eleştirel tepkileri arasında bir ayırım yapmak gereklidir. Yani gerçek okuyucu, metni oluşturmak için metnin kendisinde bulunmayan başka bir eleştirel perspektiften muaf tutarak, metne konulan eleştirel tepkilerden ve soruşturmacı anlatı teknik süreçlerinden her zaman kendini daha uzakta tutabilir. Bu bakımdan üstkurgu bir roman okumakla gerçekçi bir roman okumak arasında gerçek bir fark yoktur çünkü üstkurgusal dönüşlülük gerçek okuyucu tepkisini tam olarak kendine mal edemeyecektir. Bu durumda karakterlerin mükemmel derecede akla yatkın ama hayal-kırıcı olmayan edebi ilgilere sahip olduğu açık bir gerçekçilik ile *Büyücü*'yü okumak elbette mümkün olacaktır.

İkinci kategorik zorluk, üstkurgunun bir kurgu türü olduğu fikrini engeller. Örneğin son zamanlarda üstkurgu yazımına açık bir eleştiri olarak Tom Wolfe'un durumunu alın. Wolfe'un bu durumu, romanın en önemli enerjisinin gerçek dünyayı tasvir eden kurgu kabiliyetinin sosyal realizm olduğudur. Wolfe için yazarın tanrısal gücüne üstkurgusal kendi-göndergesi, eleştirel perspektifin benimsenmesi ve sonsuz metinlerarası ters gönderim, romanı bu önemli enerjiden mahrum eden kendi özümsemesinin düşük formlarıdır sadece. İlk kez *The New Journalism*'de dile getirilen bu durum, kendi analizine sapmaksızın New York'u tasvir etmeye girişen *The Bonfire of Vanities* adlı romanının önsözünde tekrarlanır. Fakat bu türde gerçekçi bir niyet, üstkur-

H E C E Ö Y K Ü

gusal yoruma karşı Wolfe'un metnine bağışıklık kazandırmaz. Fowles'ın *Büyücü*'sü gibi *The Bonfire of Vanities* de, gerçek ile onun sunulması arasında—ki sınırı belirler ama bu kez gerçek olaylarla gazetecilik sunumunun onları çarpıtması arasındaki fark içinde yapılır bu. *Bonfire*, ayrıntıları ile açıklanan bir gazete haberinin yanında gerçek olayların bir hikâyesini anlatır. Kitap, atlatma haberci Peter Fallow'un ve kendi çöküşün anlatan Fallow'un hikâyesini okuyan Sherman McCoy'un şahıslarında yazar ve okuyucu vekilliğini içerir. *Bonfire*'de gerçek ile sunum arasındaki ayrımın bulanıklaşması, metnin kendisine bir iç benzetme oluşturarak sözde gerçek olayların kendi yorumlarından ayrılamaz olduğu merkezi bir düşünceyi ortaya koyar. Fowles'ın *Büyücüsünün* Fowles'ın kendi yaratıcı fonksiyonuna tam da karşılık gelmesi gibi *Bonfire*'daki gazetecilik de, Wolfe'un bir haber roman yazma girişimine karşılık gelir. Wolfe'un anlatısını şekillendiren dolaylı metinlerarasılıkların bir listesini buna ve "Genç Kabus" film türüne de ekleyin, o zaman Wolfe'un romanının metinlerarasılık durumu ortaya çıkar. İronik bir şekilde Fallow'u rahatsız edici bir anlatıcıya döndüren Brian de Palma'nın Wolfe'un romanı filmi ile bu nokta yeteri kadar sağlanır. Ayrıca bu nokta, anlatılmak üzere olunan ve kendisinin vekil yazarı olduğu hikâyenin romanı için Fallow'un bir ödül aldığı üstkurgusal model senaryo ile başlar.

Bu örnekler, üstkurgunun metnin bilinç ve bilinçaltı düzeylerine yerleştirilebileceğini gösterir. Postmodern kurgu genellikle bilinçli bir üstkurgu olarak görülürken, postmodern okumalar da, gerçekçi niyetin çizgisine karşı metnin bilinçaltı düzeylerine bir açı olarak üstkurguyu tanımlayabilir. Bundan ötürü postmodernizm kavramına uygun düşen zamansal sınırların ötesindedirler bunlar. Başka bir deyişle, postmodern kurgu ve eleştirinin her ikisi de, bilinçaltını ve özellikle kurgusal olmayan kurgunun bilinçaltındaki kendi göndergeselliğini ortaya çıkarmayı amaçlar. Şayet bilinçaltındaki öz-bilinçlilik, üstkurgu ve eleştirinin ortak bir eleştirel objesi ise o zaman, ikisinden herhangi birinin özdeşliğini bu istikrarlaştırmaz çünkü hem eleştiri hem de üstkurgu, onları sunan söylemlerle benzer şekilde üretilirler. (Bu açmaz için—de bir tür dengeyi dayatmayı aramaktan ziyade biz, öz-bilinçlilik olarak üstkurgu tanımındaki karışık mantıksızlıkların bir hatırlatıcısı olarak "bilinçaltındaki öz-bilinçlilik" fikrini işlemeliyiz.) Üstkurgu bu takdirde basitçe postmodern bir form olmayacaktır. Postmodern içerik, kurgusal metinlerle onların eleştirel okumaları arasında düzgün bir şekilde ayrılan bir içerik değildir. Ama sanat ve yaşam, dil ve üst-dil ve de kurgu ile eleştiri arasındaki sınırların felsefî saldırılar altında kaldığı sunumların tekçi bir dünyasıdır.»

H E C E Ö Y K Ü

LÜTFİ BERGEN

ŞEVKET BULUT HİKÂYESİ

Şevket Bulut'un *Al Karısı* adlı kitabındaki hikâyelerde dindarlık ve dindar tipler Refik Halit Karay'ın *Memleket Hikâyeleri*'ndeki bakışa oldukça yakınmış hissi veriyor. Cehaletin içindeki halk, sahilliğini yitirmiş inançlar, günahkâr insanlar, folklore dönüşmüş İslam algısı, idealist- aydın bürokrat gözünden veriliyor. Halkın dertlerine nazarını açmış bir hikâye tarzı bu. Gerçekçi bir anlatım ile halkın töre, inanç, dil, geçim, yaşantı biçimi dile getirilmektedir. Bu hikâyelerde halkın sefaletine ideolojik görüşle yaklaşılmaz. Refik Halit'ten farklı olarak Şevket Bulut'un hikâyesi fukaralığa daha çok ayna tutmaktadır. Bunda temel neden hikâyelerin köylü hayatına yönelmesi, diyalogların şive içermesi, Kahramanmaraş- Kilis hattında (kaçakçılıktan olsa gerek) nüfus hareketinin Ege yöresine göre daha zengin olmasıdır diyedüşünüyoruz. Tipler ve mekan tasvirleri folklorik yapıyı dışa vurur; töreyi, adetleri ve şiveleri özgünlüğünü bozmadan verir. Ayrıca hikâyeler ayrıntıcıdır. Dinlenerek derlenmiş havasında bir anlatıdan fazlasını ihtiva eder. Gözlem olmadan yazılamayacak kadar halkın içinde, çadırlarda, gelip geçer yollarının konakladığı soğuk su başlarında dolaşmaktadır. Anlatım düzmece ya da kurmaca bir dille itham edilemeyecek kadar safdil ve halkgözü içerir. *Halkgözü*, yani halkın gördüğü yerden. Hikâye konuları da şaşırtıcı, özenle seçilmiş bir orijinallik taşır. Hikâye okuyucusu insan nefsinin zaafılarını bilir, bunlara genel geçer tepkiler konusunda deneyimlidir. Ancak Şevket Bulut hikâyesinde kahramanların tepkileri böylesi değildir. Kent yaşamının dışında ki geleneği okuyucuya "taşıyan" bu metinlerin değeri yüksektir.

Şevket Bulut'un *Al Karısı* başlıklı hikâyesi, kitabın da adını oluşturuyor. Bu hikâye "Fatma, üç günlük loğusaydı" cümlesi ile başlıyor. Fatma'nın kucağında çaput ve yatakta da kundağında uyuyan çocuk vardır. Kaynana yufka ekmekle iki baş soğan bulunan çıkını beline sarar. Çıkmak üzere iken birden geri döner. Ceviz sandıktan kırık bir ayna çıkarıp çocuğun kundağına sokar; su kaplarının ağzını örter; kuşağının arasından da üzerlik çıkarıp ocakta yanan ateşin üzerine atar. Üzerlik, nazardan kurtulmak için mezarlıklardan toplanıp kurutulan bir tohumdur. Ateşten çıkan dumanı çocuğa ve sonra gelene yeller. Fatma su istediğinde ise, İhtiyar kadın "yedi gün yasak" diye cevap verir, "başucunda pekmez var, ondan iç." Çomruk süpürgeyi ateşe sokup uçlarını yakar. Oğlunun postalını kapının önüne dayayıp süpürgeyi üstüne

koyar. Kapıyı çekip gider. Bu noktada hikâye "Al basmaması için her türlü tedbiri almıştı" cümlesiyle merakı düğümler.

Al Karısı adlı hikâye Alkarısı efsaneleri hakkında bilgi sahibi olmadıkça kendini açan bir metin değil. Ancak efsaneyi bilen için de hikâye "Al basması nasıl zuhur ediyor?" sorusuna cevap oluşturuyor. Şevket Bulut, bu hikâyede okuyucunun efsanelere inanmayabileceği ihtimalini mesele etmez. Loğusa Fatma'nın yaşadıklarını, kaynanasının albasmayı def için aldığı tedbirleri olduğu gibi aktarır. Hikâye Fatma'nın albasmaya uğramasını da verir. Böylece akıl-dışı olan inanış hikâye ile aklî-gerçeklik haline dönüştürülür. Biz bu hikâye tarzını Ömer Seyfettin'in *Başını Vermeyen Şehit* met-

Şevket Bulut

ninde de buluruz. Hikâye kahramanları gerçekliği aşarlar. Yeni bir gerçeklik mekan- zamanı inşa ederler. Aştıkları yer okuyucunun yaşadığı reel alanda anlamlandırılmaz. Ancak hikâyeci anlattığı şeyi hikâye ettiği tipin inandığı boyuttan vermektedir. Türk hikâyesinde bu tarz bir anlatının başarılması pek nadir ve o da Gogol- Oğuz Atay hattında gerçekliği "ben" in kırılmasında anlatan bir formda görülmüştür. Şevket Bulut ise hikâyesini kahramanların tamamının aynı şeye inanması üzerinden anlatır; üstelik onların "gerçeklik duygusuna" katılarak. Al Karısı hikâyesinde Komşu kızı Fatma'yı kendine gelin eden Hasan'ın hanesi anlatılır. Kadının evlilik sonrası yedi yıl çocuğu olmamıştır. Nice doktorlara gidilmiştir. Urfa'da Halil İbrahim Hazretleri'ne, Maraş'ta Melik Ejder Türbesi'ne, Kilis'te Şorahbal Hazretleri'ne, Salman Baba'ya da ziyaret yapılmıştır. Evlat sahibi olmak için muska yazdırdıkları, Ravand a Kalesi'nde karanlık gecede keçi derisi altında sabaha kadar seviştikleri, Güneydoğu'da medet için firdöndükleri anlatılır. Şevket Bulut, yöre insanının inanç eğilimlerini son derece sade ama berrak bir şekilde anlatır. Fatma'nın çocuğuna "bir Elham, üç Kulhuvalahı" okuduğunu da görüyoruz.

Esmâ Şimşek'e göre Çukurova bölgesinde halk inanışları efsane ile karışmıştır. Bu aynı zamanda "Türk Kültür Birliği"nin işaretidir. Çünkü halk inanışındaki efsaneler Türk Boyları tarafından bilinmektedir. Al Karısı efsanesi de loğusa kadınlara musallat bir yaratıktır. Esmâ Şimşek Al Karısı'nın Anadolu'nun farklı yerlerdeki tezahürünü aktarır. Çukurova'da nasıl algılandığını ise şöyle aktarır: "*Çukurova bölgesinde de buna benzer tedbirler alınır. Çocuğun veya lohusanın yastığının altına soğan, ayna, tarak, ekmek, bıçak, hamaylı koyarlar, yüzünü kırmızı bir örtü ile kapatıp, yatağına da bir iğne ta-*

karlar. Ayrıca lohusanın bulunduğu yerdeki bütün suların ağzını kapatırlar. Çünkü, al karısı, bazen de kuş şeklinde gelip, suya boncuk atar ve o esnada çocuk ölür. Bu tedbirler alınmadığı taktirde, alkarısı, lohusanın yanına gelerek, onu rahatsız eder. Bu durum bölgelere göre, hibilik, kekoz, pispatik karakura, kuşboğması, vs. gibi isimlerle anılır. Alkarısı, lohusanın yanına, değişik suretlerle gelir. Bazen, yakın bir akrabanın sıfatında, bazen çirkin bir kadın, bazen de kedi, köpek, keçi, kelle, vs. gibi şekillerde görünür, Alkarısı, daha kapıdan içeriye girer girmez, lohusanın üzerine bir ağırlık çöker. Hastata, o anda, aniden kalkıp dua okursa, alkarısı kaçar. Ama, hiç bir şey yapamaz, bağırarak istediğı halde bağırarak, al karısına yenik düşerse de, ya ölür, ya da büyük bir hastalığa maruz kalır. Buraya kadar, hep, lohusa hanımlara musallat olan alkarıyından bahsettik. Ancak, bunların dışında, erkeklerle, genç kızlara ve atlara gelen alkarıları da vardır. Çukurova insanın inancına göre, kim şalvarını veya siyah renkteki bir kıyafetini, yastığının altına koyup yatarsa onu albasar. Elazığ'da, bu yaratığa Kekoz, Malatya'da ise Hibilik adları verilir. Ama bunlar, alkarısı şeklinde değildir, daha değişik varlıklardır. Çünkü, alkarısı, erkeklerden korkar. Ancak, Erzurum'da bir kaynak şahıstan aldığımız bilgiye göre, kendisini albasamıştır ve o al karısını görmüştür. Alkarısı, çirkin, koca kafalı ve dağınık saçlı bir yaratıktır. Genç kızlara musallat olan alkarısı ise "albıs" adı verilir. Bu, evlenmeyen bir kızıdan türemiştir. Genç kızların yanına giderek, onların hastalanmasına sebep olur. Al karısı aynı zamanda kısıraklarında yanına giderek. Ahıra giden al karısı, atı iyice yorduktan sonra, yelelerini de örerek kaybolur" (Şimşek, 1990).

Gerçekten Şevket Bulut'un Al Karısı hikâyesinin ilerleyen anlatısında Fatma odanın içinde bir şapırtı sesi duyarak uyanır. Şapırtı bakır kapların yanından gelmektedir. Bir kedi kaynananın boş vita kutusuna bastığı tereyağını yalamaktadır (Vita bir zamanlar Türkiye'sinde çok değerli sayılan marga-rin yağıdır!). Yağ ev halkı için çok kıymetli olduğu halde yememektedirler. Kilis'teki nüfus memuruna verilip, yeni doğan çocuğa nüfus kağıdı alınacaktır. Çocuğa nüfus kağıdı almak pahasına, bütün aile yağsız kalmayı mutluluk saymıştır. Fatma kediyi kovmak isterse de kedi kaçmaz. Hatta giderek odanın içi siyah kedi dolar. Bakır kaplar, yataklar, duvarda asılı postallar, su kü-pü, süpürge, odanın alt başındaki inek... evin içinde ne varsa hepsi kara kedi olmuştur. Kedilere tahra (kurban bıçağı) fırlatır. Ancak tahranın faydası olmaz. Kediler çocuğun ciğerini yemeye koyulurlar. En son can havliyle tahra-yı bir kez daha kedi kümesine fırlatır. Kediler biraraya gelip toplanır, bir tane olup kapı aralığından süzülür. Kadın çocuğuna koşar, bağrına basar. Sıcak kanlar damlamaktadır. Kapıyı açıp haykırır: Komşular, çocuğumu al bastı!

Bu hikâyede bir inancı görürüz. Yazar inançla mücadele etmez, inancı yargılamaz. Diğer taraftan hikâyeye devlet- halk ilişkisini, köylünün geçim-

maışet derdini tek-tük ama kuvvetli cümlelerde ifadelendirir. Bürokrasinin halka güçlük çıkardığı, nüfus kâğıdı almanın zorluğuna dair ailecek katlanan fedakârlıktan görülmektedir. Ev denilen yerin hayvanlarla birlikte yaşanan mekân olduğu da anlaşılmaktadır. Çünkü inek odanın "alt başında" yatmaktadır. Yazar bu verileri aktarırken kesinlikle uzun tasvirlerle girmez. Anlatımın sadeliği tahayyülü kuvvetlendiren bir dünyaya açılır.

Cin'in Sırtındaki Bıçak hikâyesinde ıssız gecede zorla değirmene gönderilen bir çocuğun inancı anlatılır. Şehirde mektepte okuyan çocuğu üvey babası ıssız geceleyin değirmene göndermiş, kendisi de kumar oynamaya kahveye seyrirmiştir. Un çuvalı yüklü eşek ile gece yalnızlığında korkuyla yol almaktadırlar. Tabiat canlı gibidir. Çocuk çok susadığı halde, yokuşun başında ulu çınarın altındaki pınardan su içememiştir. Çünkü çınarın kalın dalları arasında sayısız cin bulunmaktadır. Yol alırken eşek tökezler, çuval devrilir. O sırada başındaki kasketi kulaklarına inmiş, Kilis'teki minareler gibi uzun bir adam yanına gelir. Çuvalı eşeğin sırtına atar. Çocukla adam arasında bir diyalog başlar. Çocuk adamın cin olduğunu ve yol boyunca kâh köpek ve kâh tavşan olup karşısına çıktığını düşünmektedir. Adam ise kaçakçılıkla uğraşan biridir. Yüzünü kapatarak yolculuk yapmaya ve geceleyin yol almaya mecburdur. Torbasında esrar vardır. Aç kalmıştır ve adının Halil olduğu bu çocuğa ekmek bulması için yanaşmıştır. Çocuk tatil dolayısıyla köydedir. Su değirmenini merak edip gece çıkmaya razı olmuştur. Adamın ekmek istediğine inanmaz. Adam ona göre CİN'dir. Önlerinde mezarlık vardır ve mezarlık cinlerin yuvasıdır. Adam bir ara sırtını döner, sigarasını sarar. Rüzgârdan sünen çakmağına ceketini siper etmek için iyice eğilir. Tam o sırada çocuk bıçağına davranıp adamın belinin ortasına indirir. Adam, "neden yaptın bunu" diye haykırır. Çocuk "Sen Cinsin!" der; "Bıçak sırtında saplı kaldı; artık bana kötülüğü dokunamaz; Cini öldürdüm."

Bu hikâyede de bölge insanının inanışları geçim yolları ile birlikte verilmektedir. Esrar kaçakçısı ile üvey baba elinde yetişen bir çocuğun hayatı keşişir. Hayat muntazam değildir; biri insanları madden uyuşturan esrar satmaktadır, diğeri Cinlerin yolları kestiği inancı ile yaşamaktadır. İki tipin de "korku" dolu bir hayat yaşadığı görülmektedir. İnançların eğretiliği iki tip arasında sağlıklı bir ilişkiye izin vermez. İki tipten biri diğerini hırpalayacaktır. Korku ve inançların bir diğerinin yaşama hakkına saldıracak boyutlara varması hakkında yazar bir yargı vermez. Dolayısıyla yorum okuyucuya kalmıştır. Hikâyeler açık uçludur.

Şevket Bulut'un *Al Karısı* kitabındaki en hayranlık bırakıcı metin *Kuyruğu Kesilen At* hikâyesidir. Bu hikâyede Alevî köylüsünün inancı hakkında çok değerli bir savunma getirilmiştir. Hikâyedeki Alevîler Türkmen'dir. Hi-

H E C E Ö Y K Ü

kâyede "Alevî'nin kestiği yenmez" diye düşünen seyis Urfa'dan gelmiştir. Hasan Ağa'nın adamıdır. Hasan Ağa, safkan bir Arap atı almıştır. Atın eski seyisi Süleyman da iki yıllığına Hasan Ağa'nın yanında çalışacaktır. Hasan Ağa düşün nedeniyle kirvesi Ali Ağa'yı davet etmeye en kıymetli atını gönderir. Süleyman'ın gelişinin nedeni budur. Bu hikâyede geleneğin ve inanç değerlerinin sembolik dili konuşmaktadır. Ali Ağa, çadırının bulunduğu tepeye çıkan atı görünce şöyle düşünür: "Bu bayırı, bu hızla Hasan Ağa'nın safkan Arap atından başkası çıkamaz. Acaba binici kim? Hasan Ağa olmalıdır. Ağa atına kolay kolay başkasını bindirmez." Ali Ağa, misafiri gün batmaya yakın olduğu için çadırına davet eder. Yemek olarak bir toklu kesilecektir, Süleyman "eti yemem" deyince, Ali Ağa, seyisin Alevî'nin kestiğini yemeyeceğini düşünüp tokluyu misafirine kestirir. Gelin Elif, bir tas ayran getirir, misafirin eline su döker, çoraplarını çıkarıp ayaklarını yıkar. Seyis Süleyman'a yapılan hürmet, Hasan Ağa'nın şerefinedir. Misafire üstüne sarmısaklı yoğurt dökülmüş saç kavurma yedirilir, posta oturtulur. Seyis, başta yemem dediği ete saldırır, ellerinden yağlar aka aka, lokmaları çiğnemededen mideye indirir. Çadır dikdörtgendir, ortada eşit uzaklıkta üç direk ve direklerde asılı mavzerler, eski kılıçlar, demet yapılmış buğday başakları vardır. Çadırın ortasında ocak bulunmaktadır. Kapının yanında zahire çuvalları, sağ arka köşede sedir, üzerinde ayı postu, kenarlarda desenli koltuk yastıkları, daha köşede yüklük vardır. Süleyman çadırın düzenine ve zenginliğine hayran kalır, Urfa'daki çadırların böyle tertipli olmamasına hayıflanır. "Sizin kadınlar şahbaz olmalı" der. Şahbaz: Çevik ve becerikli, yiğit, kahraman, mert anlamlarına geliyor. Gece de yatak serilip yatırılır. Hep birlikte aynı çadırdır yatılmaktadır. Alevî adamın misafire olan ikramı dikkatlice ama tasviire fazla girmeden anlatılır. Gelin Elif'in kocası Karaköse'de askerdir. Seyis o gece bekçiyi aldatarak hem Hasan Ağa'nın atı ile Ali Ağa'nın atını çiftleştirir ve hem de karanlıktan istifade ederek çadır içinde Elif'e uyurken sarkıntılık eder. Ancak gelin kız bağırır. Süleyman derhal yakalanır. Ali Ağa, Süleyman'a ceza vermez ve cezanın Hasan Ağa tarafından verileceğini ifade ederek Hasan Ağa'nın safkan Arap atının kuyruğunu kesip ağaca asar; atı da kanlar aka aka, üstünde Süleyman olduğu halde kirvesine gönderir. Ali Ağa atı ile Hasan Ağa'nın atının çiftleştirildiğini bilmemektedir. Hasan Ağa, atının kuyruğunun kesik olmasına öfkelenip adamları ile Ali Ağa'ya gelirler. Süleyman Ali Ağa'nın atları çiftleştirmek istediğini kendisinin buna itiraz ettiği için böyle davrandığı iddiasındadır. Yüzleşirler. Yüzleşme sonrasında atların çiftleştiğini öğrenen Ali Ağa, atını Hasan Ağa'nın gözü önünde öldürür. Süleyman'a niçin böyle yaptığı sorulduğunda "Alevî kadınların namuslarına bu kadar düşkün olduğunu bilmediğini" itiraf eder. Hasan Ağa, "Alevî- Sün-

nî diye diye milleti senin gibi avanaklar ayırır. Namus namustur... Bizler aynı kandan, aynı dinden geliyoruz. Cepheye beraber koşarız. Beraber şehit oluruz. Hiçbir zaman konuk ettiğimiz evin gelinine, kızına el atmak aklımızdan geçmez. Bizler yolumuzu yordamımızı bilen insanlarız. Bu at kuyruğunun oradan inmesi için, senin oraya asılman şart" der ve Süleyman'ı kuyruğu kesik ata bindirip, boynuna ilmiği geçirir. Adamlarına ata ateş etmeleri için emir verir. At yığılır, ip gerilir, Süleyman'ın ağzı köpürerek dili sarkarak gözbebekleri öne fırlatarak içi saman dolu bir çuval gibi sallanır.

Bu hikâyede mezhebi farklılıklara rağmen aynı kültür değerlerinde birleşmeye vesile olan kavramlar dile getirilmiştir. Misafirlik, ekmek-tuz hakkı, şeref, namus, ar, ikram, izzet, makama göre davranma, vs. Eğer seyis Süleyman Hasan Ağa'nın temsilcisi ve elçisi olmasa idi bu ikramdan nasiplenemeyecekti. Süleyman'a yapılan misafirlik Hasan Ağa'nın atına binecek derecede güven kazanmışlığı ifade etmektedir. Çünkü atı vermek, namusu emanet etmek gibidir. Ali Ağa, misafire ikramını bu sembole riayetle eda etmiştir. Çadır halkı da bu dili bilmekte olduğu için Ali Ağa'dan emir almadan yemek, yatak vermiş, misafirin ayağını yıkamıştır. Ancak dinin kültürel sembolizmine yabancı kişiler bu dilin yaşatılmasını bozmakta ve insanlar arasında güvenilirliği tehdit etmektedir. Bu hikâyedeki başka bir ayrıntı da kaynananın gelin Elif'i denemesidir. Kaynana seyis Süleyman'ın Elif'e sarkıntılık ettiğini gözlemiştir. Elif bağırınca kaynana, "Aferim kız Elif! Senden de kuşkulandım. Biraz daha sesin çıkmasaydı, ikinizi de şuracıta kurşunlayacaktım" demiştir. Bu ifade, kültürün sürekli bir oto-kontrol içinde olduğunu, kimsenin boş bırakılmadığını gösterdiği gibi, Alevî kadınların namus duygularının boyutlarını da aşikâr eder.

Güveyi hikâyesinde inanç/ gelenek/ din dilinin nasıl bozulduğuna dair bir örnek bulunmakta. Hikâyede Toy Ömer yeni evlenmiştir, gerdek gecesindedir. Ancak gerdeğin gereği yerine gelmemiş, dışarı kanlı çarşaf verilmemiştir. Toy Ömer'in anası odaya girince oğlunun köşede büzülmüş halini görür. Durum muhakemesi sonunda Toy Ömer'e büyü yapıldığı kanaatine varılır. Bunu yapan Toy Ömer'in düşmanı Sarı Emin'in büyük oğlu olmalıdır. İmam çağrılır. Ak sakallı Hoca dua ederek gerdek odasına girer. Toy Ömer ağlamakta, Hoca lavanta kokmaktadır. Hoca dualar eder, bir tas suyun içine okur ve oğlanın erliğinin bağlandığını, gelinden rızası dışında alınan saç teline yedi düğüm çalındığını söyler. Şişede domuz derisi üzerine ters yazılmış âyetler olduğunu söyler. Âyetler kanla yazılmıştır. Şişede mum ve üzerinde melef (yorgan) iğnesi vardır. Mum, Ömer'in kalbidir. Toy Ömer, "bunu kim yapabilir", der. "Nikahta yabancı yoktu." Hikâye bu noktadan sonra Hoca'nın düşüncelerini vererek hadisenin üstündeki anlamlandırılmazlık zırhını yırtar: "Hoca, için için gülüyordu. Ben yaptım ulan, ne olacak? Bir koç, bir

tarla, bir de silahaldım. Hele durun, daha neler alacağım." İşte geleneksel hayatın erdemli dili burada kırılır. Hoca cinleri tesirsiz bırakmak için Toy Ömer'den Değirmen altındaki tarla, Ömer'in boz öküzü, Alman filintası ister. Verileceğine kâni olunca eski yazıyla yazılar yazıp muşambaya sarar. Şişenin getirilmesi için köye haber salınır. Yoksa şişe sahibi sidiğini işeyemeyip çatlayarak ölecektir. Ancak Hoca'nın planı farklıdır. El altından Sarı Emin'e haber gönderir. Sidik bağlama işinin yalan olduğunu sadece onlara yedi yıl garanti verdiği büyüünün yanlışlıkla yedi günlük vurulduğunu, şişeyi getirirlerse işin düzeleceğini söyler. Ömer öküzü sürür, evine teslim etmek için Hoca'yla yürür. Alman filintasını ise ertesi gün teslim edecektir. Sarı Emin'in evinin önüne varır. Düşmanı evden çıkar. Uzun adımlar atılır. Ömer takiptedir. Gecenin sessizliğinde silahlar patlar. İki genç de birbirini vurmuştur. Sabah kır atlı bir genç kasabaya ölümler için kefen almaya doğru uçar. Kasabanın yolu yoktur, onun için at sırtında gidilir.

Bu hikâyede de inancın iktisadî paylaşımın aracı edildiği gözlenmektedir. Anadolu'da kadın/ at/ silah/ toprak üzerinde büyük bir paylaşım kavgası bulunmaktadır. *Kuyruğu Kesilen At* hikâyesinde de görüleceği gibi kadın önemli bir iktisadî figürdür. Seyis Süleyman'ın çadırı görünce kendi yöresinin çadırları ile kıyaslaması ve konuyu "kadınlar şahbaz olmalı" şeklinde değerlendirmesi böyle anlaşılmalıdır. Kadının emek gücü ve doğurganlığı iktisadî manada büyümenin tek yoludur. Bu nedenle köylünün kadınlar üzerinde mücadelede kazanma hırsı ile toprak/silah/hayvan vermeleri garip değildir. Bu gayeye erişebilmek için din-inanç kullanılmaktadır. Bir üretim gücü olmayan "Hoca" ise zenginlik kaynaklarına kendi dindarlığını meşruiyetle devam ettirdiği ya da "kötü kalpliliğini" göstermediği sürece ulaşabilecektir.

Dindarlığın bir geçim, toplumsal meşruiyet şeklinde algılanmasına dönük önemli bir metin de *Al Karısı* adlı kitaptaki *Delinin Ağzındaki Meme* hikâyesidir. Bu hikâyede Maraş'ın sevimli delisi Hortum anlatılır. Hortum halk arasında bir tür "ermiş" gibi değer bulur. Çünkü tok gözlüdür; herkesten sadaka almaz, aldığı da ihtiyacı kadarını alır. Onda uğur olduğuna inanılır. Eşyasını kaybeden, hastası olan, seyahate çıkan, düğün dernek kuran Hortum'a adak adar. Hangi partinin önüne pislerse, o partinin silineceğine inanılır. Bu da halk arasında defalarca denenmiştir. Hortum'un Hızır gibi müşkülde olanlara yardım ettiğine bile inanılır. Hortum'un deliliğinin Maraş kurtuluşunda Ermeniler tarafından daha kundakta iken yere vurularak beyin zedelenmesinden geldiğine inanılır. Camide bulunmuştur. Hikâye, Eczacı Lütfi Efendi'nin Hortum'un gerçek hâmisini olduğu bilgisini vermektedir. Eczacı ölünce Hortum'a felç iner. Onu besleyip koruyan Eczacı Lütfi Efendi olduğu anlaşılır. Zira o ölünce çaptan düşmüştür, altına pislemekte, yaralı bir kuş gibi durma-

H E C E Ö Y K Ü

dan bağırmaktadır. Anlatıcı bundan sonra okuyucuyu şaşırtır. Hortumun daha önce bilinmeyen bir zaafı ortaya çıkar. Kara çarşafı bir kadın Hortum'un parasını almak için onunla didişmektedir. Anlatıcı bu ilişkinin sebebini anlayamaz. O sıra yaşlı bir kadın gelir ve öteki çarşafı kadının Hortum'un kendisinden istifade etmesi karşılığı parasını aldığını söyler: "Hortum evliya gibiydi. Uçkuru çözülünce kerametini de yitirdi. Rızkı azaldı, gözden düştü. Bu kahpe bu zavallıyı bu hale getirdi. Gövdesine felç indi. Her hafta gizliden evin egötürüyor, üstüne çekiyor. Elinden paralarını alıyor." Anlatıcı, deli, dil-siz, felçli bir adamın bile kadın karşısında küçüldüğünü gözleriyle gördüğü için şehirden tiksindir, kurtulmak için Aksu köprüsüne doğru yürür.

Bu hikâyede de aslında toplumdaki din- inanç şekillenmesinin deneysel olduğunu görürüz. Halk olağanüstü saydığı kişi ve olaylara itibar etmekte, ona kutsallıklar atfetmektedir. Ancak bu kutsallaştırma "namus" duygusuyla birlikte yürümektedir. Namusunu kaybedenin toplumsal konumunu kaybettiği bu hikâyelerde ısrarla vurgulanmıştır. Bu yargımıza da *Sığıntı* başlıklı hikâyeyi örnek görüyoruz. Ancak meramımız anlaşıldığından *Sığıntı* hikâyesini çözümlemeyeceğiz.-sa

KAYNAKLAR

Bulut Şevket, Al Karısı, Dergâh Yayınları, 1971

Şimşek Esmâ, Çukurova'da Anlatılan Alkarısı Efsanelerinin Türk Efsaneleri İçerisindeki Yeri, I. Uluslar Arası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 21-23 Kasım 1990, Adana, s: 536-545, 1990

FİRDEVS CANBAZ YUMUŞAK

AHMET BÜKE'NİN ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE SON
DURAK: *CAZİBE İSTASYONU*

^Darlanınca yazıyorum ben. 'Öfölan' der insan, gider annesinin dizine yatar, yumar gözlerini. Öyle bir uykuya dalma hissiyatı oluyor bende. Kendimi onarma ya da hayata direnme ihtiyacı hissedince oturup yazıyorum. Yani büyük acılar, yaratma sancıları çekmiyorum" (Börekçi 2011). Bu cümleler hem, Ahmet Büke için edebiyatın ne ifade ettiğini anlatır, hem de öykülerinin okuyucuda uyandırdığı "rahatlıkla ve kolaylıkla yazılmış" hissiyatının neden kaynaklandığını açıklar. Ahmet Büke, edebiyatla hayata tutunur, okuyucusunu da edebiyatın umut verici, kurtarıcı bir gücü olduğuna inandırır. Büke, bu inancını *İzmir Postasının Adamlarından* bu yana (2004) altı öykü kitabına taşıdı: *Çiğdem Külahı* (2006), *Alnı Mavide* (2008), *Kumrunun Görüşüğü* (2010), *Ekmek ve Zeytin* (2011) ve son olarak *Cazibe İstasyonu* (2012).

Ahmet Büke'nin öykülerinde çoğu zaman karamsar ve karanlık bir hava hâkimdir. Bir öykü kişinin sözleriyle aslında "Hayat yazılmayacak kadar fena"dır (Büke 2011, 83). Daha ilk öykü kitabından itibaren öykülerinde politik olanın öne çıkışı ile ilgili olarak şöyle der: "Politikayı ve politikleşmeyi dışlayan bir edebiyatı kendime çok yakın bulmuyorum. Bu dünya bu haliyle insanlık için utanç kaynağı. Nereden bakarsanız bakın, böyle bir kaderi kabul etmek doğru değil. Edebiyat insanı ve dünyayı değiştirebilir. Çünkü yüzleşmemizi, anlamamızı, hissetmemizi, utanmamızı, şefkat duymamızı sağlar. Yazar ölür, edebiyat sürer." (Ertuğrul 2011). Hayatta politikanın olmadığı bir boşluk yok diye düşünen Büke, edebiyatın da bundan âzâde olmadığına inanır: "Öykücü Cemal Şakar'ın lafıyla yanıt vereyim: 'Edebiyat bir ideoloji değildir, ama sonuna kadar ideolojiktir.' Edebiyat dünyayı ve insanı anlamaya bizi yaklaştırır. Okuyan insanların önemli bir kısmı yazarlardan daha çok vakıftır birçok şeye. Kimse kimseye bilinç taşımaz. Bu ayıp zira. Birbirimizi anlayalım, yeter (Engindeniz 2012).

Edebiyatın her zerresinin politik olduğunu ama edebiyatın tanıklığının daha derinden ve sessiz geldiğini düşünen Büke, şöyle devam eder: "Bazen uzaktan uğultularla kulağımıza ulaşır. Dikkat kesilmek gerekebilir bu sesler için. Zaman zaman da bu tını yukarılara tırmanır, vuruşları sertleşir. Bence ülkedeki yaşam politikleştikçe ve politika sertleştikçe edebiyatın bu ritmi de yükseliyor (okuryazar.tv 2012). Öte yandan Ahmet Büke, yazdıklarıyla bir ders verme gibi bir iddiasının olmadığını da altını çizer: "Ezcümle, bir sorumluluk hissetmiyorum üze-

rimde. Zaten böyle 'sorumlu ol, kendine gel, cidi ol' hallerinin edebiyata da bir faydası olduğunu düşünmüyorum. Yazarlar topluma ayar vermez; okurlar da yönlendirilecek kitleler değildir. Yazanın belki de yapması gereken tek şey daha iyi yazması olabilir" (Börekçi 2011). Yazar, öykülerde politik olanı anlatarak tarihe not düşüğünü, öte yandan daha da önemlisi edebiyatın insanı ve dünyayı değiştirebileceğine inandığı için, öyküler yoluyla "yüzleşmemizi, anlamamızı, hissetmemizi, utanmamızı, şefkat duymamızı" sağlamaya çalışır. Belki de bundan dolayı hem işkenceye uğrayanın, hem de işkencecinin öyküsünü anlatır. Ahmet Büke'nin öykülerinde işsizlik, işçilerin sorunları da sıkça gündeme gelir. Son kitabı *Cazibe İstasyonu*, "iş cinayetlerinde kaybettiklerimize" ithaf edilmiş.

Ahmet Büke

Göstererek anlatmak konusunda Büke son derece yeteneklidir. Atmosferi tasvir ederken bunu diğer duyu organlarıyla mesela nesnelerin kokusunu tasvir ederek veya güçlü diyaloglarla destekler. Dili şiirsel ve kimi zaman ironi ile yüklüdür. Öte yandan argo ifadelerle de sıklıkla rastlanır. Ahmet Büke, son kitabı *Ekmek ve Zeytin*'le birlikte daha da kısaltmaya başlayan öyküleri için şöyle der: "Yazdıklarımı uzaktan bakmaya çalışıyorum. Gerçi bu biraz da ayıp geliyor bana. İnsan yazdığıyla övünmemeli. Sadece şunu söyleyebilirim biraz -çok değil- yol almışım, kendi sesime yaklaşmışım ve değişmişim sanki. Kendini tutamasa romana koşacak metinlerden daha öykü gibi olanlara yaklaşmışım sanki. [...] Kendiliğinden böyle oluyor. Lafı gereksiz uzatmak da anlamsız geliyor bana. Yıldırım aniden parlar ama geceyi siliverir o anda." (Ertuğrul 2011). *Çiğdem* Külahı'ndaki "Leo Ferre Sokağı" adlı öyküde, iki deliden biri roman üzerine konuşurlarken "neden bu kadar uzun yazıyorlar. Belki de dertlerini kısa yazarak anlatamıyorlardır" (2010a, 88) der. Bu bağlamda *Cazibe İstasyonu*'nun ilk bölümündeki öykülerinin, daha önceki öykülerine göre, daha da kısa ama bir o kadar "vurucu" olduğunu da söyleyelim.

Cazibe İstasyonu, "Taşın Dediği" ve "Tuhaf Su" adlı iki bölümden oluşur. "Taşın dediği" ifadesine "Herkes Ana Kuzusu" adlı öyküde de rastlanır. Bu kitaptaki bölümlendirmeye göre "taş" günümüz problemlerine "su" ise istikbalde ortaya çıkacak bir sorun üzerinden, gelecekteki problemlere remzeder.

İlk bölüm Cahit Zarifoğlu'nun "Sevgili anneciğim/ Kemiğim" dizeleri ile açılır. "Karakutu" bölümün en çarpıcı öykülerinden biridir; fail-i meçhul bir babanın gerisinde kalan acılı bir eşin ve bir oğlun yaşadığı unutulmaz bir anı anlatır. "Annem yırtılmış ve delik deşik ve kara bir şalvarı elinde sallıyor. Gülüyor

hem. 'Babanın bu. Geldiler aldılar ya. O sabahtan aklımda. Hiç unutmamıştım ya ben. Çukurda görünce çamurun içinde, kemiklerin yanında..' (20). "Kara şalvar düştü önüme. Aldım, kutuya koydum. Bisküvi kutusunda babam. [Kutu: Allah çok büyük. Çok büyük Allah. [...]] Allah dokundu beyaz bir taksit oldu. Köyün yoluna dolandılar. Kapımıza kadar geldiler. Babamı aldılar. Bir kalenin içine götürmüşler. Gözünü bağlamışlar, gözünü açmışlar soru olmuş Allah dokununca kelimeler varmış çünkü önce böyle havada uçuşan kar gibi yan yana gelince ateşteki maşa gibi kızarmış sonra babamın gömleğini yırtmışlar gözünü bağlamışlar yine iki koluna girip yerde ayakları kan içinde buzda toprakta çukurun yanında çukur çukur kuleleri tersine çevirip en derin kuleleri toprağa batırıp çukur yapmışlar. Allah o kadar büyük ki annem buldu işte babamı] (20).

"Herkes Ana Kuzusu", bir Dersim hikâyesidir. Daha önce Murathan Mungan'ın hazırladığı *Bir Dersim Hikâyesi* adlı kitapta da yer almıştı. Öykünün başında, "hikâye" taşın dilinden anlatılarak başlar: "Yerimde ağırım. Çok oldu kalkamadım." (23). Bu öykü ile başlayan bir görsel değişim vardır Buke öykülerinde. Sayfalar yandan, alttan üstten çizgilerle bölünür ve bu sayfada aynı sayfada iki paralel hikâye, birbiri ile kesişen hayatlar ya da anlatıların farklı kişilerce farklı görünüşleri bir arada görünür kılınır. "'Ağır' Zamanlar", bir şehit hikâyesidir. Ergun, öğrencilik günlerinden ev arkadaşı Zeki'nin ailesine başsağlığına gider. Duvardaki çerçeveli fotoğrafı görür: "Piya-de Asteğmen Zeki Uysal (1978-2005)" (31). Akşam yemeği hazırlığı vardır evde. "Salon masasında dört tabak çorba tütüyordu" (33). Anne ve baba artık hayatta bir misafir gibidir. Annenin, "Ya, Zeki...", "Ah, ah Zeki işte..." gibi, kesik ve yarım kalan cümleleri acısını ve çaresizliğini ele verir. Gündelik olaylardan sohbet ederken, Ergun onların nasıl bir dünyada yaşadıkları şahit oluverir: "Kadın durdu. Adam da durdu. Ergun'a baktılar. 'Zeki, oğlum neden yemiyorsun sen?'. Adam karısına baktı. Çorbasına döndü yine. 'N'oldu oğlum?' diye üsteledi kadın. 'Ne olacak, yine dışarıda yemiştir,' dedi adam önündeki ekmeği bölerken" (33). "Ergun kaşığı bıraktı. Ayağa kalktı. Yürüdü. Ardında bir boşluk kalmıştı. Sanki içi çekilmiş bir hava asılıydı geride. Dış kapıyı açtı. Küçük bahçeye çıktı. Sonra yola indi. Geriye baktı. Penceredeydiler. Kadın divanda, adam ayakta. Bakıştılar. Ergun döndü. Ayağında ev terlikleriyle yokuş aşağıya yürümeye başladı" (34).

"Bayrak İnmez, Devlet Bitmez", yine bir takım siyasi eleştiriler taşır: "Pilot sizlere el sallıyor. Sevgilerini yolluyor. İlçenizi yanlışlıkla bombalayıp sizleri öldürdüğü için gerçekten çok üzgün. O kadar ki, meslekten atılma ve hatta ölme pahasına uçağını tepeye sürmüş. Ama hayat devam ediyor sevgili insanlarımız. Devletimiz her yarayı sarma gücüne sahip." (37). Hikâye şöyle sona erer: " 'Bizim bölükte oğlanın biri delirdiydi. Askerlik hiç bitmez demiş birileri buna.' Avuçlarım terledi ama sustum" (38).

"Gelen Evrak: 28.02.2012. TEM: 1245/89" gözaltı "kayıp"ları ile ilgili bir öyküdür. Ahmet ve Mahsun, kelimenin bütün anlamlarıyla "kayıp"tır: "Kıyıdaki hayat dallarını anneme benzettim. Onlara doğru koşup morluklarını avucuma aldım. Sıktım. Sonra koktum. Derin derin çektim içime. Ahmet gelip aldı beni oradan. Annem değilmiş onlar." (44). " 'Ben aradığım için mi annem hayatta,' dedim. 'Yok,' dedi. 'Annen seni arıyor aslında. Durmadan hem de. Her yerde arayıp oğlunu soruyor. Her kapıya gidiyor. Ahmet'in anası ya öldü, ya da vazgeçti. Umudu kalmadı. O yüzden Ahmet başını koyduğu yerde uyuyor. Tıpkı ötekiler gibi.'" (45). Bir çizgiyle bölünmüş sayfanın en altında öykü şöyle biter: "Çok uzakta bir şey oldu: Bir kadın, beyaz yaşmağını arkasına atıp kapıdan girdi. Dilekçesini uzattı. Memur kaydetti. Gelen evrak numarasını verdi. Kadın koynundan çıkardığı bir fotoğrafın arkasına devlet numarasını kurşun kalemiyle yazdı." (45).

Kitaptaki en kısa ve en vurucu öykülerden bir diğeri "M Tipi Kapalı", hapishanede işkenceye uğrayan bir mahkûmun tahliye olduğu günden bir anı anlatır. Öykünün girişinde hapishanenin soğuk, beton yapısı tasvir edilir. İşkencenin bedende yarattığı hasar ise sadece ima edilir: "Kalkınca baktım oturduğum sandalyeye. Amcam bir kağıt buldu yerden, sildi." (48). Biraz da yaşadıkları nedeniyle, evine dönmek istemese de dönmek ona iyi gelir: "Anneme döndüm. İyi oldu-M." (48).

"Ramazan ve Jeoloji", kanal işçisi üç adamın iş kazası sonucu ölümünü konu alır. "Üçümüz iyi arkadaşız. Yer de bizim hatırımızı bilir. Kanal kazardık onun karnından kalçasına kadar. Annem yatsıyı kılmamış o gece. Üçümüzü de çıkartmışlar o zaman içmiş suyunu. Zorla bir zeytin yemiş. Arefe günü gelen paketi de açmadan komşuya vermiş. Ertesi gün olsaydı biz üçümüz -ayın yarısında sigortalı- yine kanal kazacaktık. Siz gördünüz mü ertesi güneşi?" (51).

"Dünyanın En Mutlu Allahı" 29 Aralık 2012 imzalı. "Düşen/ Düşünen Adamın Bir Günü" adlı öykü, çizgilerle bölünen sayfalarda akmaya devam eder. Öyküde dipnot işareti ile öykünün farklı yerlerine göndermeler ve söz konusu sözcüklerle ilgili açıklamalar yapılır. Öykü kişinin şizofren olduğuna dair ayrıntılar verilir. Mesela özellikle mental hastalıklar konusundaki çalışmalarıyla tanınan Paul Eugen Bleuler ile ilgili wikipedia sitesine link verilir. Kargacı Devrim Hareketi de muhtemelen anlatıcının zihninde kurguladığı bir örgüttür. "Kapayı kapattım. Ağlamaya başladım. Ne saçmaydı her şey: kargalar, örgütlü kargalar, işçi sınıfının azmi, Songül, dünyanın bütün salçalı ekmekleri, birleşmeleri" (61).

"Tuhaf Su" başlıklı ikinci bölüm "Susuz Yaz" filminden bir alıntı ile açılır: "Su toprağın Kara Ağa! Kimse rızasıyla bu işe evet demez!" (63). Küçük bir karşı-ütopya olarak değerlendirilebilecek olan bu metin, istikbaldeki muhtemel "su" sorununa dikkat çeker. Büke, bir söyleşisinde bu öyküden hareketle günümüzdeki kimlik eksenli tartışmaların yerini gelecekte daha maddi ihtiyaçlar nedeniyle gündeme gelecek olan sorunların alabileceğine işaret eder.

Ahmet Büke'nin bazı öykülerinde daha çok öne çıkan anne figürü bu kitapta da çokça yer alır. Anne, Büke için çok önemli anlamlar içerir. İnsanın temiz ve saf kalan yanısıdır anne. Her türlü yarayı iyileştirir, insana iyi gelir. Hatta ilk bölüm Zarifoğlu'ndan "Sevgili anneciğim/ Kemiğim" dizeleri ile açılır. "Karakutu"da annenin hisleri ve trajedisi oğulun acısını katlar. "Herkes Ana Kuzusu" daha adıyla, aslında evrensel bir gerçeğe dikkat çeker. " 'Ağır' Zamanlar"daki şehit annesinin yarım kalan cümleleri çok şey söyler aslında. "Gelen Evrak: 28.02.2012. TEM: 1245/89"da kayıplarını arayan annelere selam verilir yine. Onlar aradıkça evlatlar belli belirsiz "yaşarlar". "M Tipi Kapalı"da, amcasının "Gelmezsen annen ölür" uyarısı ile köyüne dönen genci iyileştiren de annesidir: "Anneme döndüm. İyi oldu-M". "Ramazan ve Jeoloji"de, oğlu yer altında çıkarılmadan orucunu açamayan bir anne ile karşı karşıyayız. "Düşen/ Düşünen Adamın Bir Günü"nde, anlatıcının yanında yine annesi görünür: "Güneş batarken bahçeye çıkardı annem beni". "Tuhaf Su"da ise anlatıcı annesini nasıl özlediğini şöyle anlatır: "Annemi çok seviyorum çöl baba. Annemi! İçime işlenmiş dövme sanki sızısı. Bir kağıdı en ince ve hızlı yerinden yırtar gibi unutmaya çalıştım onu. Anneyi silemiyor kimse kolundan Her sabah yanına uzanıp dokunduğu o kolun bütün derisi annemle sıvanmış. İnsanı böyle borçlu bırakacak kadar sevmek iyilik değil" (84).

Bir itirafla bitireyim. Büke'nin önceki beş kitabını peşi peşine okuyup eşe-dosta tavsiye ederken çıkıp gelen *Cazibe İstasyonu*, diğerlerine nazaran daha narindi, daha incedi. Öyküler daha kısaydı. Acaba dedim, diğerleri kadar iyi midir? Bitirdiğimde, özellikle kuşkuya düştüğüm kısımlarıyla, beni ziyadesiyle mutlu etti. Dolayısıyla şunu da söyleyeyim, bu saatten sonra Ahmet Büke'nin ismi küçürek öykü yazarı olarak da rahatlıkla zikredilebilir. ^

KAYNAKÇA

- Börekçi Gülenay (2011). "Ekmek ve Zeytin'in Yazarı Ahmet Büke: 'İyi palavra atmak yalancılık değil, yetenektir'. Erişim Tarihi: 15.11.2011. <http://egoistokur.com>.
- Büke Ahmet (2010). *Alın Mavide*, İstanbul: Can Yayınları.
- Büke Ahmet (2010a). *Çiğdem Külâhı*, İstanbul: Can Yayınları.
- Büke Ahmet (2010b). *İzmir Postasının Adamları*, İstanbul: Can Yayınları.
- Büke Ahmet (2010c). *Kumrunun Gördüğü*, İstanbul: Can Yayınları.
- Büke Ahmet (2011). *Ekmek ve Zeytin*, İstanbul: Can Yayınları.
- Büke Ahmet (2012). *Cazibe İstasyonu*. İstanbul: Can Yayınları.
- Engündeniz Aynur (2012). "Öyküden Bir Ummanla Birlikte: AhmetBüke". <http://www.edebiyatdefteri.com>.
- Ertuğrul Aykut (2011). "Ahmet Büke'yle Öykü Üzerine Söyleşi: 'Yazar Ölür, Edebiyat Sürer' HeceÖykü 46 (Ağustos-Eylül). <http://hece.com.tr>.
- Okuryazar.TV (2012). "Ahmet Büke, Ekmek ve Zeytin: 'Daha Önümüzde Dünya Kadar Yürünecek Yol Varken'. <http://okuryazar.tv>.

MÜREKKEP**Cemal SAKAR****Okur Kitaplığı**

Bizim kuşağın başarılı ve çalışkan öykücüsü Cemal Sakar, yazarlık yürüyüşünde bir adım daha attı, yeni bir kitap daha yayınladı: *Mürekkep*.

Kitabının kapağı sanki bir mürekkep lekesinin genişleyerek, şekillenerek, renklenerek bir dünya kadar büyümesini resmediyor. Bir dünya haritası seziliyor üst tarafta. Kapağın tamamına yayılmış halde, harfleri görüyoruz.

Alta doğru, değişik tiplerde insanlar harflerden yer açıp dünyayı doldurmuşlar. Kapağın tamamına baktığımızda ise; içerde yazar dağınık harfleri hizaya dizip o birdirinden uzak duran insanları bir araya getirecek ve o dünyanın kapılarını bize açacak imasını alıyoruz.

Bir başka bakışla; mürekkep damlasının gücünü, kudretini anlatıyor sanki kapak tasarımı. Kelime anlamından yola çıkarak söylersek; Şakar'ın insanları, dünyaları, harfleri, kelimeleri, renkleri, tasvirleri, eylemleri buluşturduğu son terkibi mürekkep.

Kapaktan kitaba hızla giriyor, daha ilk öyküyle kendimizi, yeryüzünün bütün insanlık hallerini buluşturan bir yerde gezinirken ya da kıyametten bir kesiti seyrederken buluyoruz. Bugünün insanının bir türlü sabitlenemeyen, dalgalanan, inen, çıkan, görünen, kaybolan dünyası içine giriyoruz. Postmodern dünyanın, düzeni bile karmaşada arayan insanının dünyasına...

İnceden inceye çizilmiş, dokunurcasına somutlaştırılmış tarifler... Umutla korku arasında salınan, zulüm ile zulmet arasından, şeytan ile şeyatin arasından, dar bir çizgiden akıp yolunu bulan anlatım... Yürüyen, bakan, bilen, bildiklerini alt alta yazıp dökümünü

yapan, yolunu kaybeden, sorumluluklarıyla belı bükölse de yolunu sorumluluklarının haritasıyla bulan birileri... Korkan ama korktuğu kadar da umut eden bir bakışta herşeyi yerli yerinde, bir bakışta her şeyi yer değiştirmiş gören birileri...

Okuyucuyu sersemleten bir öykü Kılıç. Başarısı da de zaten sersemletiyor olmasında. Dehlizlerde, yeraltlarında, tünellerde dolaştırdıktan, yamaçlarda yorduktan, zirvelerin rüzgarlarıyla tanıştırdıktan sonra, büyük meydana çıkarıyor okuyucusunu. Korkmadan bakmasını öneriyor okuyucusuna, korkmadan bakmaya, sorgulamaya devam etmesini.

Geçişler, Battaniye, Sesler öykülerinde

yeryüzünde olan bitene şahitlik ediyoruz. Kıyımlar, zulümler, insanlıktan çıkma halleri ve özellikle çocukların ödediği bedel, çocukların hırpalanmaları, onlarda açılan yaralar.

Sesler öyküsünde içi seslerle dolan, dışardan seslerle kuşatılan bir çocuk, çok geçmeden sestten ibaret hale geliyor. İşte tam burada, şiir diline yaklaşan, hatta şiirle buluşan bir dille şahane bir tablo çiziyor Sakar:

"Halam, nefes nefese daldı odaya. Eğildi eğildi, öptü öptü. Zeytin ve portakal koktu. Yastığa dağılmış kara saçlarını okşadı. Elini alnuna getirdi. Alnuna evlerinin bahçesini koydu; bahçedeki çimenlere kırık kırık yayılmış güneşi sonra; üzerine düşmüşümüz gölgeleri de" Şefkat ve merhamet, birle yetinmeyip bir defa daha eğilen, bir değil iki kez öpen halayla, medeniyet ve coğrafya, zeytin ve portakal kokusuyla gelip buluyorlar bizi. İnsanlığımız kara saçlar olup dağılıyor yastığa, yani dünyaya. İncanın ışığı bahçe kadar genişleyen alna düşüyor. Son olarak, zayıflığımız gölge olarak ekleniyor bu tabloya.

Şakar bu kitabında, Mavi Marmara olayından Arakan'a kadar son dönemde yaşananları, terörün ve savaşın etkilediği hayatları, medyayı, twitter'ı öykülerine konu ediyor.

| 1 | Mürekkep

CEMAL SAKAR V

Yazma sürecini tersyüz edip, *anlatma* sorununa da dışardan bakmayı deniyor olması da özgünlüklerinden biri. Önce Vatan öyküsünde, yazma tekniğinin sınırlarında cesaretle dolaşıp, bir yandan öyküsünü anlatırken, diğer yandan öykü yazma tekniğini de tartışıyor ve böylece ustalığını gösteriyor. Bıçak'ta ise yazarla dış ses, dış sesle kahraman, kahramanla yazar iç içe geçerek, yer değiştirerek, filmografik bir senlik içinde yürüyorlar öykü boyunca.

Sakar, ilk kitabından 30 yıl sonra, yazarlığının bu ustalık durağında, yenilik arayışında olduğunun en güzel örneklerini vererek, yeni yazma teknikleri denemiş. Üstelik bu zaman dilimi içinde, baştan bu yana izini sürdüğü geleneksel temalarından da vazgeçmediğini göstermiş bize.

Mürekkep, öykü okuyucularını mutlu edecek güzel bir armağan.^

İSMAİL SERT

HİÇBİR ŞEY ANLATMAYAN HİKÂYELERİN İKİNCİSİ

Güray Süngü

Okur Kitaplığı

Güray Süngü'nün son kitabı hiçbir şey anlatmama iddiası ile önemli bir şeyler anlatma işini başarmış öyküler demeti. Hüzünlü, hatta depresif, solgun bir demet. Alaycı, kızgın değil kırgın genç adamlar geçidi...

Hiçbir Şey Anlatmayan Hikâyelerin Birincisi ile başlayan kitap boyunca ona adını veren öyküyü yani *Hiçbir Şey Anlatmayan Hikâyelerin İkincisi*'ni arıyoruz. On bir öyküden oluşan bu kitapta böyle bir başlık yok.

"Bu hiçbir şey anlatmayan ikinci hikâye ile yazar diğerlerinden hangisini kastetti acaba?" sorusunun peşinden gidiyoruz. Bir bulmacanın içindeymiş gibi... Ama boşuna çabaladığımızı fark ediyoruz. Derinleşen anlatımlar dünyasında bizi hiçlikle yüz yüze getirmeye çalışan yazarın hem diğer öykülerin hepsini birden kastetmiş olabileceğini hem de

tek tek her birini kastetmiş olabileceğini anlıyoruz. Bu ikisini de değil de sadece dikkat çekici olmayı murad ettiğini bile düşünüyoruz. Kitabın sonuna geldiğimizde, yani öykülerin kahramanlarından biriymiş gibi hissetmeye başladığımızda da "fark etmez, neyse ne, güzel bir isim işte" diyerek yine kahramanlar gibi, sebep aramaktan vazgeçip duruma pasifçe teslim oluyoruz. Aynı *Hiçbir Şey Anlatmayan Hikâyelerin Birincisi*'nin son cümlesinde ifade edildiği gibi belki de " Bir açıklaması yoktu."(s.14) bunun da diyoruz.

Bizi içine çeken bu öykülerin ortak özelliklerinden ilki mekân ögesi. Burada üç mekândan söz etmek mümkün. Bunlardan birincisi büyük şehrin sokakları, ikincisi büyük şehrin yoksul evleri, üçüncüsü ise büyük şehrin üniversite kampüsleri. Bu büyük şehrin -ismi hiç anılmakla beraber- İstanbul olduğunu anlıyoruz. Nasıl mı? Eleştiri kokan şöyle birkaç ifadeden: *Kiliseden bozma camiden bozma müze ile altı minareli caminin arasından geçip hapishane-den bozma otelin önünden geçti.*(s.50)

Genellikle hayranlıkla anılmasına alışmış olduğumuz İstanbul, Güray Süngü'nün bu öykülerinde beğenilen bir yer olmaktan bile uzak. Kahramanların hepsi de şehir tarafından köşeye sıkıştırılmış durumdalar. Bu, imkân ve fırsatların sokaklarında cirit attığına inanılan şehirde kahramanlar yalnızdırlar; yapayalnızdırlar. Hatta *istanbul Hatırası-2009'un* kahramanı yalnızlığının farkında bile değildir. Bir *mahi* olup yalnızlık denizine ait olmuştur.

Onları ne fırsatlar ilgilendirir ne de sahip olunabilecek güzel imkânların peşindedirler. Ve bu şehirde ya da bu öykülerin şehrinde hava hep kapalıdır hatta yağmur da yağmıyordur. Yani bu iç bunalıcı hava şehrin semalarını hiç terk etmez. En iyi ihtimalle yağmur yağar. Ancak güneşin açmaya niyeti yok gibidir. Yazar havanın bu durumundan hemen her öykü de bahseder. Çünkü bu hâl, sadece kahramanların yaşadıkları şehri nasıl algıladıklarının bir işaret olmakla kalmaz, kahramanların ruhsal durumunu da açıklayan mütekerrir bir ifade hâline dönüşür.(s.10, 29, 51 de olduğu gibi.)

Hiçbir şey anlatmama iddiasına(!) sahip bu öykülerin bir diğer ortak özelliği daha önce değiniverdiğim gibi kahramanlarının birbirlerine

pek çok yönden benzemeleri. Bu kahramanların birinci özellikleri genç ve erkek olmaları; ikinci özellikleri hem yalnız hem bezgin olmaları ve hayata karşı bir alaka geliştirmeyi reddetmeleri; üçüncü özellikleri ise yalnızlık ve mutsuzluklarını modern hayatın dayatmalarına karşı pasif bir direniş olarak geliştirmiş olmalarıdır. Bir kısmı üniversite öğrencisi olan bu genç adamların tıp, kimya, eczacılık gibi fen bilimleri eğitimi aldıklarını da gözlüyoruz. Ama ne işle meşgul olduklarının mutsuzlukları üzerinde bir tesiri yok elbette.

Tipik bir "Hiçbir Şey Anlatmayan Hikâyelerin İkincisi" kahramanı olan *Biliyorum, Hayat Yeniler Kendini* isimli öyküdeki genç adam, bir reddediş biçimi olarak bedbince şartlara teslim olmakta kararlıdır. Öyle ki mutsuzluk bu hayatın şartlarından biridir onun için. İlk kez baba olacağını öğrendiğinde aynada kendine tebessüm ettiğini fark eder ve aynı mutsuz adam olmayı devam etmesi gerektiğini, hayatın değişmeyeceğini, değişmemesi gerektiğini kendine söyler. Ayrıca ona göre suçsuzluğu kanıtlanana kadar herkes suçludur. (s.20-21) Bu bağlamda kendisi ile yaptığı iç çekişmede yalnızlığı ve mutsuzluğu savunur. Modern zamanlarda, kendi gerçeğini görme cesareti olan herkesin basitliği, sıradanlığı ve kaybolmuşluğu, içinde taşıdığını ima eder. Öykülerin diğer kahramanları gibi o da bu sebepten yalnızlığın ve mutsuzluğun kaçınılmaz olduğunu fark ederek sadece içinde bulunduğu şartlara teslim olmuştur. Ancak bir mutluluk oyununun parçası olmamak için karısını öldürür. Böylece televizyon haberlerinin mevzuu hâline gelir. Bu vesile ile yazar, en temel insani olayların bile bizim için bir televizyon haberi olmaktan ileri geçmeyeşine, yabancılaştırmamıza dikkat çeker.

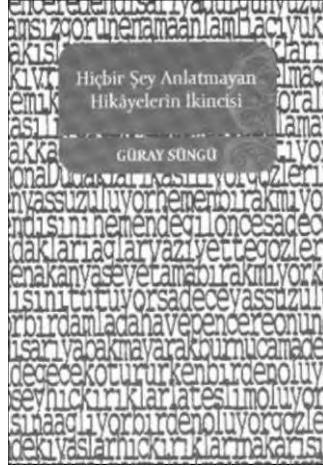
Teslim oluş, zayıf bir görüntü verse de aslında yazar, bu genç adamların kendileri ile toplumla ve bizimle karşı karşıya gelmekten çekinmeyişlerini, anlaşılammaktan ve kaybet-

mekten korkmayışlarını, bir anlamda kendileri oluşlarını ve hakikati kucaklayış biçimlerini bize saygıyla sunmakta. Bu pasif ve depresif direniş, modern zamanların, kendi gerçeğinden hızla uzaklaşan şehirli insanına, yavaşlamayı, içine çekilmeyi ve kendi gerçeğine dönmeyi sessizce önerir. Bilhassa *Kılık ve Duvara Bakan Adama Bakan Adamlar* da modern hayatın sorgulamadan yaşayan insanına karşı yapılan sosyal eleştiri doruk noktasına ulaşır. Kılık'ın kahramanı gerçeği sonradan fark ederek yalnızlığı ve mutsuzluğu tercih eder. Onda bu farkındalığı oluşturan kendisinin müdürü olduğu bankada çalışan temizlikçi bir kızdır. Bu kız onu her türlü aşağılamaktadır. Meseleyi anlamaya çalışan kahramanımız olan geleceği parlak banka müdürü, kızın hikâyesinden ve duruşundan o denli etkilenir ki birden *Tutunamayanlar*'ın

Turgut'una dönüşüverir. Onun için de yalnızlığa ve mutsuzluğa hicret etmenin vakti gelmiştir. Kendisinde OğuzSelimTurgut izleri görülen bir diğer kahraman da *Toprağın Üstünde* öyküsüyü le ortaya çıkar. Oğuz Atay'ın *Babama Mektubu*'nu hatırlamadan okuyamadığımız bu öykünün kahramanının da sadece modern hayatla değil babasıyla da başı derttedir. Babası öldükten sonra kendi olma imkânları artan oğul, itirazını her şeyden uzaklaşarak, yeri belli olmayan bir

göçle gerçekleştirenlerden olur.

Duvara Bakan Adama Bakan Adamlar bir sokakta öyküsüdür. Yüzü duvara dönük bir vitrin mankenini canlı bir adam sanan insanlar onu seyretmeye başlar. Bu vesile ile kendi aralarında konuşurlar. Modern insanın handikapları bu diyaloglarla aşikâr edilir. Bu handikapların bir sebebi olarak suizana bilhassa dikkat çektiği öyküde yazar, sigaray bırakmanın bile arkasında, sonsuza kadar, hiç ölmeyecekmiş gibi mutlu yaşama tutkusunun masallarındaki gibi değil de Amerikan filmlerindeki gibi üzerimize çöreklenişinin gizli olduğu söyler.

Başörtüsü ve Kürt meselelerine üstü örtülü olarak değinen yazar bunları bahsedildikleri öykülerin asıl sorunu olarak değil, yalnızlığı ve mutsuzluğu besleyen modern sebeplerden bazıları olarak ele alır. Bu ustaca yaklaşımla da Süngü, görünmeyen asıl olduğunu, sebeplerin sebebini aramanın edebiyatla gerçekleştirebileceğini işaret etmiş oluyor.

Zaman zaman gülümseten, şaşırtan ama en çok hüznendiren bu kitapta, ifadelerin ve kurgunun gücü, Güray Süngü'nün usta kalemine bundan sonra da dikkat kesilmemizi işaret ediyor.^

HATİCE BİLDİRİCİ

DÜZENBOZ

Başar BAŞARIR

Geniş Kitaplığı

Neydi o, Freud' un geliştirdiği, ilk öğrendiğimiz ruhsal aygıtın yapısal modeli?

İd/ego/süper ego vardı. İd, hep ilk akla geleni söylerdi, sonra sırasıyla ego, süper ego girerdi sahneye ama niyet *düzenboz*'mak olunca, Başar Başarır süper ego ya nefes bile aldırarmış *Düzenboz* isimli öykü kitabında.

Hep çalışkan bir çocuğun içinden "bir ke-re de sıfır alsam ne olur?" demesinin eyleme geçmiş halini görüyoruz kitapta, sınav kağıdında yazan o sıfır'ı görüyoruz her seferinde.

Süzgeç kullanmayıp hem de estetiği parlatmak, en zirveye taşımak, yani; usta bir kurguyla hayata yakın edebiyat yapmak zor iş ama bu zor işi Başar Başarır ince bir ustalıkla, metaforlar yerleştirerek karşımıza çıkarmış *Düzenboz*' da.

Tıpkı Boğazlı Kazak öyküsünde ki Funda'nın gidişi gibi... boğaza yumruk gibi oturan acı şahane, kazağın boğazı sıkması ise bahanedir.

Ken Kitabı, Eski Şehrin Ayazı, Nedir Hayat, Getirin O Öyküleri Yakalım Bu Günleri, Çıktığımız Hevesle ininiz, Bozuk Para 1 Lira, Yıllar Sonra Dönen Sevgili yayınlanmış kitaplarından bazıları.

Getirin O Günleri Yakalım Bu Öyküleri isimli öykü kitabı, 2003 yılında Sait Faik Hikaye Armağanına layık görülmüştür.

İçinde altı öykü bulunan *Düzenboz*, Başar Başarır'ın altıncı kitabı. Kitaptaki öyküler; Ben/Fırıncı Musa, Sen/Çikolata, O/Açılmıyor, BizBoğazlı Kazak, Siz/Gören Gözler, Onlar/Şehzadenin Sünneti...

Öykü isimlerini okur okumaz, kitabı elinize aldığınız o ilk şaşkınlığın artarak devam ettiğini görüyorsunuz, yavaştan hızlıya doğru

artan bir ritim var, tabi ki her şey *düzenboz*'mak için, ileriye doğru koşan adamın, hızını kesmeden geriye doğru koşması gibi bir sonraki hamlesini hep merak ediyorsunuz. Bazen "hüzünlü sinyal müziği" geliyor kullaklarınıza bazen de "zurnanın zırt dediği yer."

Açılmayan anahtara, çikolata kistlerine, bırakıp giden Funda'ya, şehzade-re, görünürde ağzına geleni söyleyen bir üslubu olsa da ince ince sitem ediyor her birine, evet belki küfrediyor

ama bol literatürlü acısının çok oluşundan.

Uzun bir aradan sonra yeniden Başar Başarır'ı okumak ve *Düzenboz*'mak güzeldi, siz de "an itibarıyla bütün ekranlar karanlık, çünkü şehirdeki hiçbir bilgisayar işlemiyor" diyen birini hayal edeyim diyorsanız, iyi okumalar dilerim.^

ZEYNEP DELAV

